

О. В. Культенко

ІНТЕРПОЛ. Еволюція структури та діяльності

О. В. Культенко

**ІНТЕРПОЛ.
Еволюція структури та діяльності.**

Видання перше

Кіровоград – 2013

ББК

УДК 341.44* + 351.74:061.1(100)

К90

Кульченко О.В. **ІНТЕРПОЛ. Еволюція структури та діяльності.** Монографія. – Кіровоград: РВВ КДПУ імені Володимира Винниченка, 2013. – 176 с. (з CD в форматі аудіо)

Рецензенти:

Костенко О.М. – д.ю.н., проф., член-кореспондент Національної академії правових наук України, заслужений діяч науки і техніки України, зав. відділом проблем кримінального права, кримінології та судоустрою Інституту держави і права імені В. М. Корецького НАН України.

Денисов В.Н. – д.ю.н., проф., член-кореспондент Національної академії педагогічних наук України, заслужений діяч науки і техніки України, зав. відділом міжнародного права та порівняльного правознавства Інституту держави і права імені В. М. Корецького НАН України.

Рекомендовано до друку Вченою Радою Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка протокол № 11 від 27 травня 2013 року.

Рекомендовано до друку кафедрою правознавства Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка протокол № 9 від 30 квітня 2013 року

У монографії здійснено аналіз інституційної системи Інтерполу та систематизовано структурні компоненти цієї організації кримінальної поліції. Досліджуються основні функціональні напрямки професійної діяльності працівників Укрбюро Інтерполу. Особливу увагу приділяється чинникам професійної діяльності фахівців НЦБ Інтерполу, формуванню кваліфікаційної характеристики з професіограмою інспектора НЦБ Інтерполу в Україні та встановленню детермінант службової підготовки інспекторів Укрбюро Інтерполу.

Книга розрахована на наукових та науково-педагогічних працівників вищих навчальних закладів і наукових установ, студентів, аспірантів та докторантів юридичного напрямку. Монографія буде корисною для посадових осіб органів державної влади, практикуючих юристів, причетних до міжнародного співробітництва правоохоронних органів, протидії нелегальній міжнародній торгівлі транспортними засобами, міжнародного розшуку та екстрадиції, здобуття та визнання доказів, отриманих на території інших держав.

ISBN 978-966-7406-76-9

© Олександр Володимирович Кульченко, 2013

ЗМІСТ

Розділ 1. Історичні та соціально-правові витoki заснування Інтерполу.....	8
1.1. Становлення міжнародного співробітництва у кримінально-правовій сфері. Функціонування Міжнародної комісії кримінальної поліції.	8
1.2. Політичні та соціальні передумови створення Міжнародної організації кримінальної поліції (Інтерпол).	24
Висновки по розділу 1.	36
Розділ 2. Організаційно-правові засади професійної діяльності МОКП.....	39
2.1. Структурно-функціональний аналіз діяльності Інтерполу.	39
2.2. Професійна діяльність працівників Інтерполу в країнах з різним правовим статусом і організацією праці.	54
2.3. Характеристика функціональних напрямів професійної діяльності працівників НЦБІ в Україні.	70
Висновки по розділу 2.	83
Розділ 3. Юридично-психологічні чинники професійної діяльності працівників НЦБ Інтерполу в Україні.	87
3.1. Психологічне опосередкування діяльності працівників НЦБ Інтерполу та їх професійних обов'язків.	87
3.2. Кваліфікаційна характеристика та професіограма інспектора РА НЦБ Інтерполу в Україні.	101
3.3. Детермінанти службової підготовки інспекторів Укрбюро Інтерполу.	118
Висновки по розділу 3.	130
ВИСНОВКИ	136
Список використаних джерел	145
Список публікацій автора за темою монографії.....	166
Summary	169

У монографії використовуються такі умовні скорочення:

Скорочення, термін, позначення	Пояснення
БД	банк даних
ГС	Генеральний секретаріат
ДРП	Департамент по роботі з персоналом
ЄС	Європейське Співтовариство
Європол	поліцейська служба Європейського союзу
ЗУ	Закон України
КК	Кримінальний кодекс
КПК	Кримінальний процесуальний кодекс
КПК	Кримінально-процесуальний кодекс
КУ	Конституція України
МВС	Міністерство внутрішніх справ
МККП	міжнародна комісія кримінальної поліції
МОКП	міжнародна організація кримінальної поліції (Інтерпол)
НЦБІ	національне центральне бюро Інтерполу
ОВС	органи внутрішніх справ
ООН	Організація об'єднаних націй
ОРД	оперативно-розшукова діяльність
РА УБІ	Робочий апарат Укрбюро Інтерполу
РСХА	Головне управління імперської безпеки (нім. Reichssicherheitshauptamt, скор. RSHA)
ПЗР	професійно-знавучі риси
ППД	порівняльно-правові дослідження
ППП	професійно-психологічна підготовка
ТЗ	Транспортний засіб
ЦК	Цивільний кодекс

Вступ

Сучасне міжнародне співробітництво в Україні реалізується у специфічних умовах глобалізації. Чим більше у світі розгортаються процеси глобалізації, тим більшою є необхідність у міжнародному поліцейському співробітництві.

Важливим інструментом у протидії нашої держави сучасній транснаціональній злочинності є Укрбюро Інтерполу. У зв'язку з цим особливий інтерес для науковців становить питання удосконалення та подальшого розвитку інституційної системи Інтерполу в Україні.

З урахуванням можливостей України не доцільно збільшувати кількість працівників правоохоронних органів. Це вимагає від працівників робочого апарату Укрбюро Інтерполу сумлінного виконання своїх обов'язків. Тому потребує свого вирішення проблема реформування засад працівників Інтерполу в Україні, враховуючи їх теперішній маргінальний стан.

Головним суб'єктом у міжнародному кримінальному праві є МОКП-Інтерпол.

Безпосередня діяльність працівників Інтерполу включає в себе різноманітні інтелектуально-пізнавальні, оціночні, профілактичні та комунікативні дії. Особливістю, яка суттєво відрізняє працівників РА УБІ від інших працівників міліції, є обов'язкове володіння однією з робочих мов Інтерполу та використання для здійснення комунікації комп'ютерної техніки.

Дослідження функцій Інтерполу, з огляду на їх правовий зміст та психологічне опосередкування, допомагає реально оцінити його можливості, сприяє більш глибокому розумінню механізму взаємодії його працівників з національними інститутами у вирішенні найбільш важливих завдань. Оптимальність організації РА УБІ безпосередньо залежить від того, наскільки повно і чітко сформульовано його завдання і визначені функції і чи може він їх самостійно здійснювати. Саме за допомогою функціонального аналізу можна розкрити характер і зміст діяльності Інтерполу, рівень його ефективності, вплив МОКП на процес здійснення державою внутрішніх повноважень.

Діяльність Інтерполу, його систем управління, принципів ефективного функціонування, взаємодії структурних ланок та НЦБ посідають чільне місце в дослідженнях правознавців. Загалом проблемам засад професійної діяльності працівників Інтерполу присвячені наукові праці зарубіжних вчених: М.Фунера (*M.Fooner*), А. Боссарда (*A.Bossard*), Ф.Бреслера (*F.Bresler*), М.Андерсона (*M.Anderson*), П. Лі (*P.Lee*), Л. Ноубл (*L.Noble*). В середовищі російських науковців їх вивчали Я.М.Бельсон, В.І.Самарин, В.С.Овчинський, К.С.Родіонов, популяризував професійну діяльність організації І.Дайчман. Аналіз вивчених нами першоджерел України

головним чином ґрунтується на працях О.М.Бандурки, А.С.Мацка, В.А.Некрасова, В.Б.Смеліка, В.Д.Сущенка та Л. Удалової. Окремі питання міжнародного співробітництва у протидії злочинності розглядали автори С. Бородин, Л. Галенська, Г. Ігнатенко, І. Карпец, Є.Ляхов.

Водночас у цій сфері спостерігається чимало прогалин, заповненню деяких їх частин слугує ця монографія. Її актуальність зумовлена відсутністю теоретичних узагальнень та науково-практичних розробок з питань засад професійної діяльності працівників РА УБІ стосовно їх правового статусу, функціонального змісту, юридичного опосередкування та професійного удосконалення. В цій праці здійснено комплексне юридико-функціональне та професіографічне вивчення діяльності особового складу РА УБІ та їх професійно-значущих рис. За результатами дослідження розроблено пропозиції по внесенню змін до функціональних обов'язків, а також методичні рекомендації щодо організації системи професійної підготовки.

Специфічною характеристикою монографії є те, що автором дається обґрунтування регламентації правових норм, які відповідають двом функціональним напрямкам діяльності працівників НЦБІУ: 1. міжнародного розшуку та екстрадицій, а також 2. протидії нелегальній торгівлі транспортними засобами.

Звертається увага на недосконалість окремих нормативно-правових актів України, що суттєвим чином впливає на розслідування злочинів загальнокримінальної спрямованості. Зокрема вказується на відсутність визначення понять «міжнародний розшук» та «екстрадиція». До того ж встановлено, що в нашій країні існують також і такі види розшуку, як: початковий, регіональний, державний, міждержавний. Вказується на недосконалість поділу розшуку в Україні на міжнародний і міждержавний за такою ознакою, як країна-виконавець.

У роботі вказується на концепцію видачі злочинців, яка у сучасних умовах самою видачею не обмежується, оскільки процедура екстрадиції може завершитися депортацією, видворенням, або відмовою у видачі. Автор вважає доцільним законодавчо унормувати процедуру екстрадиції, вказуючи, що невизначеність правового статусу особи, яка підлягає екстрадиції, може слугувати підставою вбачати в окремих випадках порушення прав людини і громадянина.

Крім зазначеного, в монографії здійснено моніторинг українського законодавства та визначено напрямки його інтеграції до світових потреб для подальшої протидії злочинам, пов'язаним з транспортними засобами. Вказуючи на проблему належної кваліфікації такого виду злочину в Україні, автор акцентує увагу на усуненні конкретних передумов, що сприяють учиненню злочинів, пов'язаних з транспортними засобами.

У роботі також піддаються аналізу існуючі бази даних України, звертається увага на відсутність їх належного законодавчого підґрунтя,

вказується необхідність зменшення кількості баз даних та встановлення місця цих баз у правовій системі держави. Здійснено дослідження досвіду використання профілактичних заходів німецькими та італійськими експертами по посиленню протидії нелегальній міжнародній торгівлі транспортними засобами.

Безперечно, що попри намагання автора довести цю працю до рівня звершеності та досконалості, окремі її частини є далекими від бажаного обсягу та якості. Автор буде щиро вдячний усім, хто висловить свої зауваження, побажання та міркування (з обґрунтуванням своєї позиції) щодо цієї роботи за електронною адресою: okultenkov@gmail.com, або ж поштовою адресою: а/с 21, м. Кіровоград, 25030.

Наостанок автор хоче висловити щиру вдячність науковому керівнику професору Андросюку В'ячеславу Георгійовичу за цікаві поради і творче спрямування при підготовці дисертації, яка стала підґрунтям для реалізації цього проекту. Особлива подяка Мащку Анатолію Степановичу за його наукову працю, теоретичні здобутки якої дозволили автору серед перших в Україні здійснити екстрадицію злочинця. За сприяння у написанні та виданні цієї праці дякую своїй матері.

Розділ 1.

Історичні та соціально-правові витоки заснування Інтерполу

З розвитком Інтерполу формується інститут міжнародного співробітництва у протидії злочинності. Для того, щоб дослідити місце і роль Інтерполу у міжнародному кримінальному праві, нам не оминуть історико-правового аспекту, який дозволить простежити виникнення та еволюцію цієї організації.

Юридична наука сформувала певні правила та критерії, яким має відповідати історико-правове дослідження, насамперед це розкриття матеріалу через призму періодизації історичного процесу.

Існує запропонована Л.Д.Тимченком періодизація розробки міжнародного права, яка опирається на праці відомих західних юристів-міжнародників: Фошиля П., Оппенгейма Л. та Хайда Ч. [255, С. 11-13].

Окрім цього, доцільним буде: актуалізувати питання засад професійної діяльності працівників міліції в міжнародному кримінальному праві; дослідити умови та чинники, що впливали на виконання роботи у вказані періоди; встановити необхідність виникнення та формування структури МККП, її подальшу еволюцію, спрямовану на ефективність її діяльності.

1.1. Становлення міжнародного співробітництва у кримінально-правовій сфері. Функціонування Міжнародної комісії кримінальної поліції

Враховуючи те, що в міжнародно-правовій думці багато питань щодо виникнення і розвитку міжнародного права залишаються без однозначних відповідей і переконливих пояснень, буде коректним посилатися на науковців, які спеціалізуються саме з цієї тематики. Так, Лукашук І.І. та Пацація М.Ш. вказують на існуючу проблему встановлення часу виникнення міжнародного права. Зокрема, в дослідженнях Таубе М. та Мозера І., які продовжили Г. Ахенваль, Д. Шльоцер та інші, вважається недоцільним відповідати на запитання, коли виникло міжнародне право. У цих дослідженнях домінувала відповідь на запитання: чому? Викладена позитивістська точка зору аргументується існуванням договорів, які мали суто локальне значення, проте розпочали історію міжнародного права. Необхідно вказати на існування історичної державницької концепції, за якою міжнародне право виникло для регулювання співробітництва держав і

формувалося самими державами. Аналізу цього твердження присвячено багато праць науковців. Встановивши між ними розбіжності, сформуємо їх у групи:

1. про закріплення балансу між державами (К. Філіпсон, В. Прейсер, Г. Рубіо),
2. результатів війни між державами (А. Ватсон, Н. Бернерджі, К. Ціглер), появи певного рівня політичного,
3. розмежування права і політики між державами (Ф. Мартенс, Ф. Ліст, Д. Анцитоллі та Л. Оппенгейм).

Слід зазначити, що держави виникли не раніше, ніж п'ять тисяч років тому. Дослідження археологічних та етнографічних даних, у тому числі і неандертальських поховань, свідчать про наявність традицій, ритуалів, правил поведінки понад шістдесят тисяч років тому. А відтак людство творило правила своїх стосунків без участі держави понад п'ятдесят п'ять тисяч років. З появою держави правовими стали норми примусу та застосування санкцій, які породжували відповідальність, тобто ті самі елементи і правила поведінки, що діяли до періоду утворення держав [63, С.60].

Ідея первинного зародження міжнародного права (з міжродового), а потім уже з внутрішнього («національного») була сформульована академіком НАН України Грабарем В.Е. і одночасно з ним – швейцарським дослідником Г. Бюглі.

Аналіз матеріальних античних свідчень вказує на те, що вже в додинастичний період історії Стародавній Єгипет мав розгалужені міжнародні зносини й відповідні органи, які їх контролювали й заохочували чи, навпаки, обмежували. Царів додинастичної епохи дослідники характеризують як досвідчених фахівців у вирішенні міжнародних проблем. Питання зовнішніх зносин перебували у центрі уваги царів і вождів племен, які уособлювали центральні органи влади. Пізніше була створена відповідна рада вождів кланів, яка визначала стратегію і тактику стосунків із сусідніми структурами. Цар доручав комусь зі своїх представників виконати необхідне міжнародне доручення. Такий представник повинен був знати мову тих, до кого направлявся, мати серед них повагу і уміння твердо відстоювати надані йому вказівки. Посланця запевняли про недоторканість, бо ж його слова і дії не є власними, а виразниками волі фараона (царя) і ради.

Період Нового царства характеризує те, що міжнародні відносини набувають надто заплутаного і складного характеру, тому здійснювати їх через періодично обраних (часто випадкових) представників стає неможливо, що спонукає утворенню спеціальних органів зовнішніх зносин. З утворенням централізованої Єгипетської держави ці функції здійснювали: фараон, візир, Бюро листів фараона (Дім листів фараона, Місце листів фараона) – відомство закордонних справ Єгипту, регіональні й функціональні рабіцу, єгипетські делегації, послы, посланці та гінці.

Про характер вожинства до створення централізованої держави Стародавнього Єгипту свідчить титулатура фараона в середовищі монархів: «батько», «наш цар», «наш пан», «патріарх», «патрон» та інші й насамкінець – «суверен». Нецентралізований характер зовнішніх зносин (на етапі вожинства) змушував фараона довіряти виконання цих функцій різним представникам, що лише збільшувало бюрократичний апарат у цій сфері: візир, рабці, помічники рабців, численні таємні інформатори (вуха фараона), таємні спостерігачі (очі фараона), посланці фараона, царські сини, коменданти чужих країн, начальники країн, царські вісники, скарбники, довірені царя в іншій країні, довірені фараона до певної межі (на відповідній території), начальники домів, царські писарі (які мали свою ієрархію), носії опахала, великі начальники війська його величності, вельможі на чолі груп людей, управителі міст, начальники документів царської палати, жерці (розгалужена рангова ієрархія), владики, правителі, начальники області (ному та інші варіанти), начальники фортець, служителі, царські супровідники (своя рангова градація) та ін.

Проте забюрократизованість вожинства не заважала Стародавньому Єгиптові послідовно напрацьовувати основні правові засади міжнародних зносин. Уже до створення централізованої держави ця країна знала посольське право, інститут права на зовнішні зносини (в подальшому отримає назву інституту міжнародної правосуб'єктивності), інститут торгівельного права, міжнародне морське право, інститут династійних шлюбів, закони і звичай ведення бойових дій, статус території країни тощо. Єгипет цього періоду знав міжнародно-договірне право, але, сповідуючи концепцію Ра, тобто фараона сонця, що означало його владу над усіма за його кордонами, він намагався, де було можливо, ухилитися від укладення угод (з нижчим за рангом фараон не домовлявся).

Давньоєгипетська концепція міжнародних відносин сприяла появі й визнанню норми міжнародного права – елементу, який є основним і в сучасному міжнародному праві. Ця концепція ставила в центр міжнародних відносин фараона. Він є основою всієї світобудови, космічного порядку, приносить розуміння добра і зла, правомірного і протиправного. Якщо на рівні космічного порядку головним було обґрунтування його внутрішньої справедливості, то загальний порядок мав утверджувати офіційно визнані (передусім фараоном) релігійні, правові й моральні стандарти [63, С. 62]. В подальшому усвідомлення стандартів стало символічно відображатися у символіці Інтерполу зображенням двох чаш врівноважених терезами: через візуальне розкриття принципів рівнозначності, рівноправності, еквівалентності давньоєгипетські ідеологи обґрунтували необхідність справедливості утверджувати загальний порядок, який розкривав основні засади, стандарти відносин не тільки правового характеру, але й офіційне визнання релігійних та етико-моральних стандартів.

Що стосується найдавнішого матеріального свідчення з історії міжнародного кримінального права, то найбільш дослідженим спеціалістами є стародавній міжнародний договір, укладений в письмовій формі у XIII ст. до н.е. між єгипетським фараоном Рамзесом II та хетським царем Хаттусілем III. Важливим положенням даної угоди був обов'язок сторін видавати втікачів, злочинців та рабів. Тобто про існування злочинців, які прагнули уникнути покарання, нам стає відомо з 1296 р. до н.е. [190, С. 12].

В античну епоху міжнародне право мало яскраво виражений регіональний характер, оскільки найбільшого розвитку та розквіту суспільні відносини досягли тоді в окремих регіонах земної кулі – Міжріччя, Єгипті, Індії, Китаї, Греції, Стародавньому Римі.

Збережено Тель-Амаранський архів (360 глиняних табличок), який являє собою дипломатичне листування Єгипту XVI – XV ст. до н.е. з Вавилоном та іншими східними державами. В законах царя Хаммурапі (Вавилон, XVIII ст. до н.е.) були викладені положення, які регулювали питання міжнародних зносин Вавилону.

Як вказує Буткевич В.Г. та Задорожній О.В., вождества шумерського регіону вважали, що міжнародний договір укладається між двома сторонами, але головне в ньому не це, а те, щоб таке правове рішення було переконливим. Тому впливати на достовірність розуміння може й одна сторона. Але вона в своєму тлумаченні угоди зближена тим, що не може відходити від категорій ні – гі – на («істинне, постійне») і ні – сі – са («справедливе, рівне») [63, С. 64].

Про високий рівень юридичної техніки укладання договору месопотамських вождеств – свідчить укладена у 3100 р. до н.е. угода між Нарам – Сіна і царем Еламу (містами Лагаш і Умма). Цей документ має поділ на преамбулу, основну частину і заключення.

Задовго до європейської практики у Стародавньому Китаї (II ст. до н.е.) були відомі п'ять рангів благородства суб'єктів міжнародного права – кнуг, гео, поч., цеу, нан (у Європі: князь, маркіз, граф і т.д.) Як і древні іудеї, китайці знали міжнародне право між китайськими вождествами (фактично – спільний кодекс зовнішніх зносин) і в стосунках з некитайськими вождествами (досить суворі правила) [63, С. 65].

У VI – IV ст. до н.е. між державами-полісами стародавньої Греції високого рівня досягають торгівельні відносини, це призводить до необхідності направляти посольства до сусідніх держав. Посли вважалися недоторканими, отримували спеціальне посвідчення («diploma») у формі зведеної навощеної дощечки, яка підтверджувала їх офіційний статус. Поняття «дипломатія» виходить звідси. Грецькі послы вели перемови з питань укладення союзів, відпрацювання правил ведення війни, статусу іноземців і т.п.. Тексти угод фіксувалися на пергаментних чи шкіряних сувоях на прийнятній для сторін мові.

Необхідно визнати, що в античну епоху найбільшого розвитку право взагалі і міжнародне право особливо досягло в Стародавньому Римі. Саме римські юристи ввели в правовий лексикон поняття «право народів» (*jus gentium*), яке тривалий час в міжнародно-правовій доктрині використовувалося як еквівалент терміну «міжнародне право». Безперечно, римлянам належить заслуга доведення до досконалості розвитку різноманітних міжнародно-правових інститутів, які від них перейшли Європа. Римляни впорядкували розуміння міжнародно-правових суб'єктів, джерел, норм тощо. Проте міжнародне право у античному Римі склалося значно пізніше та досить багато чого в ньому було запозиченим.

З епохи середньовіччя, яку важко визначити через малопомітні зміни у науці міжнародного кримінального права, виділимо «іспанську епоху», яка сприяла зростанню контактів між Східною та Західною європейськими частинами, з тим внеском, який зробила ця країна і її вчені у розвиток вже створених інститутів для вирішення міжнародно-правових проблем з встановленням стабільної системи зносин між державами континенту.

Іспанці почали пропагувати концепцію міжнародних відносин, яка ґрунтується на балансі політичних сил. Цій концепції судилося не тільки закласти основи нової системи міжнародно-правових зносин, а й суттєво вплинути на становлення сучасного міжнародного права (термін «іспанська ера» вперше був застосований німецьким дослідником історії міжнародного права В.Г. Греве). [63, С. 82]

«Іспанський період» наприкінці XV ст., в часи зародження колоніальної експансії, по-новому сформулював питання ставлення до норм та інститутів міжнародного права. Іспанці першими відчували на собі необхідність реформування міжнародного права і спрямували свою діяльність саме в цьому напрямку. У результаті вони здобули певні переваги не стільки в практичному, скільки в інтелектуальному сенсі. А зусиллями їхніх талановитих учених (Ф. Менчага, Ф. Вітторія, Ф. Суарес та Д.Сото) було проаналізовано античні та середньовічні погляди на міжнародне право і опрацьовано для уряду аргументований курс міжнародної діяльності.

Відчутний вплив на розвиток міжнародного кримінального права справили судові рішення. Першими кримінальними судовими процесами міжнародного характеру вважаються суд 1419 р. над сеньйором де Барбасаном за порушення середньовічних законів війни і судовий процес у 1474 р. над Петером фон Гагенбахом за вбивство та гвалтування цивільного населення солдатами під його командуванням [178, С. 694].

Початком нового періоду розвитку міжнародного права вважається Вестфальський конгрес 1648 р. Він поклав початок новому етапу в розвитку міжнародних відносин та міжнародного права – багатостороннє вирішення міжнародних проблем на рівноправній світській основі. Це дає підстави вважати Вестфальський трактат «великим європейським чи світовим

трактатом», який сформулював міжнародно-правові принципи, що діяли майже два наступні століття.

Великий вплив на розвиток міжнародного права у буржуазний (капіталістичний) період учинила Французька революція 1789 р.. Вона вплинула на остаточне зародження класичного міжнародного права Деклараціями: прав людини і громадянина, праві народів (проект останньої був представлений абатом Грегуаром) та Конституціями 1791 і 1793 рр.. Проект декларації Гренуара ввійшов до наукового вжитку під назвою Кодексу і став першою реальною спробою кодифікувати міжнародне право.

Дотримуючись обраної хронології, звернемо увагу на неординарні, проте ефективні дії у 1809 р. барона Паскв'є, префекта поліції Парижу [90, С. 26]. Він скористався послугами злочинця на ім'я Франсуа Відок для протидії злочинності в наполеонівські часи, що в подальшому сприяло укладенню перших наукових концепцій розшуку. Останній за підтримки та захисту префекта поліції утворив спеціальне детективне бюро. Тобто барон примусив злочинця ловити інших злочинців. Крім цього, Відок сформував дисциплінарний корпус таємних оперативних працівників, завербувавши з числа своїх колишніх «партнерів» тих, які найкраще підходили для цього. Бюро, в якому Відок був основним організатором роботи, стало відоме, як Сюрте (охранка, розшукова поліція – з французької). Значним досягненням згаданого керівника Сюрте вважаємо заміну «персональної [системи] пам'яті» єдиною картотекою, чи досьє. Досьє заводили на ім'я злочинця, який привернув увагу Бюро. Надалі ще обов'язково актуалізуємо досягнення працівників Сюрте.

Не можна залишити поза увагою Віденський конгрес 1814-1815 рр. [15, С. 232-233], як точку відліку, коли міжнародне право поступово почало розвиватися від забезпечення суто європейських регіональних інтересів у бік напрацювання норм універсального характеру. На конгресі чи не вперше в історії держав заговорили про протиправність революційно-терористичної діяльності, яка підриває міжнародно-правовий порядок. Для припинення подібної діяльності допускалось і втручання у внутрішні справи.

У 1833 р. Ф. Відок був відсторонений від поліцейської роботи за звинуваченням у підбурюванні до злочину, що вкрай нашкодило внутрішнім справам Франції у протидії злочинності. І хоча поліція Парижа базувалася на відоківському систематичному методі розшуку злочинців, вона стала визнаною у світі завдяки зміцненню законності.

Сприймавши пропозицію під впливом Дж. Бентама змінити термін «право народів» на «міжнародне право» (1780 р.), британський науковець Дж. Сторі вводить 1834 р. в ужиток термін «міжнародне приватне право». А в 1862 р. Л. фон Бар, аналізуючи міжнародне приватне право, виокремлює з нього кримінальне право і вживає відповідний термін (праця так і називається – «Міжнародне приватне і міжнародне кримінальне право» [306]).

Аналізуючи діяльність поліції Парижа, встановимо необхідний та вкрай доречний атрибут досьє з 1874 року – це фотокартки. У багатьох країнах дивувалися швидкості та ефективності, з якою втікачі від закону в їхніх рідних країнах були арештованими, як тільки вони добиралися до Парижа. На жаль, система досьє за п'ять чи шість десятиліть спонукала формуванню великого архіву, який потребував обслуговування армією клерків. Коли кількість досьє досягла п'яти мільйонів, за відсутності такої особистості, як Ф. Відок, практична вимога для систематизації та пошуку необхідної інформації потребувала великої кількості часу, а головне, коштів на утримання бюрократичного апарату.

Система, яка відзначалася ефективністю на початку свого утворення, стала верхом неефективності (за відсутності належного фінансування та організації праці) і залишалася такою до появи іншого генія. Альфонс Бертільон працював клерком в офісі звітів про злочинців Сюрте. 1879 р. він винайшов нову базисну систему збирання та збереження інформації про людей, які потрапили під підозри поліції. Його система була заснована на класифікації загальних розмірів частин тіла і характеристик індивідуумів. Вона започаткувала науку антропологію. «Бертільонаж» був визнаний також поліціями іншими країн та став одним з фундаментальних вкладів в кримінологію.

А в 1877 р. британський державний службовець з Індії Ульям Гершель після багатьох років дослідів зробив висновок про достовірність ідентифікації при використанні відображення відтиску пальців людини.

Викладена послідовність вказує на наявність двох систем ідентифікації злочинців – бертільонаж і дактилоскопію і аргументує появу великої кількості інформації без можливостей практичного використання за межами національних правових систем, внутрішнього законодавства.

Засновницьке засідання 1889 р. Міжнародного союзу кримінального права у протидію появі та формуванню міжнародної злочинності закликала поліцейські підрозділи різних країн до узгодження дій по її нешкодженню. Разом з тим була оприлюднена пропозиція у порядку співробітництва з поліціями інших країн створити постійно діючу організацію, оформлену законодавчо на базі спочатку національного, а потім і на міжнародного рівня.

Ідеологом заснування Інтерполу є видатний німецький кримінолог Франц фон Ліст, який у 1893 р. виступив з пропозицією утворення міжнародної організації, метою якої було б переслідування злочинців в межах Європи. Аргументував він її тим, що поліція у більшості випадків безсила в розшуку злочинців, які після скоєння злочину залишають межі країни, перебувають поза національною юрисдикцією і недосяжні для правосуддя власної країни.

На міжнародній конференції криміналістів німецькомовних країн, 10-е засідання якої відбулося у 1905 р. у Гамбурзі (Німеччина), була спроба

поєднати зусилля у боротьбі з міжнародною злочинністю. Для її вивчення та запобігання розповсюдження необхідні були спільні міжнародні акції, тому було запропоновано утворити в усіх країнах у складі поліцейських підрозділів центральні бюро протидії міжнародній злочинності, міжнародні поліцейські центри по боротьбі з окремими видами злочинів. А у цьому ж році в Буенос-Айресі (Аргентина) керівники поліцейських відомств кількох латиноамериканських держав домовилися про співробітництво і взаємодопомогу під час здійснення розшуку кримінальних злочинців та вирішили заснувати всесвітній союз поліції.

Необхідно зазначити, що в період з 14 по 20 квітня 1914 р. у Монако відбувся найбільш представницький I Міжнародний конгрес кримінальної поліції з ініціативи глави держави принца Альберта I. У роботі конгресу брали участь представники поліції 24 націй Європи, Азії та Латинської Америки (інші першоджерела вказують на наявність на конгресі представників 20 [90, С. 38], 17 [226, С. 18] та навіть 14 країн). Ми підтримуємо версію про число 14, оскільки вважаємо, що переклад з іншомовної літератури було здійснено некоректно. І. Дайчман, наприклад, не прямо її підтверджує та вказує на участь у конгресі поліцейських посадових осіб, представників двадцяти чотирьох націй [90, С. 37], а відтак наша точка зору аргументована та підтверджена розміщеною інформацією на офіційному сайті організації [316].

Потребує уваги інформація про втручання у справу Дрефуса Його Сіятельства Альберта, висловлену Ф. Боваль, про те, що принц був зваблений німецькою авантюристкою, яка шахрайством заволоділа його дорогоцінностями, а в подальшому разом зі спільником з метою уникнути покарання переховувалась в Італії. Принц Монако (герцог Франції) Альберт був обурений відсутністю міжнародної поліцейської співпраці.

На порядку денному даного конгресу розглядалися наступні питання:

1. уніфікація процедури екстрадиції злочинців;
2. міжнародна превентивна антропометрія;
3. заснування відділу по обліку міжнародної кримінальної інформації;
4. розробка заходів по прискоренню та спрощенню арешту злочинців.

Перша секція розглядала загальні проблеми поліції. Друга та третя секції обговорювали спеціальні питання роботи міжнародної поліції та особливості законодавства різних країн. Представник поліції Франції Девід рекомендував стандартизувати обидві системи. Керував зустріччю декан факультету юриспруденції університету Парижа.

Учасники конгресу звернулися до уряду Монако з проханням взяти на себе ініціативу створення в Парижі міжнародних комісій по розробці уніфікованих стандартів посвідчень особи та організації єдиного міжнародного бюро ідентифікації злочинів.

У тому ж квітні 1914 р. на сторінках «Journal de Monpaso» була опублікована офіційна стаття про Перший Міжнародний конгрес кримінальної поліції разом з теперішньою символікою організації, її сучасний знак використовують в теперішній час.

Вимушена перерва в організації подальшої роботи, запланованої для проведення під час наступного конгресу у 1916 р. в Бухаресті (Румунія), виникла з причини Першої світової війни.

Економічна нестабільність та соціальна незахищеність стали чинниками, які вплинули на зростання злочинності у післявоєнному суспільстві. Зростання рівня загальнокримінальної злочинності, особливо злочинів, які вчиняються на терені Європи за політичними мотивами, спонукає керівників правоохоронних відомств до пошуку ефективних шляхів міжнародного співробітництва. Ряд пропозицій висунули 1919 р. голова поліції Нью-Йорка Річард Енрайт та керівник королівського жандармського корпусу Голландії Ван Хутен. Останній запропонував створити у кожній країні національні поліцейські центри, які постійно підтримували б між собою контакти. Одночасно всю необхідну інформацію вони надсилали б в міжнародний центр, який постійно повинен був співробітничати з Лігою Націй. При цьому сама Ліга Націй повинна була керувати усіма національними поліцейськими органами через спеціально утворений орган у відповідності до принципу невтручання в суверенітет держави. Ідея Ван Хутена була в подальшому реалізована частково, створенням у кожній країні-учасника Інтерполу НЦБ.

Верховний комісар поліції Відня доктор Йоганн Шюбер звернувся до керівництва поліцейських відомств країн світу з пропозицією провести у Європі поліцейський конгрес з 3 – 6 вересня 1923 р. На його ж запрошення до Відня приїхали представники поліції від ряду провідних європейських країн, а також США, Єгипту, Китаю та Японії (загалом 138 представників від 20 країн [48, С. 90], за іншими даними учать у конгресі брали представники з 17 країн [296, С. 17]).

Незважаючи на те, що більшість делегатів мали інструкції від своїх урядів не приймати ніяких зобов'язань, конгрес мав успіх. Проявом його стало створення інституту поліцейських аташе у складі дипломатичних місій, введення міжнародної ділової мови поліцейських органів. А головне, з метою підвищення ефективності прямих та більш оперативних контактів між поліцейськими органами різних країн у боротьбі зі злочинністю, окрім укладання конкретних міжнародних угод делегатам рекомендувалося наполегливо домагатися від своїх урядів дозволу підтримувати між собою прями контакти.

Результатом II Міжнародного конгресу кримінальної поліції стало створення 7 вересня 1923 р. постійно діючої організації – Міжнародної комісії кримінальної поліції. Саме цей день більшість науковців, що використовують в комунікації кириличний алфавіт, вважають днем

народження Інтерполу. В цей день, було ухвалено статут нової організації. Резиденцією МККП було обрано Відень, оскільки саме в ньому зберігалася картотека колишньої Австро-Угорської імперії, яка займала більшу частину південно-східної Європи.

МККП створювалася як допоміжний орган Всесвітнього поліцейського конгресу, який передбачалося скликати кожен четвертий рік. І на початку своєї діяльності вона повністю фінансувалася Австрією. Верховний комісар – керівник поліції Відня – автоматично ставав її президентом. Згідно з установленим актом (який замінює Статут) вищим органом МККП встановлювався з'їзд представників країн, кожен з яких міг брати участь в обговоренні будь якого питання порядку денного. Діяльністю МККП керував президент, який разом з чотирма віце-президентами входив до президії, яка займалася колегіальним розглядом найважливіших питань. При президентові було створено робочий апарат - адміністративний комітет, який дозволяв йому здійснювати виконавчі функції, він складався з п'яти референтів і секретаріату, відібраних з поліцейської служби країни, яку він представляв. Сесії – засідання Комісії мали скликатися президентом щорічно, однак термін повноважень президента спочатку визначений не був, що й стало причиною негативних наслідків в майбутньому.

Дайчман І. надає позитивну характеристику діючому у той період президенту: «людина надзвичайно авторитетна, яка вражала неабиякою індивідуальністю, умінням висувати та відстоювати ідеї, Шобер був канцлером Австрії в 1921 – 1922 рр., та ще раз – в 1929 – 1930 рр.» [90, С. 38] У ході подальшого аналізу матеріалу дослідження нами будуть встановлені також і організаторські здібності доктора Йоганна Шобера.

Затвердивши статут, у ст. 1 комісія сформулювала перед собою основні цілі організації:

а) в рамках національних систем законодавства створити правові засади для ефективного співробітництва органів охорони громадського порядку і громадської безпеки різних країн;

б) організувати роботу міжнародних поліцейських структур для боротьби із загальною кримінальною злочинністю.

Ст.3 статуту передбачала, що члени МККП поділяються на дві категорії: офіційні та надзвичайні. До першої категорії належали всі учасники Віденського конгресу, які офіційно представляли свої країни, а також представники урядів тих країн, які приєднуються до комісії в майбутньому. Подібний підхід до визначення членства давав вагомі переваги таким країнам, як Австрія, Німеччина та іншим, які були репрезентовані у Відні двома і більше представниками і зберегли необхідну кількість голосів для лобювання своїх інтересів. Всі нові країни – члени комісії мали право лише на один голос. До проведення з'їзду в Римі 1923 р. право голосу мали і надзвичайні члени, після встановлення їх нового статусу в організації останні втратили своє право голосувати. Кожна

кандидатура повинна була попередньо схвалена урядом країни, громадянином якої був кандидат. Обрання надзвичайних членів здійснювалося більшістю голосів на конгресі представниками держав-учасниць, який згідно з положеннями статуту комісії визнавався найвищим органом і скликався для вирішення питань концептуального характеру. Вважаємо, що російський науковець К.С. Радіонов не досить коректно називає надзвичайних членів «неофіційні» [226], така назва впливає на їх статус.

Пункти 4 – 6 Статуту МККП, для здійснення постійних ділових контактів з президентом запроваджувався інститут кореспондентів, у кожній державі-учасниці один. Передбачені були кореспондентські зв'язки з країнами, які не були представлені в комісії.

У травні 1924 р. МККП ухвалила резолюцію з п'яти важливих питань, де було визначено напрямки стратегічного розвитку:

1. створення інформаційних відділень для збору фактів про міжнародну злочинність;
2. розробка системи доказів і міжнародний розшук злочинців;
3. організація відділу щодо ідентифікації людей на відстані;
4. видання міжнародного поліцейського бюлетеня (газети);
5. створення спільної програми щодо попередження і виявлення підроблених банкнот і документів.

У листопаді того ж року поліція Відня розпочала публікувати поліцейський огляд «Міжнародна громадська безпека» («Internationale öffentliche Sicherheit», чи «International Police Review»). Метою його видання було оперативне інформування про розшук злочинців. Цей бюлетень виходив двічі на місяць німецькою, французькою, англійською та італійськими мовами. Такий захід був вкрай необхідний та доцільний, оскільки оголошення про розшук видавали поліцейські служби не тільки Відня, а і інших міст. Одночасне розповсюдження по всій території країни декількох розшукових листівок викликало невдоволення в австрійських поліцейських органах.

З 1920 р. вже після розпаду Австро-Угорської імперії, такі листівки виходили щоденно, а поліцейські, які відповідали за підготовку листівок на різних територіях, не маючи матеріалів на повне заповнення змісту газети, доповнювали їх оголошеннями з аналогічних розшукових листівок інших міст.

Реформу з розшуку злочинців та підозрюваних у скоєнні злочинів в Австрії було здійснено у два етапи, проведених у 1928 та 1930 рр. Вона призвела до суттєвого поліпшення поліцейського розшуку в країні, після запровадження єдиного поліцейського розшукового повідомлення розшук став поділятися на національний і державний. У цілому реформа вдвічі зменшила витрати: за рахунок скорочення працівників, зайнятих у сфері розшуку, та зменшення кількості розшукових листівок (повідомлень). Такі

реформи стали дуже корисними та практичними для бюлетеню, який швидко змінює статус джерела оперативної інформації про розшук злочинців і трансформується в офіційний друкований орган комісії. На його сторінках з'являються, окрім офіційних повідомлень комісії, наукові статті вчених-криміналістів (кримінологів), практичні рекомендації працівників поліції.

Як вказує містер Р. Кендал, у літературі, присвяченій історії Інтерполу, зустрічаються деякі розбіжності щодо назви офіційного видання Комісії. Це, на його думку, пояснюється тим, що спочатку офіційні публікації Комісії з'являлися у Віденському поліцейському журналі «Громадська безпека», який виходив тільки німецькою мовою, згодом журнал було адаптовано до потреб Комісії. Висновки Р. Кендала, підтверджують викладені вище аргументи.

Генеральна Асамблея 1925 р. у Берліні офіційно пропонує, щоб кожна країна встановила центральну точку в межах своєї поліцейської структури для контактування – попередника НЦБ.

Друга сесія МККП знову відбулася у Відні 1926 р., на ній було прийнято 21-у важливу резолюцію. Вони стосувалися заснування засобів інформації по міжнародній злочинності, введення правил телеграфного зв'язку між поліційними підрозділами, заходів, спрямованих проти порнографічних фільмів і літератури. На сесії було підтримано пропозицію представника Бельгії М.Кеффера про проведення наступного конгресу в Берліні. З 17 по 30 вересня 1926 р. на Берлінському конгресі МККП були присутні 245 осіб. Він в основному був присвячений темі екстрадиції. Українські ж дослідники, Бандурка О.М. та Смелік В.Б., у своїх наукових працях вказують на вирішення організаційних питань МККП в цьому році, таких як відокремлення від поліцей-дирекції Австрії Міжнародного поліцейського бюро, тобто самостійне функціонування останнього. Запроваджена посада Генерального Секретаря, який обирався з'їздом, а його кандидатура пропонувалась МВС Австрії, з числа службовців поліції. Цього ж року створено третій відділ – міжнародного обліку суспільно небезпечних осіб. Його працівники мали можливість використання картотеки австрійської поліції, де була зосереджена інформація про злочинців країн Центральної, Південної і частково Східної Європи. Основу довідково-інформаційного фонду бюро склали відібрані із загального архіву картки злочинців, на кожного з яких, крім даних австрійської поліції, була отримана інформація від правоохоронних органів, хоча б однієї країни, де він побував, був затриманий місцевою поліцією або притягувався до кримінальної відповідальності. До моменту відокремлення від поліцей-дирекції цей фонд мав статус особливого відділу картотеки австрійської поліції і обслуговувався її персоналом.

Міждержавний статус проведеного 1926 р. берлінського конгресу підтверджує представлення міністрами внутрішніх справ докторами

Кулцем та Северінгом урядів Німеччини і Пруссії відповідно. Проте Комісія все ще залишається регіональною організацією, як зазначається дослідниками, переважно «європейською» [190, С. 23].

Згідно з досягнутими раніше домовленостями, держави-члени комісії – в обов'язковому порядку повинні були надсилати у профільні відділи бюро відповідну інформацію про міжнародну злочинність. Якщо місцевий орган поліції виявляв підозрілу особу, яка не мала в країні постійного місця проживання, то він негайно повідомляв вищому поліцейському органу прикмети, окремо окреслюючи підстави підозри. Після перевірки даних місцевими поліцейськими органами вони направлялися в головне управління кримінальної поліції країни, звідки матеріали направлялися до віденської резиденції МККП. Як правило, загальну інформацію про перебування таких осіб в країні доповнювали їхніми фотографіями, а за наявності – і зразками відбитків пальців і почерку. При здійсненні обліку суспільно небезпечних осіб обов'язково фіксувалися такі категорії суб'єктів: особи, які вчинили особливо тяжкі злочини; вчинили менш небезпечні злочини, але велику їх кількість; вчинили злочини, що характеризуються особливою жорстокістю або зухвалістю [33, С. 36-37].

Роботу Бюро очолив перший Генеральний Секретар О. Дреслер. Як надзвичайно комунікабельна особа він не тільки спілкувався французькою, італійською, іспанською та англійською мовою, але й ще й ними писав так швидко, що йому заздрили, теж саме він робив й на рідній мові. Маючи видатні організаторські здібності, адвокат та керівник Австрійської федеральної поліції, Дреслер мав догоджати політикам та хитрувати з метою утриматися в роботі на обраній посаді.

Офіційний сайт Інтерполу публікує інформацію про ухвалене у 1927 р. Рішення щодо об'єднання діяльності утворених НЦБ. Звернемо увагу на те, що МККП тільки з 1930 р. стала функціонувати фінансово незалежно, оскільки кошти на її утримання почали надходити у вигляді щорічних внесків країн-учасниць (кожна країна виплачувала внесок у розмірі 1 швейцарського франка на 10 тис. жителів). Такий підхід до фінансування забезпечило на тривалий час матеріальні потреби організації в цілому.

В 30-і роки остаточно оформлюється організаційна структуру МККП, яка має стати основою майбутнього Інтерполу. Генеральна Асамблея проголосувала, за те щоб задекларувати Комісію незалежною від Конгресу та обирати її посадових осіб більшістю голосів. Штаб МККП у цьому ж році остаточно утворює власний секретаріат зі спеціальними відділами, які включали: центральне міжнародне бюро, яке мало справу з підробками в усіх проявах; бюро реєстрації міжнародних злочинців; бюро яке збирало фотокартки та відбитки пальців правопорушників; бюро, що займалося питаннями підробки паспортів. Завершивши формування організаційної структури МККП і визначившись у напрямках та формах співробітництва національних служб кримінальної поліції, вагомих практичних результатів

країнам-учасникам досягнути не вдалося. Оскільки спочатку взагалі передбачалося, що МККП не мала бути діючою поліцейською силою, сама ж налагоджена інформаційно-аналітична структура не була скоординованою. Крім цього так і не вдалося визначити єдині підходи щодо урегулювання питань екстрадиції, процедури розшуку міжнародних злочинців, судової підпорядкованості справ. Фактично МККП тільки зверталася з проханнями до держав-членів відносно можливостей затримання та швидкої висилки (екстрадиції) заарештованих злочинців. Необхідно враховувати, що перші статутні документи закріпили принципи суверенітету та виключної співпраці у протидії з кримінальною злочинністю, а саме:

- поліцейські однієї країни не можуть з власного бажання та ініціативи продовжувати свої дії у межах національних кордонів будь-якої іншої країни;

- члени МККП працюють винятково з кримінальною злочинністю і ні в яких випадках не займаються політичними, расовими чи релігійними питаннями.

Викладене вище і аргументує точку зору, яка спонукає дослідників діяльності Інтерполу стверджувати, що у вересні 1930 р. були розроблені принципи, на підставі яких могла здійснюватися екстрадиція.

На конгресі МККП в 1930 р. в Антверпені 1930 р. встановлено необхідність щорічних зустрічей керівників поліцейських відомств. Ці зустрічі стали називатися з'їздами.

Цілком природно, що австрійці зайняли та утримували більшість місць у Виконавчому комітеті. Підтвердженням цього є призначення О. Дреслера на пост Генерального Секретаря. Необхідно додати, що весь допоміжний персонал комісії складався із службовців австрійської поліції, які сприймали президента комісії одночасно і як свого безпосереднього головного начальника, а члени комісії у своїй більшості підтримували та виправдовували традицію, яка стверджувала доцільність сумісництва посад президента МККП та поліцай-президента Австрії. Цим кроком діяльність МККП була поставлена в повну залежність від Австрії.

У 1935 р. на конгресі у Копенгагені (Данія) делегацію німецької кримінальної поліції очолює гестапівський генерал Далгоге. Як відомо, гестапо – це таємна державна політична поліція нацистської Німеччини. Більш того, з кінця 20-х років Далгоге фігурував у картотеці МККП як небезпечний кримінальний злочинець. Постійно заявляючи про необхідність боротьби винятково з кримінальною злочинністю та акцентуючи увагу на неприпустимості втручання у справи політичного характеру, керівництво МККП припускається суттєвої помилки: не подає офіційного протесту щодо участі Далгоге, наслідком чого є використання нацистами трибуни сесії для лобювання власних інтересів у протидії злочинності.

Позитивним результатом у діяльності МККП є утворення власної радіомережі, яка була активована цього ж року та мала на меті забезпечити країни-члени організації оперативною та досконалою системою комунікації. Утворивши додатковий відділ поліцейського радіозв'язку, структура організації стає більш скоординованою, що спонукає її в майбутньому стати глобальною.

Перед Другою світовою війною остання асамблея (конгрес) МККП була проведена у 1938 р. в Бухаресті (Румунія). З самого початку сесії німецькі делегати вживали заходів, спрямованих на підпорядкування діяльності організації їхнім національним інтересам. Після 12 березня 1938 р., в результаті введення військ, держава Німеччина здійснила аншлюс Австрії. До цього моменту учасниками комісії вже є 34 держави. Централізація управління МККП Австрією дає можливість узурпації влади з дотриманням положень статуту комісії та рішень конгресу щодо порядку заняття вищої посади.

Внаслідок насильницького приєднання Австрії до Німеччини відбувається зміна керівництва австрійської поліції, а президент Комісії та поліцей-президент Австрії М. Скабл опиняється під політичним арештом. На його місце призначається нацист О. Штайнхольц, який автоматично стає президентом МККП.

У серпні 1939 р. до початку запланованої щорічної зустрічі Р. Гейдріх, керівник німецької поліції, пропонує, щоб документація комісії опинилася в руках нацистського уряду і була перевезена в Берлін, він наполягає здійснити голосування за цю пропозицію поштою, крім цього, встановлює термін відповіді делегатів у три тижні. Оформлення викладеного готував усунений від управління МККП О. Дреслер, спосіб подання якого гарантував позитивну відповідь, а терміни, надані на роздуми, вплинули на те, що більшість делегатів не надали відповіді взагалі, їхнє мовчання було використане німецькою стороною на власний розсуд.

Після смерті О. Штайнхольца в 1940 р. МККП очолює Р. Гейдріх. Історичний вплив управлінської діяльності останнього є не тільки у задокументованому факті стосовно отримання правових підстав переведення адміністрації МККП та міжнародного бюро з Відня до Берліну, але й у організації підпорядкування роботи цієї організації структурі державних органів тогочасної Німеччини. Одночасно очолюючи німецьку службу безпеки Гейдріх, формально дотримуючись правових засад діяльності МККП, призначає радником доктора Зінгеля (наступника О. Дреслера). Керівництво Міжнародним бюро організації здійснює А. Небе, який був одночасно керівником кримінальної поліції Німеччини.

Фактично з 1940 р. штаб-квартира організації виконує функції прес-бюро нацистських поліцейських відомств і використовується для поширення імперських циркулярів. Комісію передбачалося використовувати як засіб поширення нацистського впливу на інші країни.

У 1942 р. МККП стала частиною п'ятого департаменту РСХА (далі скорочено нім. RSHA, від Reichssicherheitshauptamt — Головне імперське управління безпеки) відділу правових питань, міжнародного співробітництва та розшуку (для порівняння, четвертим відділом було гестапо). Щоб усвідомити можливості Р. Гейдріха впливати на діяльність МККП, необхідно підкреслити, що саме він організовував створення у вересні 1939 р. РСХА, поєднавши в одну організацію державну поліцію безпеки (гестапо) та службу безпеки (СС). З 1942 р. президентом МККП офіційно стає А. Небе, який продовжує очолювати п'ятий департамент РСХА.

У січні 1943 р. главою РСХА призначається шеф колишньої австрійської поліції доктор Е. Кальтенбруннер, який цього ж року стає президентом МККП. Погляди дослідників про практичну діяльність МККП у цей період розмежовуються: одні вважають, що вона фактично припиняється, інші вказують на існування документальних свідчень про здійснення Комісією окремих функцій (випуск бюлетеню, обмін інформацією), тобто стверджують існування професійної допомоги у рамках територіальної обмеженості (Центральної континентальної Європи).

Досить суперечливими є відомості про використання матеріалів Комісії нацистами у злочинних цілях [190, С. 24]. Після розгрому нацистської Німеччини віденська картотека кримінальних злочинців і архівні матеріали організації були втрачені. Потребує перевірки версія про переправлення цих матеріалів керівником архіву К. Цінделем в зону дислокації французьких військ.

Під час Другої світової війни не було проведено жодного конгресу Міжнародної комісії кримінальної поліції, хоча німецьке керівництво і розсилало запрошення.

Після поразки Німеччини у війні комісію довелося відновлювати заново, з цією метою наприкінці 1945 р. була створена ініціативна група у складі: шведського криминолога Г. Содермана, колишнього представника комісії у Лізі Націй, бельгійського криміналіста Ф. Луважа, директора французької Сюрте Л. Дюкла, керівник англійського Скотланд-Ярду Р. Хау та президент поліції Берна В. Мюллер (Швейцарія).

Їх об'єднані зусилля призвели до проведення першого післявоєнного конгресу МККП, який пройшов з 3 по 5 червня 1946 р. в Брюсселі (Бельгія). В роботі конгресу взяли участь 17 країн [234, С. 13] Європи, Латинської Америки та Азії. До участі в конгресі з політичних мотивів не було запрошено Радянський Союз, так само, як і Італію, Іспанію, держави Прибалтики та Балкан.

Новою штаб-квартирою комісії було обрано Париж [244, С. 14]. Міністерство внутрішніх справ Франції надало комісії спеціальне приміщення і взяло на себе значну частину витрат щодо утримання персоналу її секретаріату, додатково виділивши працівників, які допомагали

у здійсненні діяльності організації. Щоб виключити можливість гегемонії з МККП однієї країни, її президента стали обирати з представників різних держав, ним був обраний головний інспектор Міністерства юстиції Бельгії М. Луваж, а генеральним секретарем – глава французької кримінальної поліції при Міністерстві внутрішніх справ М. Дукло. Замість старого Статуту 1923 р., було ухвалено Тимчасові положення про цілі, завдання і принципи діяльності. Слід зазначити, у них містилася вказівка на те, що комісія не буде брати участь у справах військового характеру, що сприяло уникненню відповідальності частиною військових злочинців.

1.2. Політичні та соціальні передумови створення Міжнародної організації кримінальної поліції (Інтерпол)

З 22 липня 1946 р. термін «Інтерпол» став використовуватися як телеграфне позначення адреси штаб – квартири в Парижі, ця дата зафіксована історичною подією реєстрації у поштової службі Парижа Ж. Непоном слова «Інтерпол». У цьому ж році була представлена задована кольорова система повідомлень Інтерполу та розпочато введення перших червоних повідомлень на осіб, які потребують міжнародного розшуку.

Викладене вказує на недостатність аргументації визначення терміну «Інтерпол» російським фахівцем Родіонов К.С., який вважає, що тільки у 1947 р. на конгресі у Празі для визначення організації його випадково вжив представник італійської поліції Д.Дозі, скорочена фраза виявилася досить вдалою з фонетичної точки зору [226, С. 42].

У квітні 1947 р. було відхилено прохання Інтерполу про надання в ООН консультативного статусу, тому що він не мав статусу неурядової організації.

Наука міжнародного права до таких відносить об'єднання національних громадських організацій, або окремих фізичних осіб, або окремих міст, а комісія об'єднувала державні правоохоронні органи в особі представників своїх держав. Стрімке збільшення держав-учасниць МККП у післявоєнні роки вказує на розширення території її діяльності та підвищення її ролі у міжнародному співтоваристві. Другий запит, надісланий з МККП до ООН у 1948 р., роз'яснював неурядовий характер організації.

У 1949 р. ООН надає МККП консультативний статус як неурядовій організації. У 1951 р. кількість держав – учасниць МККП збільшується до 37, а до середини 50 – х років стає більш ніж 70 [190, С. 25].

Оскільки схвалені тимчасові положення про цілі, завдання і принципи діяльності не відповідали поняттю статут, який фіксував би появу міжнародної організації та визначав її правовий статус, на 24-й сесії МККП в Стамбулі в 1954 р. було ухвалено рішення про створення спеціального комітету експертів для підготовки проекту нового статуту організації.

На 25-й сесії МККП 1956 р., яка проходила у Відні, одногосносно приймається статут. Він вступає в силу 13 червня цього ж року, його стаття 1 закріплює нову офіційну назву – Міжнародна організація кримінальної поліції (далі МОКП)-Інтерпол.

Новий статут мав усі ознаки установчого акту та детально регламентував компетенцію організації, її цілі та завдання, принципи участі в міжнародному співробітництві у боротьбі з міжнародною злочинністю. Статут визначав внутрішню структуру організації, функції кожного органу.

Фактично ж 1958 р. Рада Європи висловила стосовно Інтерполу, що «юридичний статус МОКП-Інтерпол не припускає його зарахування до категорії агентств міжнародного співробітництва, у той же час ясно, що це не неурядова організація».

З прийняттям у 1958 р. нових фінансових інструкцій з'являється можливість проводити засідання Генеральної Асамблеї з 1960 р. за межами Європи, а, окрім цього, практично реалізувати задекларовану мету міжнародного співробітництва у боротьбі з міжнародною злочинністю, втіленням чого є проведена перша регіональна конференція в Монровії (Ліберія) у 1963 р.

Отже, Інтерпол постійно розширює масштаби своєї діяльності, поповнюється новими членами-учасниками, проте для уникнення юридичних та організаційних проблем необхідно було зберегти задекларований нейтральний статус між представниками різних політичних систем в умовах розгортання холодної війни (протистояння двох військово-політичних блоків), щоб досягнути мети, об'єднавши зусилля країн у боротьбі зі злочинністю.

Кінець 1960-х характеризується стрімким зростанням кількості злочинів, пов'язаних із захопленнями літаків, проте основна діяльність МОКП була зосереджена на протидії незаконній торгівлі наркотичними засобами. У 1966 р. Генеральна Асамблея Інтерполу ухвалює рішення, яке рекомендує посилити всесвітню кампанію проти незаконного обігу наркотиків, в ньому вказується також, що іншим країнам, де виробляються наркотики слід дотримуватися прикладу Марокко та Лівану, які перші повідомили про ефективність боротьби з виробництвом і розповсюдженням гашишу. Пропозиція делегації Лівану на цій асамблеї в Японії про введення посад чотирьох заступників Генерального секретаря та необхідності встановлення порядку їх обрання – кожного з різних континентів – була відхилена^[90, С. 91], однак в узагальнюючому документі Генеральної Асамблеї була висловлена необхідність надання рівних можливостей для представників більшої кількості країн, представлених у його складі.

Серед засад організаційної діяльності цього періоду необхідно вказати вирішення питання місцеперебування штаб-квартири, яка неодноразово змінювалась у період після Другої світової війни: у 1967 р. офіс спочатку

був розміщений у невеличкому паризькому будинку (наданого МВС Франції), а в подальшому переміщений до передмістя Парижу – Сен-Клу.

Усвідомлення того, що саме Інтерпол має унікальні можливості для швидкого збору інформації, мобілізації засобів і методів боротьби з повітряним піратством, почало реалізовуватися у 1967 р. і стало відображеним на Генеральній Асамблеї у жовтні 1968 р. у Тегерані (Іран). На цьому конгресі було заявлено, що Інтерпол вживає та буде вживати заходів для боротьби з повітряним піратством. У той же самий час представники делегатів від держав-членів на Генеральній Асамблеї висловили стурбованість політичним підґрунтям цього явища.

Генеральна Асамблея 1968 року теж приділила увагу необхідності поліпшенню заходів протидії незаконній торгівлі наркотичними засобами, і її рекомендації стосувалися покращенню взаємодії з агентствами ООН, НЦБ та Загальним секретаріатом, а 1969 р. у порядку денному на сесії Генеральної Асамблеї МОКП виділила окреме питання під час розгляду по порядку – стосовно розповсюдження героїну.

Прикладом декларативності права (без його практичного застосування) стала криза 70-х років у боротьбі Інтерполу з міжнародним тероризмом, хоча серед позитивних моментів для поліпшення майбутньої діяльності є визнання ООН у 1971 р. Інтерполу як міжурядової організації.

Оприлюднення статистики МОКП, що стосується періоду діяльності організації з 01 червня 1970 р. по 01 червня 1971 р., вказує на опрацювання 10 875 справ, включаючи 87 справ стосовно насильства проти людей, 472 випадки крадіжок, 145 випадків крадіжок автомашин, 1603 справи про шахрайство, 3178 випадки підробки та фальсифікації, 4660 справ, пов'язаних із обігом наркотиків, 126 – із сексом та порушенням моралі, 377 – з ідентифікацією і 227 з іншими різними випадками. Секретаріат випустив міжнародні повідомлення на 451 людину і 77 повідомлень відносно викраденої власності. В результаті використання повідомлень Інтерполу здійснено 554 арешти. Інтерпол також ідентифікував 88 злочинців та розповсюдив 8964 блоки інформації національним центральним бюро, і все це зі штатом тільки не більш ніж 100 чоловік [90, С. 150].

Для затвердження статусу міжнародної організації необхідно було задекларувати незалежність функціонування організації, тому МОКП у 1972 р. укладає угоду з Францією про розміщення штаб-квартири Інтерполу. Цього ж року проходить у ФРН Генеральна Асамблея, на якій ізраїльський делегат наполягає включити до порядку денного питання про тероризм, проте у звіті не було навіть згадки про нього, і це акцентувало увагу на участі у протидії тероризму держав лише одного політичного блоку, чим посилювало протистояння та поглиблювало кризу. Склад учасників Інтерполу розширюється і в 1974 р. становить 117 країн.

Головним здобутком практичної діяльності МОКП-Інтерпол була у цей час його Загальна картотека Секретаріату, яка нараховувала більш ніж

півтора мільйони карток обліків злочинців, згрупованих в алфавітному порядку та фонетично, з урахуванням кольорової системи повідомлень, майже 91 000 карток відбитків пальців і майже 7000 індексованих фотокарток злочинців тієї чи іншої «спеціалізації». Стверджується, що на порозі комп'ютерної ери обсяг картотеки збільшувався на 10 – 12 відсотків щорічно.

Фонетична система, що вводиться у цей період, є унікальною і в теперішній час. Вона надає можливості працівникам з різних країн усувати лінгвістичні перешкоди, стандартизуючи мовні транскрипції так, щоб незалежно від географічного розташування країн було порозуміння під час здійснення комунікації. Звичайно, кожна система є найбільш функціональною в окремому періоді, проте подвійна система фонетично-буквених записів (на прикладі китайських імен та прізвищ і т.п.) застосовується і тепер. На ній же засноване подальше введення універсального ключа для входу до лабіринту файлів та індексів, за якими Інтерпол сортує світ міжнародної злочинності, в якій у цей період враховуються три спеціальні системи реєстрації: портретів, аналітичного індексу та перфокарти.

У вісімдесяті роки картотеки і досьє більшості поліцейських служб всього світу, які врахували нові комп'ютеризовані системи, ґрунтувалися на одній якій-небудь характеристиці предмету, наприклад, на зображеннях відбитків пальців, фотокартках, іменах, числовій послідовності і так далі. Аналітичний індекс заснований на цілісному підході до кожного фігуранта. Він особливо ефективний, коли слідчий не має надійної інформації. Саме система аналітичної індексації стає передумовою для досягнення високого рівня формалізації комп'ютерних програм.

Природним є розуміння необхідності здійснення контролю за таким великим інформаційним масивом даних, який не тільки використовували представники правоохоронних органів різних країн, але й поповнювали, тому 1982 р. Генеральна Асамблея своїм рішенням створює незалежний орган для перевірки реалізації виконання внутрішніх правил Інтерполу, які стосуються захисту даних (Наглядова Рада з внутрішнього контролю за архівами Інтерполу).

В період з 1987 – 1989 р. МОКП вводить комп'ютери як основний інструмент фахової діяльності своїх працівників, нововведення, що суттєво вплинуло на майбутнє Інтерполу. Новою тенденцією в подальшій роботі організації стало групування файлів для збереження інформації у справах з вказівкою про стандартизацію видів злочинів, в залежності від їх кваліфікації, за встановленими типами. Отримання ж інформації за направленими запитами стало можливим за різними критеріями пошуку, наприклад за віком злочинця чи за окремими його фізичними характеристиками.

Кількість держав-учасниць продовжувала зростати, значно зросла численність персоналу організації, кількість служб Генерального секретаріату, не вистачало місця для розміщення складної електронно-обчислювальної техніки. З урахуванням високих цін на земельні ділянки в Парижі і високої вартості будівельних робіт керівництво Інтерполу було змушене з 11 липня 1989 р. перемістити свій Секретаріат на південний схід Франції до м. Ліон [33, С. 41].

Довгим і суперечливим було питання про вступ в Інтерпол Радянського Союзу, та й взагалі про членство в ньому соціалістичних держав. Адже «залізні» кордони цих держав не дозволяли активно розгорнутися міжнародній злочинності. З початком реформ у другій половині 80-х рр. в Радянському Союзі зросла кількість злочинів, скоєних організованими злочинними групами. Боротьба ж з організованою злочинністю почалася тільки з прийняттям 23 грудня 1989 р. постановою З'їзду народних депутатів СРСР «Про посилення боротьби з організованою злочинністю». Одним із заходів протидії криміногенній обстановці, яка склалася у цей період, слід вважати прийняття рішення про вступ Радянського Союзу в МОКП [234, С. 14].

7 квітня 1990 р. було прийнято постанову Ради Міністрів СРСР № 338 «Про вступ СРСР в Міжнародну організацію кримінальної поліції – Інтерпол», і 27 вересня того ж року СРСР став повноправним членом цієї організації. Її правонаступницею нині є Російська Федерація. На початку 90-х рр. до Інтерполу вступили майже всі колишні республіки Союзу, а також інші незалежні держави, що утворилися в цей період.

Також у 1990 р. розпочинає роботу система комунікації Х 400, яка дозволяє НЦБ надсилати електронні повідомлення один одному та ГС опосередковано. Збільшення кількості інформації, баз даних її окремого зберігання зумовили необхідність введення у діяльність автоматизованого засобу пошуку для дистанційних досліджень баз даних, який вводиться у дію 1992 р.

Зростання взаємозалежності держав; формування світового ринку, для якого характерні тісні економічні зв'язки, взаємні інвестиції, формування міжнародних фінансових систем міжнародних розрахунків, які дають змогу здійснювати складні фінансові операції за участю банківських закладів кількох держав, розвиток світових систем комунікації, міжнародної торгівлі (введення системи світової торгівлі у післявоєнний період), широкий розвиток технології контейнерних перевезень, збільшення масштабів міграції, створення багатонаціональних мегалопісів, «прозорість кордонів» між державами, що належать до Європейського союзу та Співдружності незалежних держав – все це слугувало факторами розвитку світової економіки та політики, що зумовило появу транснаціональної злочинності. Як слушно вказує Смельік В.Б., «...транснаціональну організовану злочинність можна назвати еволюцією злочинної діяльності, явищем якісно

нового рівня порівняно з «міжнародною злочинністю», що виникла в ХІХ ст»[190, С. 27].

Не залишаючись осторонь цієї проблеми, Інтерпол 4 – 10 жовтня 1995 р. на Генеральній Асамблеї ухвалює низку відповідних рішень.

У 1996 р. задіяно базу даних ASF-SMV. Перший вебсайт Інтерполу запускають 1997 р., а 1998 р. була утворена база даних Інтерполу Кримінальна Інформаційна Система (ICIS) [316].

Станом на 1999 р. в МОКП вступило 177 держав-учасниць.

В резолюції Х Конгресу ООН з попередження злочинності та поводження із правопорушниками, який відбувся у Відні в період з 10 по 17 квітня 2000 р. було задекларовано, що першорядними є питання про засоби і практичні форми співробітництва в справі попередження сучасних форм транснаціональної злочинності та боротьби із ними.

Головним чинником, який вплинув на необхідність подальшого розвитку інституційної системи Інтерполу в умовах глобалізації, стала відома подія – терористична атака 11 вересня 2001 р., проте лише у вересні 2002 р. з мотивуванням «у зв'язку з тривожністю зростання масштабів і складності терористичних нападів» МОКП утворює робочу групу по боротьбі з тероризмом (FTF) [316]. Основні її завдання полягають у:

- виявленні активних терористичних груп і їх членів;

- у запиті, збиранні та обміні інформацією й розвідувальними даними;

- наданні аналітичної підтримки;

- зміцненні потенціалу країн-членів щодо усунення загрози тероризму та організованої злочинності.

Далекосяжність діяльності терористичних організацій, їх нерозривний зв'язок одна з одною направляє роботу цієї цільової групи не тільки у розслідуванні вже скоєного нападу, але й у дослідженні організаційної ієрархії, підготовці кадрів, фінансуванню, методів і мотивів терористичних організацій.

З 2002 р. поліпшується доступ НЦБ до баз даних Інтерполу та послуг на основі системи комунікації, що базується на зв'язку веб-бази I-24/7. Канада стає першою країною, яка підключається до системи. Одночасно відкрито базу даних викрадених та втрачених документів. А можливість працювати 24 години на добу, сім днів на тиждень, досягається утворенням 2003 р. Командного центру Координації в ГС.

Для того, щоб допомогти країнам-членам у боротьбі з терористичною діяльністю, Інтерпол випускає практичне керівництво по видах необхідної інформації. Країнам-членам також пропонується повідомляти про інші злочини, що можуть бути пов'язані з тероризмом, такі, як підозрілі фінансові операції, торгівля зброєю, відмивання грошей, підроблення проїзних документів і посвідчень особи, а також вилучення ядерних, хімічних та біологічних матеріалів. А 2004 р. МОКП також відкриває офіс зв'язку

Інтерполу в ООН (Нью-Йорку) та призначає першого Спеціального представника. Суттєво зазначити, що у 2005 р. була видана перша спеціальна резолюція Інтерполу-ООН про введення санкцій проти Аль Каїди та Талібана. Ця резолюція називається скорочено «знаходити/заперечувати».

У 2006 році Інтерпол оголосив про створення своєї міжнародної антикорупційної академії, яка забезпечує підготовку кадрів, навчання та технічну допомогу країнам-членам, а також проведення досліджень щодо тенденцій, передового досвіду і нових методів у протидії корупції та розслідуванні її проявів.

Доволі далекоглядним є проведення конгресу «Глобальні фінансові злочини» з 17 по 20 квітня 2007 р. у Бангкоку (Таїланд). Цей захід був покликаний зосередити увагу на останніх змінах у сфері фінансових злочинів, включаючи відмивання грошей і фінансування тероризму, який може чинити вплив на розслідування фінансових злочинів протягом найближчих років. Конгрес підкреслив зростання міжнародної солідарності у боротьбі з фінансовими злочинами і зміцнення взаємодії між установами та секторами, а одним із пріоритетних завдань встановив таке: надання допомоги країнам у реалізації рішень стрімко зростаючої кількості національних законів і нормативних актів в рамках міжнародно-правової протидії транснаціональній злочинності, через нові правові інструменти конвенції ООН проти корупції та транснаціональної організованої злочинності.

З поширенням Інтернету виникає єдиний глобальний віртуальний світ, який дуже суттєво вплинув на людей незалежно від їх національностей, утворив передумови виникнення кіберзлочинності.

Цього ж року ГС Інтерполу проводить конференцію у Ліоні (Франція) для тих, хто цікавиться і займається випадками серійних вбивств і / або розслідує злочини, скоєні на сексуальному підґрунті. Її метою було представити дані та інформацію про нові судово-медичні методи розслідування, які можуть надати допомогу у вирішенні справ та встановити можливості успішного міжнародного співробітництва під час розслідування справ цієї категорії. Також у 2008 р. був призначений Спеціальний представник Інтерполу в Євросоюзі, Брюссель (Бельгія). У 2009 р. була проведена Африканська конференція Інтерполу, щоб підвищити здатність регіону протидіяти міжнародним злочинам [316].

На сьогоднішній день число держав-членів Міжнародної організації кримінальної поліції досягло 188. За чисельністю країн-учасниць Інтерпол поступається лише ООН, кількість членів якої – 191. Взавши за основу узагальнення країн-членів Інтерполу оприлюднене на офіційному сайті цієї організації отримаємо деякі розбіжності в назвах країн під час перекладу з англійської мови на українську, з метою усунення можливих непорозумін

читача від час практичного застосування викладеного залишимо дані в стандарті використаного джерела.

188 НЦБ

Афганістан | Албанія | Алжир | Андорра | Ангола | Антигуа & Барбуда | Аргентина | Вірменія | Аруба | Австралія | Австрія | Азербайджан Багами | Бахрейн | Бангладеш | Барбадос | Білорусь | Бельгія | Беліз | Бенін | Бутан | Болівія | Боснія і Герцеговина | Ботсвана | Бразилія | Бруней | Болгарія | Буркіна-Фасо | Бурунді

Камбоджа | Камерун | Канада | Кабо-Верде | Центральнаафриканська Республіка* | Чад | Чилі | Китай | Колумбія | Коморські острови | Конго | Конго (Демократична Республіка) | Коста-Ріка | Кот д'Івуар | Хорватія | Куба | Кіпр | Чехія

Данія | Джибуті | Домініка | Домініканська Республіка

Екватор | Єгипет | Сальвадор | Екваторіальна Гвінея | Еритрея | Естонія | Ефіопія

Фіджі | Фінляндія | Македонія | Франція

Габон | Гамбія | Грузія | Німеччина | Гана | Греція | Гренада | Гватемала | Гвінея | Гвінея-Бісау | Гайана

Гаїті | Гондурас | Угорщина

Ісландія | Індія | Індонезія | Іран | Ірак | Ірландія | Ізраїль | Італія

Ямайка | Японія | Йорданія

Казахстан | Кенія | Корейська Республіка | Кувейт | Киргизстан

Лаос | Латвія | Ліван | Лесото | Ліберія | Лівія | Ліхтенштейн | Литва | Люксембург

Мадагаскар | Малаві | Малайзія | Мальдіви | Малі | Мальта | Маршаллові Острови | Мавританія | Маврикій | Мексика | Молдова | Монако | Монголія | Чорногорія | Марокко | Мозамбік | М'янма

Намібія | Науру | Непал | Нідерланди | Нідерландські Антильські острови | Нова Зеландія | Нікарагуа | Нігер | Нігерія | Норвегія | Оман

Пакистан | Панама | Папуа-Нова Гвінея | Парагвай | Перу | Філіппіни | Польща | Португалія

Катар

Румунія | Росія | Руанда

Сент-Кітс Невіс | Сент-Люсія | Сент-Вінсент і Гренадини | Самоа | Сан-Марино | Сан-Томе і Принсіпі | Саудівська Аравія | Сенегал | Сербія | Сейшельські о-ви | Сьєрра-Леоне | Сінгапур | Словаччина | Словенія | Сомалі | Південна Африка | Іспанія | Шрі-Ланка | Судан | Суринам | Свазіленд | Швеція | Швейцарія | Сирія

Таджикистан | Танзанія | Таїланд | Тимор | Того | Тонга | Тринідад і Тобаго | Туніс | Туреччина | Туркменістан

Уганда | Україна | ОАЕ | Велика Британія | США | Уругвай | Узбекистан
Ватикан | Венесуела | В'єтнам

Йемен

Замбія | Зімбабве

Субрегіональні бюро

Велика Британія: Бермудські острови | Гібралтар | Кайманові острови |
Антилья |Монтсеррат|Британські Віргінські острови|Теркс і Кайкос США:
Пуерто-Ріко | Американське Самоа Китай: Гонконг, Макао

Для усвідомлення суті історичного методу треба проводити аналіз об'єкту в усій його багатогранності з урахуванням усіх стрибків та випадковостей. Коли нас цікавить об'єктивне вивчення місця події, дія окремих фізичних осіб, їх зв'язки, характер, тоді історичний метод незамінний [44, С.126]. Досліджуючи історію Інтерполу запропонуємо її у вигляді Таблиці 1, з метою абстрагуватися від великої кількості викладених окремих фактів, які її складають, пропонуємо ознайомитися з динамікою подій на Рисунку.1, а для подальшого аналізу дій у період керівництва генеральних секретарів і президентів цієї міжнародної організації пропонуємо Таблицю 2.

Таблиця 1.

Коротка історія Інтерполу:

1914	Проведення Міжнародного конгресу кримінальної поліції в Монако. Поліцейські, адвокати і судді з 14 країн зустрічаються, для обговорення процедур арешту, методів ідентифікації, централізації міжнародних кримінальних записів та уніфікації процедури екстрадиції.
1923	Утворення МККП зі штабом у Відні, Австрія за ініціативи доктора Йоганна Шобера, президента поліції Відня. Звернемо також увагу на початок видання першого друкованого органу, журналу «Міжнародна громадська безпека».
1925	Генеральна Асамблея проведена в Берліні пропонує щоб кожна країна встановила центральну точку в межах своєї поліцейської структури для контактування: попередника Національного Центрального Бюро.
1927	Рішення, щоб з акумулювати встановлені Національні Центральні Бюро
1930	Заснування спеціалізованих відділів, щоб мати справу з підробками валюти, кримінальними записами та фальшивими паспортами.
1932	Після смерті доктора Шобера були внесені зміни до статуту, якими було створено пост ГС. Першим з яких став спеціальний уповноважений австрійський поліцейський Оскар Дреслер.

1935	Запущена міжнародна радіомережа Інтерполу.
1938	Нацисти приймають контроль, після усунення від управління ГС Оскара Дреслера. Більшість країн перестають взаємодіяти і МККП перестає ефективно працювати як міжнародна організація.
1942	МККП повністю під німецьким управлінням та переміщений до Берліну
1946	Після закінчення другої світової війни, Бельгія веде поновлення організації. Нова штаб квартира була встановлена в Парижі, а термін «INTERPOL» став використовуватися, як телеграфна адреса організації. Щоб обирати президента і призначати виконавчий комітет використовують демократичний процес. Представлена закодована кольорова система повідомлень Інтерполу та розпочато введення перших червоних повідомлень на осіб які потребують міжнародного розшуку.
1949	ООН надає Інтерполу консультативний статус, як неурядовій організації
1956	Рухаючись за прийняттям модернізованого статуту МККП стає МОКП, скорочено Інтерпол, чи тільки Інтерпол. Організація стає автономною збираючи збір з країн членів і опираючись на інвестиції, як головні кошти підтримки.
1958	Збір держав переглянуто та прийняті фінансові інструкції.
1963	Проведена в Моревії, Ліберія перша регіональна конференція.
1965	Генеральна Асамблея декларує принципи роботи НЦБ.
1971	ООН визнає Інтерпол, як міжурядову організацію.
1972	Угода з Францією стосовно штаб-квартири Інтерполу, як міжнародної організації.
1982	Незалежний орган був утворений для перевірки реалізації виконання внутрішніх правил Інтерполу, які стосуються захисту даних. Він стане Комісією з контролю за файлами Інтерполу в 2003.
1989	Інтерпол переміщує свій Секретаріат в Ліон, Франція.
1990	Розпочата система комунікації X 400, дозволяє НЦБ надсилати електронні повідомлення один одному та ГС опосередковано.
1992	Введено автоматизований засіб пошуку для дистанційних досліджень баз даних Інтерполу.
1995	Як частину програми розширення на області Генеральна Асамблея приймає керівні принципи для заснування і дій субрегіональних бюро.

1996	Задіяна база даних ASF-SMV.
1997	Запущено перший вебсайт Інтерполу.
1998	Утворена база даних Інтерполу Кримінальна Інформаційна Система (ICIS).
2002	Значно покращено доступ НЦБ до баз даних Інтерполу та послуг на основі системи комунікації, що базується на зв'язку веб бази I-24/7. Канада є першою країною, яка підключилася до системи. Запущена база даних викрадених та втрачених документів.
2003	Утворений Командний і центр Координації в ГС, дозволяють організації обслуговувати 24 години в день, сім днів на тиждень.
2004	Відкрито офіс зв'язку Інтерполу в ООН в Нью-Йорку та призначений перший Спеціальний представник.
2005	Видана перша спеціальна резолюція Інтерполу – ООН про введення санкцій проти Аль Каїди та Талібана. Знаходити/заперечувати.
2008	Призначений Спеціальний представник Інтерполу в Євросоюзі в Брюсселі.
2009	Африканська конференція Інтерполу проведена, щоб підвищити здатність регіону протидіяти міжнаціональним злочинам.

Рис. 1.

Коротка історія Інтерполу:

								1990	2002
								1992	2003
		1930						1995	2004
	1923	1932	1942					1996	2005
	1925	1935	1946	1956	1963	1971	1982	1997	2008
1914	1927	1938	1949	1958	1965	1972	1989	1998	2009

Далі на наступній сторінці Таблиця 2.

*Періоди керівництва Генеральних секретарів
та президентів Інтерполу
Генеральні секретарі*

Період	Країна	Ім'я та прізвище
1932-1946	Австрія	Оскар Дресслер*
1946-1951	Франція	Луї Дуклоукс
1951-1963	Франція	Марсель Сікот
1963-1978	Франція	Жан Непоте
1978-1985	Франція	Андре Боссард
1985-2000	Великобританія	Раймонд Кендалл

* Оскар Дресслер був спочатку призначений секретарем Міжнародного поліцейського конгресу у 1923 році. Він продовжував працювати до призначення на нову посаду Генерального секретаря, створену в рамках переглянутої п'ятої статті Статуту 1932 року.

Президенти Інтерполу

1923-1932	Австрія	Йохан Шобер
1932-1934	Австрія	Франц Брендл
1934-1935	Австрія	Євген Сейдел
1935-1938	Австрія	Майкл Скубл
1938-1940	Австрія	Отто Стейнхаусл
1940-1942	Німеччина	Рейнхард Гейдрих
1942-1943	Німеччина	Артур Небе
1943-1945	Австрія	Ернст Кальтенбруннер
1946-1956	Бельгія	Флоран Лоувадж
1956-1960	Португалія	Агостіньо Луренсу
1960-1963	Великобританія	Сер Річард Л. Джексон
1963-1964	Фінляндія	Фжала Ярва
1964-1968	Бельгія	Фірмін Франсен
1968-1972	ФРН	Поль Діскопф
1972-1976	Канада	Вільям Леонар Хігіт
1976-1980	Швеція	Карл. Г. Перссон
1980-1984	Філіппіни	Джоллі А. Бугарін
1984-1988	США	Джон Р. Сімпсон
1988-1992	Франція	Іван Барбот
1992-1994	Канада	Норман Д. Інкстер
1994-1996	Швеція	Бжорн Еріксон
1996-2000	Японія	Тошінорі Канемото
2000-2004	Іспанія	Хесуса Еспігарес-Міра
2004-2008	ПАР	Джекі Селебі

Отримані теоретичні дані про правову природу поняття «МОКП», зміну її правового статусу та корегування засад діяльності у різні періоди протидії міжнародній злочинності, обґрунтовують існування інституційна система Інтерполу, а чинник глобалізації освітлює мотиви, який вимусив здійснити реорганізацію цієї організації для поліпшення умов та збільшення території діяльності у світі.

Висновки по розділу 1

1. Аналіз літературних джерел свідчить про існування історичної державницької концепції, за якою міжнародні відносини, в тому числі і в сфері боротьби зі злочинністю, формувалися самими державами. Зокрема, основними чинниками виникнення цієї концепції є:

- необхідність закріплення політичного балансу між державами (К. Філіпсон, В. Прейсер, Г. Рубіо),
- результати реалізації військової міждержавної політики (А. Ватсон, Н. Бернерджі, К. Ціглер), появи певного рівня держави в політиці,
- розмежування права і політики між державами (Ф. Мартенс, Ф. Ліст, Д. Анцитоллі та Л.Оппенгейм).

2. Певним етапом міжнародного співробітництва можна визнати так званий «Іспанський період» (кінець XV ст.), протягом якого було реформовано ставлення до норм та інститутів міжнародного права. Іспанці першими відчули на собі необхідність реформації міжнародного права і спрямували свою діяльність саме в цьому напрямку. А зусиллями їхніх талановитих правників (Ф. Менчага, Ф. Вітторія, Ф. Суарес та Д.Сото), які проаналізувати античні та середньовічні погляди на міжнародне право і виробили для уряду аргументований курс міжнародної діяльності, Іспанією було здобуто переваги, які знайшли своє відображення у привілеях, у порозумінні між країнами щодо міжнародного кримінального права. Першими кримінальними судовими процесами міжнародного характеру вважаються суд 1419 р. над сеньйором де Барбасаном за порушення середньовічних законів війни і судовий процес у 1474 р. над Петером фон Гагенбахом за вбивство та гвалтування цивільного населення солдатами під його командуванням.

3. Вперше у 1889 р. було створено Міжнародний союз кримінального права з метою протидії появи та формуванню міжнародної злочинності, який закликав поліцейські підрозділи різних країн до узгодження дій по її знешкодженню. Разом з тим було оприлюднено пропозицію у порядку співробітництва з поліціями інших країн утворити постійно діючу організацію, оформлену законодавчо – спочатку на національному, а згодом

і на міжнародному рівні. Проте цей заклик лишився лише на рівні декларації.

Ідеологом заснування Інтерполу є видатний німецький кримінолог Франц фон Ліст, який у 1893 р. виступив з пропозицією утворення міжнародної організації, метою якої було б переслідування злочинців в межах Європи.

4. Протягом з 14 по 20 квітня 1914 р. у Монако відбувся найбільш представницький I Міжнародний конгрес кримінальної поліції з ініціативи глави держави принца Альберта I. У роботі конгресу брали участь представники поліції 24 націй Європи, Азії та Латинської Америки. На порядку денному даного конгресу розглядалися такі питання:

- уніфікація процедури екстрадиції злочинців;
- міжнародна превентивна антропометрія;
- заснування відділу по обліку міжнародної кримінальної інформації;
- розробка заходів по прискоренню та спрощенню арешту злочинців.

5. За пропозицією Верховного комісара поліції Відня, доктора Йогана Шобера у вересні 1923 р відбувся II Міжнародний поліцейський конгрес, на який прибули представники поліції від ряду провідних європейських країн, а також США, Єгипту, Китаю та Японії (загалом 138 представників від 20 країн, за іншими даними брали участь у конгресі представники з 17 країн). Результатом його роботи стало створення 7 вересня 1923 р. постійно діючої організації – Міжнародної комісії кримінальної поліції. Саме цей день вважається днем народження Інтерполу. У цей день було ухвалено статут нової організації. Резиденцією МККП було обрано Відень. У ст. 1 статуту сформульовано основні цілі організації:

а) в межах національних систем законодавства створити правові засади для ефективного співробітництва органів охорони громадського порядку і громадської безпеки різних країн;

б) організувати роботу міжнародних поліцейських структур для боротьби із загальною кримінальною злочинністю.

У травні 1924 р. МККП ухвалено резолюцію з п'яти важливих питань, де було визначено напрямки стратегічного розвитку:

- створення інформаційних відділень для збору фактів про міжнародну злочинність;
- розробка системи доказів і міжнародний розшук злочинців;
- організація відділу щодо ідентифікації людей на відстані;
- видання міжнародного поліцейського бюлетеня (газети);
- створення спільної програми щодо попередження і виявлення підроблених банкот і документів.

6. Перший повоєнний конгрес МККП пройшов з 3 по 5 червня 1946 р. в Брюсселі (Бельгія). В роботі конгресу взяли участь 17 країн Європи,

Латинської Америки та Азії. До участі в конгресі з політичних мотивів не було запрошено Радянський Союз, так само, як і Італію, Іспанію, держави Прибалтики та Балкан. Новою штаб-квартирою комісії було обрано Париж. Міністерство внутрішніх справ Франції надало комісії спеціальне приміщення і взяло на себе значну частину витрат щодо утримання персоналу її секретаріату, додатково виділивши працівників, які допомагали у здійсненні діяльності організації. Замість старого Статуту 1923 р., були прийняті Тимчасові положення про цілі, завдання і принципи діяльності. З 22 липня 1946 р. термін «Інтерпол» став використовуватися як телеграфне позначення адреси штаб-квартири в Парижі.

7. На 25-й сесії МККП 1956 р., яка проходила у Відні, одноголосно приймається статут. Він вступає в силу 13 червня цього ж року, його стаття 1 закріплює нову офіційну назву – Міжнародна організація кримінальної поліції (далі МОКП) - Інтерпол.

Новий статут мав усі ознаки установчого акта та детально регламентував компетенцію організації, її цілі та завдання, принципи участі в міжнародному співробітництві у боротьбі з міжнародною злочинністю. Статут визначав внутрішню структуру організації, функції кожного органу.

Фактично ж 1958 р. Рада Європи висловилась стосовно Інтерполу, що «юридичний статус МОКП-Інтерпол не припускає його зарахування до категорії агентств міжнародного співробітництва, у той же час ясно, що це не неурядова організація».

8. У вересні 2002 р. з мотивуванням: «у зв'язку з тривожністю зростання масштабів і складності терористичних нападів», МОКП утворює робочу групу по боротьбі з тероризмом (FTF). Основні її завдання полягають у:

- виявленні активних терористичних груп і їх членів;

- у запиті, збиранні та обміні інформацією й розвідувальними даними;

- наданні аналітичної підтримки;

- зміцненню потенціалу країн-членів щодо усунення загрози тероризму та організованої злочинності.

Розділ 2.

Організаційно-правові засади професійної діяльності МОКП

У другому розділі, на основі застосування системного підходу та загальнонаукових методологічних принципів (вимог), проаналізуємо інституційну форму, яка моделює структуру МОКП, ретельно вивчимо факти та інші дані, які стосуються Інтерполу. Обраний спосіб (метод) аналізу нормативної бази діяльності Інтерполу дозволить з'ясувати правові засади організації.

Розглядаючи структурні органи Інтерполу, доцільно прослідкувати внутрішній зв'язок між ними та встановити їх специфіку. Структуру МОКП нами досліджено як систему елементів, що знаходяться у відносинах і зв'язках не тільки один з одним, але й з навколишнім середовищем, оскільки будь-яка система є безліччю різноманітних елементів, які мають певну структуру та організацію. Метою ж нашого способу аналізу є встановлення меж професійної діяльності, тому особливу увагу слід звернути на структуру ГС та роботу НЦБ.

Інститут, який досліджується нами є, досить новим для правового поля держави Україна, тому логічним буде запозичення позитивного досвіду зарубіжних країн, в яких поширена практика такої професійної діяльності. Інститут членства багатьох держав, уряди яких беруть участь у діяльності Інтерполу, існує тривалий період часу, а відтак кількість прецедентів, які впливали на діяльність структурних підрозділів НЦБ і сформували його функції, в котрих у яких знайшли відображення сутність та види діяльності його працівників, є доволі значним.

Дослідження Інтерполу в його цілісності з одного боку і механізмів, які забезпечують його діяльність, з іншого, дозволяє виявити різноманітні типи зв'язків між складними структурними компонентами організації і звести їх в єдину теоретичну модель її будови, що допоможе проаналізувати концептуальні організаційні засади професійної діяльності працівників в МОКП.

2.1. Структурно-функціональний аналіз діяльності Інтерполу

Чим більше світ входить у процеси глобалізації, тим більше держави відчують потребу у міжнародному співробітництві в боротьбі зі

злочинністю. Таке співробітництво реалізується або в рамках міжнародних правоохоронних організацій, або на рівні двосторонніх договорів та угод. Особливе місце серед міжнародних організацій у сфері боротьби зі злочинністю належить МОКП - Інтерпол.

У попередньому розділі нами було встановлено, що навколо Інтерполу з часу його заснування точилися численні дискусії стосовно правового статусу організації та повноважень її працівників.

Питання міжнародного співробітництва держав у боротьбі зі злочинністю та міжнародно-правового статусу Інтерполу висвітлювалися О.М.Бандуркою, Л.Д.Тимченком, В.Г.Буткевичем, В.С.Овчинським, Д.О.Компанійцем, Г.О.Душейком, В.А.Некрасовим, А.С.Мацком, В.Я.Мацкоком, В.Б.Смеліком, В.Д. Сущенком та Л.Д. Удаловою.

Зі зміною чинників було встановлено умови, які вплинули на формування інституційної системи Інтерполу. При цьому вона залишається поза увагою дослідників цієї організації. У сучасний період інтеграції до світового співтовариства усвідомлення функцій та специфіки професійної діяльності органів Інтерполу як правоохоронними органами України, так і її громадянами необхідне для протидії транснаціональній злочинності. Це не можливо без розуміння статусу органів та структури МОКП.

Створення Інтерполу у 1923 році та формулювання мети його діяльності привело до транскордонного поліцейського співробітництва, а також надання підтримки і сприяння всім організаціям, владі та службам, місія яких полягає у протидії міжнародній злочинності.

Інтерпол покликаний сприяти міжнародному співробітництву в поліцейських операціях, навіть якщо дипломатичні відносини між окремими країнами відсутні. Рішення приймаються в рамках законів, які існують у різних країнах, і в дусі Загальної декларації прав людини. Конституція ж Інтерполу забороняє "будь-яке втручання або діяльність політичного, військового, релігійного чи расового характеру" [33, С. 48].

Керівники Інтерполу.

Президент та Генеральний секретар МОКП здійснюють роботу в тісній співпраці задля забезпечення сильного керівництва і управління організацією.

Як визначено у статті 5 цієї ж Конституції, в структуру МОКП входить (див. Рисунок 2):

- Генеральна асамблея,
- Виконавчий комітет,
- Генеральний секретаріат,
- Національні центральне бюро ,
- Радники,
- Комісію з контролю за файлами Інтерполу.

Генеральна Асамблея і Виконавчий комітет формують управління організацією.

Генеральна Асамблея - це вищий керівний орган Інтерполу, який збирається раз на рік. Вона проводиться щорічно і складається з делегатів, призначених кожною країною-членом. Асамблея приймає всі важливі рішення, що стосуються спільної політики, ресурсів, методів роботи, фінансів, заходів і програм діяльності. Цей орган обирає Виконавчий комітет. У формі резолюції простою більшістю голосів Асамблея приймає рішення. Кожна країна-член, представлена в ній, має один голос.

На сесії можуть бути присутні спостерігачі. Список спостерігачів обов'язково повинен бути схвалений урядом країни, на території якої проходить засідання Асамблеї.

Рис. 2

Структура Інтерполу:

Владні повноваження Генеральної Асамблеї здійснюються через нормативні, виборні та контрольні функції, які у відповідності до статті 8 Статуту організації є такими:

- виконання обов'язків, перерахованих у Статуті, які включають прийняття рішення з фундаментальних питань (такі, як прийняття нових членів чи затвердження змін у Статуті);

- визначення принципів і загальних заходів, які відповідають досягненню цілей Організації;
- вивчення та затвердження загальної програми дій, підготовленої Генеральним секретарем до наступного року;
- встановлення інших правил, які будуть визнані необхідними;
- призначення осіб для виконання функцій, вказаних у Статуті: Асамблея обирає Президента Організації, трьох віце-президентів і делегатів у виконавчий комітет та призначає Генерального секретаря;
- ухвалення резолюцій і надання рекомендацій членам з питань, що належать до компетенції Організації;
- визначення фінансової стратегії Організації;
- вивчення та затвердження будь-яких угод, що мають бути укладені з іншими організаціями чи державами.

Функціонування Генеральної Асамблеї, крім регламентації положеннями Статуту Організації, регулюється статтями з 2 по 38 Загальних Правил. На 65 – й сесії (Анталія, 1996) Генеральна Асамблея ухвалила кодекс правил процедур, які ввела в силу у 1997 [196, С. 22]. Ці правила включають всі обставини у відносинах Генеральної Асамблеї, викладених у Статуті та Загальних Правилах. До Правил також додано нові пункти та роз'яснено інші, наприклад про порядок перевірки мандатів делегацій, розташування делегатів у конференц-залі, статус членів Виконавчого комітету та на сесіях Генеральної Асамблеї, голосування без підрахунку голосів, обов'язки держави-організатора та статус спостерігачів.

Будь-яка країна-член може запросити Генеральну Асамблею зібратися на своїй території. Виходячи з кількості отриманих запрошень, наприкінці кожної сесії Асамблея вибирає, де проходитиме зустріч в наступному році. Точна дата (зазвичай зустріч буває восени) встановлюється спільно з державою-організатором та Президентом Організації після консультації з Генеральним секретарем. Більш ніж за чотири місяці держави-члени отримують офіційні запрошення від країни-організатора по дипломатичним каналам та у формі циркулярів від Генерального секретаря.

Генеральна асамблея може також зібратися позачергово для обговорення деяких питань за запитом Виконавчого комітету чи за запитом більшості держав-членів. Така сесія проходить у штаб-квартирі Організації.

Доцільно вказати, що Генеральна Асамблея компетентна формувати будь-які комітети, які вважає необхідними, та розподіляти роботу, пов'язану з різними пунктами порядку, між ними. Засідання таких комітетів регламентуються тими ж самими правилами, що і пленарні сесії Генеральної Асамблеї.

Кожен комітет звітує про результати своєї роботи на засіданні Генеральної Асамблеї через голову чи доповідача, якого спеціально призначає.

Крім того, у випадку необхідності зміни Статуту, Загальних Правил Організації чи додатків до них, повинен бути утворений спеціальний комітет, щоб вивчити проект і дати свій висновок.

Коли проводяться вибори, Генеральна Асамблея утворює виборчу комісію, яка складається принаймні з трьох голів делегацій. Комітет вивчає усі кандидатури, йому представлені, для того, щоб зробити висновок, чи варто їх рекомендувати на розгляд Генеральної Асамблеї. Члени комітету діють також як інспектори.

Генеральна Асамблея може приймати рішення тільки на пленарній сесії. Усі рішення ухвалюються простою більшістю голосів, за винятком питань, для вирішення яких вимагається не менш ніж 2/3 голосів загальної кількості членів (внесення доповнень або змін до статуту, прийом нових членів тощо) [33, С. 50]. Ухвалені резолюції мають різну форму та юридичну силу. За формою вони можуть бути резолюцією чи рішенням у протоколі. Останнє має місце при виборах посадових осіб, при вирішенні питань стосовно допуску нових членів або програми дій на наступний рік, при визначенні місця проведення наступної сесії Генеральної Асамблеї. Резолюції з процедурних та організаційних питань є обов'язковими для виконання, а рішення про різні аспекти міжнародної діяльності, які стосуються поліцейських органів і урядів (щодо проведення конкретної поліцейської акції, закликів до ухвалення певних законів, рекомендацій стосовно правил та методів роботи за окремими напрямками, прохання про направлення певних видів документів або запровадження формалізованих документів тощо) є винятково рекомендаційними.

Виконавчий комітет є дорадчим виборчим органом Інтерполу. Його засідання проходять три рази на рік, звичайно в березні, липні та безпосередньо перед Генеральною Асамблеєю. Роль цього органу, відповідно до статті 22 Конституції, полягає ось у чому:

- нагляд за виконанням рішень Генеральної Асамблеї;
- підготовка порядку денного сесії Генеральної Асамблеї;
- представлення Генеральній Асамблеї будь-якої програми робіт або проектів, які він вважає корисними;
- контроль за управлінням та діяльністю Генерального секретаря.

Відповідно до статті 15 Конституції, Виконавчий комітет складається з 13 членів у складі Голови Організації, 3 віце-президентів і 9 делегатів. Ці члени обираються Генеральною Асамблеєю і мають належати до різних країн, крім того, президент і 3 віце-президентів повинні бути обраними з представників різних континентів.

Президент обирається строком на 4 роки, а віце-президенти на 3 [190, С. 66]. Вони не мають права на повторне обрання на ту ж посаду, або в якості делегатів у Виконавчий комітет. Голосування є таємним. Дві третини

голосів є необхідними для обрання президента. Якщо ця більшість не отримана після другого голосування, проста більшість голосів є достатньою. Віце-президенти і делегати обираються простою більшістю. Кожна держава-член має один голос; ті держави-члени, які беруть участь у роботі Генеральної Асамблеї мають право брати участь у виборах, якщо у відповідності до статті 52 Загальних положень не існує перешкод це зробити.

Засідання Виконавчого комітету проводяться не рідше одного разу на рік. Рішення приймаються більшістю голосів. Президент користується своїм правом голосу лише в тому випадку, коли голоси членів розділяються порівну.

Складаючи прикінцевий порядок дня перед сесією Генеральної Асамблеї, Виборчий комітет розташовує пункти у порядку строкості та пріоритетності. Він бере до уваги попередній порядок, зміст якого викладено у статі 10 Загальних Правил, та будь-які додаткові пункти, які пропонуються членами.

Виконавчий комітет може запропонувати зміни до Статуту Організації, ухвалює і переглядає Правила персоналу і правила знищення поліцейської інформації, яка зберігається у Генеральному секретаріаті. Він також пропонує на розгляд Генеральної Асамблеї кандидатуру Генерального секретаря.

Зазвичай кожен рік Виконавчий комітет відповідно до порядку:

1. Організовує та документує зустрічі:
  - Голів НЦБ;
  - Зустрічі представників НЦБ на кожному з континентів.
2. Формує наступні комітети:
  - фінансовий комітет;
  - комітет по наркотикам;
  - комітет з економічних та фінансових злочинів;
  - комітет по комп'ютеризації і телекомунікації [244, С. 24-25].

Генеральний Секретаріат розташований у Ліоні (Франція). Він працює 24 години на добу, 365 днів на рік і знаходиться у підпорядкуванні Генерального секретаря. Службові особи з більш ніж 80 країн працюють пліч-о-пліч, робочими мовами організації (офіційно визнані: англійська, арабська, французька та іспанська). Секретаріат складається з семи регіональних відділень, що розташовані по всьому світу (в Аргентині, Камеруні, Кот-д'Івуарі, Сальвадорі, Кенії, Тайланді і Зімбабве), а також спеціальних представників в Організації Об'єднаних Націй в Нью-Йорку і в Європейському Союзі в Брюсселі.

Центральною постаттю робочого апарату Інтерполу є Генеральний секретар, який визначає стратегію та тактику організації, і призначається Генеральною Асамблеєю за поданням Виконавчого комітету на термін п'ять

років (він може бути переобраним на наступний термін, але має бути не старше 65 років). Якщо Генеральний Секретар досяг цього віку під час здійснення своїх повноважень, він може продовжити виконання своїх функцій до закінчення терміну повноважень. Обирають Генерального секретаря з осіб, компетентних у питаннях діяльності поліції, ця норма вказана у ст. 28 Статуту.

Генеральний секретар має право дорадчого голосу на сесіях Генеральної Асамблеї, засіданнях Виконавчого комітету.

Крім того, у відповідності з функціональними обов'язками, які стверджені у ст. 29 Статуту, він:

- підбирає персонал і керує його роботою, вирішує питання бюджету, організовує і спрямовує роботу постійних служб у відповідності до директив, наданих Генеральною Асамблеєю або Виконавчим комітетом;

- подає Виконавчому комітету або Генеральній Асамблеї будь-які пропозиції чи проекти, що стосуються діяльності організації;

- несе відповідальність за свої дії чи бездіяльність перед Виконавчим комітетом та Генеральною Асамблеєю;

- має право брати участь у дебатах Генеральної Асамблеї, Виконавчого комітету і всіх інших підзвітних йому органах;

- при виконанні своїх обов'язків Генеральний секретар представляє організацію, а не якусь конкретну країну.

Нині Генеральним секретарем є Рональд К. Ноубл, це вже його третя каденція на цій посаді (2010 по 2015 рік).

Згідно із ст. 27 Статуту працівники ГС поділяються на дві категорії: «...технічний і адміністративний персонал...». Працівники ГС виконують функції, пов'язані із забезпеченням діяльності організації. Технічний персонал – це секретарі, машиністки, оператори картотек, бібліотечні працівники, фотографи, інженери-електронщики, програмісти. Адміністративний персонал – це офіцери, які виконують оперативно-аналітичні функції, пов'язані з обробкою інформації про злочини та злочинців, виконанням запитів поліцейських відомств різних країн щодо надання відомостей з архіву Інтерполу.

Аналіз звітності Інтерполу про роботу ГС свідчить про постійне зростання кількості його особового складу. Наприклад, у 1987 р. їх було 262 особи, в 1990 – 280, в 2001 р. персонал ГС складався вже з 391-єї особи, а у 2003 – з 431-го службовця [190, С. 71].

Стосовно функцій ГС встановлено, що він:

- займається реалізацією рішень Генеральної Асамблеї та Виконавчого комітету;

- діє як міжнародний центр боротьби зі злочинністю;

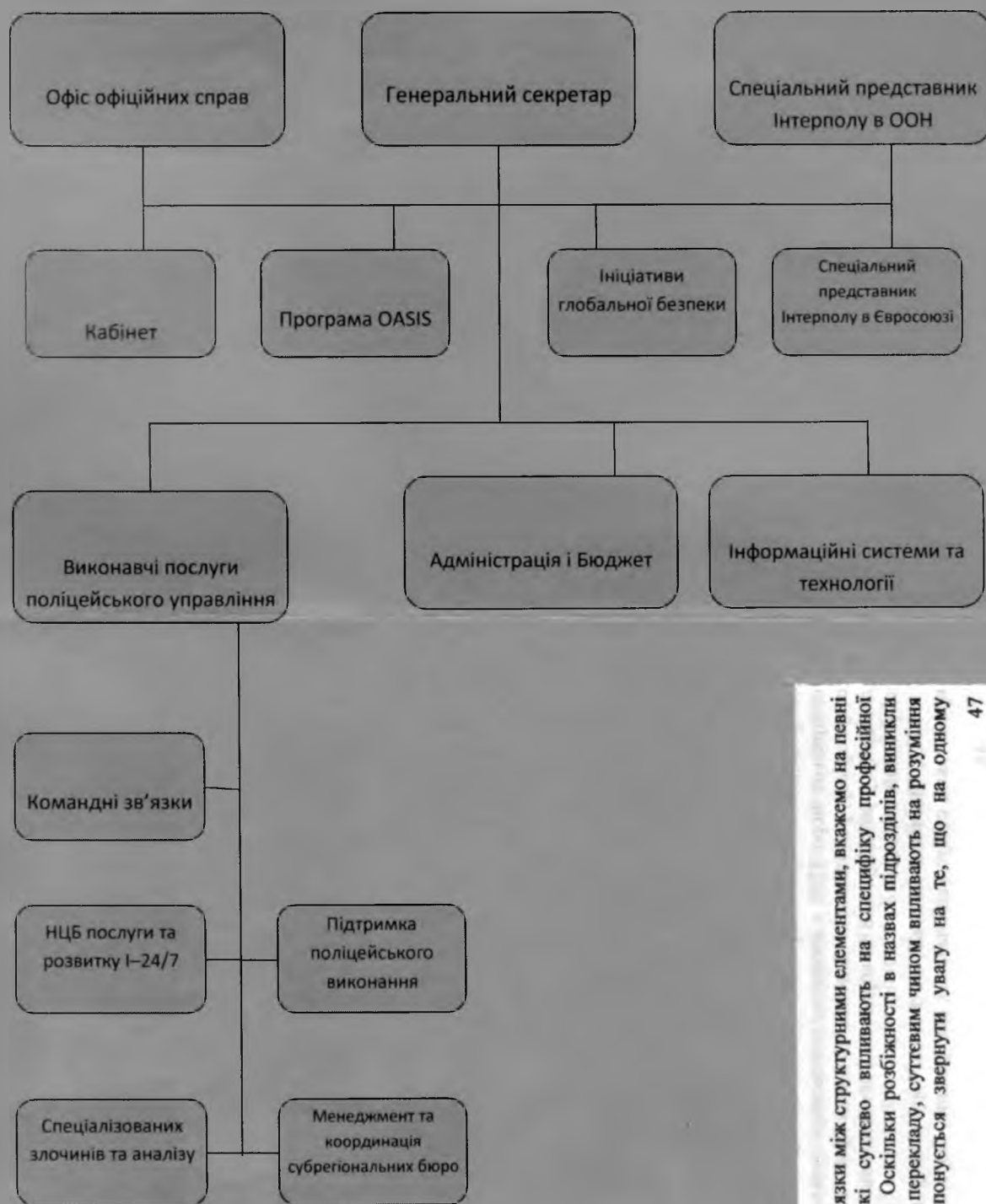
- діє як спеціалізований інформаційний центр;

- забезпечує ефективне адміністративне керівництво діяльністю організації;
- підтримує – через посередництво НЦБ, зв'язок із національними та міжнародними органами з питань, що стосуються встановлення злочинців;
- займається підготовкою публікацій Інтерполу;
- приймає на себе обов'язки робочого секретаріату на сесіях Генеральної Асамблеї, засіданнях Виконавчого комітету та інших органів організації;
- готує проекти планів роботи на наступний рік, які подає на розгляд та затвердження до Генеральної Асамблеї і Виконавчого комітету;
- підтримує прямий та постійний зв'язок з президентом організації.

Офіційно визнаною у позитивному праві вважаємо наукову працю В.Б. Смеліка, який [190, С. 57-91] узагальнив питання створення інституційної системи Інтерполу. Для подальшого спеціального обґрунтування додамо схематичне зображення структури Генерального секретаріату (див. Рис. 3), уточнивши встановлені розбіжності з метою подальшого корегування.

Рис. 3

Структура Генерального секретаріату Інтерполу:

Досліджуючи зв'язки між структурними елементами, вкажемо на певні частини системи, які суттєво впливають на специфіку професійної діяльності Інтерполу. Оскільки розбіжності в назвах підрозділів, виникли при здійсненні нами перекладу, суттєвим чином впливають на розуміння даних функцій, пропонується звернути увагу на те, що на одному

управлінському рівні, або на одному рівні в ієрархії управління перебувають: Генеральний секретар, Офіс офіційних справ та Спеціальний представник Інтерполу в ООН. Слід вказати на помилковість твердження В.Б. Смеліка про те, що у безпосередній підпорядкованості Генеральному секретарю перебуває Виконавчий директор поліцейських служб (Executive Director Police Services), який керує чотирма директоратами [190, С. 71]. У першоджерелі, на яке посилається автор [316], вказано: «Executive Directorate Police Services». До того ж, при аналізі цієї частини у структурі системи привертає увагу існування п'яти елементів. А відтак, у рівнозначній підпорядкованості Офісу офіційних справ, Генеральному секретарю, Спеціальному представнику Інтерполу в ООН перебуває Управління виконавчих послуг (Виконавчі послуги поліцейського управління), в безпосередньому підпорядкуванні якого перебувають підрозділи:

1. Командних зв'язків;
2. НЦБ послуг та розвитку I – 24/7;
3. Підтримки поліцейського виконання;
4. Спеціалізованих злочинів та аналізу;
5. Менеджменту та координації субрегіональних бюро.

Наступною гілкою влади, яка узгоджує ухвалення управлінського рішення з Управлінням виконавчих послуг ГС є Кабінет, Програма OASIS, Ініціативи глобальної безпеки та Спеціальний представник Інтерполу в Євросоюзи. На такому ж рівні адміністративної ієрархії, як і Управління виконавчих послуг, перебувають «Адміністрація і Бюджет» та «Інформаційні системи та технології». Така субординація вказує на значення цих частин системи у діяльність організації в цілому, та їх вплив на прийняття рішень.

Що стосується схем структури Інтерполу та його відділів опублікованих у роботі С.В. Стражинським, В.С. Стражинським та П.В. Хотенцем з метою формування правової свідомості у суспільстві [244, С. 15-20], вкажемо, що нами не встановлені першоджерела, які лежать в основі створення згаданих схем. Крім того, автори не застосовували при створенні схем структурно-функціонального підходу, тобто не враховували необхідності надання характеристик структурних частин системи в статичі, функції – у динаміці, а тому їх робота не може бути визнана науковою.

Національні центральні бюро (НЦБ)

Кожна країна-член підтримує Інтерпол національними співробітниками правоохоронних органів, якими комплектує Національне центральне бюро. НЦБ є визнаним контактним пунктом для Генерального секретаріату, регіональних відділень та інших країн-членів, які потребують допомоги у розслідуванні за кордоном і встановленні місцезнаходження та затримання втікачів.

Л.Д. Тимченко зазначає, що з точки зору міжнародного і внутрішнього права такий статус національних центральних бюро є унікальним [255, С.

445]. Такої ж думки і автори монографії “Міжнародний розшук: теорія та практика”, які зазначають, що аналогів національним центральним бюро Інтерполу немає в структурах інших міжнародних організацій [96, С. 81-84]. Доволі слушною є наукова позиція про те, що НЦБ мають назву «національних центрів країн з питань міжнародного співробітництва в рамках Інтерполу» [255, С. 445].

Радники - це фахівці з суто консультативними функціями, які можуть бути призначені Виконавчим комітетом і затверджені Генеральною Асамблеєю [234, С. 25].

Комісія з контролю за файлами Інтерполу - це незалежний орган, мандат якого складається з трьох частин: по-перше, повноважень, пов'язаних із забезпеченням обробки персональних даних Інтерполу відповідно до правил організації; по-друге, пов'язаних із консультуванням Інтерполу з будь-якого проекту, операцій, набору правил або інших матеріалів, що стосуються обробки інформації особистого характеру і по-третє, повноважень необхідних для обробки запитів та отримання інформації, яка міститься у файлах Інтерполу.

Створена на базі Наглядової ради Комісія з контролю за файлами Інтерполу потребує окремої уваги. Дослідники організації вказують лише на зміну назви, залишаючи поза увагою зміну її статусу.

Мета діяльності цього органу не була змінена і полягає у тому, щоб забезпечити захист від будь-якого неправомірного використання поліцейської інформації, яка обробляється та передається у мережі Інтерполу та запобігти порушенням прав людини.

Цей орган необхідний для здійснення внутрішнього контролю за архівами Інтерполу. З цього випливають і завдання цієї Комісії. На доцільність її утворення вказано у статті 8 Угоди Штаб-квартири між Французьким Урядом і Інтерполом, яка була підписана 3 листопада 1982 року і вступила в силу 14 лютого 1984 року.

У 2003 році її статус зазнав змін. Було постульовано незалежність Комісії з контролю за файлами Інтерполу. Разом з тим до засад діяльності цього органу було додано Правила обробки інформації для цілей міжнародної поліцейської співпраці, а у 2005 році – Правила контролю за інформацією і доступу до файлів Інтерполу [316]. Цими правилами врегульовані питання складу комісії, терміну перебування в займаних посадах та умови обрання її членів.

Так, ст.2 (d) Правил з контролю за інформацією та доступу до файлів Інтерполу вказує, що п'ять членів комісії мають бути різних національностей та представляти принаймні два регіони Інтерполу.

Стверджуючи незалежний статус цього органу, звернемо увагу на існування Угоди між Генеральним секретаріатом та Комісією, у статті 3.1. якої зазначається, що доступ до файлів Інтерполу, отриманий Генеральним

секретаріатом, пересилається до Комісії, навіть якщо він їй не адресований (див. Рис.2).

Крім цього, доступ до файлів Інтерполу є безоплатним та вільним: будь яка особа може звернутися до Комісії із мотивованим запитом. При цьому особа має виконати вимоги Комісії, викладені у її Правилах про процедури (Operation rules), 2008 року [316]. Ці правила встановлюють порядок доступу до файлів Інтерполу та виконання запитів. Також особа може звернутися до Комісії безпосередньо за адресою: Commission for the Control of INTERPOL's Files, 200 quai Charles de Gaulle, 69006 Lyon, FRANCE.

Для подальшого ефективного використання можливостей МОКП, необхідно усвідомлювати, що діяльність Інтерполу передбачає виконання наступних основних чотирьох функцій:

1. Захист глобальної поліцейської системи зв'язку з правоохоронними органами. Здатність поліції до швидкого та безпечного обміну важливими даними, є наріжним каменем ефективного міжнародного правопорядку. Саме тому Інтерпол розробив I-24 / 7 глобальну поліцейську систему зв'язку. Система з'єднала Генеральний секретаріат Інтерполу в Ліоні (Франція), НЦБ країн-членів і регіональні відділення. Метою створення глобальної мережі став обмін поліцейською інформацією та надання правоохоронним органам у країнах-членах миттєвого доступу до баз даних організації і інших послуг в рамках співробітництва. Країни-члени також можуть наділити повноваженнями у консультативному доступі правоохоронним органами за межами НЦБ, таких як працівники підрозділу прикордонної служби або співробітників митних органів. Інтерпол продовжує впроваджувати нові послуги та програми підготовки кадрів для забезпечення того, щоб користувачі мали можливість повною мірою використовувати систему I-24 / 7. Він знаходить відповідні технічні рішення (мобільні та стаціонарні мережі Інтерполу і баз даних) для надання країнам можливості отримати доступ до системи завдяки інтеграції у існуючу комп'ютерну систему після проведення відповідної перевірки. Останньою країною, яка була приєднана до мережі, стала Сомалі, її система була підключена 10 липня 2007 року.

2. Оперативні послуги передачі інформації і баз даних поліції. Країни-члени мають прямий і безпосередній доступ до широкого спектру баз даних, включаючи інформацію про відомих злочинців, відбитки пальців, ДНК і вкрадені або загублені проїзні документи. Інтерпол також розміщує інформацію криміногенного характеру в базах даних через систему міжнародних повідомлень (більш відому, як кольорова).

Для протидії міжнародній злочинності, поліція потребує доступу до інформації, яка може допомогти розслідуванню або запобігати злочину. Інтерпол управляє декількома базами даних, доступних для бюро Інтерполу в усіх країнах-членах через свою I-24/ 7 комунікаційну систему, яка містять важливу інформацію про злочинців і злочинність. До неї відноситься:

- I-Link проект,
- MIND / Find,
- Картотека підозрюваних у тероризмі,
- Мінімальні дані про злочинців (прізвища, фотографії),
- Відбитки пальців,
- ДНК-профілі,
- Забуті або вкрадені проїзні документи,
- Інформація про зловживання порнографічною продукцією з зображенням дітей,
- Перелік викрадених творів мистецтва,
- Дані викрадених автомобілів.

3. Оперативна підтримка поліцейської служби. Інтерпол надає підтримку співробітникам правоохоронних органів для підтримки їх оперативної діяльності за надзвичайних ситуацій, особливо в пріоритетних сферах розслідування злочинів. Командно-координаційний центр працює 24 години на добу, сім днів на тиждень, на всіх чотирьох мовах організації. Цей центр виступає в якості початкової ланки в контакті для будь-якої країни-члена, яка стикається з кризовою ситуацією. Інтерпол також може розгорнути центр у місці інциденту, через кілька годин після події. Тимчасовий пункт для розслідування і організації взаємодії при скоєнні резонансного злочину або у випадку стихійного лиха. Інтерпол забезпечує оперативну підтримку своїх національних центральних бюро та регіональних відділень з метою їх ефективної роботи. Його підтримка зосереджена на пріоритетних сферах Організації у протидії злочинності, а саме на розшуку осіб, які переховуються від правосуддя; розслідуванні та попередженні злочинів проти суспільної безпеки і тероризму, торгівлі наркотиками, організованій злочинності, торгівлі людьми, протидії фінансовій і високотехнологічній злочинності. Крім того, Інтерпол сприяє розслідуванню шляхом надання у допомогу співробітників, які працюють у Генеральному секретаріаті, а в країнах-учасниках після дослідження та аналізу тенденцій в області злочинності проводить навчальні курси з вивчення перевірених кримінальних методів.

4. Професійна підготовка співробітників поліції і розвиток. З метою підвищення потенціалу країн-членів для ефективної боротьби з транснаціональною злочинністю і тероризмом Інтерпол ініціює та проводить підготовку поліцейських. Ця підготовка включає обмін знаннями, навичками та передовим досвідом у встановленні правопорядку і світових стандартів. Так, стратегічними цілями навчальної діяльності Інтерполу на 2008-2010 роки передбачено:

- ✓ Надання допомоги країнам-членам у подоланні розриву між національною та міжнародною поліцією;
- ✓ Надання країнам-членам знань, навичок і передового досвіду 21-го століття для вирішення проблем поліції;

- ✓ Отримання переконливих доказів про те, що правоохоронні органи повною мірою усвідомлюють та користуються послугами, які надаються Інтерполом;
- ✓ Підвищення інформованості, знань і навичок співробітників Інтерполу через структуровану програму підготовки кадрів, включаючи розвиток професійної підготовки;
- ✓ Формування загального розуміння спільних цінностей, цілей основних напрямків діяльності та процесів через культуру навчання в рамках Інтерполу, взаємозв'язку організації з правоохоронними органами країн-членів.

Під час занять, проведених у 2008 році, було доведено в цілому 83 програм підготовки співробітників поліції в інтересах 2722 учасників зі 169 країн [316].

Серед створених та затверджених МОКП програм навчання доцільно буде вказати, на:

➤ передову 10-тижневу програму підготовки співробітників поліції з правоохоронних органів і національних центральних бюро (НЦБ). Вона (ІПТР) адресована співробітникам, що відповідають за міжнародне співробітництво у поліцейських операціях, а також керівникам високого рангу, які спроможні сприяти їх поліпшенню після повернення у керівництво відповідних адміністрацій. Учасники отримують знання, зокрема, систем Інтерполу і послуг та навички шляхом навчання і набуття практичного досвіду в Генеральному секретаріаті. Три сесії проводяться щороку;

➤ програму розвитку виконавчої поліції (EPDP), яка є ексклюзивною і орієнтованою на поглиблене навчання африканських співробітників правоохоронних органів, поліцейських старшої ланки. Ця програма розроблена як частина програми "OASIS Африки" (оперативної допомоги, послуг та інфраструктури підтримки), що фінансується німецьким урядом. Дев'яти тижнева програма складається з трьох модулів. Учасники повинні завершити проектні роботи в своїх країнах (між модулями) і підготувати стратегічні документи з використанням нових інструментів, інформації та меж її застосування. Завдяки участі у цьому заході поліцейські лідери підвищують рівень своїх знань щодо запобігання та протидії з національної, регіональної та міжнародної злочинності. Навчальні завдання носять практичний характер і спеціально розроблені для вирішення проблем поліції 21-го століття.

➤ основні принципи, які складають основу компетенцій співробітників НЦБ. Їх було розроблено групою волонтерів НЦБ, що представляли кожен з регіонів Інтерполу, а також представниками Генерального Секретаріату. У них названо п'ять основних якостей необхідних, для співробітників НЦБ;

➤ Інтерпол "Якість освіти" (TQA). Проект знаходиться на стадії розробки визначення цілей, які повинні забезпечити застосування у навчальних програмах стандартів Генерального Секретаріату, рекомендованих документально "Керівництво Інтерполу щодо ефективної професійної підготовки". Цей цикл підготовки ухвалено з метою досягти функціональності роботи і ефективного використання ресурсів;

➤ обмін знаннями між країнами-членами. За деякими місцевими ініціативами, з метою сприяння розвитку співробітництва та обміну навчальними ресурсами між країнами-членами створено:

- Глобальний навчальний центр Інтерполу (IGLC). На основі платформи з веб-навчання відкрито цей навчальний центр у два етапи з розподілом протягом 2009 і 2010 років. Перший етап - централізація всіх наявних у розпорядженні поліції Інтерполу центрів підготовки інформації (каталогу підготовки фахівців, бібліотеки електронних навчальних модулів, календарних планів проведення навчальних заходів, списків мережових зв'язків). На другому етапі банки знань будуть проаналізовані та розроблені введення, які дозволять країнам-членам поділитися своїми ресурсами у підготовки багажу наукових праць і передової практики.

- Регіональні (національні) бюро Інтерполу (RBS) засновані у співпраці з начальниками поліцій та інших правоохоронних організацій. Кожне бюро було оснащено сучасними засобами навчання, їх роль у даний час також вивчається з метою підвищення якості їхніх послуг з професійної підготовки. НЦБ Інтерполу пов'язані з національними силами поліції, які покликані більш активно виконувати оперативні функції, оскільки Інтерпол розширює спектр своєї діяльності та послуг.

- Інтерпол вивчає можливості мережі навчальних закладів та університетів, які можуть вирішувати питання у протидії злочинності і підвищувати рівень використання високотехнологічних інструментів. Кілька угод про співробітництво вже підписані і готуються. Так у Москві був створений навчальний центр протидії контрабанді героїну; в Австрії Інтерпол утворив Антикорупційну академію.

➤ Внутрішнє навчання для співробітників Генерального секретаріату. Інтерпол несе відповідальність за забезпечення ефективної і раціональної професійної підготовки усіх своїх працівників. Навчання організоване на принципі компетентності, а це означає наявність безлічі спільних можливостей (знань, навичок, досвіду, цінностей, моделей поведінки та ставлення). Вони були встановлені і застосовуються до відповідних випадках по окремих запитах. Це дозволяє здійснювати управління організацією більш ефективно і призводить до узгодженості в

оцінках якості роботи. Крім того, з допомогою обміну знаннями здійснюється безперервність "організаційної пам'яті".

2.2. Професійна діяльність працівників Інтерполу в країнах з різним правовим статусом і організацією праці

Національні правові системи вплинули на формування міжнародного права. Як наслідок, останнє увібрало в себе найбільш прогресивні ідеї, викладені у законодавстві держав-суб'єктів міжнародного права. Таким чином, міжнародне право є, в свою чергу, фактором удосконалення національного законодавства.

Якщо раніше багато документів, що містили міжнародно-правові норми, ініціювалися державами на основі норм національного права, то в нових умовах держави все частіше зобов'язані приводити норми національного законодавства у відповідність з міжнародним правом. Наприклад, взаємовідносини ЄС та держав-членів будуються саме на цьому принципі.

Так, дослідницька група Ghent University з Бельгії вважає поліцейську та судову співпрацю в якості концепції дуже розпливчастою та абстрактною для оцінки. На рисунку 4, вставленому нижче, показано, як обраний ними набір за трьох тематичних досліджень стосується поліцейського і судового співробітництва та апроксимації.

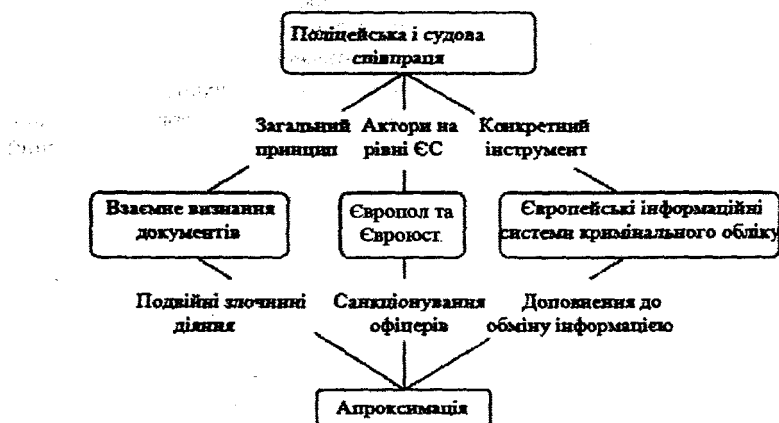

Рис. 4 Поліцейська та судова співпраця та апроксимація

З огляду на обраний підхід доречно звернути увагу на необхідність чіткого розмежування в правосуб'єктності Європолу на національному та союзному рівнях, що спонукатиме усвідомленню статусу цього органу. Обговорення цієї проблеми відбулося в 2004 році. З урахуванням висновків вчених, які взяли участь у цьому обговоренні, держави-члени ЄС взяли за основу діяльності Європолу третє правило одноголосного стовпа. В рамках основних пріоритетів та напрямків затверджується робоча програма, яка представляє один рік з довгострокової п'ятирічної частини стратегічного ділового плану Європолу. Зображення положення робочої програми показано на рисунку 5, який демонструє ієрархію організаційного планування.

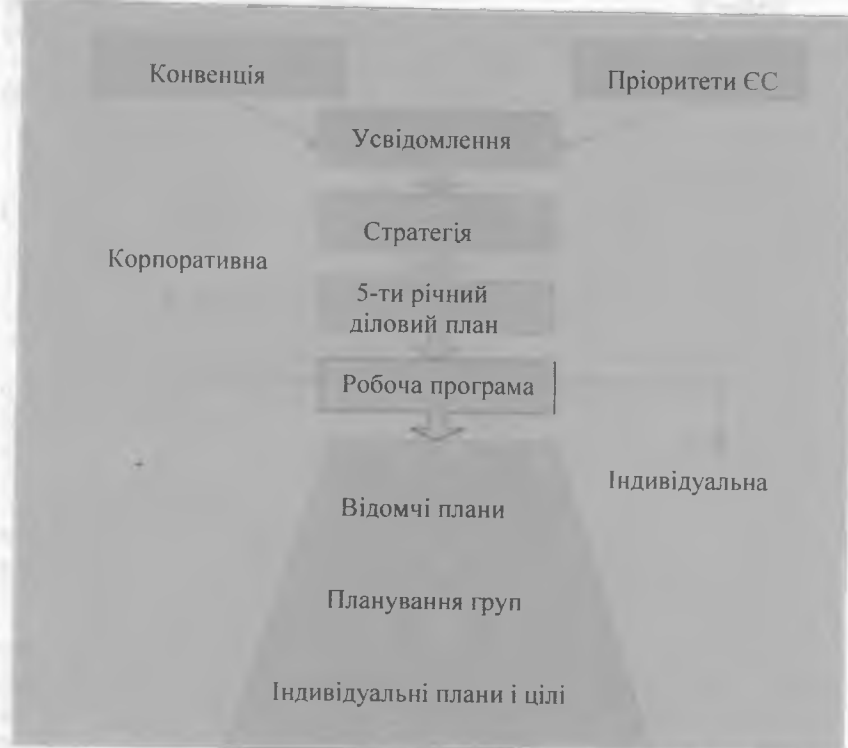

Рис. 5. Ієрархія планування в Європолі.

Для практичної реалізації поточної діяльності по відношенню до планів роботи з урахуванням існуючих стратегічних і оперативних угод, наступні треті країни та органи відіграють ключову роль до Європолу у виконанні

спільних завдань та обов'язків у боротьбі з серйозними формами організованої злочинності:

Таблиця. 3.

Оперативні та стратегічні партнери Європолу.

Оперативні партнери	Стратегічні партнери
Болгарія	Колумбія
Канада	Європейська комісія
Хорватія	Європейський центральний банк
Євроюст	Європейський центр
Ісландія	моніторингу наркотиків і наркоманії
Інтерпол	Європейське управління по
Норвегія	боротьбі з шахрайством (OLAF)
Румунія	Росія
Швейцарія	Туреччина
США (Секретна служба (USS);	Управління ООН з наркотиків і
ФБР; Поштова служба; Бюро	злочинності
алкоголю, тютюну, вогнепальної	Всесвітня митна організація
зброї та вибухових речовин (AFT) і	
т.п.)	

Необхідно додати, що порівнюючи Європол з ФБР, Олександра де Мур (Alexandra De Moor) та Герт Вермеулен (Gert Vermeulen) вказують на відмінність у їхніх повноваженнях. Незважаючи на відсутність слідчих можливостей Європолу, вони розглядають його як предтечу утворення повноцінного виконавчого Європейського поліцейного відомства. Крім того, вони аргументують свою позицію традиційним ставленням більшості країн до визнання типових завдань поліції та розвідувальних функцій різних відомств, і даними ФБР про досягнення найбільшої ефективності у захисті Сполучених штатів під час їх виконання в тандемі.

Прийняте у Люксембурзі рішення 6 квітня 2009 року стосовно юстиції та внутрішніх справ на засіданні Ради Європейського співтовариства про перетворення з 01 січня 2010 року Європолу в Агентство ЄС додало підстав не вважати ЄС міжнародною організацією. Більш того, воно змінило порядок фінансування Європолу із сплати внесків держав-членів на загальний бюджет ЄС. Цим рішенням Рада Європи зменшила свої повноваження, збільшивши їх у Європейському парламенті, чим додала підстав вважати Європейське співтовариство державоподібним утворенням.

Проте працівники МОКП-Інтерпол здійснюють свою професійну діяльність в рамках глобальної правової системи – це вказує на те, що

головним суб'єктом у міжнародному кримінальному праві є МОКП-Інтерпол.

Вкрай актуальною на сучасній стадії порівняльно-правових досліджень засад професійної діяльності працівників НЦБІ в Україні є проблема розробки об'єктивних критеріїв оцінки правових моделей НЦБІ в інших державах. Випіщення цієї проблеми необхідне для забезпечення функціональності права України у протидії злочинності в епоху глобалізації.

Згідно із теоретико-методологічними засадами порівняльно-правових досліджень, існує ряд принципів, які дозволяють розкрити міжнародну правову систему та встановити у ній місце національних правових систем. Застосуємо ці принципи для дослідження засад професійної діяльності працівників НЦБІ в Україні.

По – перше, це принцип відмови від методологічного монізму: міжнародне співробітництво у галузі кримінального права здійснюється не лише каналами Інтерполу, але й на рівні міжнародних договорів. Привертає увагу відсутність офіційної міжурядової угоди, належним чином підписаної та ратифікованої, яка б засновувала Інтерпол. З положень Статуту та Загальних Правил Інтерполу цілком очевидно, що членами Інтерполу є держави, оскільки тільки компетентне урядове відомство у кожній державі (відповідно до національних законів) призначає голову делегації на Генеральну Асамблею, вказує кількість бюджетних одиниць, які кожна країна збирається сплачувати кожного року, та запрошень на Генеральну Асамблею, які вона сподівається отримати по дипломатичних каналах. Ця обставина ясно вказує на міжурядовий характер МОКП-Інтерпол. Національні центральні бюро є одночасно структурними підрозділами Інтерполу і поліцейськими органами держав-членів. А аналіз підзаконних актів нашого законодавства дозволяє стверджувати, що НЦБ Інтерполу в Україні – це є МВС України, а не галузевий підрозділ МВС.

Оскільки об'єктом дослідження є професійна діяльність працівників Укрбюро Інтерполу з метою встановлення статусу НЦБ, а також його працівників, як суб'єктів оперативно-розшукової правоохоронної діяльності, доцільно буде проаналізувати правове поле як міжнародне так і України.

Автори зазвичай підкреслюють, що національні центральні бюро є одночасно структурними підрозділами Інтерполу і поліцейськими органами держав-членів і що з точки зору міжнародного і внутрішнього права такий статус національних центральних бюро є унікальним [96, 255]. При цьому фахівці нерідко оминають питання правового статусу власне НЦБ Інтерполу. Між тим, без з'ясування правового статусу тієї чи іншої інституції важко осмислити правові і організаційні засади професійної діяльності.

Усвідомлення того, що Міністерство внутрішніх справ України має статус головного управління НЦБ Інтерполу в Україні, може викликати ряд запитань на зразок: а чи не надто складну створено в Україні структуру, яка

називається Національне центральне бюро Інтерполу? Вважаємо, щоб відповісти на це запитання, слід ознайомитися з прикладами інших держав-членів МОКП.

Наприклад, у Російській Федерації Національне центральне бюро Інтерполу – це структурний підрозділ МВС. Згідно з Положенням про Національне центральне бюро Інтерполу (затверджено постановою уряду РФ від 14 жовтня 1996 р. N 1190), Національне центральне бюро Інтерполу – це підрозділ кримінальної міліції, яке входить у склад центрального апарату міністерства внутрішніх справ Російської Федерації, має статус головного управління, є органом із співпраці правоохоронних та інших державних органів РФ з правоохоронними органами іноземних держав-членів Інтерполу і Генеральним секретаріатом Інтерполу [312]. А Типове положення про територіальний підрозділ (філіал) Національного центрального бюро Інтерполу (затверджене наказом МВС РФ від 3 червня 1997 р. N 333 "Про додаткові заходи з реалізації постанови Уряду Російської Федерації від 14 жовтня 1996 р. N 1190" (із змінами від 10 жовтня 1997 р.)) передбачає, що територіальний підрозділ (філіал) Національного центрального бюро Інтерполу – це підрозділ кримінальної міліції, яке входить до складу міністерства внутрішніх справ, головного управління, управління внутрішніх справ суб'єктів Російської Федерації на правах управління, самостійного відділу, відділення [311].

Подібно до Російської Федерації встановила правовий статус для свого НЦБІ Республіка Білорусь.

Як повідомляє офіційний сайт Міністерства внутрішніх справ Республіки Білорусь [313], постановою Ради Міністрів Республіки Білорусь №774 від 10 листопада 1993 року утворено Національне центральне бюро Інтерполу. На виконання цієї постанови уряду наказом Міністерства внутрішніх справ Республіки Білорусь від 10 грудня 1993 року в центральному апараті Міністерства внутрішніх справ створене НЦБ Інтерполу в Республіці Білорусь.

Постановою Прокуратури Республіки Білорусь і МВС Республіки Білорусь 30 квітня 2003 року № 108/13 затверджена Інструкція про забезпечення інформаційної взаємодії в рамках Інтерполу, що визначає умови і порядок інформаційної взаємодії органів внутрішніх справ Республіки Білорусь, інших державних органів Республіки Білорусь з правоохоронними органами іноземних держав-членів МОКП-Інтерпол з питань попередження злочинності і боротьби з нею.

З метою підвищення ефективності взаємодії правоохоронних органів Республіки Білорусь з правоохоронними органами іноземних держав наказом Міністерства внутрішніх справ від 14 січня 2005 року № 9 у складі управлінь кримінального розшуку ГУВС Мінмиськвиконкому і УВС облвиконкомів створені групи по взаємодії з НЦБ Інтерполу.

Наказом МВС Республіки Білорусь від 3 жовтня 2005 року № 313 затверджено нове Положення про Національне центральне бюро Інтерполу в Республіці Білорусь. Згідно з Положенням про НЦБ Інтерполу, Бюро – це структурний підрозділ МВС на правах самостійного управління, що здійснює оперативно-розшукову діяльність, основним завданням якого є забезпечення взаємодії правоохоронних органів Республіки Білорусь з правоохоронними органами інших держав-членів Інтерполу в протидії злочинності, що має міжнародний (транснаціональний) характер.

Складовими правоохоронних відомств є національні центральні бюро Інтерполу й ряду інших держав. Як роз'яснює В.С. Овчинський [196, С. 36-38], НЦБ Інтерполу в Австрії є складовою частиною Підвідділу D (Служби кримінальних переслідувань) Генерального директорату громадської безпеки і складається з центрального агентства по боротьбі з незаконним обігом наркотиків, підрозділу з кримінальних переслідувань, підрозділу з боротьби з організованою злочинністю, судово-медичної лабораторії, апарату радників з міжнародного співробітництва по лінії кримінальної поліції і науково-дослідницького підрозділу. Ці підрозділи контролюють роботу всіх підпорядкованих органів і служб в сфері діяльності кримінальної поліції в боротьбі з організованою злочинністю.

Департамент С (Департамент кримінальних розслідувань) одночасно здійснює функції НЦБІ в Кіпрській Республіці [315]. Будучи центральним департаментом Головного управління поліції, він виконує координуючі функції і за необхідності надає допомогу іншим поліцейським службам. Як провідний орган з розслідування злочинів він має всі повноваження в сфері координації і нагляду за розслідуванням тяжких злочинів на території країни. Департамент С, він же НЦБІ, підпорядкований начальнику поліції і заступнику начальника поліції з оперативних питань і діє від його імені. Виступаючи як НЦБІ, департамент С може звертатися з проханнями про надання допомоги до судових і поліцейських органів іноземних держав і надавати допомогу за їх запитами. Безпосередньою роботою, пов'язаною з розслідуванням міжнародних кримінальних справ, займається спеціальний апарат Департаменту С, який є координатором всіх зарубіжних контактів.

НЦБІ в Фінляндії виступає Міжнародний відділ Національного бюро розслідувань [317], у віданні якого знаходяться всі питання міжнародної співпраці. Національне бюро розслідувань виконує всі основні функції в сфері розслідування кримінальних злочинів і надає допомогу іншим поліцейським органам в галузі судово-медичної експертизи і технічних засобів. Воно також відповідає за підтримання інформаційних систем поліції. З метою оптимізації надання допомоги місцевим органам поліції Бюро має свої відділи в кожній губернії.

НЦБІ в Франції є складовою частиною Центрального управління кримінальної поліції в рамках Відділу міжнародних відносин. Головний

директор кримінальної поліції є головою французького НЦБ Інтерполу [316].

НЦБІ в Норвегії працює в складі Національного бюро кримінальних розслідувань [316], яке складається з кількох відділів: лабораторія судово-медичної експертизи, відділ дактилоскопічної картотеки, відділ розслідувань, відділ кримінальних обліків, центральний департамент з проблем нелегальної імміграції. Норвезьке НЦБ відповідає за наступні напрями: телекомунікації, відповіді на запити, централізований облік всіх людей, які знаходяться в розшуку, а також розшукуваних транспортних і водних засобів, комп'ютерний облік осіб, що зникли безвісти, і Центр автоматичного пошуку даних. Секція обліку оперативних даних, яка становить іншу половину Відділу кримінальних обліків, відповідає за ведення загальнонаціональних обліків з кримінальних та інших поліцейських справ, загальнонаціональних обліків кримінального розшуку, фотокартотеку і облік краденого майна. НЦБ Інтерполу в Осло де-факто має доступ до інформації, яка зберігається в більшості національних банків даних та обліків.

НЦБІ в Польщі є автономним підрозділом у структурі кримінального розшуку при Генеральному управлінні поліції країни [318]. Директор НЦБ безпосередньо підпорядковується заступнику начальника національних поліцейських сил. Оперативні працівники НЦБ наділені повноваженнями виконувати ті ж функції, що інші працівники кримінального розшуку, але на практиці займаються цим лише за надзвичайних обставин.

Національним центральним бюро Словенії виступає Департамент кримінальних розслідувань Міністерства внутрішніх справ [319]. Посада директора Департаменту кримінальних розслідувань за статусом відповідає посаді заступника статс-секретаря.

НЦБІ в Іспанії входить до складу Генерального комісаріату кримінальних розслідувань і знаходиться в Мадриді. НЦБ складається з двох секцій: міжнародної судової співпраці і співпраці між поліцейськими силами різних країн. У першій працюють групи, які спеціалізуються у справах, пов'язаних з екстрадицією, боротьбою за наркотиками, розшуком викрадених автомобілів і творів мистецтва з судовими дорученнями. В іншій працюють групи, які спеціалізуються на боротьбі з фінансовими злочинами, злочинами проти особи, на боротьбі з тероризмом і організованою злочинністю [316].

НЦБІ в Швейцарії входить до складу Центрального поліцейського управління Швейцарії, яке є однією із структур Федерального управління поліції [320]. Воно наділене винятковими повноваженнями з питань обміну інформацією між федеральними і кантональними поліцейськими організаціями.

НЦБІ в Туреччині, будучи постійним підрозділом Національних поліцейських сил, наділене спеціалізованими функціями: боротьба з

контрабандою, тероризмом і дрібними злочинами, надає судову допомогу, здійснює аналіз, веде статистичний облік і забезпечує координацію зусиль офіцерів зв'язку поліції Туреччини, які відряджені до інших країн [316].

НЦБІ в Великобританії входить до Міжнародного відділення Національної служби кримінальних даних (SOCA) [321]. Міжнародне відділення включає в себе підрозділ міжнародних даних, офіцерів зв'язку з Європи при Інтерполі і їхній штат, офіцерів зв'язку з боротьби з наркотиками (з Європи) і їхній штат і офіцерів зв'язку з Америки й інших частин світу. НЦБІ не наділене оперативними повноваженнями, але може допомогти в опрацюванні запитів, які надходять до Великобританії та виходять з неї, використовуючи свій доступ до інформації, яка наявна як у рамках НЦБІ (щодо міжнародних злочинів і злочинців), так й з інших підрозділів Національної служби кримінальних даних. У своїй діяльності НЦБІ застосовує систему «глибокої спеціалізації», за якої кваліфікований персонал продовжує поглиблене вивчення конкретних питань у рамках своєї спеціалізації, тим самим накопичуючи знання і практичний досвід. Напрями спеціалізації включають боротьбу з наркотиками, крадіжками, шахрайствами, злочинами проти особи, роботу щодо розшукуваних злочинців і осіб, які зникли безвісти.

Як загальнонаціональне єдине відомство з розслідування злочинів, Федеральна служба кримінальної поліції виконує функції НЦБІ в Німеччині. Офіційний керівник – президент Федеральної служби кримінальної поліції [316].

Другий принцип – принцип відмови від ідеологізації, дотримання наукових методів пізнання забезпечує об'єктивне, неупереджене відношення до усіх без виключення правових систем. В результаті чого є зміщення акцентів на встановлення загальних цінностей цивілізації. Отже, особливості правового статусу НЦБІ залежать від внутрішнього законодавства і суттєво впливають на види його діяльності.

Складовою частиною підрозділу кримінальної поліції НЦБІ Інтерполу є у Російській Федерації, Білорусії, Австрії, Кіпрській Республіці, Фінляндії, Франції, Норвегії, Польщі, Словенії, Іспанії, Швейцарії, Туреччині, Великобританії. Загальнонаціональне правоохоронне відомство – НЦБІ в Німеччині. В Україні створено РА УБІ, який є складовою частиною кримінальної міліції. Кримінальна ж міліція є суб'єктом оперативно-розшукової діяльності. Проте діяльність, яку здійснюють працівники РА УБІ, вважати оперативно-розшуковою немає підстав. Є лише ознаки такої діяльності. А у підтвердження відсутності статусу суб'єкта ОРД працівників РА УБІ, слід вказати основне: вони не порушують оперативно-розшукових справ.

На думку В.С.Овчинського, особливості правового статусу і організації діяльності різних НЦБІ залежать від багатьох факторів: національного законодавства, національно-територіального поділу, участі в тих чи інших

міжнародних угодах і конвенціях, традицій в діяльності правоохоронних органів держав, фінансових і кадрових можливостей поліцейських органів і т.п.

Третій принцип – принцип визнання рівного статусу суб'єктів права. Кримінальний процесуальний кодекс України не врегульовує відносини, які складаються під час виконання зобов'язань за міжнародними договорами (в яких вказано суб'єктом МОКП-Інтерпол) про співпрацю та надання правової допомоги. Порядок зносин судів, прокурорів, слідчих і органів дізнання України з відповідними установами іноземних держав в минулому був регламентований лише однією-єдиною статтею КПК, якою встановлювалося, що цей порядок, а також порядок виконання взаємних доручень визначається законодавством України і міжнародними договорами України. Більш досконалим у відповідній частині виглядає навіть Кримінально-процесуальний кодекс Республіки Беларусь, який прямо вказує на органи, через які здійснюються зносини з правоохоронними органами інших держав (Прокуратура Республіки Беларусь, Верховний Суд Республіки Білорусь), та встановлює порядок виконання клопотань органів кримінального переслідування та судів іноземних держав. Новий КПК України не роз'яснює терміну Інтерпол. Крім того зважаючи на імплементацію міжнародних договорів, де суб'єктом вказаний МОКП-Інтерпол, дивним виглядає відсутність можливості виконання запитів про міжнародну правову допомогу через таку відому міжнародну організацію і в новій редакції кодексу.

З цього, звісно, не випливає, що місце, яке виконавча влада нашої держави визначила НЦБ Інтерполу в структурі власних правоохоронних органів, є ідеальним – особливо у розрізі практичного застосування працівниками Робочого апарату НЦБ Інтерполу в Україні своїх повноважень.

Офіційний веб-сайт Укрбюро Інтерполу повідомляє, що нормативними актами, які безпосередньо встановлюють засади діяльності робочого апарату НЦБ Інтерполу є: Статут МОКП-Інтерпол; Положення про національне центральне бюро Інтерполу, затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 25 березня 1993 року № 220; Інструкція про порядок використання правоохоронними органами можливостей Національного центрального бюро Інтерполу в Україні у попередженні, розкритті та розслідуванні злочинів, затверджена спільним наказом Міністерства внутрішніх справ України, Генеральної прокуратури України, Служби безпеки України, Державного комітету у справах охорони державного кордону України, Державної митної служби України, Державної податкової адміністрації України від 9 січня 1997 р. № 3/1/2/5/2/2; Наказ МВС України від 15 лютого 1995 року № 104 “Про створення підрозділів Укрбюро Інтерполу та Типові завдання та функції підрозділів Укрбюро Інтерполу в головних управліннях, управліннях МВС України в Криму, областях, містах

Києві та Севастополь”; Інструкція про приймання осіб, які підлягають видачі (екстрадиції) з держав, що не мають спільних кордонів з Україною та не є членами СНД, затверджена наказом МВС України від 24.05.2005 № 369 [310].

Не важко помітити, що у цьому переліку не значаться закони. Так, жоден закон України не містить згадки про НЦБ Інтерполу в Україні, хоча, безумовно, правовим підґрунтям діяльності НЦБ Інтерполу в Україні є і Конституція України (стаття 116) [134, С. 68-69], і Закон України “Про міліцію” (ст. 8) [200, С. 281-283], і Кримінально-процесуальний кодекс України (ст. 31) [200, С. 73]; і Закон України “Про оперативно-розшукову діяльність” (ст. 6, ст. 7) [200, С. 48-51]; і Закон України “Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю” від 30 червня 1993 року (ст.ст. 5-7) [200, С. 261-262]. Крім того, діяльність працівників НЦБ Інтерполу в Україні регулюються Положенням про Міністерство внутрішніх справ України, затвердженим Указом Президента України від 17 жовтня 2000 року № 1138 (п. 6, п. 10) [215]; указами Президента України від 6 лютого 2003 року № 84 “Про невідкладні додаткові заходи щодо посилення боротьби з організованою злочинністю і корупцією” (п. 9) [216], від 22 липня 2003 року № 740 “Про заходи щодо розвитку системи протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, і фінансування тероризму” (п. є) [217] та від 9 лютого 2004 року № 175 “Про систему заходів щодо усунення причин та умов, які сприяють злочинним проявам і корупції” (п. V-2) [218]; Постановою Кабінету Міністрів України “Про представника Національного центрального бюро Інтерполу в Міжнародній організації кримінальної поліції – Інтерпол від 11 серпня 2004 року № 1043 [308]; Положенням про основи організації розкриття органами внутрішніх справ України злочинів загальнокримінальної спрямованості, затвердженим наказом МВС України від 30 квітня 2004 року № 458 (п. 2: 2.5, 2.14; п. 4: 4.21) [209, С. 375-384].

Постановою “Про Національне центральне бюро Інтерполу” від 25 березня 1993 року № 220 Кабінет Міністрів України установив, що взаємодія правоохоронних органів України з компетентними органами зарубіжних держав щодо вирішення питань боротьби із злочинністю, що має транснаціональний характер або виходить за межі країни, здійснюється лише через Національне центральне бюро Інтерполу. Цією ж Постановою встановлено, що Міністерство внутрішніх справ виступає як Національне центральне бюро Інтерполу, передбачено утворення робочого апарату НЦБ та затверджено Положення про національне центральне бюро Інтерполу.

Положенням про Національне центральне бюро Інтерполу встановлено, що повноваження НЦБІУ (інша назва – Укрбюро Інтерполу) покладаються на МВС (в рамках якого створюється робочий апарат Бюро), що НЦБ у своїй діяльності керується Конституцією України та законодавчими

актами України щодо боротьби із злочинністю, міжнародними договорами України, Статутом та іншими нормативними документами Інтерполу, нормативними актами МВС, а також цим Положенням. Основні завдання Укрбюро Інтерполу цим Положенням визначені як координація діяльності правоохоронних органів країни у боротьбі із злочинністю, що має транснаціональний характер або виходить за межі країни; забезпечення взаємодії з Генеральним секретаріатом та відповідними органами держав-членів Інтерполу в боротьбі із злочинністю; оцінка рівня поширення в Україні злочинності, що має транснаціональний характер, і загрози злочинної діяльності громадян України за кордоном. Відповідно до цих завдань Положенням визначені функції Укрбюро Інтерполу. Національне центральне бюро Інтерполу забезпечує обмін офіційною та конфіденційною (оперативно-розшуковою) інформацією у межах Інтерполу та правоохоронних органів України з питань боротьби із злочинністю; надсилає до ГС і НЦБ держав-членів Інтерполу запити та відомості правоохоронних органів країни, пов'язані з інформацією про злочин і злочинців, розшукуваних осіб, предмети, документи, здійснення нагляду за особами, які підозрюються у скоєнні злочинів, тощо; приймає і контролює реалізацію запитів та інформацій ГС і НЦБ держав-членів Інтерполу; сприяє представникам компетентних органів зарубіжних держав, які прибули в Україну для здійснення оперативно-розшукових та інших заходів, пов'язаних з боротьбою із злочинністю, у їх діяльності терміново інформує НЦБ держав-членів Інтерполу про випадки безпосереднього звертання до їх компетентних органів правоохоронних органів країни; у разі необхідності подає до Генерального секретаріату і до національних центральних бюро держав – членів Інтерполу зведену інформацію про злочин, скоєні іноземними громадянами на території України, а також іноземних громадян, яких затримано в Україні за підозрою у вчиненні злочинів, притягнуто до кримінальної відповідальності або засуджено; організовує участь представників України у зустрічах і конференціях, що проводяться Інтерполом; скликає на підставі інформації, що надходить від правоохоронних органів країни, звіти, передбачені Інтерполом і надсилає їх до ГС; готує аналітичні огляди, звіти та узагальнення за матеріалами Інтерполу з проблем боротьби із злочинністю; формує на підставі інформації, одержаної у процесі своєї діяльності, банк даних про злочини і злочинців, розшукуваних осіб, предмети і документи; бере участь у розробці проектів законодавчих і нормативних актів, що регламентують роботу, спрямовану на боротьбу із злочинністю; бере участь у проведенні кримінологічної експертизи законодавчих і нормативних актів та міжнародних договорів України, з прийняттям і укладанням яких може відбутися поширення злочинності; контролює в межах своєї компетенції додержання міжнародних договорів України щодо боротьби із злочинністю; замовляє в бібліотеці ГС Інтерполу законодавчі та нормативні акти держав-

членів Інтерполу з питань боротьби із злочинністю, міжнародно-правові документи, угоди, що регламентують міжнародне співробітництво у цьому напрямі, а також документи про діяльність поліції; формує банк даних з такої інформації; видає інформаційний бюлетень.

Цим же Положенням передбачено, що Укрбюро Інтерполу при виконанні покладених на нього функцій взаємодіє з правоохоронними органами, центральними і місцевими органами державної влади України, керівними органами і структурними підрозділами Інтерполу, правоохоронними органами зарубіжних держав.

9 січня 1997 року наказом МВС України, Генеральної прокуратури України, СБУ, Держкомкордону України, Державної митної служби України, Державної податкової адміністрації України N 3/1/2/5/2/2 було затверджено Інструкцію про порядок використання правоохоронними органами можливостей Національного центрального бюро Інтерполу в Україні у попередженні, розкритті та розслідуванні злочинів, яка зареєстрована в Міністерстві юстиції України 26 лютого 1997 року за N 54/1858 [185].

Відповідно до цієї Інструкції, НЦБ забезпечує співробітництво правоохоронних органів України та зарубіжних країн як у цілому, так і в окремих напрямках боротьби із злочинністю і надає можливості для підготовки та надсилання ініціативних запитів за кордон; підготовки та надсилання відповідей на запити зарубіжних правоохоронних органів; обміну оперативно-розшуковою, оперативно-довідковою та криміналістичною інформацією про підготовку і вчинення злочинів та причетних до них осіб, а також архівною та, в окремих випадках, процесуальною інформацією; обміну досвідом роботи, законодавчими та іншими нормативними актами, навчально-методичною літературою з питань діяльності правоохоронних органів; обміну науково-технічною та іншою інформацією з питань боротьби із злочинністю.

Цією ж Інструкцією визначено порядок та особливості взаємодії з правоохоронними органами інших держав під час проведення оперативно-розшукових заходів та слідчих дій з окремих категорій злочинів у сферах: економіки та фінансів; боротьби з незаконним виготовленням підроблених грошових знаків; попередження, розкриття та розслідування злочинів, пов'язаних з транспортними засобами; боротьби з посяганнями на культурні цінності та предмети антикваріату; боротьби з незаконним обігом наркотиків; боротьби з незаконним обігом вогнепальної зброї, боєприпасів, вибухівки та вибухових пристроїв; боротьби із злочинами, пов'язаними з підробкою документів; у сфері захисту довкілля, а також для боротьби із злочинами, пов'язаними з викраденням та незаконним перевезенням радіоактивних речовин.

Крім того, Інструкцією визначено, з яких питань та підстав правоохоронні органи України можуть звертатися до Генерального

Секретаріату Інтерполу та НЦБ зарубіжних країн за ідентифікацією та перевіркою осіб за обліками поліцій таких країн; визначено можливості використання правоохоронними органами України каналів та можливостей Інтерполу для міжнародного розшуку, особливості взаємодії правоохоронних органів України з правоохоронними органами зарубіжних країн каналами Інтерполу при виконанні кримінально-процесуальних дій з розкриття та розслідування злочинів; встановлено порядок обробки та захисту інформації в НЦБ; визначено порядок формування банків даних НЦБ та стосунки із засобами масової інформації.

Треба зазначити, що діяльність НЦБІ має ознаки оперативно-розшукової. У Законі України „Про оперативно-розшукову діяльність” ця діяльність визначена як „система гласних і негласних пошукових, розвідувальних та контррозвідувальних заходів, що здійснюються із застосуванням оперативних та оперативно-технічних засобів”, а її завдання – як „пошук і фіксація фактичних даних про протиправні діяння окремих осіб та груп, відповідальність за які передбачена Кримінальним кодексом України, розвідувально-підривною діяльністю спеціальних служб іноземних держав та організацій з метою припинення правопорушень та в інтересах кримінального судочинства, а також отримання інформації в інтересах безпеки громадян, суспільства і держави” [200, С. 48-51].

Наприклад, функція Укрбюро Інтерполу, передбачену підпунктом 2 пункту 4 Положення про Національне центральне бюро в Україні („надсилає до Генерального секретаріату і національних центральних бюро держав-членів Інтерполу запити та відомості правоохоронних органів країни, пов'язані з інформацією про злочин і злочинців, розшукуваних осіб, предмети, документи, здійснення нагляду за особами, які підозрюються у скоєнні злочинів, тощо”), цілком можна розглядати як „пошук і фіксацію фактичних даних про протиправні діяння окремих осіб та груп, відповідальність за які передбачена Кримінальним кодексом України” та як „отримання інформації в інтересах безпеки громадян, суспільства і держави”. Щоправда, інші функції Укрбюро Інтерполу у світлі Закону „Про оперативно-розшукову діяльність” видами оперативно-розшукової діяльності не є.

Так, не можна розглядати як оперативно-розшукову діяльність приймання Національним центральним бюро Інтерполу в Україні запитів та інформації Генерального секретаріату і національних центральних бюро держав-членів Інтерполу; сприяння представникам компетентних органів зарубіжних держав, які прибули в Україну для здійснення оперативно-розшукових та інших заходів, пов'язаних з боротьбою із злочинністю; контроль в межах додержання міжнародних договорів України щодо боротьби із злочинністю тощо.

З іншого боку, Законом „Про оперативно-розшукову діяльність” до прав та обов'язків суб'єктів оперативно-розшукової діяльності віднесено

такі, що не характерні для Укрбюро Інтерполу в Україні. Наприклад, зазначеним законом суб'єктам оперативно-розшукової діяльності надано право за певних підстав опитувати осіб за їх згодою, використовувати їх добровільну допомогу. Проте ні Положенням про Національне центральне бюро Інтерполу в Україні, ні Інструкцією про порядок використання правоохоронними органами можливостей Національного центрального бюро Інтерполу в Україні у попередженні, розкритті та розслідуванні злочинів така діяльність працівників Укрбюро Інтерполу не передбачена. Як не передбачені й контрольні та оперативні закупівлі та постачання товарів, предметів та речовин, відвідування житлових та інших приміщень для з'ясування обставин вчиненого або такого, що готується, злочину, проникнення в злочинні групи таємних працівників оперативного підрозділу тощо.

Разом з тим, згідно із статтею 5 Закону „Про оперативно-розшукову діяльність”, до суб'єктів оперативно-розшукової діяльності належить кримінальна міліція. А відповідно до Положення про кримінальну міліцію України (яке затверджене наказом МВС України №62 від 26 січня 1997 року) Укрбюро Інтерполу віднесено до складу кримінальної міліції [208]. Отже, чи можна на підставі цього вважати працівників Укрбюро Інтерполу суб'єктами оперативно-розшукової діяльності?

Автори монографії „Міжнародний розшук: теорія і практика ” [96, С. 63], вважають, що не можна. При цьому вони посилаються на те, що НЦБ Інтерполу входить до МВС України на правах окремого департаменту і не входить до виключного переліку підрозділів, які мають право здійснювати оперативно-розшукову діяльність. Щоправда, теза про те, що „НЦБ Інтерполу входить до МВС на правах окремого департаменту”, не є достатньо точною, оскільки Національним центральним бюро Інтерполу в Україні виступає Міністерство внутрішніх справ, а статус окремого департаменту має Робочий апарат Укрбюро Інтерполу. Стосовно тези про те, що НЦБ Інтерполу „не входить до виключного переліку підрозділів, які мають право здійснювати оперативно-розшукову діяльність”, ще раз нагадаємо, що Закон „Про оперативно-розшукову діяльність” надає право підрозділам кримінальної міліції, до якої відноситься й Укрбюро Інтерполу, здійснювати оперативно-розшукову діяльність.

І все ж, на нашу думку, діяльність, яку здійснюють працівники НЦБ Інтерполу в Україні, вважати оперативно-розшуковою діяльністю немає підстав, хоча деякі ознаки такої їхня діяльність, безумовно, має. Та й фактично у системі органів внутрішніх справ України працівники НЦБ Інтерполу не користуються статусом суб'єкта оперативно-розшукової діяльності.

Це підтверджується і тим, що, як повідомляють автори монографії „Міжнародний розшук: теорія і практика”, час від часу висувуються

пропозиції включити НЦБ Інтерполу до переліку суб'єктів оперативно-розшукової діяльності [96, С. 64].

Слід також зазначити, що в нормативно-правових актах, які встановлюють засади діяльності НЦБ Інтерполу в Україні, немає згадки про ведення оперативно-розшукових справ. Згідно ж із Законом „Про оперативно-розшукову діяльність”, без порушення оперативно-розшукової справи проведення оперативно-розшукових заходів (крім випадків, коли перевіряються особи у зв'язку з допуском їх до державної таємниці, а також до роботи з ядерними матеріалами та на ядерних установках) забороняється.

З огляду на вищезазначене, важко сказати, яку мету переслідувало МВС України, вводячи своїм наказом Національне центральне Інтерполу в Україні до складу кримінальної міліції.

Варто зазначити, що автори монографії „Міжнародний розшук: теорія і практика”, не визнаючи діяльність Укрбюро Інтерполу оперативно-розшуковою, дійшли висновку, що Інтерпол та його національні центральні бюро є суб'єктами міжнародного розшуку [96, С. 63]. Автори розглядають міжнародний розшук не як комплекс оперативно-розшукових заходів, спрямованих на встановлення місцезнаходження особи чи речей, а в більш широкому розумінні – як комплекс кримінально-процесуальних, оперативно-розшукових та адміністративно-перевірочних заходів, який проводиться компетентними органами держави-ініціатора розшуку. На переконання авторів монографії, система суб'єктів міжнародного розшуку включає як суб'єкти, які безпосередньо здійснюють оперативно-розшукові заходи щодо розшуку, так і підрозділи правоохоронних органів, які не є суб'єктами оперативно-розшукової діяльності.

Ця, поза сумнівом, цікава теза, потребує уточнення: чи є суб'єкти міжнародного розшуку суб'єктами міжнародного кримінального права?

Слід зазначити, що питання визнання міжнародного кримінального права галуззю міжнародного права є предметом наукових дискусій.

Як зазначає В.Г.Буткевич [63, С. 676], деякі вчені стверджують, що в міжнародному праві діють лише окремі норми, що стосуються міжнародної співпраці в боротьбі зі злочинністю, і окремої галузі вони не утворюють. На думку інших, поняття як злочину, так і кримінального права мають суто внутрішньодержавну природу і немає необхідності переводити їх у міжнародно-правове поле. Аргументується ця позиція тим, що санкції, покарання на національному рівні відтворюють настанови національного кримінального права, питання аналізу і доведення злочину вирішуються відповідно на засадах національної юридичної науки і практики, джерела міжнародного кримінального права зводяться в основному також до внутрішньодержавного права (кримінальних кодексів і законів), а всі міжнародні джерела є здебільшого деклараціями, побажаннями, рекомендаціями. Існує й думка, яка полягає в тому, що міжнародне

кримінальне право – це третя правова система (і не міжнародне право, і не внутрішньодержавне право), яка поєднує в собі матеріальні і процесуальні норми. Незважаючи на це, В.Г. Буткевич вважає, що термін „міжнародне кримінальне право” є на сьогодні загальновизнаним (в усіх органах, а також в актах ООН) [63, С. 682]. В.Г.Буткевич дає таке визначення міжнародному кримінальному праву: це сукупність принципів і норм, які регулюють співпрацю суб'єктів міжнародного права у сферах кримінальної юстиції, боротьби з міжнародними злочинами [63, С. 676].

На нашу думку, за цими ознаками до норм міжнародного кримінального права можна віднести низку міжнародних договорів України, в тексті яких прямо передбачена можливість обміну інформацією через МОКП-Інтерпол. Це багатосторонні та двосторонні договори. До перших відносяться (у дужках вказані номери статей, у яких йдеться про Інтерпол): Європейська конвенція про взаємну допомогу з питань карних справ, 1959 року (ст. 15)[266, С. 1089]; Європейська конвенція про передачу кримінальних справ, 1972 року (ст. 13) [266, С. 1101]; Європейська конвенція про видачу правопорушників, 1957 року (ст. 16) [266, С. 1123]; Європейська конвенція про нагляд за умовно засудженими або умовно звільненими правопорушниками, 1964 року (ст. 27); Європейська конвенція про міжнародну дійсність кримінальних вироків, 1970 року (ст. 15); Міжнародна конвенція про взаємну адміністративну допомогу у відверненні, розслідуванні та припиненні порушень митного законодавства, 1977 року (ст. 12); Конвенція про відмивання, пошук, арешт та конфіскацію доходів, одержаних злочинним шляхом, 1990 року (ст. 24); Рамкова конвенція Організації Об'єднаних Націй проти організованої злочинності, 1997 року (ст. 11)[308].

До двосторонніх договорів відносяться: Угода про співробітництво у сфері попередження злочинів у правоохоронній діяльності між Урядом України та Урядом Держави Ізраїль, 1994 року (ст. 9); Договір про дружбу і співробітництво між Україною і Іспанією, 1996 року (ст. 19); Договір між Україною та Китайською Народною Республікою про екстрадицію, 1998 року (ст. 11); Договір між Україною та Республікою Індія про видачу правопорушників, 2002 року (ст. 12); Договір між Україною та Федеративною Республікою Бразилія про видачу правопорушників, 2003 року (ст. 15); Договір між Україною та Арабською Республікою Єгипет про видачу правопорушників, 2004 року (ст. 6) [308].

Обумовивши у цих договорах порядок співпраці національних правоохоронних відомств, держави створили акти міжнародного кримінального права. При цьому жодним з цих договорів національним центральним бюро не надано статусу суб'єкта міжнародного кримінального права. Це є цілком природним, адже протягом багатовікової історії людства держави були єдиними суб'єктами міжнародних правовідносин. Норми сучасного міжнародного права продовжують регулювати головним чином

відносини між державами, а також відносини держав з міжнародними організаціями й іншими міжнародними інституціями. Держави – основні суб'єкти міжнародного права і основні реальні учасники міжнародних правовідносин, оскільки їм потрібно постійно взаємодіяти між собою.

На думку Я.Броунлі, „суб'єктом міжнародного права є утворення, спроможне захищати міжнародні права та обов'язки, а також захищати свої права шляхом висунення міжнародних претензій” [294, С. 35-48]. Виходячи з цього, фізичні та юридичні особи, громадські організації та інші суб'єкти внутрішньодержавного права не є суб'єктами міжнародного права, оскільки вони перебувають під юрисдикцією тієї чи іншої держави, а суб'єктам міжнародного права притаманна взаємна незалежність, не підпорядкованість будь-якій владі, спроможній зобов'язувати їх до певних правил поведінки.

Таким чином, фахівці-працівники РА УБІ, як і саме НЦБІ в Україні, яке є органом МОКП-Інтерпол і водночас правоохоронним органом держави Україна, не мають статусу суб'єкту міжнародного права. З огляду на це, підстав вважати робочий апарат Укрбюро Інтерполу суб'єктом міжнародного розшуку не достатньо.

2.3. Характеристика функціональних напрямів професійної діяльності працівників НЦБІ в Україні

Відповідно до статті 2 Статуту МОКП, здійснення міжнародної взаємодопомоги з питань правоохоронної діяльності є однією з цілей Інтерполу. Тим самим країнам-учасникам цієї організації забезпечується можливість співпраці в сфері розшуку осіб з метою їх екстрадиції [196, С. 70].

РА УБІ є одним із суб'єктів, які здійснюють в нашій державі організаційне забезпечення міжнародного розшуку (поряд з головним управлінням карного розшуку МВС України та територіальними управліннями МВС). Головним нормативним актом, який встановлює правові засади діяльності працівників НЦБІУ, є Інструкція про порядок використання правоохоронними органами можливостей НЦБІ Інтерполу в Україні у попередженні, розкритті та розслідуванні злочинів, затверджена наказом Міністерства внутрішніх справ України, Генеральної прокуратури України, Служби безпеки України, Державного комітету у справах охорони державного кордону України, Державної митної служби України, Державної податкової адміністрації України N 3/1/2/5/2/2 від 09.01.97 р., зареєстрованим в Міністерстві України 26 лютого 1997 р. за N 54/1858 [185]. Цією Інструкцією визначено, серед іншого, підстави для міжнародного розшуку та порядок дій працівників НЦБІ в Україні з моменту отримання матеріалів від ініціатора міжнародного розшуку до закінчення цього розшуку. Згідно з цією Інструкцією, підставою для міжнародного розшуку особи може бути як запит правоохоронного органу

України, надісланий до НЦБ, так і запит правоохоронного органу іншої країни, що надійшов у правоохоронні органи України по каналах Інтерполу. Що стосується власне НЦБ в Україні, то Інструкція (пункти 4.6 – 4.9.2) покладає на його працівників обов'язок вивчати одержані від ініціатора міжнародного розшуку матеріали, при потребі запитувати в ініціатора такого розшуку додаткові відомості, інформувати правоохоронні органи зарубіжних країн про припинення розшуку у разі затримання чи встановлення місцеперебування розшукуваної особи на території України, а в разі одержання даних про місцеперебування розшукуваної особи за кордоном – доводити одержану інформацію до відома ініціатора розшуку, повідомляти Генеральну прокуратуру України, а також прокуратуру Автономної Республіки Крим, міст Києва, Севастополя чи відповідної області (якщо кримінальна справа щодо розшукуваної особи знаходиться в провадженні слідчих прокуратури), Головне слідче управління МВС України (якщо розслідування в кримінальній справі провадять слідчі органів внутрішніх справ) або ГУКР МВС України (в разі розшуку засудженої особи) чи інші правоохоронні органи або їх структурні підрозділи за підслідністю. Автори монографії “ Міжнародний розшук: теорія та практика ”, визначаючи роль НЦБ у здійсненні міжнародного розшуку, пишуть, що вона полягає у підготовці всіх необхідних документів і матеріалів, їх перекладі, коригуванні процесу розшуку [96, С. 116].

Варто згадати ще про один нормативно-правовий акт, який зобов'язує працівників НЦБ Інтерполу вчиняти певні дії у разі міжнародного розшуку. Це Положення про основи організації розкриття органами внутрішніх справ України злочинів загальнокримінальної спрямованості, затверджене наказом Міністерства внутрішніх справ України від 30.04.2004 року № 458, зареєстрованим в Міністерстві юстиції України 2 липня 2004 року за N 814/9413 [4, С. 375-384]. Відповідно до цього Положення, працівники НЦБ Інтерполу в Україні “у межах своєї компетенції здійснюють міжнародний розшук осіб для встановлення їх місцезнаходження”.

Проте згадувані вище Інструкція та Положення не дають визначення ні міжнародному розшуку, ні екстрадиції. Стаття 2 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» визначає оперативно-розшукову діяльність як систему «гласних і негласних пошукових, розвідувальних та контррозвідувальних заходів, що здійснюються із застосуванням оперативних та оперативно-технічних засобів». Щоправда, статтею 3 цього ж Закону передбачено, що правову основу оперативно-розшукової діяльності становлять, крім Конституції України, Кримінального, Кримінально-процесуального кодексів та низки законів, міжнародно-правові угоди і договори, учасником яких є Україна. А статтею 7 у ньому передбачено, що підрозділи, які здійснюють оперативно-розшукову діяльність, зобов'язані здійснювати взаємодію між собою та іншими

правоохоронними органами, в тому числі відповідними органами іноземних держав та міжнародних антитерористичних організацій, з метою швидкого і повного розкриття злочинів та викриття винних [200, С. 48-51]. Визначення «міжнародного розшуку» Закон України “Про оперативно-розшукову діяльність”, як й інші національні закони, не містить.

Поняття «міжнародний розшук» певним чином висвітлює Інструкція з організації розшуку обвинувачених, підсудних, осіб, які ухиляються від відбування кримінального покарання, безвісно зниклих осіб та встановлення особи невідізнаних трупів, затверджена наказом МВС від 05.01.2005 N 3 ДСК, зареєстрованим в Міністерстві юстиції України 01.02.2005 за N 132/10412; яка змінюється наказом МВС від 27.08.2008 за N 408 [316].

Зокрема, Інструкція з організації розшуку обвинувачених, підсудних, осіб, які ухиляються від відбування кримінального покарання, безвісно зниклих осіб та встановлення особи невідізнаних трупів, затверджена наказом МВС від 05.01.2005 N 3 ДСК, визначає міжнародний розшук як «комплекс розшукових, інформаційно-довідкових та інших заходів, що здійснюються НЦБ Інтерполу на території держав-учасниць МОКП-Інтерпол відповідно до норм міжнародного права, а також відповідно до чинного законодавства України з метою отримання інформації про місцезнаходження безвісно зниклих людей, осіб невідізнаних трупів, виявлення, арешту і видачі (екстрадиції) осіб, які переховуються від слідства, суду та виконання вироку» [96, С. 51]. До речі, відповідно до цієї Інструкції, міжнародний розшук відрізняється від міждержавного, який визначається як “комплекс розшукових та оперативно-розшукових заходів, які здійснюються на території країн-учасниць СНД за ініціативою правоохоронних органів однієї з зазначених країн з метою отримання інформації про ймовірне місцезнаходження безвісно зниклих людей, які переховуються від слідства, суду, виконання вироку, установлення особи невідізнаного трупу” [96, С. 50].

Інструкція ДПА про організацію і тактику розшуку осіб, що переховуються від слідства та суду за скоєння злочинів, розслідування яких віднесено до компетенції податкової міліції, від 12 травня 1998 року, відокремлює такі види розшуку: початковий, регіональний, державний, міждержавний. Зокрема, державний розшук – це “розшукові заходи, які здійснюються в місцях можливого знаходження розшукуваного з використанням централізованих обліків на державному рівні”, а міждержавний – “комплекс оперативно-розшукових та інформаційно-довідкових заходів, що проводяться у встановленому порядку за участю правоохоронних органів України та іноземних держав, спрямованих на виявлення осіб, що розшуковуються і перебувають за межами України, на підставі міжнародно-правових домовленостей і договорів, учасником яких є Україна” [96, С. 50]. Неважко помітити відмінності у визначеннях

міжнародного розшуку в процитованих вище нормативно-правових актах. На недосконалість цих визначень вказують і автори монографії “Міжнародний розшук: теорія та практика” [96, С. 51]. На думку авторів монографії, дивним є поділ розшуку на міжнародний і міждержавний за такою ознакою, як країна-виконавець (“якщо країна-виконавець є членом СНД, то розшук матиме характер міждержавного, а якщо інша – то міжнародного (звісно, за умови, якщо ця країна є членом Інтерполу)”).

З урахуванням змісту статті 31 Статуту Інтерполу, правоохоронні органи проводять розшукові заходи на власній державній території відповідно норм законодавства своїх країн [244, С. 26]. Але Кримінально-процесуальний кодекс України не врегульовує відносини, які складаються під час виконання зобов’язань за міжнародними договорами про співпрацю та надання правової допомоги. Порядок зносин судів, прокурорів, слідчих і органів дізнання України з відповідними установами іноземних держав регламентований однією-єдиною статтею 31 Кримінально-процесуального кодексу [148], якою встановлено, що цей порядок, а також порядок виконання взаємних доручень визначається законодавством України і міжнародними договорами України. Більш досконалим у відповідній частині виглядає навіть Кримінально-процесуальний кодекс Республіки Беларусь, стаття 471 якого прямо вказує на органи, через які здійснюються зносини з правоохоронними органами інших держав (Прокуратура Республіки Беларусь, Верховний Суд Республіки Беларусь), а стаття 472 встановлює порядок виконання клопотань органів кримінального переслідування та судів іноземних держав [260].

Кримінально-процесуальний кодекс Російської Федерації містить окремий розділ XXIII “Порядок взаємодії судів, прокурорів, слідчих та органів дізнання з відповідними компетентними органами і посадовими особами іноземних держав і міжнародними організаціями”. Одна з переваг російського кримінально-процесуального закону у цій частині полягає в тому, що, згідно із статтею 455 КПК РФ “докази, здобуті на території іншої держави її посадовими особами в ході виконання ними доручень про надання правової допомоги по кримінальних справах або направлені в Російську Федерацію в додатку до доручення про здійснення кримінального переслідування відповідно до міжнародних договорів Російської Федерації, міжнародними угодами або на підставі принципу взаємності, завірені і передані в установленому порядку, мають таку ж юридичну силу, як вони її мали б у разі отримання на території Російської Федерації у повній відповідності з вимогами цього Кодексу” [155]. Стосовно українського законодавства в частині використання доказів, здобутих (в тому числі з допомогою працівників НЦБ Інтерполу) на території іншої держави, то важко не погодитися із твердженням А. С. Мацка і В. Д. Сушенка про правову недосконалість подібного механізму міжнародного співробітництва [173]. Так, у законодавствах деяких країн Європи не передбачено

використання інституту понять, а просту процесуальну дію – виїмку може здійснити поліція, і це вважатиметься законним. Згідно ж із законодавством України виїмка, проведена співробітниками правоохоронних органів, що відносяться до категорії поліцейських за класифікацією міжнародних визначень, буде порушенням законності. Отже, український суд визнає докази, здобуті в деяких іноземних державах під час здійснення виїмки, недійсними.

На думку А.С.Мацка і В.Д. Суценка, немає в українському законодавстві відповіді і на питання про використання даних про особу, одержаних від правоохоронних органів інших держав. За умови внесення до КПК України положення, подібного за змістом статті 455 КПК РФ, були б більш вагомими результати роботи НЦБ Інтерполу в Україні у сфері виконання запитів про правову допомогу [173].

Резонною виглядає і пропозиція авторів монографії «Міжнародний розшук: теорія і практика» про те, що чинні екстрадиційні норми потребують доповнення положеннями про попередній розшук осіб та про те, що Україні слід укласти дво- та багатосторонні угоди з питань міжнародного розшуку. Так, про міжнародний розшук не йдеться у спеціальних міжнародних угодах про екстрадицію, в тому числі тих, у текстах яких прямо передбачена можливість обміну інформацією через Міжнародну організацію кримінальної поліції (Договір між Україною та Китайською Народною Республікою про екстрадицію, Договір між Україною та Федеративною Республікою Бразилія про видачу правопорушників, Договір між Україною та Республікою Індія про видачу правопорушників[316]). Немає згадки про міжнародний розшук і в Європейській конвенції про видачу правопорушників від 13 грудня 1957 року, ратифікованій Україною 16 січня 1998 року Законом України № 42/98 – ВР [266, С. 1116-1150].

Звісно, що доповнення цих угод положеннями про попередній розшук осіб та укладення дво- та багатосторонніх договорів з питань міжнародного розшуку – справа значно складніша, ніж, наприклад, узгодження між собою відомчих нормативно-правових актів. Адже укладення міжнародних угод про розшук передбачає згоду на це іншої держави чи держав.

З питаннями міжнародного розшуку тісно пов'язані питання екстрадиції. Велика кількість юридичних документів передбачає Інтерпол як уповноважений (якщо не основний) канал для передачі прохань про попередній арешт з метою екстрадиції [196, С. 66]. Роль Інтерполу в питаннях екстрадиції офіційно визнається, зокрема, і Європейською конвенцією про видачу правопорушників 1957 року (пункт 3 статті 16). Відповідно до цієї норми, Інтерпол є одним з каналів для передачі прохань про тимчасовий арешт.

Джерелами законодавства про екстрадицію є, крім міжнародного етикету, міжнародне право і національні закони. Стосовно міжнародного

права, автор вказує на такі документи: двосторонні договори про екстрадицію (деякі з них у цій статті називалися вище), багатосторонні конвенції про екстрадицію (як Європейська конвенція про видачу правопорушників), міжнародні конвенції, які, не будучи конвенціями з екстрадиції, відносяться до законодавства з екстрадиції. Відносно національного законодавства, В.С.Овчинський зазначає, що документи про екстрадицію можуть встановлювати правила здійснення екстрадиції, визначати умови, які необхідно включати в майбутні договори про екстрадицію тощо [196, С. 70].

Одна з таких умов встановлена статтею 25 Конституції України, яка забороняє видачу своїх громадян [134]. Видача осіб, які вчинили кримінальне правопорушення (екстрадицію) врегульовано у главі 44 КПК України. Порядок здійснення екстрадиції регламентується також і відомчими нормативно-правовими актами. До них належать згадувана вище Інструкція про порядок використання правоохоронними органами можливостей Національного центрального бюро Інтерполу в Україні у попередженні, розкритті та розслідуванні злочинів та Положення про основи організації розкриття органами внутрішніх справ України злочинів загальнокримінальної спрямованості. Згідно з першим документом, питання екстрадиції вирішуються в порядку надання правової допомоги і належать до компетенції Генеральної прокуратури України, у зв'язку з чим правоохоронні органи звертаються через відповідних прокурорів, які здійснюють нагляд, у Генеральну прокуратуру України з клопотанням про підготовку звернення до центрального органу юстиції (прокуратури) відповідної країни із запитом про надання правової допомоги, а НЦБ Інтерполу в Україні за дорученням Генеральної прокуратури України НЦБ по каналах Інтерполу надсилає через Національне центральне бюро Інтерполу запитуваної країни (країн) копії перекладеного на іноземну мову запиту про правову допомогу чи організовує розшук із залученням Національного центрального бюро Інтерполу однієї або кількох країн, де, вірогідно, знаходиться розшукуваний, а також використовує можливості Генерального секретаріату Інтерполу, відповідних Національних центральних бюро Інтерполу для сприяння виконанню запиту про правову допомогу. Відповідно до другого документа, працівники НЦБ при затриманні розшукуваної особи організовують процедуру екстрадиції до України.

Проте ці відомчі нормативно-правові акти не містять навіть визначення екстрадиції. З Інструкції випливає, що поняття “екстрадиція” і “видача” тотожні (у пункті 4.1.1 слово “видача” міститься в дужках після слова “екстрадиція”).

У зв'язку із цим слід зазначити, що основоположні міжнародно-правові документи про екстрадицію були прийняті в повоєнний час і поняття екстрадиції, яке використовується в них, опирається на концепцію видачі

злочинців. Проте у сучасних умовах видачею злочинців екстрадиція не обмежується, оскільки процедура екстрадиції може завершитися депортацією [286, С. 75], видворенням [286, С. 378], або ж навіть і відмовою у видачі. Наслідком розмежування практичного результату вказаної вище процедури є досягнення мети: присутності особи, яка розшукувалась, бути у суді обвинуваченим.

У екстрадиції нині вбачається не тільки видача злочинців і покарання винних, але і ширші питання, які полягають у правовій допомозі і співпраці між державами. Норми інституту екстрадиції, порівняно з інститутом видачі, охоплюють ширше коло питань. Інститут екстрадиції передбачає регулювання міжнародної співпраці і правової допомоги між державами у кримінальних і цивільних справах, а також вжиття заходів із забезпечення необхідних процесуальних і правових гарантій, зміцнення міжнародного правопорядку, додержання прав людини. З огляду на це напевно чи можна вважати коректним ототожнення понять “екстрадиція” і “видача”.

Відсутність в українському законодавстві встановленого порядку видачі правопорушників, законодавча невизначеність правового статусу особи, яка підлягає екстрадиції, на думку А.С.Мацка та В.Д. Суценка, несуть в собі загрозу визнання екстрадиційної процедури незаконною [173], а відтак і можуть слугувати підставою вбачати в окремих випадках порушення прав людини і громадянина. Зазначене підсилює важливість законодавчого унормування такої процедури.

Крім того, відсутність єдиного точного визначення міжнародного розшуку не сприяє усвідомленню працівниками НЦБ Інтерполу в Україні своєї ролі у цьому процесі. На нашу думку, у визначенні міжнародного розшуку мають бути зазначені суб'єкти і об'єкти цього розшуку.

Доцільність викладеного підтверджується обґрунтуванням Некрасова В.А. та Житняка С.Є які, провівши аналіз фактичних та правових підстав для проведення розшуку, акцентували увагу на необхідності розмежування їх від правових основ розшуку, вказавши на розширення кола осіб як об'єктів розшуку. З одного боку, метою розшуку з використанням можливостей Інтерполу є не тільки подальші їх арешти і екстрадиція, але й встановлення нагляду за їх поведінкою. Крім того, об'єктом окремої категорії розшуку є безвісті зниклі особи [190, С. 97].

Як відомо фахівцям, для вдосконалення правової системи з метою уникнення проблем і забезпечення її відповідності потребам та інтересам сучасного суспільства, необхідно уникнути відображення особистого підходу. Для цього, здійснимо моніторинг українського законодавства та визначимо напрямки його інтеграції до світових потреб для подальшого розуміння та застосування працівниками НЦБІУ під час виконання функціональних обов'язків на протидію злочинам, пов'язаним з транспортними засобами, як найбільш неврегульованого законодавцем в нашої державі

При аналізі наукових праць вітчизняних дослідників діяльності Інтерполу нами виявлено тенденцію до цитування частини Інструкції про порядок використання правоохоронними органами можливостей Національного центрального бюро Інтерполу в Україні у попередженні, розкритті та розслідуванні злочинів [185]. У сфері протидії злочинам, пов'язаним з транспортними засобами, у правовому полі держави України місце цієї Інструкції стало, а враховуючи, що вона є підзаконним актом, є підстави її не сприймати як догматичну, оскільки вона не враховує точок зору іноземних колег.

Ідея цієї частини монографії полягає у аналізі правової системи України та її місця з огляду на методологію порівняльно-правових досліджень законодавчих актів інших країн, направлених на протидію злочинам, пов'язаним з транспортними засобами. Реалізація цієї ідеї дозволить узагальнити раніше встановлені факти, розкрити недостатньо вивчені норми правового поля під час їх застосування в процесі реалізації функціональних обов'язків фахівців згаданого кримінального блоку МВС України у попередженні, розкритті та розслідуванні злочинів, пов'язаних з транспортними засобами. Автор має на меті закласти підґрунтя в організації впорядкування прав та обов'язків працівників Інтерполу у просторі та часі правового поля України, спрямованого на протидію злочинам, пов'язаним з транспортними засобами, у обраному векторі руху інтеграції до світового співтовариства.

Спочатку перерахуємо закони, нормативно-правові та підзаконні акти, які регулюють діяльність фахівців у протидії злочинам, пов'язаним з транспортними засобами, а саме: ст. 41 Конституції України, ст. 289 та 290 Кримінальний кодекс України, ст. 167 та 214 Кримінальний процесуальний кодекс України, вкажемо також два основних Закони: від 28.01.1993 р. № 2953-ХІІ «Про дорожній рух», від 10.11.1994 р. № 232/94-ВР «Про транспорт» та від 05.04.2001 р. № 2344-ІІІ «Про автомобільний транспорт». Ми впевнені, що читач зрозуміє далі, чому нами вказані інші нормативно-правові акти, які стосуються проведення цього аналізу. Це такі, як: Правила державної реєстрації та обліку транспортних засобів, самохідних машин і колісних тракторів, сконструйованих на шасі автомобілів, мотоциклів, причепів, напівпричепів, моторолерів та мотоколясок, затверджені постановою Кабінету Міністрів України від 21.10.1993 р. N 873, якою передбачається порядок анулювання свідоцтв про державну реєстрацію транспортних засобів уразі, коли виявлено, що вони викрадені або ввезені в Україну контрабандним шляхом. Потім, Постанова Кабінету міністрів України від 11.04. 1996 р. N 421 «Про заходи щодо боротьби з легалізацією в Україні викрадених за кордоном транспортних засобів, додержання вимог законодавства у сфері їх обігу», позначку з якої "Не для друку" знято Розпорядженням КМ N 490-р від 19.03.2008 р., у якій вказується на: «недосконалість правового врегулювання питань, пов'язаних з розшуком

викрадених за кордоном автотransпортних засобів та повернення його власникам». Необхідно зазначити про Лист МВС від 30.05.1997 р. № 4/1495 «Щодо транспортних засобів, які затримані на митниці», Наказ Мін'юсту, МВС від 21.01.1999 р. № 4/5/39 «Про спільну діяльність щодо виявлення викрадених транспортних засобів та уникнення їх незаконного придбання і реалізації» та Лист ДАІ від 06.08.2001 р. № 4/з-852 «Щодо ввезення та використання легкових транспортних засобів, зареєстрованих в інших країнах, на митній території України фізичними та юридичними особами-резидентами (громадянами України)».

Оскільки аналіз правового поля, що стосується діяльності працівників НЦБІ в Україні нами проводився у попередньому розділі, вважаємо за доцільне уникати дублювання при конкретизації цього виду професійної діяльності та уникнення можливості дублювання.

Ми поділяємо точку зору Свіріна М.О. про передумови, що сприяють вчиненню злочинів, а саме:

«недосконалість законодавчої бази України щодо регулювання правовідносин у зазначеній сфері;

відсутність цілеспрямованої програми боротьби правоохоронних органів з такими видами злочинів» [235].

Крім того, по-перше, додамо, що у нашій державі законодавець статтю 289 «Незаконне заволодіння транспортним засобом» вніс з санкцією за скоєння таких дій до XI розділу «Злочини проти безпеки руху та експлуатації транспорту» Кримінального кодексу, чим ввів в оману не тільки своїх громадян, але й іноземних колег. Унаслідок цього виникає чимало непорозумінь. Наприклад, у разі співпраці з німецькими колегами, кримінальне законодавство яких відносить секцію 248 b «Незаконне використання автомобіля чи велосипеда» до розділу 19 «Крадіжка і незаконне заволодіння майном» [191], будемо здивовані, помітивши, що у них це злочин, який відноситься до сфери власності. Більш того кримінальний кодекс Іспанії статтею 244 «про викрадення автомашини чи мотоцикла» глави VI розділу XIII книги II [261] встановлює, що вказане діяння теж відноситься до злочинів проти власності і соціально-економічного порядку.

До речі, в Росії відповідальність за незаконне заволодіння транспортними засобами передбачена статтею 166 «Неправомірне заволодіння автомобілем або іншим транспортним засобом без мети викрадення», яка міститься у главі 21 «Злочини проти власності» розділу VIII «Злочини у сфері економіки» КК Росії [262].

У праві Англії на основі принципу «неухильно дотримуючись вирішеного раніше» (*stare decisis*), немає єдиного кримінального кодексу, будь-яке використання транспортного засобу без дозволу власника або іншої уповноваженої особи розцінюється як замах на власність і кваліфікується як крадіжка. Неминучість покарання за скоєне діяння

передбачається законами цієї країни «про крадіжку» 1968 р. та «про злочинне спричинення шкоди» 1971 р., а особливо «про крадіжку» 1978 р. [295, С. 229].

По-друге, досліджуючи законодавство США, ми також не знайдемо відмінності [об'єктів посягання] між незаконним заволодінням транспортним засобом і, наприклад, крадіжкою. Крім того, у нашому законодавстві відсутня навіть подібність до Закону США «Про боротьбу з угоном автомобілів» 1992 р. (The Anti Car Theft Act of 1992), який спрямований на посилення відповідальності за автомобільні крадіжки: за ввезення і вивезення викрадених автомобілів, за їх володіння та користування, торгівлю, за зміну номерних знаків та зовнішнього вигляду автомобіля, а текст цього закону використовує слова «угон» та «крадіжку», як синоніми [305, С. 7].

По-третє, вилучення та повернення викрадених автотransпортних засобів є проблемою, яка на практиці стосується не тільки нашої країни. Труднощі виникають у зв'язку з концепцією добросовісності і пов'язаною з нею різноманітністю законодавства держав. Більшість країн Європи ще у 1997 р. аргументували свою позицію тим, що вказали про можливість вилучення викраденого транспортного засобу у добросовісного власника і повернення цього автотransпорту, проте коли ТЗ вилучається, добросовісний набувач має право на компенсацію. Якщо викрадений ТЗ встановлений під час використання особою, причетною до викрадення цього автотransпортного засобу, вилучення та повернення можливі майже в усіх країнах до закінчення судового розгляду [176, С. 21].

Передбачений цивільним законодавством України інститут добросовісного набуття прав не тільки не захищає права потерпілого на повернення майна, а й навпаки, дає можливість громадянину, який придбав викрадений автомобіль, визнати його власністю. Зокрема, правом на подання віндикаційного позову наділені як власники, так і титульні володільці, які на час подання позову не володіли цим майном. При цьому позивач повинен довести належність йому майна за правом власності чи на іншому речовому праві [187, С. 653].

МВС Російської федерації ще у 2004 р. розробило проекти законів про внесення змін до кримінального та цивільного кодексів, які спрямовані на посилення боротьби із злочинними посяганнями, пов'язаними з автотransпортом [314].

Можна також констатувати, що на усунення передумов, які сприяють учиненню злочинів, пов'язаних з транспортними засобами, негативно впливає не тільки відсутність цілеспрямованої програми боротьби правоохоронних органів з такими видами злочинів, але і чимала кількість таких програм, при чому без належного науково-практичного обґрунтування. Наприклад, 01.04.2003 р. Київська обласна рада затвердила Рішенням № 087-07-XXIV Програму розвитку дорожнього руху та його

безпеки на 2003-2007 роки стосовно доріг загального користування Київської області. В усіх пунктах цієї програми вказано, що її виконавцем є УДАІ ГУ МВС України в Київській області, і лише в одному – Облдержадміністрація. Окрім того, п.5 цієї програми передбачено створення єдиного інформаційного середовища, а сьомим – створення та організацію широкого впровадження автоматизованої системи, де вказується також база «Угон-Інтерпол» [228, С. 5]. Потенціал самого структурного підрозділу МВС – Укрбюро Інтерполу, а головне, можливість його використання, чомусь залишено поза увагою.

Слід звернути увагу на те, що стаття 167 Кримінального процесуального кодексу України оминає, як підставу для вилучення майна, зобов'язання вживати заходів щодо зберігання транспортного засобу, який викрадено за кордоном. Така норма є у п. п. 2.3.5 згаданої Інструкції про порядок використання правоохоронними органами можливостей Національного центрального бюро Інтерполу в Україні у попередженні, розкритті та розслідуванні злочинів. Порівняємо їх процесуальну дію у просторі та часі для організації найбільш коректного подальшого практичного застосування цієї дії, встановимо підстави для бездіяльності органів дізнання під час здійснення перевірки в строк не більше десяти діб. Спершу треба вказати на необхідність витребування документів. У нашому випадку це документи, які стали підставою для реєстрації автомобіля на території іншої держави. Потім звернути увагу на зобов'язання інформувати органом дізнання правоохоронні органи країни, на території якої був викрадений транспортний засіб. Викладене є підставою для ігнорування вимог міжвідомчої інструкції, опираючись на КПК України, а у заходах направлених на забезпечення схоронності транспортного засобу на ст. 41 Конституції України [134]. Далі – ефективність комунікації, яка визначається професійним умінням працівників Укрбюро Інтерполу з іноземними колегами і не може відображати повної гармонії учасників кримінального процесу. Мета у них єдина – встановлення об'єктивної істини, а от методи її досягнення у суб'єктів цього процесу різні. Так, наприклад, на території Полтавської області в період з 20.03.2009 року по 01.04.2009 року проводилася операція «Автостоянка», яка була спрямована на поліпшення оперативної обстановки в області [309]. Працівниками ДАІ області встановлено номерні позначення кузовів автомобілів: «ВАЗ-21011, двигун згідно бази АІПС «Угон» знаходиться в розшуку «Інтерпол»»; ««Мерседес – Бенц - 200», номерне позначення кузова знаходиться в розшуку «Інтерпол» та «БМВ-Х5, по базі «Угон-Інтерпол» номерне позначення кузова значиться в угоні». Опублікована інформація підтверджує факт, що повідомлення про викрадення отримано не через Укрбюро Інтерполу, що дає можливість тлумачити і, як наслідок, використовувати отриману інформацію органом дізнання на власний розсуд.

На підтвердження викладеного необхідно звернути увагу на кількість назв баз даних та їх законодавче підґрунтя.

У АІС “ІНБД про транспортні засоби” об’єднано сім функціонально пов’язаних між собою автоматизованих інформаційно-пошукових підсистем (АІПС «Національний банк даних — “Автомобіль”», “Угон”, “Угон-СНД”, “Документ”, “Номерний знак”, “Штрафмайданчик”, “Пересувний об’єкт”), на центральному сервері обласної бази даних (БД) зберігаються: обласна картотека зареєстрованих транспортних засобів та їх власників, криміногенні бази даних (“Угон”, “Угон-СНД та Інтерполу”, “Документ”, “Номерний знак”). Накопичення інформації про викрадені в країнах СНД та інших країнах світу транспортні засоби здійснюється АІС “Угон-СНД та Інтерполу” [131].

Проаналізувавши встановлену кількість баз даних, звернемо увагу на можливі особливості їх використання органом дізнання: у разі наявності інформації за даними бази АІПС «Угон-СНД» не факт, що автомобіль буде перебувати в розшуку у обліках АІС «Угон-СНД». Автор акцентує увагу на відсутності помилки друку, тобто існує АІС (Автоматизована інформаційна система) «УГОН – СНД» та АІС “ІНБД про транспортні засоби”, в яку інтегровано базу з такою ж назвою та встановлено обліково-реєстраційні мережі Управління оперативної інформації та ДАІ МВС з дублюючими функціями. Овчинський В.С. вказує на можливість отримання необхідної інформації з РФ від НЦБ Інтерполу іноземної держави стосовно викраденого автотранспорту за допомогою баз даних: «АІПС «Автопоиск» ІЦ» чи «АІПС «Розыск» ГИБДД МВД, ГУВД, УВД» факту перебування АМТС в розшуку по каналах Інтерполу, що опосередковано підтверджує інформацію, викладену автором вище. З викладеного випливає, що на території України законодавець оминув увагою питання про те, яку інформацію з якої бази слід брати до уваги під час здійснення дізнання (УОІ, ДАІ, Інтерполу), а головне, чи надавати їй пріоритет під час прийняття рішення. Не можливо не врахувати, точку зору, висловлену Бандуркою О.М., про оголошення та припинення міжнародного розшуку ТЗ в автоматичному режимі каналами НЦБІУ на підставі даних АІПС «Угон» Управління оперативної інформації МВС України, і тільки. Врахувавши існування БД-13 (Банку даних викрадених транспортних засобів складової частини системи „Гарт“ та міжвідомчої системи „Аркан“ Адміністрації державної прикордонної служби України) робота якого регламентована спільним наказом МВС України та Державного комітету у справах охорони державного кордону України 7 серпня 2000 року N 520/390 [308] та Банку даних викрадених транспортних засобів Генерального секретаріату Інтерполу через Телекомунікаційну систему I-24/7 [310], робимо висновок; пропонуємо зменшити кількість встановлених баз даних про транспортні засоби, якими заволоділи незаконно. В теперішній час Україна інтегрується

до європейської спільноти, а відтак необхідно проаналізувати їх методи роботи з базами даних.

У Західній Європі впроваджено інтегровану телекомунікаційну систему зв'язку "INPOLSAT", яка включає створювані і в обов'язковому порядку підтримувані в кожній країні бази даних про зареєстровані транспортні засоби; викрадені транспортні засоби; транспортні засоби, зняті з обліку і вивезені в інші країни тощо. З введенням системи "INPOLSAT" у країнах Європи налагоджується взаємодія між інформаційно-пошуковими системами правоохоронних органів окремих держав. На думку зарубіжних експертів, взаємний доступ в системи автоматизованого обліку розшукуваних транспортних засобів різних держав є ефективним методом протидії розкраданню транспортних засобів та має носити міждержавний характер і розвиватися далі.

У Німеччині, наприклад, з 1995 року Федеральне управління кримінальної поліції може здійснювати інформаційний пошук, спираючись на автоматизовані обліки розшукуваних транспортних засобів країн, що підписали Шенгенську угоду. За допомогою інформаційної системи цих країн (SIS) автомобілі перевіряються за банками даних майже у всіх країнах, що межують з ФРН і є членами Європейського Союзу.

Для виявлення ознак підробки реєстраційних і інших документів на право користування транспортним засобом в поліції Німеччини (у тому числі і прикордонною) використовується інформаційно-пошукова система "ZEVIK" з банком даних для визначення власника автомобіля на території країни. Система має програму для користувачів персональних комп'ютерів. Для отримання даних на власника конкретного автомобіля поліцейський вводить в систему його ідентифікаційні номери [179, С. 93].

Задля здійснення прикордонного контролю на межах країн Західної Європи введено міжнародну інформаційно-пошукову систему Інтерполу "ASF", яка дозволяє здійснювати прямий доступ до банку розшукових даних, зокрема і розшукуваних транспортних засобів, котрі стоять на обліку в базі даних Інтерполу.

Нарешті, приєднавшись до думки німецьких експертів про те, що на стані боротьби з нелегальною міжнародною торгівлею транспортними засобами негативно позначається відсутність єдиної загальноєвропейської бази даних про розшукувані транспортні засоби, підтверджуємо необхідність зменшення кількості останніх всередині країни.

Наостанок додамо, що існує позитивний профілактичний захід італійських колег, які в мережі Інтернет (у режимі доступу: http://coordinamento.mininterno.it/servpub/ver2/SCAR/cerca_targhe.htm) надали можливість користувачам безкоштовно здійснювати перевірку транспортних засобів за номером кузова та реєстрації. Наразі і громадяни України можуть використовувати цей ресурс з метою перевірки номерів

агрегатів (Telaio) чи/та знаків державної реєстрації (Numero Targa) транспортних засобів.

Якщо внутрішня неузгодженість законодавства у нашій державі надає багато можливостей для використання правових норм на власний розсуд, то міжнародно-правові відносини дають мало можливостей використовувати їх таким чином, особливо особі чи органу виконавчої влади держави. На взаємному визнанні принципів та правил, які діють на практиці, тримається система міжнародного права. Як тільки одна з причетних сторін ухиляється від дотримання правил, тоді порушується уся система міжнародного права (нехай навіть тимчасово), а у нашому випадку держава-порушник має бути виключена з цієї спільноти. Хоча РА УБІ і вживає заходів, направлених на поліпшення позитивного іміджу нашої держави, послідовно та цілеспрямовано інформуючи законодавця, виконавчу владу та громадськість про зарубіжний досвід протидії злочинам, ця інформація у теперішній час в кращому випадку використовується лише громадськістю, та не завжди її найкращими представниками. Так, у Аналітичному огляді про протидію злочинам, пов'язаним із викраденням автомобілів та з подальшим їх поверненням власникам за винагороду, РА УБІ вказує на відповідальність за вимагання, однією з обтяжуючих ознак якого є лише знищення або пошкодження власності чи відповідні погрози, що передбачено кримінальним законодавством України [10]. У той же час МВС України оприлюднює інформацію про «Розкриті та нерозкриті злочини загальнокримінальної спрямованості», динаміка яких у відсотках складає «мінус 16» 2008 р. у порівнянні з 2007 р. [240, С. 7]. Фахівцям зрозуміла причина відсутності злочинів, адже законодавцем не передбачена їх належна кваліфікація.

Висновки по розділу 2

1. Структуру МОКП (Інтерполу) утворюють Генеральна асамблея, Виконавчий комітет, Генеральний секретаріат, Національні центральні бюро, Радники, Комісія з контролю за файлами Інтерполу.

Генеральна Асамблея – це вищий керівний орган Інтерполу, вона проводиться щорічно і складається з делегатів, призначених кожною країною-членом. Асамблея приймає всі важливі рішення, що стосуються спільної політики, ресурсів, методів роботи, фінансів, заходів і програм діяльності. Владні повноваження Генеральної Асамблеї здійснюються через нормативні, виборні та контрольні функції, які у відповідності до статті 8 Статуту організації наступні:

- виконання обов'язків, перерахованих у Статуті, які включають прийняття рішення з фундаментальних питань, таких як прийняття нових членів чи затвердження змін у Статуті;

- визначення принципів і встановлення загальних заходів, які відповідають досягненню цілей Організації;
- вивчення та затвердження загальної програми дій, підготовленої Генеральним секретарем до наступного року;
- встановлення інших правил, які будуть визнані необхідними;
- призначення осіб для виконання функцій, вказаних у Статуті: Асамблея обирає Президента Організації, трьох віце-президентів і делегатів у виконавчий комітет та призначає Генерального секретаря;
- прийняття резолюцій і надання рекомендацій членам з питань, що знаходяться в компетенції Організації;
- визначення фінансової стратегії Організації;
- вивчення та затвердження будь-яких угод, що будуть укладені з іншими організаціями чи державами.

2. Діяльність Інтерполу орієнтована на виконання таких функцій:

- забезпечення глобальних послуг зв'язку з правоохоронними органами країн-членів. Здатність поліції для швидкого і безпечного важливими даними є наріжним каменем ефективного міжнародного правопорядку. Саме тому Інтерпол розробив I-24 / 7 глобальну поліцейську систему зв'язку, яка забезпечує:

- оперативну передачу інформації і баз даних. Країни-члени мають прямий і безпосередній доступ до широкого спектру баз даних поліції, включаючи інформацію про відомих злочинців, відбитки пальців, ДНК і вкрадені або загублені проїзні документи. Інтерпол також розміщує інформацію криміногенного характеру в базах даних через систему міжнародних повідомлень (більш відому, як кольорова);

- оперативну підтримку поліцейської служби. Інтерпол надає підтримку співробітникам правоохоронних органів для здійснення їх оперативної діяльності за надзвичайних ситуацій, особливо в пріоритетних сферах розслідування злочинів. Командно-координаційний центр працює 24 години на добу, сім днів на тиждень, на всіх чотирьох мовах організації;

- професійну підготовку співробітників поліції і розвиток МОКП. З метою підвищення здатності країн-членів до ефективної боротьби з транснаціональною злочинністю і тероризмом Інтерпол ініціює та проводить підготовку поліцейських. Це включає в себе обмін знаннями, навичками та передовим досвідом у встановленні правопорядку і світових стандартів поліцейського співробітництва.

3. Узагальнення досвіду професійної діяльності працівників Інтерполу в країнах з різним правовим статусом і організацією праці свідчить про те, що, не зважаючи на спільність основних напрямів боротьби з конкретними видами злочинності, існують суттєві відмінності в нормативному врегулюванні, функціональних обов'язках, межах застосування владних повноважень та реалізації міжнародного співробітництва. Особливості в правовому статусі і організації діяльності різних НЦБ Інтерполу залежать

від багатьох факторів: національного законодавства, національно-територіального поділу, участі в тих чи інших міжнародних угодах і конвенціях, традицій в діяльності правоохоронних органів держав, фінансових і кадрових можливостей поліцейських органів.

4. Працівники РА УБІ виконують такі функції як:

- за запитами правоохоронних органів України, в рамках кримінальних та оперативно-розшукових справ, організують проведення оперативно-розшукових та інших заходів за кордоном; за запитами правоохоронних органів іноземних держав організують проведення таких заходів в Україні;

- організують за межами України міжнародний розшук: обвинувачених, підсудних та засуджених, що перебувають у державному або міждержавному розшуку, безвісно зниклих осіб, дітей, усиновлених на території нашої держави громадянами іноземних держав, щодо яких в Україну не надходять відомості про їх місцеперебування та умови проживання, викраденого автотранспорту, культурних цінностей та антикваріату;

- надають правоохоронним органам України доступ до електронних банків даних Генерального секретаріату Інтерполу, зокрема банків даних щодо осіб (розшукуваних за вчинення злочинів, безвісти зниклих, невпізнаних трупів, фігурантів кримінальних справ, підозрюваних у вчиненні злочинів тощо); викрадених та втрачених документів; викрадених транспортних засобів; викрадених творів мистецтва; ДНК-профілів, вилучених з місць вчинення злочинів на території держав-членів Інтерполу та від злочинців; відбитків пальців рук; порнографічних зображень, створених із залученням неповнолітніх;

- забезпечують функціонування в Україні телекомунікаційної системи Інтерполу I-24/7;

- створюють та використовують власні банки даних;

- відповідно до доручень Генпрокуратури та Мін'юсту організують екстрадицію до України обвинувачених та засуджених;

- за власною ініціативою та за запитами правоохоронних органів України публікують інформацію про осіб-фігурантів перевірок в Системі міжнародних повідомлень Інтерполу (повідомлення з «кольоровим кутом»);

- на підставі законодавства України ініціюють винесення в МВС України постанов про заборону іноземцям в'їзду в Україну та їх видворення з України;

- готують аналітичні матеріали щодо передового досвіду правоохоронних органів іноземних держав з питань протидії злочинності, а також міжнародного співробітництва у цій сфері.

5. Особливості професійної діяльності працівників РА НЦБГУ як суб'єктів оперативно-розшукової діяльності під час виконання службових обов'язків характеризується певними протиріччями. Зокрема, треба

зазначити, що діяльність НЦБІ має ознаки оперативно-розшукової. Проте не можна розглядати як оперативно-розшукову діяльність прийняття Національним центральним бюро Інтерполу в Україні запитів та інформацій Генерального секретаріату і національних центральних бюро держав-членів Інтерполу; сприяння представникам компетентних органів зарубіжних держав, які прибули в Україну для здійснення оперативно-розшукових та інших заходів, пов'язаних з боротьбою із злочинністю; контроль в межах додержання міжнародних договорів України щодо боротьби із злочинністю тощо. Згідно ж із Законом „Про оперативно-розшукову діяльність”, без відкриття оперативно-розшукової справи проведення оперативно-розшукових заходів забороняється.

6. Оскільки консультаційні процедури Європарламенту мають дію як право відкладеного вето, необхідне для винесення рішення, є підстави вважати, що в рамках поліцейського співробітництва вони будуть застосовуватися до України. На протидію цьому необхідно розпочати перегляд правосуб'єктності правоохоронних органів України та законодавчого врегулювання повноважень Європолу і Інтерполу на території нашої держави, з огляду на це було запропоновано додати відповідний пункт до угоди. Правові засади діяльності працівників РА УБІ визначаються як законодавчо, так і на рівні підзаконних актів. При цьому ні Конституція України, ні жоден кодекс, закон України не містять норми, у якій би згадувався НЦБІ Інтерполу чи його Робочий апарат. У трихотомії до викладеного вище вважаємо доцільним:

по-перше, внести корективи до нормативних документів щодо тлумачення статусу підрозділів НЦБІУ, посадових осіб ГЦБІУ та переліку їх функціональних обов'язків із визначенням належності до відповідного функціонального блоку;

по-друге, усунути з підзаконних актів держави України поняття міждержавного розшуку, що спростить роботу у напрямку здійснення процедури екстрадиції суттєво вплинувши на її терміни, а окрім цього, позитивно вплине на порозуміння з іноземними колегами;

по-третє, з метою подальшого зменшення корупційних проявів та створення позитивного іміджу нашої держави у світовому співтоваристві, окрім зменшення кількості баз даних, вказати чітку регламентацію у порядку їх застосування через внесення необхідних змін до КПК України про врегулювання відносин, які складаються під час виконання зобов'язань за міжнародними договорами про співпрацю та надання правової допомоги, у тому числі про оголошення та припинення розшуку транспортних засобів, використання отриманої інформації та надання про проведені заходи звіту, облік службових осіб та час їх звернення до бази даних, відповідальності за встановленні порушення.

Розділ 3.

Юридично-психологічні чинники професійної діяльності працівників НЦБ Інтерполу в Україні

Професійна діяльність не тільки забезпечує людину засобами до існування, але й дає їй можливість реалізувати себе.

Дослідження того, як особистість працівника впливає на умови та чинники його діяльності, ведуться довго. Ще у 1931 році Фішер (Fisher) і Ханна (Hanna) в праці «Незадоволений працівник» звернулися до проблеми неузгодженості, в якій зазначили, що оскільки почуття та емоції працівника – уроджені аспекти особистості, вони відбиваються на кожній ситуації під час роботи. Не розуміючи причину своєї невдоволеності та того чому його природа (характер) не узгоджується з діяльністю, він дуже часто пояснює свою невдоволеність до роботи чи робочої ситуації [292, С. 193].

З викладеної точки зору, забезпечення відповідності рис працівника характеристикам умовам та чинникам професійної діяльності спрямоване не тільки на задоволення потреб роботодавця, проте й на задоволення вимог самої людини, проявлених у бажанні отримати роботу, яка не тільки задовольняє його потреби, але й відповідає можливостям.

Звернемо увагу на психологічну структуру діяльності працівників Інтерполу та визначимо її головні компоненти, що можна зробити лише розглядаючи людину як суб'єкт праці, пізнання і спілкування.

Важливою складовою цього розділу є встановлення різновиду юридичної діяльності, до якого належить діяльність працівників Укрбюро Інтерполу, її змісту.

Проведення дослідження особистості працівника Укрбюро Інтерполу та структури його інтелекту не тільки дасть можливість оптимізувати роботу керівника з виконавцем, але й допоможе нам удосконалити такий вид професійної діяльності як комунікативна.

3.1. Психологічне опосередкування діяльності працівників

НЦБ Інтерполу та їх професійних обов'язків

У сучасному суспільстві в умовах глобалізації зростає роль психологічних знань про трудову діяльність людини, це спричинено особливостями соціально-економічного й технічного розвитку всіх сфер нашого життя, підвищенням рівня складності, відповідальності й небезпечності багатьох видів праці, підвищенням вимог до рівня

професійної придатності до праці взагалі й до конкретних професій, зокрема.

Вітчизняна психологія однією з перших звернулася до вивчення трудової діяльності. Праці Л.С. Виготського, С.Л. Рубінштейна, О.М. Леонтьєва, Б.М. Теплова, Б.Г. Ананьєва й інших, присвячені розгляду загальнопсихологічних проблем діяльності, заклали основи й розвинули знання про психологічну будову діяльності, її морфологію, структуру, механізми регуляції та принципи вивчення. Надалі інтенсивно розроблялися прикладні аспекти психології трудової діяльності, а саме питання професійної орієнтації, професійного відбору, професійної підготовки й ін. (Н.Д. Завалова, Г.М. Зараковський, В.П. Зінченко, А.А. Крилов, С.О. Конопкін, Д.А. Ошанін, Г.С. Суходольський, В.Д. Шадриков і ін.).

Значний вплив на розкриття проблеми психологічного змісту діяльності, загальнопсихологічних поглядів на її природу мали роботи Б.Ф. Ломова [162,163]. Ним розроблена концепція системного підходу в психології й, зокрема, визначена система психологічних категорій (особистість, діяльність, відображення й ін.), що визначає закономірності формування суб'єкта праці й прояви його активності.

На підставі аналізу й узагальнення результатів власних досліджень і праць інших авторів Б.Ф. Ломовим було виділено низку "утворюючих" компонентів системи діяльності, таких як "мотив, мета, планування діяльності, переробка поточної інформації, оперативний образ (концептуальна модель), прийняття рішення, дії, перевірка результатів і корекція дій" [162, С. 216].

Узагальнюючи досвід сучасних професіографічних (психографічних) досліджень, можна стверджувати, що розробка принципів і методів психологічного аналізу професійної діяльності проводиться в межах двох основних напрямків [220]. На думку О.М. Іванової [111], завдання першого напрямку полягає у вичерпному описі та ретельному психофізіологічному аналізі різних професій для вирішення психотехнічних завдань методичного і практичного характеру: професійного відбору і професійного навчання; консультування; раціоналізації робочого місця, зниження ризику, втомлюваності, помилок, реконструкції і проектування професій [11, 80, 112, 115, 282]. Завдання другого напрямку – створення психологічної класифікації професій [117, 124, 135 та ін.].

Можна виділити три основні вимоги до психологічного вивчення професійної діяльності. Перша – це психологічна адекватність її опису, зумовлена виділенням взаємозв'язків змістовної і процесуальної (динамічної) сторін конкретної діяльності. Друга – це повнота психологічного відображення реальної дійсності, що забезпечується описом: 1) морфології (складу і структури зовнішнього та внутрішнього планів діяльності); 2) системи мотивів і функцій, що розкривають цілі та результати діяльності; 3) динаміки розвитку і функціонування діяльності та

її підсистем в їх взаємозв'язку; 4) особливостей існування форм і компонентів діяльності; 5) цілісних і парціальних (часткових) характеристик, які визначають специфіку цих. Третя вимога – конструктивність описів діяльності, структуризація певної послідовності опису дій і операцій [111].

Сутність та складові юридичної діяльності досить детально описані у відповідних монографіях та підручниках [7,67,68,159,175,198,287]. Зокрема, юридична діяльність розрізняється за профілем (правотворча, правоохоронна, правозастосовча), суб'єктами, змістовними компонентами [7, С. 158-159]. Правоохоронна діяльність в ОВС у свою чергу, поділяється на особливі види: це слідча, оперативно-розшукова, профілактична, охоронна, диспетчерська, адміністративно-наглядова, екстремальна, управлінська, кадрова, ресурсно-господарська, науково-педагогічна. Кожен з названих видів діяльності здійснюється уповноваженою посадовою особою, яка повинна відповідати кваліфікаційним вимогам (зокрема, мати юридичну освіту), виконувати визначені посадовими інструкціями функціональні обов'язки та мати відповідні знання, здібності та уміння. Вони реалізуються згідно з вимогами нормативних документів, посадових інструкцій і настанов. Враховуючи специфіку діяльності правоохоронців (значне фізичне та психоемоційне навантаження, постійні стреси, високий рівень ризику отримати поранення, загинути при виконанні службових обов'язків), особливої уваги заслуговують питання відповідності психофізіологічних можливостей індивіда вимогам професії (проблема професійної придатності) і, відповідно, вдосконалення методів психофізіологічного відбору. Тому структуру особистості правоохоронця як суб'єкта професійної діяльності слід розглядати в контексті загальних та спеціальних вимог діяльності, до якої має бути підготовлена людина. Це трудова діяльність, але у специфічній галузі правовідносин між людьми, яка має назву юридичної діяльності.

Реалізація діяльнісного підходу дозволила створити професіограми основних міліцейських спеціальностей [12,21,38,113,139,243 та ін.].

Застосування системного підходу дозволяє стверджувати, що психологічна характеристика правоохоронної діяльності загалом і окремих її напрямів, зокрема, передбачає визначення: 1) психологічних особливостей діяльності, 2) психологічної структури (психологічних різновидів) діяльності [7, 95]. При цьому ми базуємося на аксіомі, що основою правоохоронної діяльності є система права: засвоєння відповідних правових знань сприяє формуванню професійної правосвідомості та уявленням про нормативну правоохоронну діяльність, суттю якої є попередження, виявлення, припинення злочинів (правопорушень), їх розслідування, виявлення причин та умов, що їх спричиняють.

Важливим завданням вивчення психологічних особливостей діяльності є необхідність представити основні компоненти структури

діяльності як єдину цілісну структуру, за умови вивчення системи діяльності в розвитку, у плані її генезису. Це завдання успішно вирішене в розробленій В.Д.Шадриковим концепції системогенезу професійної діяльності [275], в якій забезпечується єдність системного, генетичного й власне психологічного вивчення діяльності. Концептуальний і прикладний зміст поняття “психологічна система діяльності” полягає в тому, що в ньому не тільки розкриваються основні чинники утворення діяльності, але й надаються умови її цілісної структури (див. Таб. 4).

Таблиця 4.

Зв'язок між вимогами діяльності та властивостями її суб'єкта:

Професійна діяльність	Властивості та риси особистості
Працездатність в складних та напружених, конфліктних ситуаціях	Інтелектуальні та комунікативні здібності. Сила, зрівноваженість та рухливість нервових процесів, швидка реакція, працелюбність. Витривалість, психоемоційна стійкість, резистентність до впливу стресорів
Висока правосвідомість	Професійна спрямованість інтересів, сформована професійна мотивація, усвідомлення цілей діяльності та необхідності суворо дотримуватися норм права для їх досягнення
Юридична культура, ерудиція, соціальна, загальна та спеціальна компетентність, наявність професійно важливих знань та умінь	Психологічна компетентність. Здібності до навчання, наявність професійно-важливих психологічних якостей: пізнавальних (психологічна спостережливість, професійна пам'ять, мислення), морально-вольових (дисциплінованість, чесність, принциповість, справедливість, сміливість, рішучість, наполегливість, ініціативність, здатність до виваженого ризику)
Високий загальний та професійний інтелект	Наявність професійних знань, умінь та навичок. Професійний та життєвий досвід. Винахідливість, розвинені логіка та інтуїція, гнучкість мислення, вміння справляти психологічний вплив. Комунікативні риси та уміння: контактність, емпатійність, лідерські риси, здатність працювати в команді
Вимогливість до себе, самокритичність, готовність виправляти помилки	Відповідальність, самокритичність, прагнення не припускати помилок, готовність їх виправляти

Психологічна характеристика діяльності потребує насамперед визначення, до якого типу професій вона відноситься. Зокрема, Є.О. Клімов [117, 119] запропонував класифікацію професій за типом, класом, відділом та групою.

Можна стверджувати, що за класифікацією Є.О. Клімова діяльність інспекторів Укрбюро Інтерполу належить до класу пошуково-гностичних. Ця думка аргументується тим, що в їхній професійній діяльності переважають як дії, що стосуються організації комунікації, профілактичної роботи, так і розслідування злочинів, встановлення причин їх здійснення.

За ознаками основних засобів праці – професія належить до таких, що пов'язані з переважанням функціональних засобів праці; при цьому працівник повинен рівною мірою володіти як фаховими знаннями та вміннями юриста, так і філолога. За умовами праці діяльність є одноманітною: більша частина професійних обов'язків виконується в умовах мікроклімату, близького до побутового, кімнатного; і лише незначний відсоток роботи виконується під час перебування на відкритому повітрі.

В організаційно-управлінському сенсі діяльність інспекторів Укрбюро Інтерполу реалізується в складних і різноманітних умовах, їй притаманні: ненормований робочий день, відсутність регулярних днів відпочинку, нічні чергування; виконання численних доручень, не пов'язаних із напрямками роботи; участь в охороні громадського порядку, робота за спеціальними оперативними і профілактичними планами; різноспрямовані професійні обов'язки, значна кількість контактів із працівниками правоохоронних органів, часта зміна об'єкта діяльності; виконання великої кількості різноманітних доручень та досить суперечливих вказівок керівників різного рівня та ін.

В кожній професії є, принаймні, три види робіт – основні (які вимагають найбільше часу, найбільшої відповідальності), допоміжні та підготовчо-завершальні. Щоб віднести професію до того чи іншого типу, потрібно з'ясувати, яким предметом переважно зайнята увага працівника під час виконання основних робіт. На нашу думку, діяльність інспектора Укрбюро Інтерполу відноситься до типу професій «людина-машина», оскільки провідний предмет цієї праці – комп'ютер, а основне завдання – ефективна комунікація. З метою розгляду завдань, які найбільш доцільні для освітлення у монографії, зупинимося на особливостях професій типу «людина-машина».

Перша особливість визначається тим, що основний зміст праці зводиться тут до порозуміння між людьми через знакову систему (комп'ютер). Друга особливість професій цього типу полягає в тому, що кожна з них вимагає від людини нібито подвійної підготовки: а) потрібно вміти встановлювати та підтримувати контакти з людьми, розуміти стандартизовану мову комунікації, розбиратися в особливостях програмного забезпечення; б) потрібно бути підготовленим в тій або іншій галузі виробництва, науки, техніки, мистецтва тощо. Зокрема, інспектор Укрбюро Інтерполу має володіти знаннями юридичними, філологічними та психологічними. Такої підготовки не отримують в повному обсязі ні

студенти (слухачі, курсанти) юридичних навчальних закладів, ні студенти-педагоги (філологи). Вказана суперечність потребує розв'язання через організацію післядипломної підготовки: юридичної або психолого-філологічної.

Як відомо, в основі всіх професій типу "людина-машина" лежить необхідність здійснення суб'єкт-об'єктної взаємодії: суб'єктом впливу тут є особистість, що вимагає розуміння (знання) її фізіологічних особливостей та вибору найбільш адекватних та відповідних ситуації методів об'єктивного впливу. Суб'єкт-об'єктний підхід в діяльності працівника НЦБГУ полягає у визнанні та встановленні неповторності кожного запиту до чи від правоохоронних органів інших держав, його змісту до оточуючих та самого себе, об'єктивного сприймання зовнішніх впливів та реагування на них.

Індивідуальна неповторність запиту проявляється в його юридичній особливості (кваліфікації, суспільному резонансі, змісті, процесуальній особливості, терміні виконання тощо); в особливостях відчуттів і сприймання, уваги, мислення, пам'яті, волевої та емоційної сфер, розумової працездатності; в особливостях самосвідомості (самооцінки, рівня виконання, самоконтролю), пізнавальних та особистих інтересів, акцентуацій, спрямованості мотиваційної сфери. Досить важливою є й проблема врахування психічних станів особистості, адже процес комунікації базується, власне кажучи, на транслюванні психічних станів від ініціатора запиту до виконавця і навпаки, при цьому важливим є вміння фахівця створювати у виконавця психічний стан відповідно до ситуації, що виникає або запланована ініціатором.

Психолого-філологічний аспект проблеми репродукується у доборі таких форм і методів впливу на іноземного колегу, які максимально відповідали б психічним станам та переживанням у відповідний момент і тим самим справляли б найкращий та найшвидший комунікативний ефект.

Зазначене дозволяє зробити висновок, що більшість вирішуваних працівником НЦБГУ професійних завдань має творчий (багатоваріантний) характер, отже потребує значних інтелектуальних зусиль. Його діяльність – переважно інтелектуальна за змістом, оскільки її предметом є не матеріальні об'єкти, а, передусім, інформація та її носії, свідомість і воля людей, на яких прямо чи опосередковано спрямовані відповідні впливи. Працівнику постійно потрібно вирішувати завдання, що раніше в практичній діяльності не зустрічалися. Крім того, неочевидність багатьох службових ситуацій (те, що сприймається, може не відображати суті явища) потребує складних інтелектуальних зусиль, а малопрогнозована зміна видів діяльності, одночасне вирішення декількох задач, у тому числі й таких, що формально знаходяться поза межами компетенції фахівця Укрбюро Інтерполу (навчання працівників міліції, втручання в процес дізнання, пошук аналогічної кваліфікації діяння по кримінальному кодексу іншої держави тощо), може створювати передумови для розвитку у нього стану фрустрації.

Отже, наявність суб'єкт-об'єктної взаємодії визначає емоційно насичений, часто – напружений характер діяльності: 1) здійснення психологічного впливу не є суто інформаційним процесом, воно потребує врахування актуального стану партнера та своєчасного коректування використовуваних форм і методів, 2) типовим для такої взаємодії є наявність психологічних бар'єрів та дія механізмів психологічного захисту, 3) в процесі здійснення такого впливу відбувається не лише прямий, але й зворотний зв'язок (емоційно насичена інформація надходить не лише від працівника до комп'ютера, але й навпаки, до того ж її метою є встановлення об'єктивної істини, а урахування національних інтересів є тим суттєвим чинником, який впливає на встановлення позитивного результату комунікації). Крім того, діяльності притаманні всі особливості, характерні для інших “критичних” видів діяльності. Традиційно до них відносять непередбачуваність подій, складність завдання, підвищену відповідальність, високу динамічність подій, невизначеність перебігу подій та їх наслідків, загрозу життю та здоров'ю, психологічний тиск з боку правопорушника (злочинця) чи його оточення [7].

За таких умов виникає складний комплекс особистісних переживань, що породжуються багатоваріативністю мотиваційної, емоційно-вольової, ціннісної, світоглядної сфери особистості. Подібна ситуація виникає внаслідок існуючої невизначеності, причиною якої є відсутність необхідного досвіду та навичок інтегрування своїх обов'язків, часто протилежних за змістом, правових категорій та оцінки ситуації за допомогою елементів власного досвіду, який якісно відрізняється від реальних подій.

Екстремальність діяльності співробітника Укрбюро Інтерполу зумовлюється також: 1) дефіцитом часу; 2) необхідністю невідкладного вжиття заходів; 3) впливом на особистість особливо сильних емоційних подразників [7].

З числа вказаних чинників найбільш “об'єктивно існуючим” можна вважати дефіцит часу, оскільки він виникає внаслідок неможливості прогнозування всіх змін оперативної обстановки та стану злочинності і призводить до нерівномірного навантаження фахівців у різні періоди часу. До цього в сучасних умовах додаються проблеми кадрового забезпечення діяльності та, як наслідок, відволікання фахівців на виконання непридатних їм функцій. Кадровий дефіцит не просто призводить до зростання рівня навантаженості окремого працівника, він спричиняє негативні соціально-психологічні явища: професійно-психологічну деформацію особистості, загострення морально-психологічного клімату в колективі та ін.

Окрема група психологічних особливостей діяльності працівників НДБІУ визначається специфікою взаємодії в системі “людина-право”. До психологічних особливостей цієї діяльності відносяться, зокрема, наявність

її правової регламентації та владних повноважень [7]. Діяльність працівників НЦБІУ підпорядковується нормам закону, а вирішення кожного професійного завдання має чітко визначені межі в часі, просторі, припустимих методах і засобах впливу. Це означає, що свобода їх поведінки обмежена, і вони змушені завжди діяти з огляду на цю обставину.

До зазначеного слід додати, що в діяльності НЦБІУ є наявні додаткові психологічні особливості, породжувані її оперативно-розшуковим спрямуванням (не притаманні, наприклад, діяльності слідчого, дільничного інспектора міліції, оперуповноваженого карного розшуку тощо):

1) утаємниченість значної частини професійних дій, що потребує підвищеного контролю за своєю поведінкою та висловлюваннями;

2) безпосередні та інтенсивні контакти з працівниками міліції, які працюють з кримінально зараженою частиною населення, певною мірою – активна протидія найбільш елітним представникам злочинного середовища;

3) високі вимоги до умінь та навичок рольової поведінки, зумовлені необхідністю особисто взаємодіяти з різними представниками правоохоронних органів до того ж в різних країнах, причому така співпраця в залежності від ситуації може бути різного рівня та різного ступеня змістовності.

Дослідниками психологічної структури діяльності (Б.Г. Ананьєв [11], Л.І. Божович та О.М. Леонтьєв [55], С.Г. Геллерштейн [78], В.П. Зінченко [108] та ін.) доведено, що вона складається з активної взаємодії людини як суб'єкта праці з предметом праці за допомогою певного знаряддя. Структурністю діяльності є її внутрішня організація, яка специфічним способом об'єднує окремі елементи – дії людини для досягнення мети.

Отже, розкрити структуру – це показати всі сторони діяльності, що в ній виявляються, її повну внутрішню організацію. Основними елементами внутрішньої організації діяльності є: 1) мета діяльності; 2) її умови; 3) особливості об'єкта і знарядь взаємодії; 4) шляхи і засоби досягнення мети діяльності. Тому при висвітленні системи різновидів правоохоронної діяльності їх розподіляють на дві групи: основні і допоміжні. Їхня відмінність полягає в тому, що основні види діяльності спрямовані на виконання цілей розслідування, а допоміжні покликані забезпечувати здійснення основних [95].

Зазначене повною мірою стосується й діяльності РА НЦБІУ, але з врахуванням тієї обставини, що вона має не лише оперативно-розшукове, але й профілактичне та філологічне спрямування. Тому її психологічна структура представлена наступними основними різновидами (структурними компонентами): 1) пізнавальним, 2) профілактичним, 3) комунікативним, 4) організаторським. Можна виділити також два допоміжних: конструктивний та засвідчувальний.

Насамперед необхідно визначити, до якого ж різновиду юридичної діяльності відноситься діяльність працівників РА НЦБІУ (або Укрбюро

Інтерполу) – правотворчої, правоохоронної, правозастосовчої. З огляду на те, що НЦБІ в Україні виступає Міністерство внутрішніх справ України, то РА НЦБІ в Україні відноситься до кримінальної міліції [212], працівники Укрбюро Інтерполу здійснюють правоохоронну діяльність. (Далі, наведу аргументи того, що працівники РА НЦБІ також здійснюють правозастосовчу і правотворчу діяльність.)

Якщо ж визначити цю діяльність за суб'єктами реалізації, то, послугуючись звичним колом різновидів за цією ознакою, які подаються в літературі з юридичної психології [7, С. 158], виникає спокуса віднести її до оперативно-розшукової. Адже інші різновиди правоохоронної діяльності за суб'єктами реалізації – це слідча, пенітенціарна, прокурорська. Але виявляється, що діяльність працівників Інтерполу в Україні має лише ознаки оперативно-розшукової [105]. Це підтверджується висновками ряду фахівців, які досліджували діяльність Інтерполу та його національних бюро. Працівники РА НЦБІУ не затримують злочинців і не збирають речових доказів, оскільки це обов'язок інших правоохоронних органів. Основною функцією Укрбюро Інтерполу є організаційно-методичне та інформаційне забезпечення участі України в боротьбі світового співтовариства зі злочинністю [33, С. 67-68]. Такої ж думки вчений секретар Харківського Національного університету внутрішніх справ О.С. Проневич [207].

“Оскільки національні центральні бюро очолюються та укомплектовані досвідченими поліцейськими, виникає запитання: чи виконує бюро безпосередньо пряму поліцейську дію? – так сформулював запитання щодо правоохоронної ролі національних центральних бюро Інтерполу відомий дослідник діяльності Міжнародної організації кримінальної поліції (Інтерполу) Й. Дайчман. І ось як відповів: - Політика Інтерполу передбачає, що в нормальних ситуаціях національне центральне бюро повинне утримуватися від прямої дії, в той час як національна поліція виконує фактичне розслідування, арешти та пов'язані з цим дії” [90, С. 167].

На тому, що ні РА НЦБІУ, ні його працівники не є суб'єктами оперативно-розшукової діяльності (в тому сенсі, як це визначено Законом України “Про оперативно-розшукову діяльність”) наполягають і автори монографії “Міжнародний розшук: теорія та практика” [96, С. 63]. Щоправда, у цій же монографії висловлюється думка про те, що НЦБІУ є суб'єктом міжнародного розшуку. Але при цьому не уточнюється, є чи ні суб'єктами міжнародного розшуку працівники РА НЦБІУ.

В дослідженнях з юридичної психології зазвичай йдеться про пізнавальну діяльність, об'єктом якої є злочин [132, С. 139]. Пізнавальна діяльність, необхідна для встановлення факту наявності чи відсутності правопорушення, причетності до нього певної особи чи ступеню її вини [7, С. 159]. Проте діяльності працівників РА НЦБІУ не властиве пізнання злочину, як, наприклад, для слідчого, оскільки, як уже зазначалося, основною функцією Укрбюро Інтерполу є організаційно-методичне та

інформаційне забезпечення участі України в боротьбі світового співтовариства зі злочинністю. Однак це не означає, що роботі працівників РА НЦБІУ не притаманна пізнавальна діяльність. Адже пізнання – це процес цілеспрямованого, активного відображення дійсності в свідомості людини, а об'єкт пізнання – як те, на що спрямовується пізнавальна діяльність суб'єкта. Об'єктом пізнання виступають не лише явища природи, а й суспільства, і сама людина, і відносини між людьми, їхні взаємини, а також свідомість, пам'ять, воля, почуття, духовна діяльність взагалі; пізнання може бути спрямованим на дослідження не лише об'єктивного світу, й ідеальних об'єктів, наприклад, числа, площини і т.п. в математиці.

На підставі вищевикладеного вважаємо, що об'єктом пізнання в діяльності працівників Укрбюро Інтерполу є акти законодавства та інші нормативно-правові документи, включаючи міжнародні, а також інформація про додержання міжнародних договорів України, відомості Інтерполу з проблем боротьби зі злочинністю. До речі, ця особливість свідчить про те, що працівники РА НЦБІУ при виконанні ряду функцій здійснюють правозастосовчу діяльність. Відбувається пізнання при здійсненні працівниками Укрбюро таких функцій: участь у проведенні кримінологічної експертизи законодавчих і нормативних актів та міжнародних договорів України, з прийняттям і укладанням яких може відбутися поширення злочинності; підготовка аналітичних оглядів, звітів та узагальнень за матеріалами Інтерполу з проблем боротьби із злочинністю; контроль в межах своєї компетенції додержання міжнародних договорів України щодо боротьби із злочинністю (оскільки контроль передбачає виявлення, переробку та відбір інформації); формування банку даних із замовлених в бібліотеці ГС Інтерполу законодавчих та нормативних актів держав-членів Інтерполу з питань боротьби із злочинністю, міжнародно-правових документів, угод, що регламентують міжнародне співробітництво у цьому напрямі, а також документів про діяльність поліції (оскільки формування банку даних передбачає їх систематизацію, що є елементом пізнання).

У широкому сенсі конструктивна діяльність розглядається як планування дій для досягнення певної мети. У зв'язку з цим конструктивна діяльність завжди є в тій чи іншій мірі прогнозуванням ходу і результату дій та обов'язковою складовою будь-якого виду діяльності. Основним змістом конструктивної діяльності є відбирання та композиція отриманого матеріалу, а також планування послідовності та змісту дій (поведінки). Фахівці з юридичної психології, описуючи конструктивну діяльність на прикладі роботи слідчого, зазначають, що відновлення події може відбуватися як версифікація (висунення версії) події. [7, С. 162-163]. До функцій працівників РА НЦБІУ не належить розслідування злочинів, як не належить виконання доручень слідчих (окрім виконання запитів оформлених належним чином), тому про висунення ними версій подій

злочинів говорити не доводиться. Хоча, звісно, елементи конструктивної діяльності у роботі працівників РА НЦБІУ присутні. По – перше, кожна людина в тій чи іншій мірі планує свою діяльність, прогнозує хід і результат своїх дій, і винятку для працівників Укрбюро Інтерполу тут бути не може. По – друге, вони беруть участь у розробці проектів законодавчих і нормативних актів у сфері регламентації роботи, спрямованої на боротьбу із злочинністю, а цій роботі притаманний елемент передбачення (полягає у прогнозуванні процесу і результатів боротьби зі злочинністю). Те, що працівники РА НЦБІУ беруть участь у розробці нормативно-правових актів, означає, що вони здійснюють ще й правотворчу функцію.

Що стосується комунікативної функції, то виникає запитання: чи можна вважати такою здійснення працівниками РА НЦБІУ обміну офіційною та оперативно-розшуковою інформацією у межах Інтерполу та правоохоронних органів України з питань боротьби із злочинністю, а також надсилання та приймання ними запитів?

Як зазначає Г.М. Андрєєва, в комунікативному процесі відбувається не простий рух інформації, але як мінімум активний обмін нею [239, С. 84].

Головний «додаток» в специфічно людському обміні інформацією полягає в тому, що тут особливу роль відіграє для кожного учасника спілкування значимість інформації, тому що люди не просто «обмінюються» значеннями, але, як зазначає О.М. Леонтьєв, намагаються при цьому виробити спільний смисл [158]. Це можливо лише за умови, що інформація не просто прийнята, але і стала зрозумілою, осмисленою. Суть комунікативного процесу – не просто взаємне інформування, але спільне розуміння предмета.

З урахуванням вищевикладеного не можна вважати комунікативною діяльністю надсилання та приймання працівниками РА НЦБІУ запитів, їхню участь в обміні правоохоронних органів держав інформацією.

Комунікативна діяльність працівників РА НЦБІУ – це професійне спілкування. При цьому якщо, наприклад, у слідчій чи оперативно-розшуковій діяльності комунікативна функція виявляється у процесі спілкування із суб'єктами злочинів, то в роботі працівників РА НЦБІУ така можливість виключена. Нормативно-правові документи, які безпосередньо встановлюють правові засади діяльності працівників РА НЦБІУ, не передбачають здійснення ними заходів, в рамках яких здійснювався б контакт з підозрюваними, обвинуваченими, свідками, потерпілими тощо (за винятком випадків, коли працівники РА НЦБІУ беруть участь у здійсненні екстрадиції злочинців). Комунікативна діяльність працівників РА НЦБІУ зводиться до професійного спілкування із співробітниками правоохоронних органів.

Організаційна діяльність в юридичній психології розглядається як спрямована на створення оптимальних умов для здійснення інших

компонентів діяльності [7, С. 167]. Для більшості юридичних професій характерною рисою є організаційний бік діяльності, який має два основні аспекти: 1) організація власної роботи; 2) організація спільної роботи з іншими посадовими особами, правоохоронними органами і т. д., вважає В.Л. Васильєв [67].

Ю.В. Чуфаровський вказує на те, що „організаційна діяльність полягає у вольових діях з реалізації і перевірки робочих версій і планів і поділяється на два аспекти: самоорганізованість і організація людей в колективному вирішенні професійної задачі ” [274]. З огляду на це до організаційної діяльності можна віднести організацію участі представників України у зустрічах і конференціях, що проводяться Інтерполом. А, можливо, й такі види діяльності: забезпечення обміну офіційною та конфіденційною (оперативно-розшуковою) інформацією у межах Інтерполу та правоохоронних органів України з питань боротьби із злочинністю; сприяння представникам компетентних органів зарубіжних держав, які прибули в Україну для здійснення оперативно-розшукових та інших заходів, пов'язаних з боротьбою із злочинністю (якщо виконання цих заходів передбачає вольові дії працівників Укрбюро Інтерполу).

Засвідчувальна діяльність, яка супроводжує процес пізнання істини, а також прийняття та реалізацію рішень, пов'язаних з повноваженнями суб'єктів юридичної діяльності, полягає в наданні отриманій інформації спеціальних, передбачених законом форм [7, С. 170]. Як уже зазначалося, її не виділяють як основний різновид юридичної діяльності через те, що майже у всіх випадках юридичної діяльності існує потреба у закріпленні, засвідченні одержаних у процесі пізнання фактів. Але роль засвідчувальної діяльності дуже велика, оскільки виконання тих чи інших видів втрачає своє доказове значення без її засвідчення, документування. Засвідчувальна діяльність працівників РА НЦБІУ полягає в тому, що вони: складають на підставі інформації, що надходить від правоохоронних органів України звіти, передбачені Інтерполом, і надсилають їх до Генерального секретаріату; формують на підставі інформації, одержаної у ході своєї діяльності, банк даних про злочини і злочинців, розшукуваних осіб, предмети і документи. Інформація, яка рухається каналами Інтерполу також ще й вміщується в інтегровану базу даних НЦБ за такими підсистемами: “Документ”; “Особи”; “Транспорт”; “Фірми”; “Номерні речі”; “Валюта”; “Предмети мистецтва” [185]. Накопичення якої є надзвичайно копіткою роботою.

Профілактика як допоміжний компонент структури юридичної діяльності – це правове виховання громадян для попередження порушень закону та вплив на правопорушників (злочинців) із метою недопущення скоєння ними протиправних дій надалі. Цей вид діяльності працівникам РА НЦБІУ не притаманний. Якщо, звісно, не вважати таким видання інформаційного бюлетеня – це передбачено Положенням про НЦБІУ, в

якому можуть публікуватися матеріали профілактичного характеру. Але, як видно із того ж Положення, профілактика злочинів і правопорушень не входить до завдань Національного бюро.

Виникають певні труднощі із визначенням видів діяльності у випадках, коли працівники РА НДБІУ здійснюють: надсилання до ГС і НДБ держав-членів Інтерполу запитів та відомостей правоохоронних органів країни, пов'язаних з інформацією про злочин і злочинців, розшукуваних осіб, предмети, документи тощо; приймання запитів та інформацій ГС й НДБ інших держав-членів Інтерполу; інформування національних центральних бюро держав-членів Інтерполу про випадки безпосереднього звертання до їх компетентних органів правоохоронних органів країни; подання до ГС і до НДБ держав-членів Інтерполу зведеної інформації про злочини, скоєні іноземними громадянами на території України, а також іноземних громадян, яких затримано в Україні за підозрою у вчиненні злочинів, притягнуто до кримінальної відповідальності або засуджено.

Роботі працівників РА НДБІУ притаманні взаємозв'язки “людина-машина”. Мається на увазі великий ступінь комп'ютеризації їхньої праці. У нашій країні ведуться дослідження діяльності користувачів електронно-обчислювальних приладів, але ці дослідження відстають від темпів розвитку самої комп'ютерної техніки. Разом з тим, як зазначає О.Є. Войскунський, для прихильників культурно-історичної школи Л.С. Виготського вивчення діяльності людини в Інтернеті є більш ніж природним [72].

Це пов'язане з універсальним положенням про значення опосередкування і переопосередкування діяльності людини. Одним із наріжних каменів концепції Л.С. Виготського є те, що одним з найбільш істотних аспектів психічного розвитку людини є зовнішня “знаряддєва” діяльність, тобто активність у зовнішньому світі людини, яка користується різноманітними інструментами, предметами, пристосуваннями – від тих, які необхідні для приготування їжі, до тих, які придатні для фіксації відомостей, передачі повідомлень на відстані тощо. Ще на початку 1930 років Л.С.Виготський у своїх теоретичних побудовах розвитку людської психіки відводив найбільш значне місце семіотичним засобам або знакам. О.Є. Войскунський зазначає, що основою Інтернету є взаємопов'язані комп'ютери, а основою комп'ютерів – мікросіпи, тобто пристрої бінарні і знакові, і робить висновок, що з психологічної точки зору Інтернет є не більше (але й не менше) як сучасний етап знакового (семіотичного) опосередкування діяльності.

Багатократне опосередкування та переопосередкування діяльності супроводжується перетворенням мотиваційно-особистісної сфери і особистості в цілому, а не тільки окремих психічних процесів. Наслідки інформаційно-комунікаційних технологій є як позитивні, так негативні. Наприклад, частина користувачів комп'ютерів над міру захоплена

комп'ютерними іграми, частина впадає в залежність від Інтернету, у багатьох виникає аутизація (замкнутість, небажання спілкуватися вербальними засобами, неувага до інших людей, відсутність інтересу до них, незрозуміння їхніх дій, почуттів, мотивів), дисинхронія (нерівномірність) розвитку (наприклад, інтелектуальний розвиток випереджує те, що належить до сфери стосунків з іншими людьми). Крім того, надмірне психічне захоплення роботою з комп'ютером при вирішенні складних завдань в умовах, що динамічно змінюються, може загострювати невротичні риси особистості і навіть призвести до хворобливого стану, а такі позитивні риси, як точність та акуратність, можуть трансформуватися у негативні – педантизм, надмірна пунктуальність і ригідність. Більш того, людина може стати підлеглою комп'ютера. Ці та інші негативні наслідки можуть торкнутися і діяльності працівників РА НЦБІУ.

Безумовно, працівник РА НЦБІУ не є оператором в тому сенсі, як дехто називає операторами льотчиків, водіїв, диспетчерів [182]. І не тільки тому, що економічні та соціальні збитки в результаті зниження якості діяльності працівника РА НЦБІУ як учасника системи «людина-машина» настають не так швидко, як у випадках, коли помиляється водій чи льотчик. Працівник РА НЦБІУ, навіть здійснюючи „операторські” функції, залишається службовою особою, уповноваженою на виконання функцій держави, зокрема службовою особою органів внутрішніх справ, робота в яких пов'язана із значними інтелектуальними навантаженнями та іншими особливостями, притаманними правоохоронній діяльності.

Дослідники психологічних особливостей юридичної діяльності вказують на те, що в багатьох випадках результат цієї діяльності в конкретних рисах невідомий [47, С. 101]. У цьому сенсі діяльність працівників НЦБ Інтерполу не становить винятку. Більш того, якщо працівник органу дізнання чи слідчий має можливість побачити розшукувану особу чи предмет, то працівник Укрбюро Інтерполу такої можливості позбавлений (за винятком випадків, коли працівник Укрбюро Інтерполу бере участь в екстрадиції). А участь працівника РА НЦБІУ у складенні аналітичного звіту, у розробці закону чи нормативного акта знайде відображення в цих документах без зазначення його особи.

Діяльність працівників РА НЦБІУ зумовлена також такими, описаними у фаховій літературі [7, С. 173-174], чинниками психологічного характеру: наявність суворой правової регламентації (працівники РА НЦБІУ керуються обов'язковими до виконання нормами, що обмежує суб'єкта у його волевиявленнях та варіантах виконання завдань); наявність владних повноважень (що породжує психологічний стан підвищеної відповідальності і може призвести як до надмірних застосувань владних повноважень, так і до нерішучості, побоювань власної відповідальності); багатоплановість службових ситуацій, неможливість чіткого планування (що потребує великих інтелектуальних зусиль), високі психологічні вимоги

до працівника (наприклад, вимоги наявності якостей, які рідко поєднуються в одній особі); „усічений” характер діяльності (працівник РА НДБІУ виконує роботу лише на одному етапі, приміром, міжнародного розшуку, а це може викликати стан невдоволеності своєю працею, який може трансформуватися в негативне ставлення до діяльності в цілому).

Не є визначальною рисою діяльності працівника РА НДБІУ оціночність. Наприклад, сприяння правоохоронним органам держав-членів Інтерполу в обміні інформацією не передбачає складення працівниками документів, в яких містилися б які – небудь їхні оцінки щодо тих чи інших осіб, подій, явищ. Втім, діяльність працівника Укрбюро Інтерполу не позбавлена абсолютної оціночних психічних процесів. Визначення працівником своєї позиції відбувається, приміром, при складенні аналітичних звітів, при прогнозуванні ситуацій у сфері боротьби із злочинністю.

Характерною особливістю діяльності працівника Укрбюро Інтерполу є те, що професія вимагає від нього знання не тільки вітчизняного права, а й міжнародного, а також володіння бодай однією з іноземних мов, які є офіційними в органах Інтерполу. Оволодіння цими знаннями пов'язане із значними інтелектуальними навантаженнями, тиск яких на емоційну сферу збільшується у разі відсутності можливості практичного застосування отриманої інформації.

На підставі викладеного можна зробити висновок про те, що в теперішній час «класичний лабораторний експеримент» поступається місцем емпатичному відчуттю і пізнанню особистості за допомогою художніх засобів (форм художнього освоєння). Застосування цих засобів до дослідження сприятиме розкриттю творчого начала у правозастосовній діяльності, виявленню в ній нових зв'язків, взаємодій та суперечностей, заснуванню інтегральних, живих образів, які відображають її багаторівневий світ. Кожен рівень діяльності працівника РА НДБІУ забезпечується відповідними структурами особистості, які дають оптимальну можливість для досягнення мети.

3.2. Кваліфікаційна характеристика та професіограма інспектора РА НДБ Інтерполу в Україні

Звичайно, одні й ті ж чинники впливають на психіку різних людей по різному, в залежності від їх мотивації та індивідуально-психологічних особливостей. Відомий психолог С.Л. Рубінштейн писав, що зовнішні причини (впливи) завжди діють на людину опосередковано, через внутрішні умови [230, С. 38]. Чим вищий рівень мотивації, тим більше особа захищена від негативних впливів. Разом з тим, якщо людині притаманні низька емоційна врівноваженість, вразливість, імпульсивність у діях і вчинках, невпевненість в собі, надмірна потреба в безпеці – це показники низької витривалості до стресу і, відповідно, залежності від чинників, які

викликають психологічну напруженість. В цілому можна зазначити, що стабільність щодо впливу негативних чинників знаходиться в прямій залежності від відповідності індивідуально-психологічних властивостей особи вимогам професійної діяльності. Невідповідність властивостей особистості цим вимогам може стати причиною неадекватних дій, які не тільки негативно впливають на ефективність роботи, але й роблять її небезпечною для життя та здоров'я.

Аналіз професійної діяльності працівника РА НЦБІУ ми здійснювали у три послідовних етапи.

1. Збір інформації про професійну діяльність фахівців РА НЦБІУ, для чого було застосовано комплекс методичних прийомів:

- вивчення робочих документів із метою отримання відомостей про діяльність, її мету і завдання, функціональні обов'язки спеціалістів, режим і умови праці, характерні помилки у діях працівників і т.ін.;

- спостереження за фаховою діяльністю, що дозволило визначити послідовність дій, характеристику і тривалість найбільш складних елементів діяльності, характер взаємозв'язків спеціалістів тощо;

- опитування працівників з метою отримання інформації про професійну діяльність за допомогою: бесід (безпосереднє спілкування, яке дозволяє не тільки отримати відповіді на питання, але й уточнювати при необхідності відповіді, а також вести спостереження за співрозмовником) та анкетування працівників (отримання письмових відповідей) із визначенням переліку професійно важливих якостей.

2. Аналіз отриманої інформації з метою виявлення тих психологічних вимог, що висуває професія до співробітника, упорядкування професіограми, тобто відомостей (санітарно-гігієнічних, психофізіологічних, функціональних, соціально-психологічних тощо) про характер діяльності, її умови і організацію.

3. Використання професіограми для вирішення теоретичних або практичних завдань. Найбільш важливим на цьому етапі є пошук критеріїв ефективності фахової діяльності, переважно об'єктивно вимірюваних, таких як продуктивність праці, кількість заохочень і стягнень тощо. Проте, в соціономічних професіях застосування об'єктивних критеріїв має певні труднощі. Тому ми повинні були звернутися до суб'єктивних критеріїв оцінки успішності, тобто до методу експертних оцінок. Оцінка здійснювалася експертами в даній фаховій діяльності за заздалегідь розробленими показниками. Цей метод є найбільш поширеним і економічним, він широко використовується науковцями при створенні професіограм спеціальностей ОВС [198].

На цьому ж етапі ми аналізували взаємозв'язок виявлених психологічних властивостей і критеріїв ефективності професійної діяльності. Також нами було підібрано психодіагностичний інструментарій, за допомогою якого вимірювалися виділені професійно-важливі риси.

Вищезазначене дозволяє обґрунтувати теоретичні і методичні засади конкретного професіографічного обстеження фахівців працівників РА НЦБІУ, визначити шляхи і межі розбудови моделі спеціаліста з урахуванням специфіки і чинників діяльності, що й становить суть системного та комплексного підходів до проблеми.

Спеціальність “працівник РА НЦБІУ” належить до складних професій, тому вона вимагає наявності професійно-важливих якостей спеціаліста всіх структурних компонентів особистості:

- психофізіологічних, в тому числі психодинамічних (властивості вищої нервової діяльності, темпераменту);
- психічних пізнавальних процесів: уваги, пам'яті, сприйняття, мислення;
- відповідних характерологічних рис;
- мотиваційно-ціннісних особливостей;
- професійної спрямованості.

Опираючись на визначені методологічних засад, ми звернулися до науково-дослідницьких напрацювань кафедри юридичної психології НАВС щодо створення професіограм та психограм окремих фахових напрямів правоохоронної діяльності. Зокрема, нами було використано запропонований кафедрою дослідницький інструментарій та результати раніше проведених досліджень, що дозволило порівнювати одержані нами дані з вже створеними та впровадженними професіограмами та психограмами (оперуповноваженого карного розшуку, експерта-криміналіста, слідчого, працівника ДПС ДАІ, дільничного інспектора міліції). Крім цього, враховуючи наявність специфічних для РА НЦБІУ психологічних особливостей, нами було використано анкетування для їх з'ясування.

Програму експериментального дослідження реалізовано послідовно в три етапи.

На першому етапі щодо психологічних особливостей професійної діяльності опитано 82 працівника РА НЦБІУ, з яких 33,8% – мають стаж роботи до 3-х років, 20,5% – до 5 років, 18,0% – 5-10 років; 20,9% – 10-15 років; кількість працівників, які мають стаж оперативної роботи 15-20 років складає лише 5,1%, а працівників, які працюють понад 20 років, - лише 1,7%.

Отже, інспектори РА НЦБІУ – переважно чоловіки (72,2%) віком до 30 років (72,2%), і стан здоров'я їх ще не хвилює (30,3%) або ж вони над цим питанням ще взагалі не задумувалися (24,8%). Але вже досить значна кількість (44,9%) зазначають, що стан їх здоров'я погіршився.

Відповіді на наступні запитання дозволяють визначити, за рахунок чого відбулося це погіршення. Так, більшості опитаних задоволені взаємовідносинами в колективі, своїм місцем у ньому (77,4%) та змістом праці, вважаючи, що саме це – “їхня справа” (59,8%). Вони практично

відразу ж після початку робочого дня починають працювати (на необхідність "втягування" в працю вказали лише 10,7% респондентів), охоче обговорюють з колегами службові проблеми та консультуються з ними при проведенні оперативно-профілактичної роботи (78,2%). Більше половини опитаних (53,8%) вважає свої робочі місця достатньо влаштованими, незначна частина (7,3%) – відмічають високий рівень їх комфортності; понад третини (38,9%) вказали, що робочі місця потребують поліпшення.

Більшості респондентів (66,4%) загалом подобається виконувана робота. Вони вказують на її творчий характер (33,3%), велике суспільне значення (30,8%), можливість працювати за обраним фахом (26,9%) та потенційну можливість кар'єрного зростання (88,6%). Досить суттєве значення мають мотиви соціального визнання: робота у згуртованому колективі (15,8%), з близькими за духом колегами (13,2%), приналежність до незвичайної, багатомо недоступної роботи (9,0%). Можна говорити також про наявність певних "меркантильних" мотивів: перспективи пристойної заробітної плати (19,2%), пільги, що пов'язані з проходженням служби в ОВС (15,0%), отримання житла (10,7%), можливість користуватися відомчими будинками відпочинку, санаторіями, турбазами і т.ін. (9,4%).

Респонденти зазначають, що їхня професійна діяльність є досить одноманітною: за час служби в РА НЦБІУ їм доводиться виконувати види робіт винятково за стандартизованими напрямками діяльності, а також здійснювати інформаційні (82,1%) та контрольні функції (82,1%). При цьому практично всі професійні завдання мають певні труднощі і за рейтингом розташувалися наступним чином: 1) міжнародний розшук злочинців та їх екстрадиція, розшук осіб, які зникли безвісти (82,1%), 2) притягнення до відповідальності за вчинення транспортних засобів (79,5%), 3) злочинні посягання в сфері економіки і кредитно-банківської системи (67,5%), 4) злочини проти дітей і молоді (61,1%), 5) злочини проти особистої, колективної і державної власності (58,5%), 6) викрадення культурних та історичних цінностей (42,3%).

Всі респонденти мають досвід роботи з інформацією, що забезпечує повноту та своєчасність розкриття злочинів, вчинених іноземцями або за їх участю; 85,0% – здійснюють планування проведення оперативно-профілактичних заходів та операцій, 48,7% – планування організаційних робіт; 85,9% – відповідальні за здійснення координації зусиль із іншими підрозділами, 85,0% – беруть участь у службових нарадах, 74,8% – надають консультації з проблем, що виникають при вирішенні оперативно-профілактичних завдань; 44,0% – здійснюють методичну роботу (читання лекцій, проведення занять). При цьому лише незначна кількість респондентів мали змогу в плановому порядку чи самостійно підвищувати свою професійну кваліфікацію (вивчення психологічної, педагогічної, кримінологічної, криміналістичної літератури – 23,9%, участь у семінарах,

конференціях – 40,5%, навчання на курсах, в інститутах – 11,5%). Найбільш поширеними формами підвищення професійної майстерності є ознайомлення з відомчими матеріалами (огляди, інформаційні довідники і т.ін.) – 50,9% та інформаційними матеріалами державних установ – 51,2%, особисте спілкування з колегами – 45,3%.

Недостатня ефективність у виконанні професійних завдань, на думку опитаних, пов'язана з чинниками об'єктивно-суб'єктивного характеру, насамперед, із дефіцитом часу (74,2%), а також супутніми йому недоліками в організації праці; частина респондентів вказала також на відсутність наукового обґрунтування діяльності (43,5%).

Особливої уваги заслуговує те, що респонденти вказують на недостатність особистого досвіду (23,2%) як причину труднощів, що виникають в процесі реалізації професійної діяльності. Сам по собі цей показник невисокий, але він набуває значимості в світлі тієї обставини, що 33,8% респондентів мають стаж роботи до 3-х років. Зазвичай термін адаптації до складних видів діяльності триває до 3-х років, і лише після цього можна говорити про професійну самодостатність фахівця. Молоді працівники РА НЦБІУ мають перебільшене уявлення про свою професійну компетентність, але ми не вважаємо цей чинник суто суб'єктивним: “вимивання” професійного ядра та омолодження особового складу ОВС стало типовим явищем сьогодення.

Серед чинників, що негативно впливають на продуктивність праці, респонденти називають насамперед незадовільне забезпечення матеріально-технічними засобами (61,1%) та значні відволікання на виконання невластивих інспекторові РА НЦБІУ функцій (23,0%) – участь в охороні громадського порядку та різних масових заходах, патрулюваннях, чергуваннях тощо. Значна частина опитаних (60,3%) вказує на існування певних труднощів при взаємодії з представниками інших служб, причинами яких є: бажання представників інших служб (слідства, КР, БНОН, ДАІ) перекласти на РА НЦБІУ частину своїх обов'язків (46,6%), труднощі внаслідок низької підготовки до співробітництва з РА НЦБІУ співробітників інших служб (45,2%), загальне неспівпадіння інтересів різних служб (44,4%).

Суб'єктивні обставини, на їхню думку, на продуктивність праці впливають лише незначною мірою: не вистачає деяких професійних рис, необхідних для даної діяльності (6,4%), погане самопочуття (3,4%), не вистачає знань (15,3%).

При загалом позитивній оцінці свого професійного потенціалу, лише половина опитаних вбачає у своїй теперішній роботі реальну перспективу професійного зростання (57,2%), і ще менша кількість – посадового (33,8%). Вони не висловлюють також задоволення наявною заробітною платнею (92,7%) та системою морального стимулювання (95,3%); до несприятливих умов праці додаються незадовільні умови проходження служби (90,6%).

Важливо зазначити, що переважна більшість працівників РА НЦБІУ (89,3%) вважають, що основною проблемою служби на сьогодні є її подвійна підпорядкованість та функціональна невизначеність. Наявність багатьох основних напрямів діяльності призводить до періодичного зміщення акцентів у вимогах вищого керівництва, відповідно, порушує системність і послідовність роботи. Вирішення цієї проблеми вбачається у врегулюванні правового поля з метою встановлення статусу служби в Україні.

У розділі соціально-психологічні чинники діяльності підпункті індивідуальний та колективний характер діяльності 63 опитуваних вказали – переважно самостійна, а 36 - підкреслили високий рівень відповідальності. Певна група завдань у діяльності працівників РА НЦБІУ виконується в групі. Серед мотиваційних аспектів діяльності на першому місці професія вимагає наявності у працівника інтересів та зацікавлень, другою іде вимога від працівника професійної гордості, 58 опитуваних вказали, що професія приносить задоволення працею.

Змістом професійної діяльності працівника РА НЦБІУ є те, що службова інформація надходить з багатьох джерел та має конкретний характер, службовим завданням притаманні складність та різнобічність. У професії переважають інтелектуальні, розумові дії (39), а визначальним – є робота з опосередкованою інформацією (43).

Типовим психофізичним станом працівника є те, що професія вимагає значної працездатності (42), а причиною емоційного напруження є сама діяльність (організація та сукупність дій).

Психограма професії за результатами опитування така, особистості співробітника притаманні риси характеру, як: рішучість – 32%, наполегливість – 41%, витримка – 44%, впевненість у собі і своїх можливостях – 28%, комунікативність – 65%. Працівник повинен мати необхідні обов'язкові спеціальні здібності – 57%. Сенсорно – перцептивні риси, тобто чутливість та розвинене сприймання не особливо важливо, а от концентрація уваги необхідна – 32%. Професійною вимогою до пам'яті та мислення є наявність у працівника розвиненої довготривалої пам'яті – 72% та оперативної – 48%. Крім того професія вимагає таких розвитку рис мислення, як: швидкість – 59%, концентрованість – 45% та творчого, перспективного мислення спрямованого на випередження подій – 48%. Особливої уваги у ході проведеного дослідження є така психомоторна властивість: необхідність мати розвинену мовну функцію (лексикон, правильність мовлення, лаконічність, гнучкість та чіткість голосу, відсутність дефектів мовлення) на яку вказала 64% особа; 52% з опитуваних зазначили про те, що працівник РА НЦБІУ повинен мати прискорену реакцію вибору (реакція з середньою оцінкою ситуації).

Професійна діяльність структурує наявні властивості особистості та трансформує їх у напрями наближення до професійно-типової системи. При

цьому має важливе значення, наскільки вихідні (базові) нейродинамічні, психофізіологічні та індивідуально-психологічні особливості відповідають чи не відповідають вимогам професії.

Це положення засвідчує важливість здійснення професійного відбору, обов'язкового при комплектуванні силових відомств (що передбачено відповідною постановою Кабінету Міністрів України). Такий відбір має забезпечувати виявлення захворювань та психологічних особливостей, які унеможливають належне виконання професійних обов'язків, є протипоказаннями для прийому на службу до ОВС [186].

Але відсів професійно непридатних осіб ніяким чином не впливає на ефективність професійної діяльності тих, хто визнаний придатним для проходження служби в системі МВС України. Професійний відбір лише створює умови для набуття професійних знань та умінь, формування професійно важливих психологічних якостей, що можуть і повинні бути розвинені в процесі професійного навчання та наступної практичної діяльності.

Як вже зазначалося в попередніх розділах, професійній діяльності працівника РА НДПУ притаманні психологічні особливості, зумовлені її приналежністю до груп професій "людина-машина", "людина-право" та "критичних" видів діяльності. Загалом вони створюють специфічні умови діяльності і, відповідно, визначають специфічні вимоги до особистості фахівця.

Психологічне забезпечення – цілеспрямоване використання сукупності форм, методів і засобів професійної психології для підвищення ефективності оперативно-службової діяльності [126, 278, 288].

Загалом заходи психологічного забезпечення сприяють цілеспрямованому розкриттю і розвитку здібностей особи, зростанню її професіоналізму, працездатності, збереженню здоров'я і самого життя працівників органів внутрішніх справ при виконанні ними оперативно-службових завдань. Основними напрямками системи психологічного забезпечення є [126, 278, 288] професійно-психологічний відбір, професійно-психологічна підготовка, психологічне супроводження проходження служби, психологічна підтримка проведення оперативно-службових заходів.

Зазначені вище напрямки в юридичному полі на сьогоднішній день визнаються чинною нормативно-правовою базою МВС України [199, 229]. Зокрема, реалізація і вжиття заходів формування та роботи з резервом кадрів разом із системою професійно-психологічного відбору сьогодні є однією з провідних функцій службової діяльності практичних психологів та спеціалістів центрів практичної психології [114, 183].

У нормативно-правовому полі діяльній компонент управління в органах внутрішніх справ реалізується через чітко визначені і документально врегульовані функціональні обов'язки та посадові

повноваження працівників різних ланок. Як зазначає О.М. Бандурка, вимоги посадових повноважень певного виду діяльності до особи містяться в кваліфікаційних характеристиках, які традиційно складаються з трьох основних розділів [31]:

1) посадові обов'язки – інформація про місце і рівень посади в структурі організації та її функцій, вимоги до кваліфікації осіб, які можуть її обіймати, перелік основних функціональних обов'язків та повноважень;

2) вимоги до знань – перелік (мінімальний обсяг) загальноосвітніх знань та спеціальних відомостей про особливості виду діяльності, нормативно-правових актів, методичних матеріалів, правил тощо;

3) кваліфікаційні вимоги – мінімально припустимий рівень спеціальної підготовленості працівника, стажу, досвіду, загальноосвітніх знань і спеціальних умінь, особистих рис, які дозволяють належним чином виконувати покладені на нього обов'язки.

Кожна передбачена структурним розкладом посада в органах внутрішніх справ обов'язково забезпечується посадовою інструкцією з правилами, які регламентують дії особи, що її обіймає.

Узагальнення результатів проведеного нами дослідження дозволяє запропонувати кваліфікаційну характеристику інспектора РА НЦБІУ, що може бути покладена в основу кваліфікаційних вимог до випускника вищого закладу освіти за даним фаховим напрямом.

На основі опрацьованої кваліфікаційної характеристики та для створення ранжованої за якостями психограми інспектора РА НЦБІУ, нами була проведена експертна оцінка 90 професійно-важливих рис. При цьому експертами залучалися лише працівники, які мають стаж роботи понад 3 роки – з числа загальної вибірки таких виявилось 64 особи. Математико-статистична обробка кількісних даних дозволила окреслити 5 інтервалів згідно ступеня значущості цих якостей для успішності виконання професійних функцій.

1-й інтервал (80-100%) склали 4 риси, які детермінують ефективність професійної діяльності:

- здатність відбирати з великої кількості інформації ту, яка необхідна для виконання службового завдання;
- психологічна спостережливість;
- впевненість у собі, своїх силах та можливостях;
- стійкість до емоційно-вольових навантажень.

2-й інтервал (60-80%) склали 36 рис, які суттєво впливають на успішність вирішення професійних завдань інспектора РА НЦБІУ й становлять перший рівень достатньої сформованості професійної майстерності. До них відносяться:

- пам'ять на зовнішність та поведінку людини;
- здатність до швидкої дії в умовах дефіциту часу;

- здатність відбирати з великої кількості інформації ту, яка необхідна для вирішення завдання;
- здатність визначити характер інформації, необхідної для прийняття рішення;
- врівноваженість та самовладання при конфліктах;
- здатність зрозуміло довести до слухача свої думки, наміри;
- здатність швидко знайти потрібний тон, доцільну форму спілкування в залежності від психологічного стану та індивідуальних особливостей співрозмовника;
- здатність швидко встановлювати контакти з новими людьми;
- здатність прихилияти до себе людей, викликати у них довіру;
- схильність до розумного, виправданого ризику;
- здатність до вирішення своїх та чужих проблем;
- пам'ять на зовнішність та поведінку людини;
- здатність тривалий час зберігати стійку увагу, незважаючи на виснаженість та сторонні подразники;
- здатність розподіляти увагу при виконанні декількох дій, функцій, завдань;
- здатність підмічати в об'єкті спостереження незначні (малопомітні) зміни;
- здатність точно відтворити інформацію в потрібний момент;
- здатність бачити декілька можливих шляхів вирішення проблеми та подумки визначати найбільш ефективний;
- здатність прийняти рішення за умов дефіциту інформації, при відсутності часу на її осмислення;
- здатність відстоювати свою точку зору;
- наполегливість у подоланні труднощів;
- здатність об'єктивно оцінювати свої досягнення, сили та можливості;
- здатність вести ділову бесіду, переговори;
- здатність розумно співвідносити особисті та ділові стосунки з оточуючими людьми;
- сміливість, хоробрість;
- здатність логічно викладати свої думки в розгорнутому вигляді (доповідь, виступ, звіт);
- здатність швидко переключати увагу з одного виду роботи на інший;
- здатність до вибіркового відтворення потрібної на даний момент інформації;
- здатність знаходити нові, нестандартні рішення;
- здатність розглядати проблему з різних точок зору;
- здатність охоплювати суть головних взаємозв'язків, притаманних проблемі;
- здатність бачити далі того, що дається безпосередньо;
- емоційна стійкість при прийнятті відповідальних рішень;

- здатність до тривалого збереження високої активності;
- здатність брати на себе відповідальність в складних ситуаціях;
- здатність узгоджувати свої дії з діями інших осіб;
- здатність дати об'єктивну оцінку діям інших людей.

3-й інтервал (40-60%) вміщує 29 якостей, що загалом мають значення для ефективності професійної діяльності інспектора РА НЦБІУ, а саме:

- здатність підмічати в оточенні зміни, свідомо не концентруючи на них увагу;

- здатність легко запам'ятовувати словесно-логічний матеріал;

- здатність протягом тривалого часу утримувати в пам'яті велику кількість інформації;

- здатність до впізнання факту, явища за незначною кількістю ознак;

- здатність відтворювати зоровий образ за словесним портретом;

- здатність робити висновки з протирічливої інформації;

- швидке звикання до нових умов;

- здатність до тривалої розумової роботи без погіршення якості, зниження темпу;

- здатність чітко й визначено щось формулювати при стислому викладенні думок (в ситуації запитань та відповідей);

- почуття гумору;

- здатність вести спостереження за багатьма характеристиками об'єкта, а також за великою кількістю об'єктів одночасно;

- здатність точно передати (відтворити) зміст один раз прочитаного;

- здатність точно відтворити один раз почуте;

- пам'ять на колір, розмір, розташування об'єктів, предметів;

- здатність прогнозувати результати події з урахуванням її ймовірності;

- аргументованість критичного аналізу ситуації;

- здатність відкинути звичайні, стандартні методи та рішення, відшукати рішення нові та оригінальні;

- захопленість пошуком вирішення проблеми;

- здатність примусити себе робити нецікаву, але необхідну для вирішення проблеми роботу;

- здатність підкорятись, точно виконувати приписи;

- збереження зібраності за умов, що стимулюють збудження;

- здатність до самоспостереження;

- швидке реагування на неочікувані зорові подразники певними руховими діями;

- здатність розуміти підтекст мови (іронію, жарти тощо).

До четвертого інтервалу (20-40%) належать риси, що лише деякою мірою впливають на ефективність професійної діяльності. І нарешті, 5-й інтервал складають риси, що не впливають на успішність професійної діяльності інспектора РА НЦБІУ.

Таким чином, встановлення рангових значень запропонованих для експертного оцінювання властивостей і якостей дозволяє виділити найбільш значимі з них та створити орієнтовну психограму інспектора РА НЦБІУ як цілісного відображення його індивідуально-психологічних особливостей. В основу побудування такої психограми були покладені наступні вимоги:

- недопущення дублювання якостей особистості, семантично близьких за суттю та змістом;
- включення в перелік рис, що належать до різних підструктур особистості;
- включення в перелік індивідуально-психологічних особливостей різних характеристик, що відповідали б різним структурним компонентам (психологічним різновидам) професійної діяльності.

Такий підхід дозволяє надати не просто перелік професійно значущих властивостей і рис, але їх ієрархічно підпорядковану сукупність, що знаходить своє відображення в професійній діяльності. Базуючись на її психологічних різновидах, можна запропонувати такий психологічний "портрет" успішного працівника РА НЦБІУ.

Для реалізації пізнавальної діяльності професійно важливими є наступні властивості:

- 1) здатність бачити декілька можливих шляхів вирішення проблеми та подумки визначати найбільш ефективний;
- 2) здатність знаходити нові, нестандартні рішення;
- 3) здатність розглядати проблему з різних точок зору;
- 4) здатність прогнозувати результати події з урахуванням її ймовірності;
- 5) здатність розподіляти увагу;
- 6) здатність тривалий час зберігати увагу при виконанні декількох дій (функцій, завдань), незважаючи на виснаженість, сторонні подразники;
- 8) здатність відбирати з великої кількості інформації ту, яка необхідна для вирішення службового завдання;
- 9) здатність точно відтворити інформацію в потрібний момент.

Профілактична діяльність потребує від працівника РА НЦБІУ наступних властивостей:

- 1) психологічна спостережливість;
- 2) здатність дати об'єктивну оцінку діям інших людей;
- 3) здатність визначити характер інформації, необхідної для прийняття рішення;
- 4) здатність швидко знайти потрібний тон, доцільну форму спілкування залежно від психологічного стану та індивідуальних особливостей співрозмовника;
- 5) здатність прихилити до себе людей, викликати у них довіру;
- 6) здатність вести ділову бесіду, переговори;
- 7) здатність узгоджувати свої дії з діями інших осіб;

8) здатність розумно співвідносити особисті та ділові стосунки з оточуючими;

9) здатність приймати на себе відповідальність в складних ситуаціях.

Для ефективного здійснення *комунікативної діяльності* необхідні:

1) пам'ять на зовнішність та поведінку людини;

2) здатність до емпатії;

3) здатність швидко встановлювати контакти з новими людьми;

4) здатність підмічати в об'єкті спостереження незначні зміни;

5) здатність зрозуміло довести до слухача свої думки, наміри;

6) вміння аргументувати та доводити свою точку зору;

7) здатність відстоювати свою точку зору;

8) здатність об'єктивно оцінювати свої досягнення, сили та можливості;

9) здатність до самоспостереження.

Ефективність *організаторської діяльності* залежить від наявності:

1) впевненості у собі, своїх силах та можливостях;

2) стійкості до емоційно-вольових навантажень;

3) емоційної стійкості при прийнятті відповідальних рішень;

4) врівноваженості та самовладання при конфліктах;

5) здатності до вирішення своїх та чужих проблем;

6) схильності до розумного, виправданого ризику;

7) наполегливості, сміливості;

8) здатності до швидкої дії в умовах дефіциту часу;

9) здатності прийняти рішення за умов дефіциту інформації, при відсутності часу на її осмислення;

10) здатності до тривалого збереження високої активності.

Таким чином, в процесі першого та другого етапів дослідження нами одержані відомості про психологічні особливості діяльності РА НЦБІУ та професіографічний опис цієї діяльності. Це дало змогу окреслити параметри психологічного портрету – орієнтовної психограми.

Сьогодні в системі МВС України при оцінюванні працівника міліції враховується три групи обов'язкових вимог, яким він має відповідати [175]:

а) ділові риси;

б) особистісні риси;

в) спеціальні фахові (професійні) риси.

Ділові риси – це певне коло особистісних властивостей, що обумовлюють здатність працівника ефективно виконувати роботу, зокрема: наявність відповідної освіти, досвід практичної роботи, організаторські здібності, ініціативність, працездатність, знання юридичних і спеціальних дисциплін, знання нормативно-правових актів МВС України, володіння спецтехнікою, уміння складати службові документи.

Особисті (особистісні) риси – це комплекс індивідуально-психологічних та емоційно-вольових властивостей, які відповідають

вимогам обраного виду діяльності, зокрема: здатність установлювати контакти з людьми, спроможність спілкуватися з різними категоріями населення, чесність, стриманість, мужність, ввічливість, принциповість, доброзичливість.

Спеціальні фахові (професійні) риси – це володіння працівником спеціальними знаннями і вміннями, наявність певних особистісних рис, необхідних для успішного виконання функціональних обов'язків на конкретній посаді.

Завданням третього етапу дослідження стало створення психограми інспектора РА НЦБІУ з конкретними критеріальними частинами, тобто цифровими показниками, що характеризують достатність діагностики професійної придатності фахівця. Як вже було доведено раніше, ці показники стосуються всіх елементів структури особистості: психомоторних (психодинамічних) характеристик, особливостей психічних пізнавальних та емоційно-вольових процесів, характерологічних властивостей, а з врахуванням психологічно напруженого характеру діяльності – й схильності до певних екстремум-станів. Тому для одержання первісних емпіричних даних нами використаний уніфікований методичний комплекс, запропонований кафедрою юридичної психології НАВС при проведенні дослідження за темою “Розробка професіограм та кваліфікаційних характеристик деяких категорій фахівців МВС України”, де визначені відповідні валідні методики діагностики цих рис.

При психологічному обстеженні використовувалися наступні методики:

А) для встановлення психодинамічних характеристик – стандартизований опитувальник Я. Стреляу, за допомогою якого визначалася: сила процесу нервового збудження; сила процесу нервового гальмування; рухливість перебігу нервових процесів;

Б) для вивчення параметрів уваги – модифікована коректурна проба Б.Бурдона-В.Анфімова, згідно з якою реєструвалися показники точності, концентрації та продуктивності уваги (А, Е) за одиницю часу виконання тестового завдання;

В) для дослідження структури та особливостей особистості – опитувальник Р. Кетелла (16 PF – 105-С), адаптований до особливостей діяльності органів внутрішніх справ;

Г) для вивчення рівня та структури інтелекту – окремі субтести тесту структури інтелекту (TSI) Р. Амтхауера, зокрема ті, які стосуються вербально-логічних аспектів професійної діяльності (LS – логічний відбір; GE – визначення загальних рис; AN – визначення подібності, аналогій; ME – здатність зберігати в пам'яті засвоєне, концентрувати увагу);

Д) для встановлення піддатності психоемоційній напруженості – особистісний опитувальник В.Г. Андросюка, який орієнтований на виявлення піддатності працівника конкретним екстремум-станам в

напружених службових ситуаціях, зокрема: 1) піддатність стресам (S); 2) піддатність фрустраціям (F); 3) піддатність внутрішньоособистісним конфліктам (C); 4) піддатність особистісним кризам (CR); 5) адекватність самооцінки (шкала L) – еґо-оцінювання, соціальна та особистісна ідентифікація, рівень домагань та самоствердження, соціальні досягнення.

У зв'язку з високими вимогами до комунікативних та організаторських здібностей працівників РА НЦБІУ, ми здійснили додаткове тестування за методикою КОС і визначили у респондентів рівень розвиненості комунікативних (КК) та організаторських (КО) здібностей.

Таким чином, щодо кожного обстеженого працівника РА НЦБІУ (одиницею спостереження) реєструвалося 33 показники, що утворило статистичне поле з 1848 одиниць. Окрім того, в нашому розпорядженні були результати аналогічного дослідження (за винятком методики КОС) особистості працівників КР (57 осіб, стосовно яких реєструвалось 43 показники, що утворило статистичне поле з 2451 одиниці). Цей масив експериментальних даних використовувався нами як порівняльний, оскільки саме психологічний портрет оперуповноваженого КР виявився найбільш близьким до визначеної нами орієнтовної психограми працівника РА НЦБІУ.

Всі отримані дані було піддано математико-статистичній обробці з обрахуванням середніх значень та коефіцієнту рангової кореляції Ч. Спірмена.

Структурно-логічний аналіз отриманих даних та статистичного матеріалу дозволив зробити певні висновки стосовно окремих показників психограми та їх критеріальних частин.

Показники психодинаміки (сила процесів нервового збудження та гальмування, рухливість нервових процесів за опитувальником Я. Стреляу) – встановлені значущі кореляційні зв'язки між показниками працівників РА НЦБІУ та КР (відповідно $r = +0,275$, $+0,205$ та $+0,273$). Отже, можна визначити критеріальними частинами показників збудження та гальмування нервових процесів, а також рухливості нервової системи для працівників РА НЦБІУ такі числові показники:

- сила процесу збудження – до 61 балів;
- сила гальмівного процесу – до 63 балів;
- рухливість нервових процесів – 58-62 бали.

Показники уваги (точність та продуктивність уваги за методикою Бурдона-Анфімова) – встановлені позитивні кореляційні зв'язки між показниками працівників РА НЦБІУ та КР (відповідно $r = +0,293$ та $+0,379$), що дозволяє стверджувати про залежність показників уваги від віку працівника та стажу його роботи, загалом професійного досвіду. Причому більш значущою є кореляція між інтегративним показником уваги – продуктивністю (яка, звичайно ж, ґрунтується і на точності), як параметр здатності впродовж значного часу в досить високому темпі концентрувати

увагу на об'єктах професійного спостереження і ефективно здійснювати функцію психічного контролю діяльності.

Професійно-значущими критеріями точності уваги є 0,98 ум.од., а продуктивності уваги – не менше 625 ум. од. (за 3 хв. роботи).

Показники структури та особливостей особистості (за опитувальником Р. Кетелла) – значущі позитивні кореляційні зв'язки виявлено за 12 шкалами опитувальника, в тому числі:

позитивні: за шкалою А – “ізолюваність, замкненість – комунікативність” ($r = +0,247$); за шкалою С – “емоційна рухливість – емоційна врівноваженість” ($r = +0,349$); за шкалою F – “стриманість – експресивність” ($r = +0,335$); за шкалою G – “піддатність почуттям – нормативність поведінки” ($r = +0,312$); за шкалою Н – “непевненість – сміливість” ($r = +0,234$); за шкалою N – “прямолінійність – дипломатичність” ($r = +0,339$); за шкалою О – “впевненість у собі – тривожність” ($r = +0,293$); за шкалою Q₂ – “конформізм – нонконформізм” ($r = +0,421$); за шкалою Q₃ – “низький самоконтроль – високий самоконтроль” ($r = +0,222$);

негативні: за шкалою В – “конкретність – абстрактність мислення” ($r = -0,380$); за шкалою L – “довірливість – підозрілість” ($r = -0,326$); за шкалою Q₁ – “консерватизм – радикалізм” ($r = -0,294$).

Зазначене свідчить, що з віком та набуттям професійного досвіду у працівників РА НДБІУ, поряд із нормативністю поведінки, обов'язковістю та відповідальністю, з'являється деяка легковажність, емоційна нестабільність. При цьому зменшується вага почуттів в оцінці реальності, посилюється відвертість взаємин із оточуючими, злагоджень у колективній роботі, комунікабельність та терпимість до небажаних впливів. Типовим стає зниження ініціативності, орієнтація на групову думку, схильність до колективних рішень, узгодження власної позиції з думкою колег та керівництва. Разом із цим, спостерігається деякий консерватизм і критичність особистісної позиції, тенденція до обережності, поміркованості та дипломатичності поведінки, тривожності; мислення стає більш конкретним, діяльність більше орієнтується на традиційність прийомів і способів діяльності. Зменшується схильність до ризику, на зміну прямолінійності та природності поведінки приходить поведінка рольова, що цілком природно з огляду на специфіку діяльності.

Вищезазначене дозволяє пропонувати в якості відповідних критеріїв професійної придатності працівників РА НДБІУ за шкалами опитувальника Р. Кетелла такі числові показники:

- “комунікативність – ізолюваність, замкненість” (А) – 6-8 балів;
- “конкретність – абстрактність мислення” (В) – 4-7 балів;
- “емоційна врівноваженість – емоційна рухливість” (С) – 7-9 балів;
- “домінантність – залежність” (Е) – 6-7 балів;
- “стриманість – експресивність” (F) – 4-6 балів;

- “нормативність поведінки – піддатність почуттям” (G) – 7-10 балів;
“сміливість – невпевненість” (H) – 6-9 балів;
“суворість – м’якосердність” (I) – 4-6 балів;
“підозрілість – довірливість” (L) – 4-5 балів;
“практичність – мрійливість” (M) – 4-5 балів;
“прямолінійність – дипломатичність” (N) – 5-7 балів;
“впевненість у собі – тривожність” (Q) – 5-7 балів;
“консерватизм – радикалізм” (Q₁) – 5-6 балів;
“конформізм – нонконформізм” (Q₂) – 5-6 балів;
“високий самоконтроль – низький самоконтроль” (Q₃) – 5-8 балів;
“зобілізованість – розслабленість” (Q₄) – 4-6 балів.

Показники рівня та структури інтелекту (за тестом Р. Амтхауера) – значущі кореляційні зв’язки виявлено за всіма вибраними шкалами: LS – логічний відбір; GE – визначення загальних рис; AN – визначення подібності та аналогій; ME – вербально-логічна пам’ять (відповідно $r = +0,315, +0,239, +0,216$ та $+0,430$).

Це дозволяє стверджувати, що мисленню інспекторів РА НЦБІУ притаманний дедуктивний характер, реалістичність, стабільність і ґрунтовність, практичність і конкретність інтелектуальних проявів при деякій інтелектуальній ригідності, залежність умовиводів від конкретних параметрів службової ситуації, послабленість комбінаторних здібностей, виявлення зв’язків та відношень з опорою на образне і дійове мислення; мовна функція залежить від вирішення конкретних практичних завдань.

Виходячи з цього, професійно-важливими критеріями для інтелекту працівника РА НЦБІУ за відповідними шкалами є такі показники:

- шкала LS – 90-94 бали;
- шкала GE – 92-98 балів;
- шкала AN – 90-94 бали;
- шкала ME – 66-70 балів.

Крім цього, після завершення тестування були проведені індивідуальні бесіди з піддослідними, які мали на меті виявити причини, що впливають на результативність запам’ятовування професійно важливої інформації. Це дозволило виділити декілька груп причин, основними з яких є мотивація на діяльність інспектора РА НЦБІУ та його професійна спрямованість, тобто за їх наявності працівник може значно підвищити ефективність професійної пам’яті.

Показники піддатності психоемоційній напруженості (за опитувальником В.Г. Андросюка) – становлять для працівників РА НЦБІУ особливу значимість внаслідок того, що до 60% всіх службових ситуацій фахівцями кримінального блоку оцінюються як екстремальні [12, 61, 68].

Згідно з одержаними результатами, найбільш типовим психоемоційним станом працівників РА НЦБІУ є внутрішньоособистісний конфлікт – стан, що виникає внаслідок актуалізації альтернативних мотивів

у напружених ситуаціях і викликає труднощі в прийнятті рішень, детермінації поведінки, сумніви щодо адекватності та правильності професійних дій ($r = 0,274$). Існує також значуща кореляція з параметрами фрустрації – стану, що виникає внаслідок актуалізації перешкод (реальних чи уявних) при досягненні мети діяльності і негативно впливає на фрустраційну толерантність, тобто стійкість до психотравмуючих впливів ($r = 0,247$). Певним чином працівники виявились піддатливими також до стресу – загального стану напруженості, що викликає окремі соматичні та психофізіологічні зрушення і може впливати на фізичне та психічне здоров'я ($r = 0,268$). Піддатності кризам в нашому дослідженні не виявлено. Загалом можна стверджувати, що у інспекторів РА НЦБІУ відсутня актуальна небезпека загрози психічному здоров'ю.

Здійснюючи діагностику професійної придатності працівників за цим параметром, слід орієнтуватись на такі припустимі критеріальні значення:

стрес (S) = 10-14,
фрустрація (F) = 12-16,
конфлікт (C) = 14-18 балів.

Показники комунікативних та організаторських здібностей (за методикою КОС) – одержані результати свідчать про наявність у піддослідних достатньо високих показників, що позитивно корелюють, зокрема, з факторами, що визначають емоційно-вольові особливості (фактори С, G, I, O, Q₃, Q₄) і комунікативні властивості та особливості міжособистісної взаємодії (фактори MD, A, H, F, E, N, L, Q₂) за методикою Р. Кетелла; значеннями субтестів GE та AN за методикою Р. Амтхауера.

Це дозволяє стверджувати, що з набуттям інспектором РА НЦБІУ професійного та життєвого досвіду, він стає самокритичним, більш активним у спілкуванні, не губиться в оточенні незнайомих людей; у рішеннях, що ним приймаються, стає більше самостійності та незалежності.

Зважаючи на важливість наявності високих показників комунікативних та організаторських здібностей для ефективного виконання інспектором РА НЦБІУ своїх функціональних обов'язків, визначені наступні професійно-значущі критерії цих властивостей:

- комунікативні здібності (КК) – не менше 0,65-0,85;
- організаторські здібності (КО) – не менше 0,70-0,85.

Таким чином, психодіагностичне обстеження репрезентативної вибірки працівників РА НЦБІУ за допомогою апробованого кафедрою юридичної психології КНУВС валідного інструментарію дозволило створити психодинамічні характеристики (сила процесу нервового збудження; сила процесу нервового гальмування; рухливість перебігу нервових процесів); б) параметри уваги (точність, концентрація та продуктивність); в) індивідуально-психологічні особливості особистості (інтелектуальні, емоційно-вольові, комунікативні та особливості міжособистісної взаємодії);

г) ступінь піддатності психоемоційній напруженості (стресам, фрустраціям, внутрішньоособистісним конфліктам, кризам; д) рівень розвиненості комунікативних та організаторських здібностей.

3.3. Детермінанти службової підготовки інспекторів Укрбюро Інтерполу

Готовність до діяльності є структурним особистісним утворенням, до складу якого входять морально-вольові риси особистості, мотиви діяльності, знання, практичні вміння й навички, індивідуально-психологічні риси, які забезпечують суттєве включення в нову сферу діяльності і ефективність її виконання [51].

Організація праці залежить від внутрішнього законодавства і є опорою на якій розташовані види діяльності фахівців НЦБ Інтерполу. А звернувши увагу на територіальний поділ, участь у тих чи інших міжнародних угодах і конвенціях, традицій в діяльності правоохоронних органів держав, фінансових і кадрових можливостей поліцейських органів, можна стверджувати про вплив на особистість працівника Інтерполу неузгодженості норм внутрішнього права держав під час виконання роботи чи навіть внутрішнього законодавства з міжнародним правом. На 73-ій Генеральній Асамблеї у м. Канкун, Мексика було ухвалено Службові стандарти Інтерполу, чим здійснена спроба протидіяти впливу негативним проявам викладених вище умов.

Слід зазначити, що в психології виділяється кілька різновидів готовності до діяльності. Так, розрізняють загальну і спеціальну готовність (Б.Г. Ананьєв [11]), ситуативну і довготривалу (М.І. Дьяченко [98]), психологічну і практичну (О.М. Столяренко [242]), до розумової і фізичної діяльності (О.Г. Ковальов [122]). В.А. Крутецький у цілісній структурі психологічної готовності до діяльності виділяє дві основні групи [149]:

- групу суб'єктивних факторів, ключовими серед яких є бажання навчатися, інтерес до даного виду діяльності;
- групу об'єктивних факторів, до яких належать рівень розвитку загальних і сенсомоторних здібностей, сформованість знань і умінь тощо.

О.М.Столяренко розглядає психологічну готовність еталонного працівника до здійснення певного виду діяльності як похідний компонент професійної майстерності, до якої, зокрема, входять професійно-психологічні знання, професійно-психологічні навички і вміння, професійно розвинуті пізнавальні риси та професійно-психологічна стійкість [242].

На жаль, ні в наказах та розпорядженнях МВС України, ні в існуючих інструктивних та навчально-методичних матеріалах не йдеться про фахову специфіку діяльності окремих напрямів, зокрема, РА НЦБІУ, не

враховується, що структура психологічної готовності та її змістове наповнення суттєвим чином різняться. Тим часом, вона складає підґрунтя професійного становлення працівника і тому повинна бути обов'язково врахована в процесі психологічного забезпечення.

Можна стверджувати, що процес професійного становлення передбачає проходження трьох основних етапів:

1) встановлення професійно-психологічної придатності – базового рівня розвиненості індивідуально-психологічних властивостей, задатків та здібностей, позитивної (безвідносно до її змісту) мотивації;

2) формування професійно-психологічної готовності – професійних та професійно-психологічних знань, вмінь і навичок, професійно значущих властивостей особистості та корпоративної мотивації;

3) досягнення професійної майстерності – високого рівня професійної навченості та психологічної підготовленості.

Зрозуміло, що в цьому процесі “суто професійний” та психологічний аспекти не є паралельними, вони нероздільні і, зрештою, складають сенс поняття “особистість фахівця” – професійно і психологічно підготовленої особи, що вміє і бажає плідно працювати в свідомо обраному виді професійної діяльності.

Основними напрямками професійного становлення інспектора РА ННБІУ слід вважати професійну підготовку та психологічну підготовку. Відповідно, результатом сукупного розгортання цих двох складових стає професійно-психологічна підготовленість. З огляду на тему дослідження, ми не станемо розглядати зміст та форми (методи, засоби) професійної підготовки інспекторів РА ННБІУ. Зазначимо лише, що вона реалізується за допомогою таких організаційних видів навчання, як первісна підготовка (навчання у вищих закладах освіти), а також подальшого стажування, перепідготовки, підвищення кваліфікації працівника.

Значна роль в безперервності професійного навчання працівників РА ННБІУ належить службовій підготовці та самостійній підготовці, а також різноманітним освітнім курсам та тренінговим програмам. Це цілком відповідає вимогам часу і вже має відповідні аналоги в діяльності поліції зарубіжних країн. Так, у Німеччині створено мережу поліцейських тренінгових центрів, в яких можна набути суто професійні та професійно-психологічні навички й уміння. Навчання в цих центрах проходять всі працівники поліції, періодичність його – не менше одного разу на 5 років. Види підготовки є досить різноманітними, зокрема, тренінговий центр Баварської поліції пропонує різним категоріям працівників понад 170 відмінних за цілями тренінгових програм. У Британії близько 70% працівників поліції – звичайні констеблі та сержанти, які впродовж всього терміну служби систематично проходять різноманітні курси підвищення кваліфікації, вивчаючи, наприклад, кримінологічну та комп'ютерну техніку, засоби зв'язку, іноземні мови, психологію індивідуальності, різних

соціальних груп та етносів тощо, роблячи так звану “горизонтальну” кар’єру [1, 52, 160].

Психологічна підготовка працівників РА НЦБІУ, як вже зазначалося вище, повинна здійснюватися як напрямок системи психологічного забезпечення. Відповідні підрозділи цієї системи функціонують сьогодні як в навчальних закладах МВС України, так і в підрозділах міліції, тобто формально організаційно-методична база для проведення такої роботи наявна. На жаль, профільної системної та цілеспрямованої психологічної підготовки саме цієї категорії фахівців вона не здійснює через низку об’єктивних та суб’єктивних причин, а саме:

1) спеціалізація “інспектор РА НЦБІУ” в ВЗО МВС України взагалі відсутня, тому на ці посади призначаються або ж випускники, які отримали спеціалізацію “перекладач”, “оперативно-розшукова діяльність” чи “тромадська безпека”, або ж випускники цивільних закладів освіти (юристи, педагоги, філологи та ін.);

2) при підготовці фахівців суміжних спеціалізацій (оперуповноважений карного розшуку, дільничний інспектор міліції) в навчальних планах відповідних інститутів (факультетів) дисципліна з назвою “Використання можливостей Інтерполу у протидії злочинам” не викладається. Тому опитування працівників РА НЦБІУ свідчать, що вони не можуть пояснити сутність, цілі, критерії успішності діяльності. Опитувані не розрізняють статусу НЦБІУ, не мають чіткого уявлення про об’єкти діяльності, які фактично зведені до рівня конкретних напрямків, що задекларовані у міжвідомчій Інструкції, скаржаться на брак психолого-філологічних знань та умінь. Внаслідок цього робота з правоохоронними органами фактично зводиться до листування і контролю;

3) відсутні кваліфікаційні характеристики, професіограми та психограми для інспекторів РА НЦБІУ, тому призначення на посаду відбувається за формальними параметрами, а цільовий професійно-психологічний відбір не проводиться. Оскільки сама діяльність належним чином не інституалізована, залишається без відповіді запитання: що і як саме необхідно формувати в період підготовки фахівця для НЦБ;

4) вищезазначене обумовлює й відсутність програм психологічної підготовки інспекторів РА НЦБІУ в навчальних закладах та практичних підрозділах, так само, як і практичних психологів, що в змозі були б такі програми впроваджувати.

Необхідність впровадження психологічної підготовки інспекторів РА НЦБІУ обумовлена, зокрема, їх постійним спілкуванням з представниками правоохоронних органів, насамперед, МВС, СБУ та податкової міліції, що доволі часто відбувається у конфліктних ситуаціях, та необхідністю постійного збереження індивідуальної витримки і стійкості в умовах стресогенних впливів. Працівник РА НЦБІУ щодня вступає в контакти з представниками правоохоронних органів інших держав, готує та надсилає

запити, проводить телефонні розмови з метою узгодження оптимальних рішень в комунікації. Для того, щоб бути психологічно і педагогічно підготовленим до цієї діяльності, він повинен не тільки тренувати і розвивати в собі професійно значущі риси, але й уміти уникати негативного впливу емоцій, виключати негативний вплив первинних установок, у "полоні" яких він може знаходитися і які можуть заважати ефективному вирішенню професійних завдань.

Нерідко інспектор РА НЦБІУ опиняється під несприятливим впливом цілого ряду факторів винятково через власні індивідуально-психологічні особливості: підвищена вразливість, завищений рівень домагань, невміння вирішувати елементарні психологічні завдання в спілкуванні з громадянами, колегами, у родині і т.ін. Оволодіння психологічними знаннями може стати тут засобом деякого пом'якшення впливу цих (і багатьох інших) негативних особливостей особистості на ефективність службової діяльності.

Висвітлені нами в Р. 2 організаційно-правові засади професійної діяльності працівника РА НЦБІУ свідчать про її складність та специфічність, що визначає високі вимоги до особистості фахівця. Тому психологічне забезпечення діяльності НЦБІУ, основним завданням якого є формування психологічної готовності працівника до професійної діяльності, повинне бути невід'ємною частиною її кадрового забезпечення.

Вище нами вже визначені основні завдання професійно-психологічної підготовки, що за формою ідентичні для всіх категорій працівників міліції. Але змістовно, і це цілком зрозуміло, заняття повинні різнитися залежно від специфіки об'єкта діяльності. Так, в структурі загальної психологічної культури інспектора РА НЦБІУ великого значення набувають знання про психологічні особливості працівників правоохоронних органів, прояви девіантної поведінки (різновиди, динаміка, прогноз) та поведінки посадовців із межовими розладами психіки (психопатія, інфантилізм, затримки психічного розвитку та ін.), про особливості соціально-психологічних явищ у правоохоронному середовищі тощо.

Знання психології надають також інспекторові РА НЦБІУ можливість як контролювати власні пізнавальні, емоційно-вольові процеси, так і приймати правильні рішення в складних службових ситуаціях. Обставини часто вимагають від співробітника міліції оперативного мислення, негайного й адекватного реагування на дії правопорушників (злочинців).

Основною метою професійно-психологічної підготовки працівників РА НЦБІУ є формування готовності до успішного подолання психологічних труднощів службової діяльності і правильного врахування її психологічних аспектів. В результаті її проведення:

- формуються потрібні професіоналу вміння виявляти психологічні чинники, аналізувати їх на науковому рівні та правильно оцінювати службові ситуації;

- розвивається інтерес до психолого-педагогічних аспектів діяльності, прагнення до пошуку обґрунтованих відповідей на складні запитання, здатність глибше вивчати і краще розуміти мотиви вчинків людей і будувати з ними свої відносини, виходячи з особливостей, психологічних станів і інтересів справи;

- виробляється “психологічна рефлексія”, тобто схильність до психологічного самоаналізу, самооцінки.

Такі заняття відрізняються від інших більш тісним поєднанням теорії і практики, викладенням, повторенням і поглибленням саме тих психологічних знань, що забезпечують усвідомлене виконання вправ. При їх проведенні обов’язково враховується специфіка професійної діяльності РА НЦБІУ і створюється обстановка, максимально наближена до реальних умов; бажано вносити в навчання елементи раптовості, напруженості та складності, ризику і небезпеки, високої відповідальності і самостійності, необхідності вирішення багатьох задач одночасно. Важливо, щоб змістовна сторона занять містила в собі реальні психолого-педагогічні проблеми, які можуть виникати перед інспекторами РА НЦБІУ у перебігу оперативно-службової діяльності. Зовнішня картина навчальної обстановки створюється шляхом вибору задач, місця, часу, імітації впливу різних психогенних чинників і протидіючих сил, використання зброї і спецтехніки. Це дозволяє учасникам занять якоюсь мірою абстрагуватися від факту, що вони знаходяться в навчальній обстановці, відчуті і навіть пережити деякі труднощі, викликати той психічний стан, що супроводжує реальну професійну діяльність.

При організації професійно-психологічної підготовки доцільно використовувати різні форми і методи проведення занять:

- психологічний практикум із використанням роздавального матеріалу (слайдів, відеофільмів, навчальних фільмів, магнітофонних записів, фотоальбомів і ін.);

- дискусія у групі – послідовне, системне обговорення випадків із практики, психологічний аналіз службових ситуацій, що дають достатнє кінцеве уявлення про типові алгоритми професійної поведінки [28];

- відпрацювання психологічних прийомів ефективного вирішення службових завдань [25];

- професійні психотехнічні ігрові вправи [152];

- рольовий тренінг [269];

- тренінг по використанню вербальних та невербальних засобів [204];

- психорегулюючий тренінг та тренінг самоконтролю в діяльності [205,277].

Успіх у формуванні й розвитку компонентів професійно-психологічної підготовленості прямо пропорційно пов’язаний із вмінням керівника занять стимулювати виникнення у працівників тих психічних процесів, станів та труднощів, що характерні для реальних умов службової

діяльності. Найефективніший шлях вирішення цих проблем – психологічне моделювання.

Психологічне моделювання – це застосування комплексу методичних способів та прийомів, що сприяють створенню на практичних заняттях з інспекторами РА НЦБГУ навчальної обстановки, яка викликає в особи психічні процеси і стани, максимально схожі з тими, що бувають у реальності.

Найбільший ефект отримується від занять, на яких моделюються мотиваційні, пізнавальні, емоційно-вольові, психомоторні явища та труднощі, що співробітники РА НЦБГУ переживають та переборюють [241].

Значного ефекту можна досягти при проведенні занять з розвитку професійно значущих для діяльності РА НЦБГУ властивостей та рис.

У практиці професійно-психологічної підготовки доцільними є такі види вправ [28, 53, 56, 62 та ін.]:

а) сприймання та розуміння іншої людини (соціальна перцепція): сприйняття зовнішності особи та складання словесного портрету, впізнавання особи за словесним портретом, впізнавання особи за фотороботом, сприйняття характерних особливостей невербальної поведінки (міміки, жестів, ходи) та особливих прикмет особи, ідентифікація психічних станів людини, виявлення агресивних намірів особи, ідентифікація особи за голосом, розуміння поведінки та намірів групи дітей, впізнавання окремих осіб у скупченнях громадян;

б) тренування сприймання: розвиток точності сприйняття інтервалів часу, розвиток бічного зору, визначення джерела звуку та відстані до нього, сприйняття предметів на дотик, тренування нюху;

в) тренування запам'ятовування вербальної інформації: словесних портретів, прізвищ та адрес, подробиць розмови.

Великі можливості мають психотехнічні ігрові вправи, наближені за змістом до специфіки служби РА НЦБГУ, кожна з яких – міні-модель психологічної реальності. У процесі їх виконання керівником пропонуються ситуації, що сприяють розвитку професійної уваги, уяви, рефлексивного мислення, самовладання, володіння жестами, мімікою тощо. Для проведення таких вправ обов'язковим є створення у групі доброзичливої обстановки, що спонукає до імпровізації, змагань, надає їм ігрового характеру.

Безумовно, найбільш бажаною формою проведення занять з професійно-психологічної підготовки є їх рольовий (ігровий) характер: навчальні епізоди “програються”, при цьому учасникам доручається виконувати ролі “інспектора РА НЦБГУ”, “обуреного громадянина”, “не адекватного представника правоохоронного органу”. Наявність чи відсутність артистичних даних при цьому не має суттєвого значення, важлива лише природність поведінки, спонтанність дій та висловлювань – з часом ролі образи будуть ставати все більш яскравими та переконливими.

Найбільш продуктивною, на нашу думку, формою проведення занять з професійно-психологічної підготовки на сьогоднішній день є соціально-психологічні тренінги, зокрема, тренінги комунікативних умінь [180,181]. Це пояснюється насамперед тим, що професійне спілкування є засобом виконання більшості професійних завдань, на чому вже наголошувалось раніше.

Особливість пізнання інспектором РА НЦБІУ людини в перебігу спілкування полягає в тому, що сприймаючий суб'єкт прагне зрозуміти не тільки обумовленість зовнішніх ознак партнера, але також його наміри, плани, його суб'єктивний світ. Можна стверджувати, що й процес формування першого враження логічно розпадається на декілька етапів:

перший – сприйняття об'єктивних характеристик;

другий – сприйняття емоційних і поведінкових проявів, загального психічного стану партнера по спілкуванню;

третій – синтез раціональних висновків, емоційних вражень, поєднання минулого досвіду та власних намірів щодо партнера і створення так званого “динамічного образу”, який включає оціночні уявлення про іншого як власника соціально-рольових та індивідуально-особистісних рис, що роблять його придатним або непридатним для спілкування за таких умов.

У процесі спілкування між людьми виникає симпатія або антипатія, які складаються, звичайно, на підсвідомому рівні. Розвиток контакту триває, природно, тільки за наявності позитивного ставлення одного до одного, тобто коли є взаємна симпатія. Тому цілком зрозуміло, що для розвитку психологічного контакту інспектора РА НЦБІУ необхідно викликати до себе почуття симпатії з боку іншої особи, забезпечити її зацікавленість в спілкуванні. Встановлення психологічного контакту не тільки дозволяє одержати достовірну інформацію про внутрішній світ співрозмовника, сприяє його саморозкриттю і кращому сприйняттю впливів (запитань, порад, переконань), воно дозволяє здобути різноманітну інформацію, що забезпечує успіх в оперативно-службовій діяльності.

Професійне спілкування, як правило, потребує нейтралізації психологічних бар'єрів, зумовлених відмінностями соціально-правового статусу його суб'єкта та об'єкта. З врахуванням специфіки діяльності РА НЦБІУ, можна виділити наступні різновиди таких бар'єрів:

1) мотиваційні – виникають внаслідок небажання представників інших правоохоронних органів спілкуватися з інспектором РА НЦБІУ через упередженість, страх осуду чи помсти з боку певних осіб, розголосу інформації обставин справи тощо;

2) інтелектуальні – спричиняються розбіжностями в розумінні одних і тих самих обставин;

3) емоційні – з'являються внаслідок негативних переживань та почуттів, які вже були в особи до моменту встановлення контакту;

4) вольові – виникають як результат небажання підкоритися чужій волі чи неможливості відмовитися від раніше взятих зобов'язань (наприклад, при встановленні розбіжності в кваліфікації діяння у кримінальному кодексі іншої країни у порівнянні з ККУ).

Для усунення психологічних бар'єрів та встановлення психологічного контакту працівнику РА НЦБІУ необхідно забезпечити психологічні умови для спілкування, навчитися запобігати негативним емоціям та усувати їх, знімати психічне напруження у взаємовідносинах, розвивати культуру спілкування.

Будь-яка професійна діяльність має свої технології та тактичні прийоми, без оволодіння якими неможлива досконалість навіть за наявності природного обдарування. Шлях до ефективного професійного спілкування працівника РА НЦБІУ лежить через оволодіння його основними елементами, до числа яких необхідно зарахувати й культуру мовлення (чітку дикцію та вимову, уміння стилістично і логічно правильно будувати думку, уміння слухати та вести діалог, тощо).

Важливою та психологічно насиченою проблемою професійної діяльності інспектора РА НЦБІУ є розпізнання за допомогою діагностики невербальної поведінки та нейтралізації агресивних дій з боку окремих осіб чи груп осіб, що може мати місце як при відвідуванні нарад, так і при здійсненні особистого спілкування, особливо якщо йдеться про розслідування тяжких резонансних злочинів, а розмова проводиться у вечірній та нічний час.

Професійно-психологічний тренінг був запроваджений у практику діяльності ОВС в СРСР в 90-х роках ХХ ст. (Столяренко О.М., 1987 р.; Філонов Л.Б., 1992 р.) [243, 269]. В системі МВС України психотренінгова робота системно проводиться вже майже 10 років (Барко В.І., Бесчастний В.Н., Булгакова Н.В., Лефтеров В.А., Литвинова Г.А., Мороз Л.І., Медведєв В.С.) [39, 52, 62, 174, 181]. В рейтинговому ряду актуальних видів тренінгу працівників органів внутрішніх справ (13 одиниць оцінювання) комунікативному тренінгу практичними психологами відводиться 3-є місце, що цілком виправдано з огляду на екстремальний характер професійної діяльності працівників міліції¹ [181] і свідчить про його важливість для інспектора РА НЦБІУ.

¹ Оцінювалися наступні види тренінгів: тренінг умінь психоемоційної саморегуляції (1), формування навичок безпечного поводження (2), комунікативний тренінг (3), тренінг з попередження та розв'язання конфліктів (4), управлінський тренінг (5), тренінг формування команди (6), мотиваційний тренінг (7), тренінг сенситивності (8), тренінг креативності (9), тренінг особистісного зростання (10), антикорупційний тренінг (11), тренінг коригування професійної деформації та емоційного вигорання (12), тренінги розвитку окремих психічних функцій та комплексних умінь (13).

Слід зазначити, що всі професійно орієнтовані програми тренінгу для фахівців соціономічних професій структурно містять у собі два основних блоки: базовий (універсальний) і спеціальних умінь. У першому містяться завдання, що призводять до змін на рівні особистості професіонала і суб'єктних характеристик, істотних для ефективної діяльності; в другому – основна увага приділяється розвитку вузькоспеціальних умінь і навичок, специфічних для конкретної професійної групи [181]. З огляду на предмет нашого дослідження, тренінг комунікативних умінь належить до базового блоку; він повинен доповнюватися тренінгом із запобігання злочинності, яка носить транснаціональний характер (чи іншим тематично близьким).

Основною метою тренінгу комунікативних умінь є розуміння основних психологічних закономірностей комунікації працівника РА НЦБІУ, чинників, що впливають на її продуктивність, розвиток якостей та умінь, необхідних для впевненого використання набутих знань. При проведенні комунікативного тренінгу слід, насамперед, оцінити наявний рівень розвитку комунікативних якостей його учасників – комунікативний потенціал, і вже після цього обирати адекватні засоби впливу (тренінгові вправи). Типовими для інспектора РА НЦБІУ комунікативними завданнями є:

- 1) встановлення, збереження, відновлення або припинення психологічного контакту;
- 2) здійснення правомірного психологічного впливу за допомогою використання методів і засобів, що дозволяють найбільшою мірою враховувати особливості партнера по спілкуванню та наявної ситуації;
- 3) отримання у процесі спілкування правдивої інформації та її наступне використання для виконання оперативно-розшукових чи профілактичних завдань.

Безумовно, для виконання кожного з цих складних завдань необхідна наявність у суб'єкта професійної діяльності сукупності комунікативних умінь. Так, в першому випадку важливими вбачаються: уміння розуміти іншу людину (її індивідуально-психологічні особливості, актуальний емоційний стан, установки щодо спілкування), уміння розуміти стосунки між людьми, правильно обирати місце та час для спілкування, встановлювати адекватну дистанцію спілкування; справляти приємне враження, бути привабливим, подібатися іншим. Для вирішення другого комунікативного завдання корисними є уміння: ставити себе на місце іншої людини, враховувати її інтереси, бажання, маскуючи при цьому свої наміри; швидко знаходити тему для розмови та направляти її в бажане русло; підбирати аргументи залежно від особливостей об'єкта впливу, тощо; третє – потребує розвинених умінь заохочувати надання співбесідником необхідної інформації, емпатійно вислуховуючи та фіксуючи у пам'яті всі важливі деталі розповіді; ставити доречні запитання, запам'ятовувати відповіді, зіставляти їх між собою, виявляти суперечність в отриманих

даних; розпізнавати ознаки нещирості та обману, помічаючи суперечність в інформації, її неповноту та ін.

Отже, сукупність комунікативних умінь є досить об'ємною за формою та багатоманітною за змістом. Так, працівники чергових частин РВВС (РУ ГУ) зазвичай спілкуються (безпосередньо чи опосередковано, за допомогою телефону) з громадянами, що знаходяться під впливом негативних емоцій, в стані емоційного збудження чи сильного стресу; працівники КР здійснюють пошук оперативної значимої інформації, моделюючи для цього рольові "маски" різного рівня складності; професійне спілкування слідчого жорстко підпорядковується вимогам процесуальних норм і повинне різнитися стосовно різних процесуальних осіб (потерпілого, свідка, підозрюваного, обвинуваченого); дільничні інспектори міліції досить часто виступають посередниками у конфліктах між громадянами, а інспектори ДАІ та працівники ППСМ – стають об'єктами конфліктної взаємодії при припиненні правопорушень.

Інспектор РА НЦБІУ через багатофункціональну природу своєї професійної діяльності може перебувати в будь-якій із вищезазначених ситуацій, тобто вимоги до його спілкування є складними, багатоманітними та неоднозначними, що й визначає методику проведення комунікативного тренінгу – її цілі, завдання, а також зміст, складність та послідовність, кількість та якість тренінгових вправ.

Окрім того, як наголошує Л.І. Мороз, при формуванні комунікативних умінь існує проблема, пов'язана з імовірністю виникнення розриву між високим рівнем розвитку окремих комунікативних умінь і низьким рівнем сформованості професійної етики працівника міліції. Саме через це комунікативний тренінг слід тлумачити як професійно-психологічний, тобто спрямований на формування особистості професіонала, носія не тільки умінь, а й професійно важливих гуманістичних якостей (чесність, щирість, відкритість, тактовність тощо). В іншому випадку професійна деформація фахівця спричиняє готовність використовувати будь-які методи психологічного (і не тільки) впливу для вирішення професійних завдань (починаючи від звичайної грубості, погроз, хитрощів та обману, навмисного тиску на співбесідника, аж до шантажу та інших протиправних форм впливу), призводить до прагнення оволодіти "таємницями маніпулювання" людьми, а не встановлення продуктивних і чесних стосунків з ними. Зрозуміло, що такий підхід не сприятиме налагодженню партнерських стосунків між населенням та міліцією, підвищенню її авторитету [181].

Комунікативний тренінг для працівників РА НЦБІУ може проводитися (за аналогією з тренінгом "Комунікація – Стрес – Безпека" („К-С-Б”) [160] згідно з рішенням Колегії МВС України від 09.01.2002 р. № 1КМ/1, яке ґрунтувалося на "Концепції психопрофілактичної роботи в органах внутрішніх справ України і Програми її реалізації до 2005 року" (затверджена Наказом МВС України від 5.04.2002 р. № 334), положеннях

“Комплексної програми кадрової політики в органах і підрозділах внутрішніх справ і забезпечення законності і дисципліни на 2001-2005 роки” (Наказ МВС України від 30.06.2001 р. № 515), наказу МВС України “Про додаткові заходи щодо дотримання працівниками внутрішніх справ принципів законності, забезпечення прав та свобод громадян” від 5.05.2007 р. № 157 та інших нормативних документах, спрямованих на збереження людського й професійного потенціалу органів внутрішніх справ, підвищення ефективності охорони правопорядку та боротьби зі злочинністю. Проведення тренінгу здійснюється в межах існуючої системи підвищення кваліфікації та перепідготовки персоналу ОВС України на умовах госпрозрахунку. Орієнтовну програму комунікативного тренінгу для працівників РА НЦБІУ висвітлюємо нижче.

I. Нормативно-правові засади та основні організаційні умови. Тренінгова група формується у кількості 10-12 осіб (максимальна кількість учасників – 15 осіб). Рекомендована *тривалість* тренінгу становить 3 дні. Загальна кількість годин – 36, з них: аудиторні заняття² – 18 год., самостійна робота – 18 год.

Основна мета тренінгових занять – ознайомлення слухачів з психологічними особливостями діяльності РА НЦБІУ та об’єктів цієї діяльності (різних категорій дітей-правопорушників, малих неформальних груп підлітків), закономірностями та специфікою професійного спілкування інспектора РА НЦБІУ; створення умов для формування вмінь встановлення психологічного контакту та здійснення психологічного впливу на різні об’єкти професійного інтересу; використання отриманих знань для набуття і підвищення кваліфікації та саморозвитку професійно важливих якостей та умінь.

II. Структура та зміст тренінгових занять.

Структурно тренінгові заняття складаються з 3-х частин:

- вступна частина (5-10% від загального часу);
- основна частина (80-90%)
- завершальна частина (5-10%).

2.1. Вступна частина.

2.1.1. Знайомство (ведучий відрекомендовується та коротко розповідає про себе, надає можливість представитися кожному учаснику групи; виготовляються “бейджики” для учасників).

2.1.2. Презентація програми курсу.

---

² Аудиторні заняття – навчання, реалізоване у формі соціально-психологічного тренінгу, в якому інтегровано використані елементи лекції (“міні-лекції”, ілюстровані слайдами, відеоматеріалами, роздавальними матеріалами для надання певних знань) та практичних занять (тренінгові вправи, рольові та ділові ігри для формування та закріплення практичних умінь і навичок).

Оголошується тема, якій присвячений курс; пояснюється, які питання будуть розглядатися, визначаються межі курсу (питання, які не будуть розглядатися). Визначається регламент роботи (тривалість курсу, періодичність занять та порядок їх проведення). Аргументується актуальність проблеми.

2.1.3. Спонування зацікавленості та виявлення упереджень учасників групи. Встановлення правил поведінки, які обговорюються та схвалюються групою, після чого розміщуються на видноті. Встановлення "санкцій" щодо порушників таких правил.

2.1.4. Вхідна психодіагностика (за допомогою психодіагностичних тестів або практичних вправ, якість виконання яких очевидна і може бути оцінена тренером та учасниками тренінгу).

2.2. Основна частина.

2.2.1. Міні-лекція "Комунікативна компетентність працівника РА НЦБІУ у процесі взаємодії з об'єктами професійної діяльності":

- психологічні засади та витоки злочинності, яка носить транснаціональний характер;

- психологічні особливості професійного спілкування інспектора РА НЦБІУ;

- види психологічних бар'єрів та методи їх подолання;

- встановлення психологічного контакту та здійснення психологічного впливу на представників правоохоронних органів.

При викладенні інформації для унаочнення використовуються роздавальні матеріали, робочі зошити, буклети, слайди, відеофрагменти тощо. інші види унаочнення. Максимальна тривалість міні-лекції – 20 хв. (10 хв. передбачається також для відповіді на запитання).

2.2.2. Виконання тренінгових вправ та ситуаційних завдань³.

Коментар: У теперішній час можна знайти інформацію про велику кількість вправ для розвитку комунікативних умінь [53, 56, 66, 69, 100, 104, 170, 222, 224, 236 та ін.], і більшість із них при відповідному змістовному насиченні придатні й для навчання працівників РА НЦБІУ. Тому проблема полягає не в їх розробці, а в підборі тих, що найбільш повно відповідають меті навчання.

Слід зазначити, що вдосконалення комунікативних умінь відбувається й стихійно, в процесі професійного спілкування, як правило, шляхом спроб і помилок. Тому важливо, щоб учасники тренінгу засвоїли аксіому: говорити і продуктивно спілкуватися – не тотожні речі; над власним комунікативним потенціалом слід наполегливо працювати.

Змістове насичення тренінгових вправ повинне здійснюватися з врахуванням актуальних комунікативних цілей і завдань учасників. В

³ Як матеріал для ситуаційних завдань використовуються фабули кримінальних справ про злочини, вчинені громадянами інших держав.

іншому випадку тренінг буде сприйматися як цікава гра, а не як можливість набути важливих для ефективної професійної діяльності вмінь. Обмін ролями в процесі виконання вправ дозволяє визначити прийнятні форми спілкування, навчитися більше уваги приділяти партнеру по спілкуванню, рефлексії його можливих емоцій та думок, будувати власну аргументацію з врахуванням ймовірних, але не висловлених контраргументів співбесідника [181].

2.2.3. Самостійна робота в підгрупах – виконання тематичних завдань.

Кожна завершена вправа має бути обговорена, бажано за допомогою використання відеозаписів, і прокоментована ведучим. Це дозволяє встановити продуктивний зворотній зв'язок, отже, підвищує ефективність тренінгу загалом.

2.3. Завершальна частина.

Цей етап тренінгової роботи присвячується підведенню підсумків, відповідям на запитання, рекомендації літератури для самостійного читання постановці завдань на майбутнє.

2.3.1. Підсумковий контроль (психодіагностика, проведення контрольних вправ).

2.3.2. Обговорення вражень учасників про роботу (актуальність цілей навчання; зміст тренінгу; якість підготовки змістовного матеріалу; методи тренінгу; стосунки в групі; ступінь зацікавленості учасників тренінгу у роботі та ін.).

Проте зазначимо, що навіть найбільш досконалий тренінг не зможе повною мірою забезпечити формування вмінь і навичок, тим більше – професійно важливих якостей особистості. Він є лише “точкою відліку” для змін професійної самосвідомості, завдяки яким потенціал особистості актуалізується та проявляється. Іншими словами, повноцінний розвиток будь-якої особистісної чи професійно-важливої риси на тренінгу тільки розпочинається, стає предметом осмислення та рефлексії. Тому одним із найважливіших завдань тренера є формування мотивації до її (їх) розвитку у післятренінговому періоді, в процесі подальшої професійної діяльності.

Висновки по розділу 3

1. За класифікацією Є.О. Клімова діяльність інспекторів Укрбюро Інтерполу належить до класу пошуково-гностичних. За ознаками основних засобів праці – професія належить до таких, що пов'язані з переважанням функціональних засобів праці; при цьому працівник повинен рівною мірою володіти як фаховими знаннями та вміннями юриста, так і філолога. За умовами праці діяльність є одноманітною: більша частина професійних обов'язків виконується в умовах мікроклімату, близького до побутового, кімнатного; і лише незначний відсоток роботи виконується під час перебування на відкритому повітрі. В організаційно-управлінському сенсі

діяльність інспекторів РА НДБІУ реалізується в складних і різноманітних умовах, їй притаманні: ненормований робочий день, відсутність регулярних днів відпочинку, нічні чергування; виконання численних доручень, не пов'язаних із напрямками роботи; участь в охороні громадського порядку; робота за спеціальними оперативними і профілактичними планами; різноспрямовані професійні обов'язки, значна кількість контактів із працівниками правоохоронних органів, часта зміна об'єкта діяльності; виконання великої кількості різноманітних доручень та досить суперечливих вказівок керівників різного рівня.

2. Діяльність працівників РА НДБІУ зумовлена також такими чинниками психологічного характеру: наявність суворой правової регламентації (працівники РА НДБ Інтерполу керуються обов'язковими до виконання нормами, що обмежує суб'єкта у його волевиявленнях та варіантах виконання завдань); наявність владних повноважень (що породжує психологічний стан підвищеної відповідальності і може призвести як до надмірних застосувань владних повноважень, так і до нерішучості, побоювань власної відповідальності); багатоплановість службових ситуацій, неможливість чіткого планування (що потребує великих інтелектуальних зусиль), високі психологічні вимоги до працівника (наприклад, вимоги наявності якостей, які рідко поєднуються в одній особі); „усічений” характер діяльності (працівник РА НДБІУ виконує роботу лише на одному етапі, приміром, міжнародного розшуку, а це може викликати стан невдоволеності своєю працею, який може трансформуватися в негативне ставлення до діяльності в цілому).

3. Оскільки фаховий напрям “працівник РА НДБІУ” належить до складно організованих професій, тому він вимагає наявності професійно-важливих рис спеціаліста стосовно всіх структурних компонентів особистості:

- психофізіологічних, в тому числі психодинамічних (властивості вищої нервової діяльності, темпераменту);

- психічних пізнавальних процесів: уваги, пам'яті, сприйняття, мислення;

- відповідних характерологічних рис;

- мотиваційно-ціннісних особливостей;

- професійної спрямованості.

4. Структурно-логічний аналіз отриманих даних та статистичного матеріалу дозволив зробити певні висновки стосовно окремих показників психограми та їх критеріальних частин.

Показники психодинаміки:

- сила процесу збудження – до 61 балів;

- сила гальмівного процесу – до 63 балів;

- рухливість нервових процесів – 58-62 бали.

Показники уваги:

- точність уваги – 0,98 ум.од.,
  - продуктивність уваги – не менше 625 ум. од. (за 3 хв. роботи).
- Показники структури та особливостей особистості:
- “комунікативність – ізолюваність, замкненість”(А) – 6-8 балів;
  - “емоційна врівноваженість – емоційна рухливість” (С) – 7-9 балів;
  - “нормативність поведінки – піддатність почуттям” (G) – 7-10 балів;
  - “сміливість – непевненість” (H) – 6-9 балів;
  - “прямолінійність – дипломатичність” (N) – 5-7 балів;
  - “впевненість у собі – тривожність” (Q) – 5-7 балів;
  - “консерватизм – радикалізм” (Q₁) – 5-6 балів;
  - “конформізм – нонконформізм” (Q₂) – 5-6 балів;
  - “високий самоконтроль – низький самоконтроль” (Q₃) – 5-8 балів.

Показники рівня та структури інтелекту:

- шкала LS – 90-94 бали;
- шкала GE – 92-98 балів;
- шкала AN – 90-94 бали;
- шкала ME – 66-70 балів.

Показники піддатності психоемоційній напруженості:

- стрес (S) = 10-14,
- фрустрація (F) = 12-16,
- конфлікт (C) = 14-18 балів.

Показники комунікативних та організаторських здібностей:

- комунікативні здібності (КК) – не менше 0,65-0,85;
- організаторські здібності (КО) – не менше 0,70-0,85.

5. Основною метою професійно-психологічної підготовки працівників РА НЦБГУ є формування готовності до успішного подолання психологічних труднощів службової діяльності і правильного врахування її психологічних аспектів. Результатом її проведення має бути:

- формування потрібних професіоналу вмінь виявляти психологічні чинники, аналізувати їх на науковому рівні та правильно оцінювати службові ситуації;

- розвиток інтересу до психолого-педагогічних аспектів діяльності, прагнення до пошуку обґрунтованих відповідей на складні запитання, здатність глибше вивчати і краще розуміти мотиви вчинків людей і будувати з ними свої відносини, виходячи з особливостей, психологічних станів і інтересів справи;

- опрацювання “психологічної рефлексії”, тобто схильності до психологічного самоаналізу, самооцінки.

6. Організація професійно-психологічної підготовки полягає в системному використанні різних форм і методів проведення занять:

- психологічного практикуму із використанням роздавального матеріалу (слайдів, відеофільмів, навчальних фільмів, магнітофонних записів, фотоальбомів і ін.);

- дискусій у групі – послідовного, системного обговорення випадків із практики, психологічного аналізу сконструйованих службових ситуацій, що дають достатнє кінцеве уявлення про типові алгоритми професійної поведінки;

- відпрацювання психологічних прийомів ефективного вирішення службових завдань;

- професійних психотехнічних ігрових вправ;

- рольового тренінгу;

- тренінгу по використанню вербальних та невербальних засобів;

- психорегулюючого тренінгу та тренінгу самоконтролю в діяльності.

Зокрема зазначене вище певним чином відображено у запропонованій орієнтовній програмі тренінгу комунікативних умінь.

Необхідно також запропонувати таку кваліфікаційну характеристику інспектора НДПІУ:

I. Завдання та обов'язки:

- Здійснює координацію діяльності правоохоронних органів країни у боротьбі за злочинністю, яка має транснаціональний характер або виходить за межі країни шляхом забезпечення взаємодії з Генеральним секретаріатом та відповідними органами держав-учасниць Інтерполу у боротьбі зі злочинністю.

- Бере участь в оцінці рівня поширення в Україні злочинності, яка носить транснаціональний характер і загрози злочинної діяльності громадян України за кордоном.

- За запитами правоохоронних органів України, в рамках кримінальних та оперативно-розшукових справ, організовує проведення оперативно-розшукових та інших заходів за кордоном; за запитами правоохоронних органів іноземних держав організовує проведення таких заходів в Україні.

- Організовує за межами України міжнародний розшук: обвинувачених, підсудних та засуджених, що перебувають у державному або міждержавному розшуку, безвісно зниклих осіб, дітей, усиновлених на території нашої держави громадянами іноземних держав, щодо яких в Україну не надходять відомості про їх місцеперебування та умови проживання, викраденого автотранспорту, культурних цінностей та антикваріату.

- Надає правоохоронним органам України доступ до електронних банків даних Генерального секретаріату Інтерполу, зокрема банків даних щодо осіб (розшукуваних за вчинення злочинів, безвісти зниклих, невідомих трупів, фігурантів кримінальних справ, підозрюваних у вчиненні злочинів тощо); викрадених та втрачених документів; викрадених транспортних засобів; викрадених творів мистецтва; ДНК-профіль, вилучених з місць вчинення злочинів на території держав-членів Інтерполу

та від злочинців; відбитків пальців рук; порнографічних зображень, створених із залученням неповнолітніх.

- Забезпечує функціонування в Україні телекомунікаційної системи Інтерполу I-24/7. Створює та використовує власні банки даних.

- Готує аналітичні матеріали щодо передового досвіду правоохоронних органів іноземних держав з питань протидії злочинності, а також міжнародного співробітництва у цій сфері.

II. Повноваження:

Інспектор РА НЦБІУ має право:

- забезпечувати обмін офіційною та конфіденційною (оперативно-розшуковою) інформацією в межах Інтерполу та правоохоронних органів України з питань боротьби зі злочинністю;
- надсилати до Генерального секретаріату Інтерполу і національних центральних бюро держав-членів Інтерполу запити та відомості правоохоронних органів країни, пов'язані з інформацією про злочини і злочинців, розшукуваних осіб, предмети, документи, здійснення нагляду за особами, які підозрюються у скоєнні злочинів;
- сприяти представникам компетентних органів іноземних держав, які прибули в Україну для здійснення оперативно-розшукових та інших заходів, пов'язаних з боротьбою із злочинністю;
- терміново інформувати НЦБ держав-членів Інтерполу про випадки безпосереднього звертання до їх компетентних органів правоохоронних органів країни;
- збирати на підставі інформації, що надходить від правоохоронних органів країни звіти, передбачені Інтерполом і надсилати їх до Генерального секретаріату;
- готувати аналітичні огляди, звіти та узагальнення за матеріалами Інтерполу з проблем боротьби зі злочинністю;
- формувати на підставі інформації, одержаної в процесі своєї діяльності, банк даних про злочини і злочинців, розшукуваних осіб, предмети і документи;
- брати участь у розробці проектів законодавчих і нормативних актів, що регламентують роботу, спрямовану на боротьбу зі злочинністю;
- брати участь у проведенні кримінологічної експертизи законодавчих актів та міжнародних договорів України, з прийняттям і укладанням яких може відбутися поширення злочинності;
- контролювати в межах своєї компетенції додержання міжнародних договорів України щодо боротьби зі злочинністю;
- публікуватися у інформаційному бюлетені.

III. Повинен знати:

- Конституцію України і законодавчі акти України щодо боротьби зі злочинністю, міжнародні договори України, Статут та інші нормативні документи Інтерполу, нормативні акти МВС України, а також Положення

«Про Національне центральне бюро Інтерполу»; політику держави в забезпеченні законності та правопорядку; соціально-економічні, політичні, демографічні, соціально-психологічні, кримінологічні та інші чинники, що впливають на стан правопорядку та законності на території обслуговування; знання місцевих особливостей, традицій, норм поведінки в стереотипних ситуаціях;

- структуру, завдання та функції органів внутрішніх справ; підстави і порядок використання сил і засобів у боротьбі зі злочинністю; обов'язки і права інспектора РА НЦБІУ; підстави, порядок заведення, провадження і припинення справ обліково-профілактичних справ та обліково-профілактичних карток; порядок розгляду пропозицій, заяв, скарг громадян;

- оперативний стан на території, що обслуговується; правові засади організації діяльності РА НЦБІУ; загальну та спеціальну тактику і методику запобігання і розкриття злочинів; завдання оперативних служб в системі органів внутрішніх справ; організаційно-правові засади, тактику, форми і методи оперативно-розшукової діяльності; способи виявлення осіб і фактів, що становлять оперативний інтерес; порядок оформлення і використання відомостей, одержаних в процесі проведення оперативно-розшукових заходів; прийоми додержання вимог конспірації в процесі виконання оперативно-розшукових заходів; вимоги щодо забезпечення режиму таємності;

- кримінологічну та психологічну характеристику особистості неповнолітніх злочинців; сучасний стан і тенденції розвитку підліткових груп, молодіжного середовища; закономірності розвитку особистості дітей, підлітків, молоді; специфіку їх потреб, інтересів, установок, мотивів; специфіку роботи у соціальному середовищі, сім'ї, в неформальних об'єднаннях, групах тощо;

- правила забезпечення особистої безпеки; засади загального та службового етикету, професійної етики; організацію діловодства; засади наукової організації праці;

- одну з робочих мов Інтерполу.

IV. Кваліфікаційні вимоги. Вища освіта визначеного напрямку спеціалізації кваліфікаційного рівня “бакалавр” або “магістр” за спеціальністю «Правознавство» або «Перекладач». Системні випробування відповідно до вимог чинних нормативно-правових актів. Відсутність протипоказань за станом здоров'я та психофізіологічними показниками, відповідність вимогам психограми.

ВИСНОВКИ

В монографії здійснено спробу надати характеристику організаційно-правових, організаційно-методичних та юридико-психологічних засад процесу професійного становлення інспектора Укрбюро Інтерполу, напрямів та методів формування в нього професійно-психологічних властивостей та якостей. Визначено теоретичні засади та можливості практичного використання юридико-психологічних знань в організації діяльності НЦБІУ.

На підставі проведеної роботи можна зробити наступні висновки:

1. Історико-гносеологічний аналіз дозволив встановити, що міжнародне співробітництво у боротьбі зі злочинністю має багатовікову історію. Проте вперше на сучасному рівні його було офіційно декларовано у квітні 1914р. у Монако на I Міжнародному конгресі кримінальної поліції. На порядку денному даного конгресу розглядалися наступні питання:

- уніфікація процедури екстрадиції злочинців;
- міжнародна превентивна антропометрія;
- заснування відділу по обліку міжнародної кримінальної інформації;
- розробка заходів по прискоренню та спрощенню арешту злочинців.

Результатом II Міжнародного конгресу кримінальної поліції стало створення 7 вересня 1923 р. постійно діючої організації – Міжнародної комісії кримінальної поліції. Саме цей день більшість науковців, що працюють в кириличному алфавіті вважають днем народження Інтерполу. В цей день було затверджено статут нової організації. На 25-й сесії МККП 1956 р., яка проходила у Відні, одноголосно приймається статут. Він вступає в силу 13 червня цього ж року, його стаття 1 якого закріплює нову офіційну назву – Міжнародна організація кримінальної поліції (далі МОКП) - Інтерпол. В умовах сучасної глобалізації МОКП утворює робочу групу по боротьбі з тероризмом (FTF). Основні її завдання полягають у:

- виявленні активних терористичних груп і їх членів;
- запитуванні, збиранні та обміні інформацією й розвідувальними даними;
- наданні аналітичної підтримки;
- зміцненню потенціалу країн-членів щодо усунення загрози тероризму та організованої злочинності.

На сьогоднішній день число держав-членів Міжнародної організації кримінальної поліції досягло 188.

2. Освітлене дослідження ґрунтувалось на теоретико-методологічних підходах, зумовлених роботами вчених, які досліджували різні аспекти міжнародного співробітництва у боротьбі зі злочинністю, в тому числі стосовно діяльності Інтерполу (І.Дайчман, М.Фунер, Ф.Бреслер,

М.Андерсон, Я.М.Бельсон, В.І.Самарин, В.С.Овчинский, К.С.Родіонов, О.М.Бандурка, А.С.Мацко, В.А.Некрасов, В.Б.Смелік, В.Д.Сущенко), а також на аналізі сучасної національної нормативно-правової бази та підзаконних актах, які визначають діяльність Національного центрального бюро Інтерполу в Україні. Методологічним підґрунтям проведення психологічного професіографічного дослідження стали роботи таких науковців, як В.П. Казміренко, О.М. Леонт'єв, С.Д. Максименко, В.В. Рибалка, С.І. Рубінштейн, Ю.В. Александров, О.М. Джужа, В.Г. Андросюк, В.Л. Васильєв, Л.І. Казміренко, Я.Ю. Кондратьєв, В.О. Коновалова, М.В.Костицький, В.С. Медведєв, О.М. Морозов, В.М. Синьов, О.М. Столяренко, Л.Д. Удалова, Г.О. Юхновець, С.І. Яковенко та ін.

3. Нормативними актами, які встановлюють засади діяльності робочого апарату НЦБ Інтерполу в Україні є:

- загальні: Статут Міжнародної організації кримінальної поліції – Інтерпол, Загальні Правила діяльності інтерполу та Кодекс правил по процедурам Інтерполу, Конституція України (ст. 116), Кримінальний процесуальний кодекс України (Розд. IX), Закон України “Про міліцію” (ст. 8), Закон України “Про оперативно-розшукову діяльність” (ст. 6, ст. 7), Закон України “Про організаційно – правові основи боротьби з організованою злочинністю” від 30 червня 1993 року (ст.ст. 5–7);

- прямі: Положення про Міністерство внутрішніх справ України, затверджене Указом Президента України від 17 жовтня 2000 року № 1138 (п. 6, п. 10); Укази Президента України від 6 лютого 2003 року № 84 “Про невідкладні додаткові заходи щодо посилення боротьби з організованою злочинністю і корупцією” (п. 9), від 22 липня 2003 року № 740 “Про заходи щодо розвитку системи протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, і фінансування тероризму” (п. є) та від 9 лютого 2004 року № 175 “Про систему заходів щодо усунення причин та умов, які сприяють злочинним проявам і корупції” (п. V-2); Постанова Кабінету Міністрів України “Про представника Національного центрального бюро Інтерполу в Міжнародній організації кримінальної поліції – Інтерпол від 11 серпня 2004 року № 1043; Положення про основи організації розкриття органами внутрішніх справ України злочинів загальнокримінальної спрямованості, затверджене Наказом МВС України від 30 квітня 2004 року № 458 (п. 2: 2.5, 2.14; п. 4: 4.21);

- безпосередні: Положення про національне центральне бюро Інтерполу, затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 25 березня 1993 року № 220; Інструкція про порядок використання правоохоронними органами можливостей Національного центрального бюро Інтерполу в Україні у попередженні, розкритті та розслідуванні злочинів, затверджена спільним наказом Міністерства внутрішніх справ України, Генеральної прокуратури України, Служби безпеки України,

Державного комітету у справах охорони державного кордону України, Державної митної служби України, Державної податкової адміністрації України від 9 січня 1997 р. № 3/1/2/5/2/2; Наказ МВС України від 15 лютого 1995 року № 104 "Про створення підрозділів Укрбюро Інтерполу та Типові завдання та функції підрозділів Укрбюро Інтерполу в головних управліннях, управліннях МВС України в Криму, областях, містах Києві та Севастополі"; Інструкція про приймання осіб, які підлягають видачі (екстрадиції) з держав, що не мають спільних кордонів з Україною та не є членами СНД, затверджена наказом МВС України від 24.05.2005 № 369.

4. Діяльність працівників НЦБІУ визначається міжнародною взаємодією у сфері боротьби з організованою злочинністю, злочинними посяганнями в сфері економіки і кредитно-банківської системи, підробкою грошей, документів та їх незаконним використанням, злочинами проти особистої, колективної і державної власності, викраденням культурних та історичних цінностей, викраденням та незаконною торгівлею вогнепальною зброєю і боєприпасами, викраденням транспортних засобів, насильницькими злочинами, наркобізнесом, злочинами проти дітей і молоді, тероризмом, нелегальною міграцією, міжнародному розшуку злочинців та їх екстрадиції, розшуку осіб, які зникли безвісти.

Безпосередньо працівники РА НЦБІУ виконують такі функції, як:

- за запитами правоохоронних органів України, в рамках кримінальних та оперативно-розшукових справ, організовують проведення оперативно-розшукових та інших заходів за кордоном; за запитами правоохоронних органів іноземних держав організовують проведення таких заходів в Україні;
- організовують за межами України міжнародний розшук: обвинувачених, підсудних та засуджених, що перебувають у державному або міждержавному розшуку, безвісно зниклих осіб, дітей, усиновлених на території нашої держави громадянами іноземних держав, щодо яких в Україну не надходять відомості про їх місцеперебування та умови проживання, викраденого автотранспорту, культурних цінностей та антикваріату;
- надають правоохоронним органам України доступ до електронних банків даних Генерального секретаріату Інтерполу, зокрема банків даних щодо осіб (розшукуваних за вчинення злочинів, безвісти зниклих, невпізнаних трупів, фігурантів кримінальних справ, підозрюваних у вчиненні злочинів тощо); викрадених та втрачених документів; викрадених транспортних засобів; викрадених творів мистецтва; ДНК-профілів, вилучених з місць вчинення злочинів на території держав-членів Інтерполу та від злочинців; відбитків пальців рук; порнографічних зображень, створених із залученням неповнолітніх;
- забезпечують функціонування в Україні телекомунікаційної системи Інтерполу I-24/7;

- створюють та використовують власні банки даних;
- відповідно до доручень Генпрокуратури та Мін'юсту організовують екстрадицію до України обвинувачених та засуджених;
- за власною ініціативою та за запитами правоохоронних органів України публікують інформацію про осіб – фігурантів перевірок в Системі міжнародних повідомлень Інтерполу (повідомлення з «кольоровим кутом»);
- на підставі законодавства України ініціюють винесення в МВС України постанов про заборону іноземцям в'їзду в Україну та їх видворення з України;
- готують аналітичні матеріали щодо передового досвіду правоохоронних органів іноземних держав з питань протидії злочинності, а також міжнародного співробітництва у цій сфері.

5. Узагальнення досвіду професійної діяльності працівників Інтерполу в країнах з різним правовим статусом і організацією праці свідчить про те, що, незважаючи на загальну спільність основних напрямків боротьби з конкретними видами злочинності, існують суттєві відмінності в нормативному врегулюванні, функціональних обов'язках, межах застосування владних повноважень та реалізації міжнародного співробітництва. Зокрема, НЦБ Інтерполу у Російській Федерації, Білорусії, Австрії, Кіпрській Республіці, Франції, Норвегії, Польщі, Словенії, Іспанії, Швейцарії, Туреччині є складовою частиною кримінальної поліції. У Німеччині федеральна служба кримінальної поліції як загальнонаціональне правоохоронне відомство виконує і функції НЦБІ. НЦБІ Великобританії входить до Міжнародного відділення Національної служби кримінальних даних. Національним бюро Інтерполу в Фінляндії виступає Міжнародний відділ Національного бюро розслідувань. Вважаємо, що особливості в правовому статусі і організації діяльності різних НЦБІ залежать від багатьох факторів: національного законодавства, національно-територіального поділу, участі в тих чи інших міжнародних угодах і конвенціях, традицій в діяльності правоохоронних органів держав, фінансових і кадрових можливостей поліцейських органів. Загалом в європейських країнах спостерігається тенденція до уніфікації міжнародної взаємодії у боротьбі зі злочинністю. В інших країнах переважають виключно державні інтереси. Особливо це стосується таких напрямків, як розшук та екстрадиція злочинців, інформаційна взаємодія, розшук без вісти зниклих осіб.

6. Особливості професійної діяльності працівників РА НЦБІУ як суб'єктів оперативно-розшукової діяльності під час виконання службових обов'язків характеризується певними протиріччями. Зокрема, треба зазначити, що діяльність НЦБІ має ознаки оперативно-розшукової. Наприклад, функцію Укрбюро Інтерполу, передбачену підпунктом 2 пункту 4 Положення про НЦБІУ щодо надсилання до ГС і НЦБ держав-членів Інтерполу запитів та відомостей правоохоронних органів країни, пов'язані з

інформацією про злочин і злочинців, розшукуваних осіб тощо, цілком можна розглядати як „пошук і фіксацію фактичних даних про протиправні діяння окремих осіб та груп, відповідальність за які передбачена Кримінальним кодексом України” та як „отримання інформації в інтересах безпеки громадян, суспільства і держави”. Не можна розглядати як оперативно-розшукову діяльність приймання Національним центральним бюро Інтерполу в Україні запитів та інформацій Генерального секретаріату і національних центральних бюро держав-членів Інтерполу; сприяння представникам компетентних органів зарубіжних держав, які прибули в Україну для здійснення оперативно-розшукових та інших заходів, пов'язаних з боротьбою із злочинністю; контроль в межах додержання міжнародних договорів України щодо боротьби із злочинністю тощо.

З іншого боку, Законом „Про оперативно-розшукову діяльність” до прав та обов'язків суб'єктів оперативно-розшукової діяльності віднесено такі, що не характерні для Укрбюро Інтерполу в Україні. Наприклад, зазначеним законом суб'єктам оперативно-розшукової діяльності надано право за певних підстав опитувати осіб за їх згодою, використовувати їх добровільну допомогу. Проте ні Положенням про Національне центральне бюро Інтерполу в Україні, ні Інструкцією про порядок використання правоохоронними органами можливостей Національного центрального бюро Інтерполу в Україні у попередженні, розкритті та розслідуванні злочинів така діяльність працівників Укрбюро Інтерполу не передбачена. Разом з тим, згідно із статтею 5 Закону „Про оперативно-розшукову діяльність”, до суб'єктів оперативно-розшукової діяльності належить кримінальна міліція і, відповідно, НЦБГУ. Фактично у системі органів внутрішніх справ України працівники НЦБ Інтерполу не користуються статусом суб'єкта оперативно-розшукової діяльності. Крім того, в нормативно-правових актах, які встановлюють засади діяльності НЦБ Інтерполу в Україні, немає згадки про ведення оперативно-розшукових справ. Згідно ж із Законом „Про оперативно-розшукову діяльність”, без заведення оперативно-розшукової справи проведення оперативно-розшукових заходів забороняється. Якщо ж розглядати міжнародний розшук не як комплекс оперативно-розшукових заходів, спрямованих на встановлення місцезнаходження особи чи речей, а в більш широкому розумінні — як комплекс кримінально-процесуальних, оперативно-розшукових та адміністративно-перевірочних заходів, який проводиться компетентними органами держави-ініціатора розшуку, то закономірним є питання про належність НЦБГУ до суб'єктів міжнародного права. Зазначене потребує внесення відповідних коректив до нормативних документів, що визначають статус працівників НЦБГУ та сфери здійснюваних ними у міжнародних зносинах функцій.

7. Правові засади діяльності працівників РА НЦБ визначаються як законодавчо, так і на рівні підзаконних актів. При цьому ні Конституція

України, ні жоден кодекс, закон України не містять норми, у якій би згадувався НЦБ Інтерполу чи його Робочий апарат. НЦБ Інтерполу і його робочий апарат мають установчий документ досить високого рівня – Положення, затверджене постановою Кабінету Міністрів. Разом з тим, ряд перерахованих нами нормативних актів містить термін “територіальний підрозділ НЦБ Інтерполу”, який не дає вичерпної відповіді на запитання про статус таких підрозділів. Тому вважаємо доцільним:

По – перше, внести корективи до нормативних документів щодо однозначного тлумачення статусу підрозділів НЦБІУ, посадових осіб РАНЦБІУ та переліку їх функціональних обов’язків із визначенням належності до відповідного функціонального блоку;

По – друге, усунути з підзаконних актів держави України поняття міждержавного розшуку, яке спростить роботу у напрямку здійснення процедури екстрадиції суттєво вплинувши на її терміни, а окрім цього позитивно вплине на розуміння з іноземними колегами.

По – третє, з метою подальшого зменшення корупційних проявів та створення позитивного іміджу нашої держави у світовому співтоваристві, окрім зменшення кількості баз даних, вказати чітку регламентацію у порядку їх застосування через внесення необхідних змін до КПК України про врегулювання відносин, які складаються під час виконання зобов’язань за міжнародними договорами про співпрацю та надання правової допомоги, у тому числі про оголошення та припинення розшуку транспортних засобів, використання отриманої інформації та надання про проведені заходи звіту, облік службових осіб та час їх звернення до бази даних, відповідальності за встановленні порушення. Також вважаємо поглинання телекомунікаційною системою автоматизованих інформаційно-пошукових підсистем про транспортні засоби необхідною умовою поліпшення ефективності роботи працівників НЦБІУ.

8. Діяльність інспекторів Укрбюро Інтерполу належить до класу пошуково-гностичних. Ця думка аргументується тим, що в їх професійній діяльності переважають як дії, що стосуються організації комунікації, профілактичної роботи, так і розслідування злочинів, встановлення причин їх здійснення.

За умовами праці діяльність є одноманітною: більша частина професійних обов’язків виконується в умовах мікроклімату, близького до побутового, кімнатного; і лише незначний відсоток роботи виконується під час перебування на відкритому повітрі.

Діяльність фахівця РА НЦБІУ можна класифікувати як діяльність типу “людина-машина”, класу “пошуково-гностичних”, за ознаками основних засобів праці (відділів) – до таких, які пов’язані з перевагою функціональних засобів праці, групи “професій, що пов’язані з працею в приміщеннях з нормальним мікрокліматом та з високим темпом роботи”. Більшість вирішуваних працівником РА НЦБІУ професійних завдань має

творчий (багатоваріантний) характер, отже потребує значних інтелектуальних зусиль.

Психологічна структура діяльності представлена такими основними різновидами (структурними компонентами): 1) пізнавальним, 2) профілактичним, 3) комунікативним, 4) організаторським. Можна виділити також два допоміжних: конструктивний та засвідчувальний.

Діяльність працівників РА НЦБІУ зумовлена також такими чинниками психологічного характеру: наявність суворой правової регламентації (працівники РА НЦБІУ керуються обов'язковими до виконання нормами, що обмежує суб'єкта у його волевиявленнях та варіантах виконання завдань); наявність владних повноважень (що породжує психологічний стан підвищеної відповідальності і може призвести як до надмірних застосувань владних повноважень, так і до нерішучості, побоювань власної відповідальності); багатоплановість службових ситуацій, неможливість чіткого планування (що потребує великих інтелектуальних зусиль), високі психологічні вимоги до працівника (наприклад, вимоги наявності якостей, які рідко поєднуються в одній особі); „усічений” характер діяльності (працівник РА НЦБІУ виконує роботу лише на одному етапі, приміром, міжнародного розшуку, а це може викликати стан невдоволеності своєю працею, який може трансформуватися в негативне ставлення до діяльності в цілому).

Структурно-функціональний та психологічний аналіз діяльності дозволив сформулювати кваліфікаційну характеристику інспектора РА НЦБІУ, яка може слугувати основою здійснення організаційно-кадрового та психологічного відбору.

9. Спеціальність “працівник РА НЦБІУ” належить до складних професій, тому вона вимагає наявності професійно-важливих рис спеціаліста всіх структурних компонентів особистості:

- психофізіологічних, в тому числі психодинамічних (властивості вищої нервової діяльності, темпераменту);

- психічних пізнавальних процесів: уваги, пам'яті, сприйняття, мислення;

- відповідних характерологічних рис;

- мотиваційно-ціннісних особливостей;

- професійної спрямованості.

10. Структурно-логічний аналіз отриманих даних та статистичного матеріалу дозволив зробити певні висновки стосовно окремих показників психограми та їх критеріальних частин.

Показники психодинаміки:

- сила процесу збудження – до 61 балів;

- сила гальмівного процесу – до 63 балів;

- рухливість нервових процесів – 58-62 бали.

Показники уваги:

- точність уваги - 0,98 ум.од.,
  - продуктивність уваги – не менше 625 ум. од. (за 3 хв. роботи).
- Показники структури та особливостей особистості:
- “комунікативність – ізолюваність, замкненість” (А) – 6-8 балів;
  - “конкретність – абстрактність мислення” (В) – 4-7 балів;
  - “емоційна врівноваженість – емоційна рухливість” (С) – 7-9 балів;
  - “нормативність поведінки – піддатність почуттям” (G) – 7-10 балів;
  - “сміливість – непевненість” (Н) – 6-9 балів;
  - “прямолінійність – дипломатичність” (N) – 5-7 балів;
  - “впевненість у собі – тривожність” (Q) – 5-7 балів;
  - “консерватизм – радикалізм” (Q₁) – 5-6 балів;
  - “конформізм – нонконформізм” (Q₂) – 5-6 балів;
  - “високий самоконтроль – низький самоконтроль” (Q₃) – 5-8 балів;
  - “зміцнюваність – розслабленість” (Q₄) – 4-6 балів.

Показники рівня та структури інтелекту:

- шкала LS – 90-94 бали;
- шкала GE – 92-98 балів;
- шкала AN – 90-94 бали;
- шкала ME – 66-70 балів.

Показники піддатності психоемоційній напруженості:

- стрес (S) = 10-14;
- фрустрація (F) = 12-16;
- конфлікт (C) = 14-18 балів.

Показники комунікативних та організаторських здібностей:

- комунікативні здібності (KK) – не менше 0,65-0,85;
- організаторські здібності (KO) – не менше 0,70-0,85.

11. Процес професійного становлення працівника РА НЦБІУ здійснюється в декілька етапів:

- встановлення професійно-психологічної придатності – базового рівня розвиненості індивідуально-психологічних властивостей, задатків та здібностей, позитивної (безвідносно до її змісту) мотивації;
- формування професійно-психологічної готовності – професійних та професійно-психологічних знань, вмінь і навичок, професійно значущих властивостей особистості та корпоративної мотивації;
- досягнення професійної майстерності – високого рівня професійної навченості та психологічної підготовленості.

Основною метою професійно-психологічної підготовки працівників РА НЦБІУ є формування готовності до успішного подолання психологічних труднощів службової діяльності і правильного врахування її психологічних аспектів. В результаті її проведення:

- формуються потрібні професіоналу вміння виявляти психологічні чинники, аналізувати їх на науковому рівні та правильно оцінювати службові ситуації;

- розвивається інтерес до психолого-педагогічних аспектів діяльності, прагнення до пошуку обґрунтованих відповідей на складні запитання, здатність глибше вивчати і краще розуміти мотиви вчинків людей і будувати з ними свої відносини, виходячи з особливостей, психологічних станів і інтересів справи;

- виробляється “психологічна рефлексія”, тобто схильність до психологічного самоаналізу, самооцінки.

При організації професійно-психологічної підготовки доцільно використовувати різні форми і методи проведення занять:

- психологічний практикум із використанням роздавального матеріалу (слайдів, відеофільмів, навчальних фільмів, магнітофонних записів, фотоальбомів і ін.);

- дискусія у групі – послідовне, системне обговорення випадків із практики, психологічний аналіз сконструйованих службових ситуацій, що дають достатнє кінцеве уявлення про типові алгоритми професійної поведінки;

- відпрацювання психологічних прийомів ефективного вирішення службових завдань;

- професійні психотехнічні ігрові вправи;

- рольовий тренінг;

- тренінг по використанню вербальних та невербальних засобів;

- психорегулюючий тренінг та тренінг самоконтролю в діяльності.

Враховуючи значущість професійного спілкування працівників НЦБІУ для забезпечення ефективної службової діяльності, вважаємо, що до основних комунікативних завдань відносяться:

- встановлення, збереження, відновлення або припинення психологічного контакту;

- здійснення правомірного психологічного впливу за допомогою використання методів і засобів, що дозволяють найбільшою мірою враховувати особливості партнера по спілкуванню та наявної ситуації;

- отримання у процесі спілкування правдивої інформації та її наступне використання для вирішення оперативно-розшукових чи профілактичних завдань.

Отже два з трьох видів діяльності юриста притаманні працівникам Укрбюро Інтерполу: *Respondere* – давати відповіді, *savere* – оформляти документи.

Ex tempore – Тимчасово зараз; Через збіг часу; Для даного випадку.

Список використаних джерел

1. Абашкіна Н.В. Принципи розвитку професійної освіти в Німеччині: [монографія] – К.: Вища школа, 1998. – 207 с.
2. Абрамова Г.С. Практическая психология. Изд. третье. - Екатеринбург: "Деловая книга", 1998. - 368 с.
3. Авдеев В.В. Психологические основы повышения эффективности деятельности работников ОВД в экстремальных ситуациях. – М.: ВЮЗИ МВД СССР, 1988 – 46 с.
4. Агаджанян Н.А., Катков А.Ю. Резервы нашего организма. - М.: Знание, 1979. -144 с.
5. Акинщикова Г.И. Исследование вегетативных сдвигов под влиянием стрессовой ситуации // Исследование личности в клинике и в экстремальных условиях. – Л.: Изд-во воен-мед Академии, 1969.- С.56-71.
6. Актуальні проблеми юридичної психології. Тези доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції 29-30 вересня 2006 р.- Київ: КНУВС, 2006-354 с.
7. Александров Д.О., Андросюк В.Г., Казміренко Л.І. та інші Юридична психологія: Підручник/ За заг. ред. Л.І. Казміренко, Є.М. Моїсєєва. – К.: КНТ, 2007. – 360 с.
8. Альбуханова-Славская К.А. Деятельность и психология личности. - М.: Наука, 1980.-336 с.
9. Алякринский Б.С. Основы научной организации труда и отдыха космонавтов. - М: Медицина, 1975. - 208 с.
10. Аналітичний огляд про зарубіжний досвід протидії злочинам, пов'язаним із викраденням автомобілів з подальшим їх поверненням власникам за винагороду. - К.: Робочий апарат Укрбюро Інтерполу, 2006. – 3 с.
11. Ананьев Б.Г. Человек как предмет познания - С.-Пб.: Питер, 2001.- 228 с.
12. Андросюк В.Г., Казміренко Л.І., Юхновець Г.О. Які якості вимагаються від працівників міліції: методологічні засади розробки професіограм та кваліфікаційних характеристик // Науковий вісник Української академії внутрішніх справ. – 1996. – № 1. – С. 105-116.
13. Андросюк В.Г. Психологія слідчої діяльності: Навчальний посібник // МВС України; УАВС. - К.: 1994 р.- 106с.
14. Андросюк В.Г., Казміренко Л.І., Юхновець Т.О., Медведев В.С. Професійна психологія в органах внутрішніх справ: загальна частина: курс лекцій. - К.: НАВСУ, 1995.-111 с.
15. Антологія української юридичної думки. В 10 т./ Редкол.: Ю. С. Шемшученко (голова) та ін. Том. 8: Міжнародне право/ Упорядники: В.Н. Денисов, К.О. Савчук; відп.редактор В.Н. Денисов. – К.: Видавничий Дім «Юридична книга», 2004. – 568 с.

16. Анисимова Н.А. Психология подбора и распределения кадров на промышленном предприятии. - М., 1982. - 126 с.
17. Анохин П.К. Биология и нейрофизиология условного рефлекса М., 1968.-546 с.
18. Анохин П.К. Механизмы и принципы целенаправленного поведения. - М., 1972.-206 с.
19. Анохин П.К. Очерки физиологии функциональных систем. - М: Медицина, 1975.-448 с.
20. Анохин П.К. Саморегуляция физиологических функций.-В кн.: П.К. Анохин. Узловые вопросы теории функциональных систем.-М.,1980.-119-134 с.
21. Ануфрієв М.І. Професіографічна характеристика основних видів діяльності в органах внутрішніх справ України (кваліфікаційні характеристики професій, професіограми основних спеціальностей): довідник / [Ануфрієв М.І., Ірхін Ю.Б. та ін.] – К.: вид-во МВС України; КІВС, 2003. – 126 с.
22. Ануфрієв М.І. Організаційно-правові засади управління безпекою життєдіяльності працівників органів внутрішніх справ України: Навчально-практичний посібник // МВС України. Ун-т внутр. справ. - Харків: 1998 р.- 23с.
23. Ануфрієв М.І. Збірник ситуаційних задач та алгоритмів правильних дій працівників міліції під час виконання службових обов'язків по охороні громадського порядку та боротьбі зі злочинністю (із серії «Професійна підготовка кадрів»)/ МВС України ГУ по роботі з особовим складом. Управління професійної підготовки. – К, 1999. – 83 с.
24. Ануфриев Н.И. Деятельность гражданской полиции ООН на территории бывшей Югославии (организационно – управленческие и социально психологические аспекты)[Л.Ф.Шестопалова, С.С. Свислоцкий, А.А. Теликин]. - К.: «Преса України», 1999. – 191 с.
25. Армстронг Р., Келли Г. Тренинг принятия решений.– С.-Пб.: Питер, 2001. – 224 с.
26. Асеев В.Г. Мотивация поведения личности.-М.: Мысль, 1976. – 157 с.
27. Асмолова А.Г. Основные принципы психологического анализа в теории деятельности //Вопросы психологии. - 1982. — №2. - С. 14-27.
28. Базаров Т.Ю., Веселов В.М., Пицелко А.В. Психолого-педагогические основы применения видеотренинга в учебном процессе: [учебное пособие для вузов МВД СССР]– Домодедово, ВИПК МВД СССР, 1989. – 41 с.
29. Бандурка А.М., Симовьян С.В. Украина против "грязных" денег: Научно-практическое пособие // МВД Украины. НУВД. - Харьков: Основа, 2003 р.- 224с.

30. Бандурка А.М., Друзь В.А. Психология власти: Учебное пособие // МВД Украины. Университет внутренних дел. - Харьков: 1998 р. - 325 с.

31. Бандурка О.М. Управління в органах внутрішніх справ України: Підручник для вищих закладів освіти МВС України // МВС України. Ун-т ВС. - Харків: 1998 р.- 477с.

32. Бандурка О. М. Професійна етика працівників органів внутрішніх справ: Підручник для вищих закладів освіти МВС України // МВС України. Національний ун-т внутрішніх справ. - Харків: 2001 р. - 219 с.

33. Бандурка О. М. Інтерпол: Міжнародна організація кримінальної поліції: Науково-практ. посібник/МВС України. НУВС.- Харків: Основа, 2003 р.- 323с.

34. Барко В., Бек А., Татаренко А. Дослідження особливостей системи управління в органах внутрішніх справ на основі соціологічного опитування працівників міліції //Науковий вісник НАВСУ. - 2001. - Вип.4. - С.88-94.

35. Барко В.І. Соціально-психологічний тренінг як новий вид навчальних занять //Науковий вісник НАВСУ. - 2003. - Вип.3. - С. 217-225.

36. Барко В.І. Тренінгові вправи змістовного плану у навчально-виховному процесі вищого навчального закладу системи МВС //Науковий вісник НАВСУ. - 2003. - Вип.4. - С.249-258.

37. Барко В.І. Безперервна освіта як передумова ефективної підготовки персоналу органів внутрішніх справ //Науковий вісник НАВСУ. - 2002. - Вип.4. - С.108-116.

38. Барко В.І. Професійний відбір кадрів до органів внутрішніх справ (психологічний аспект): [монографія] - К.: Ніка-Центр, 2002. - 296 с.

39. Барко В. І. Психологія управління персоналом органів внутрішніх справ (проактивний підхід) : Монографія // МВС України. НАВСУ. - Київ: Ніка-Центр, 2003 р.- 446с. Монографія присвячена методологічним засадам психології управління, професійно-психологічному відбору, стимулюванню, мотивації та оцінці ефективності діяльності кадрів, навчанню, розвитку та підвищенню кваліфікації працівників міліції, організації командної роботи, антикризовому управлінню. Головна увага приділена проактивному підходу, який базується на упередженні негативних явищ: конфліктів, стресів, порушень дисципліни серед працівників ОВС. Для керівників органів та підрозділів вн. справ, психологам системи МВС України.

40. Барко В.І., Кондратьєв П.Я. Тренінгові технології у підготовці управлінців органів внутрішніх справ //Науковий вісник НАВСУ. - 2002. - Вип.3. - С.175-181. - вибори, референдум.

41. Барко В.І., Кондратьєв П.Я., Лупало О.А. Концепції поліцейського управління: досвід і перспективи //Науковий вісник НАВСУ. - 2004. - С.12-23.

42. Барко Вадим Іванович Теоретико-психологічні засади управління персоналом органів внутрішніх справ : Дис. .. докт. психол. наук (19.00.06) // НАВСУ. – Київ: 2004 р. – 435 с.
43. Барко Володимир Іванович Професійний відбір кадрів до органів внутрішніх справ (психологічний аспект) : Монографія // МВС України. НАВСУ. – Київ: Ніка-Центр, 2002 р. – 292 с.
44. Баскаков А.Я., Туленков Н.В. Методология научного исследования: Учебное пособие. – 2-е изд. испр. – К. МАУП, 2004 – 216 с.
45. Битехтина Л.Д. Исследование зависимости поведения в экстремальных ситуациях от некоторых свойств личности // Автореф. канд. дисс. – М.: АПН СССР, 1977 – 22 с.
46. Бедь В.В. Юридична психологія : Навч. посібник. Рек. М-вом освіти і науки України - Київ: "Новий світ-2000", 2004.- 375с.
47. Бедь В.В. Юридична психологія: Навчальний посібник. Видання четверте, стереотипне. – Львів: «Новий світ - 2000», 2006. – 376 с.
48. Бельсон Я.М. Интерпол в борьбе с уголовной преступностью. - М.: Наука, 1989. – 240 с.
49. Бельсон Я. М. Интерпол: прошлое и настоящее. // Правоведение. - М., 1980. - №3. - С. 92-97.
50. Беляев Г.С, Лобзин В.С, Копылова И.А. Психогигиеническая саморегуляция. -Л.: Медицина, 1977. - 160 с.
51. Беклемишев Е.П. Оценка деловых качеств руководителя и специалистов – М.: Высшая школа, 1998. – 212 с.
52. Бесчастный В.Н., Лефтеров В.А., Литвинова Г.А. Психология эффективного руководителя ОВД: [науч.-практ. пос.] – Донецк: изд-во ДЮИ, 2005. – 192 с.
53. Богомолова Н.Н., Петровская Л.А. О методах активной социально-психологической подготовки // Вестник Московского университета. – Серия 14: Психология. – 1971. – № 1. – С. 53-61
54. Бодалев А.А. Восприятие и понимание человека человеком. - М.: Изд. Моск. ун-та, 1982.-200 с.
55. Божович Л.И. Очерки психологии детей / Божович Л.И., Леонтьев А.Н., Эльконин Д.Б. – М.: Педагогика, 1950. – 120 с.
56. Большаков В.Н. Психотренинг. Социодинамика. Игры. Упражнения. – С.-Пб.: ПИТЕР, 1996. – 380 с.
57. Бондаренко О.Ф. Психологічна допомога особистості.- Харків, 1996.- 20 с.
58. Бороздина Г.В. Психология делового общения: Учебное пособие. - М.: НФРА-М, 1998.-224 с.
59. Бочелюк В.Й., Бочелюк В.В. Методика та організація наукових досліджень із психології: Навч. пос.– К.: Центр учбової літератури, 2008–360 с.

60. Бояринцев В.П. Компенсаторные отношения между состоянием монотонии и утомления в однообразной умственной и моторной деятельности в зависимости от свойств и структуры темперамента // Автореф. канд.дисс.- М.: АПН СССР. 1979 – 24 с.

61. Буданов О.В. Обучение сотрудников правоохранительных органов тактике и приемам личной безопасности при решении профессиональных задач. Монография. - М: Академия управления МВД России, 1996. - 80 с.

62. Булгакова Н.В. Некоторые теоретические аспекты применения тренингов в работе с курсантами вузов МВД // Теорія та досвід застосування тренінгових технологій у практичній психології: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., (м. Київ, 22 листопада 2003 р.) / за ред. Л.І. Мороз.-К.: вид-во КІВС, 2003.-С. 63-68.

63. Буткевич В.Г., Мищик В.В., Задорожний О.В. Міжнародне право. Основні теорії: Підручник/ За ред. В. Г. Буткевича. - К.: Либідь, 2002. - 608 с.

64. Бурлачук Л.Ф. Словарь-справочник по психодиагностике. 3-е изд. - СПб.: Питер, 2008. - 688 с.

65. Бурлачук Л.Ф. Психодиагностика: Учебник для вузов. 2-е изд. - СПб.: Питер, 2008. - 384 с.

66. Бурнард Ф. Тренинг межличностного взаимодействия. - С.-Пб.: Питер, 2001. - 304 с.

67. Васильев В.Л. Юридическая психология: Учебник для вузов. - 5-е изд., доп. и перераб. - СПб.: Питер, 2008. - 656 с.

68. Вахов В.П. Особенности психического состояния сотрудников внутренних дел, работающих в экстремальных условиях / Вахов В.П., Волков В.Н., Калос И.В. - М.: Домодедово, 1992. - 88 с.

69. Вачков И.В. Психология тренинговой работы: содержательные, организационные и методические аспекты ведения тренинговой группы / Вачков И.В. - М.: Эксмо, 2007. - 416 с.

70. Виноградов М.И. Физиология трудовых процессов.-Л., 1958. - 228 с.

71. Волков О.А. Психологическая подготовка слушателей рядового и младшего начальствующего состава милиции в учебных центрах МВД, УМВД: автореф. дис. ... канд. психол. наук. - М., 1987. - 19 с.

72. Войскунский А.Е. Психологические исследования деятельности человека в интернете.- М.: Информационное общество, 2005. -вип.1. - С.36-41.

73. Ганич Д.И., Олейник И.С. Русско-украинский словарь. - К.: Издательство «Радянська школа», 1975. - 880 с.

74. Ганюшкин А.Д. Исследование состояния психической готовности человека к деятельности в экстремальных условиях.\\Автореф. канд.дисс. - Л.: ЛГУ, 1972. - 19 с.

75. Гарбер Е.И., Козач В.В. Методика профессиографии. - Изд-во Саратовского ун-та, 1992. - 196 с.

76. Гафаров З.М. Преступления международного характера в глобализирующемся мире. – М.: ОЛМА-ПРЕСС, 2006. – 544 с.
77. Генковска В.М. Особенности саморегуляции как формы психической устойчивости личности в стрессовых ситуациях // Автореф.канд.дисс.- К.: КГУ, 1990 – 18 с.
78. Геллерштейн С.Г. К вопросу о профессиональной типологии // Психотехника и психофизиология труда.- 1930, № 6, С.489-502.
79. Гесснер Р., Херцог У. За фасадом права: Методы новой тайной полиции. – М.: Юрид. лит., 1990. – 224 с.
80. Гильбух Ю.З. Тренировочные устройства и профессиональное обучение (психолого-педагогические аспекты) – К.: Высшая школа, 1979.- 200 с.
81. Гостюшин А. Энциклопедия экстремальных ситуаций. – М.: Зеркало, 1996.-320 с.
82. Грановская Р.М. Элементы практической психологии. – М., 1988.-40 с.
83. Гримак Л.М. Резервы человеческой психики: Введение в психологию активности. – М.: Политиздат, 1987. – 286 с.
84. Гройсман А.Л. Личность, творчество, регуляция состояний: Руководство по театральной и паратеатральной психологии. – М.: ИЧП “Издательство Магистр”, 1998.-436 с.
85. Гуревич К.М., Калягин Ф.С., Серков М.И. Индивидуальные особенности операторов и эксплуатационная надежность // Психофизиология труда операторов автоматизированного производства. – М., 1974. – С. 19-24.
86. Гуревич К.М. О надежности психофизиологических показателей //В кн.: Проблемы дифференциальной психофизиологии. – М.: Просвещение, 1969. – 326 с.
87. Гуревич К.М. Профессиональная пригодность и основные особенности нервной системы. М.: Наука, 1992. – 120 с.
88. Гуров Г.Я., Засечный Ю.В., Иванов И.Н., Чежутинов А.В. Алфавит защиты от преступников. – М., 1999. – 120 с.
89. Гусева А.С. Теоретико-методологические основы гуманитарно - технологического развития госслужащих. Дисс. докт. психол. наук. – М.: РАГС, 1997.-354 с.
90. Дайчман И. Интерпол. Всемирная система борьбы с преступностью. – М.: РИПОЛ КЛАССИК, 2003. – 480 с.
91. Державний класифікатор України: класифікатор професій. ДК 000-95. –К.: Держстандарт України, 1994. – 412 с.
92. Джурканин Т., Негодченко А., Сергеев В. Кадровое обеспечение полиции США: Монография. – Х.: Изд-во Нац. Ун-та внутр.дел; Д.: Лира ЛТД, 2003. – 360 с.
93. Долгополов Ю.Б. Предпринимательство и безопасность. – М.: Версум, 1991,ч.ч. 1-3.

94. Древер Д. Психология труда. – М.-Л.: 1926. – 56 с.
95. Дулов А.В. Судебная психология. – Минск: Высшая школа, 1970. – 392 с.
96. Душейко О.Г., Некрасов В.А., Мацюк В.Я., Компанієць Д.О. Міжнародний розшук: теорія і практика: Монографія//Державна податкова адміністрація України, Національний університет державної податкової служби України, Міністерство внутрішніх справ України, Луганський державний університет внутрішніх справ. – Київ: КНТ, 2006. – 168с.
97. Дяченко М.И., Кандыбович Л.А., Пономаренко В.А. Готовность к деятельности в напряженных условиях. Психологический аспект. - Мн.: Изд-во БГУ, 1976. -204 с.
98. Дяченко М.И., Кандыбович Л.А. Психологические проблемы готовности к деятельности. - Мн: ХАРВЕСТ, 1981. - 383 с.
99. Дяченко М.И., Осипенков Е.Ф., Мерзляк Л.Е. Психолого-педагогические основы деятельности командира.- Мн.: Воениздат, 1977.- 295 с.
100. Евтихов О.В. Практика психологического тренинга. - С.- Пб.: Речь, 2004. – 168 с.
101. Елисеев О.П. Практикум по психологии личности. – 2 – е изд., испр. и перераб. – Спб.: Питер, 2007. – 512 с.
102. Еникеев М.И. Основы общей и юридической психологии. - М., 1996. - 48с.
103. Еникеев М.И. Юридическая психология.– Спб.: Питер, 2006.–480 с.
104. Жуков Ю.М. Коммуникативный тренинг / Жуков Ю.М. – М.: Гардарики, 2003. – 223 с.
105. Закон України “ Про оперативно-розшукову діяльність ” від 18 лютого 1992 року № 2135-ХІІ// ВВР – 1992 № 22 - С. 33.
106. Закон України “ Про міліцію ” від 20 грудня 1990 року.
107. Закон України “ Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю ” від 30 червня 1993 року.
108. Зинченко В.П. Анализ деятельности человека-оператора / Зинченко В.П., Назаров А.И., Цветков А.А. // Инженерная психология. – М.: Высшая школа, 1964. – С. 125-130
109. Зосимов А.М., Голік В.П. Дисертаційні помилки: Монографія. – 3-е вид., доп. і випр. – Х.: ВД «ІНЖЕК», 2005. – 216 с.
110. Иванова Е.М. Основы психологического изучения профессиональной деятельности: Учебное пособие. - М.: Изд-во МГУ, 1987. - 294 с.
111. Иванова Е.М. Психология профессиональной деятельности – М.: ПЭР СЕ, 2006. – 382 с.
112. История советской психологии труда: тексты (20-30-е годы XX века); под ред. В.П.Зинченко, В.М.Мунипова, О.П.Носковой. – М.: изд-во МГУ, 1983. – 360 с.

113. Ірхіна С.М. Організація психологічного відбору на навчання в училищах професійної підготовки працівників міліції / С.М. Ірхіна // Наукові записки Інституту психології імені Г.С. Костюка АПН України; за ред. С.Д.Максименка.- К.: Главник, 2005.-Вип. 26, в 4-х томах.-Том 2. – С. 224-228.

114. Ірхін Ю.Б. Організація та здійснення психологічного забезпечення оперативно-службової діяльності органів внутрішніх справ України: [навч. посібн.]. – К.: РВЦ НАВСУ, Київський юридичний інститут, 2005. – 164 с.

115. Карпов А.В. Психологический анализ трудовой деятельности. – Ярославль: изд-во ЯрГУ, 1988. – 312 с.

116. Карпуніна А.М. Психологічні та психофізіологічні шляхи підвищення ефективності діяльності. - Київ, 1990. - 20 с.

117. Климов Е.А. Введение в психологию труда. – М.: изд-во МГУ, 1988. – 320 с.

118. Климов Е.А. Психологическое содержание труда и вопросы воспитания. – М.: Знание, 1986. – 80 с.

119. Климов Е.А. Психология профессионала. – М: Изд-во “Институт практической психологии”, 1996. – 400 с.

120. Климов Е.А. Психология профессионального самоопределения. – Ростов-на-Дону: “Феникс”, 1996. – 512 с.

121. Климов Е.А. Человек как субъект труда и проблемы психологии. Вопросы психологии. - 1984. - № 4. - С. 12-18.

122. Ковалёв А.Г. Коллектив и социально-психологические проблемы руководства. – М.: Наука, 1978. – 279 с.

123. Комментарий к Уголовно-процессуальному кодексу Российской Федерации/ под общ. ред. А.И. Бастрыкина. –М.: Волтерс Клувер, 2008.– 944 с.

124. Кондаков И.М. Методологическое обоснование зарубежных теорий профессионального развития / Кондаков И.М., Сухарев А.В. // Вопросы психологии. – 1989. – № 5. – С. 158–164.

125. Кондратьев Я.Ю. Психологічні знання - на відбір кандидатів на службу у Скотленд-Ярд : Лекція // МВС України. НАВСУ. - Київ: 2000 р.- 27с.

126. Кондратьев Я.Ю. Психологічне забезпечення оперативно-службової діяльності працівників міліції. – Частина 1. Професійна психологічна підготовка працівників оперативних підрозділів: [навч.-метод. посібн.]. / [Д.О.Александров, В.Г. Андросюк, Л.І. Казміренко та ін.]– К.: вид-во НАВСУ, 2003. – 124 с.

127. Кондратьев Я.Ю. Психологічне супроводження оперативно-службової діяльності працівників органів внутрішніх справ в екстремальних умовах.ч.2. Навч.-мет.посібник.- К.: НАВСУ,2003.- 122 с.

128. Кондратьєв Я.Ю., Барко В.І. Розвиток здібностей і творчого потенціалу керівників органів внутрішніх справ // Науковий вісник НАВСУ. -2004. - С.3-15.

129. Кондратьєв Я.Ю., Барко В.І. Проблеми особистісного розвитку керівників органів внутрішніх справ // МВС України. НАВСУ. - К.: 2003 р.-19с.

130. Кондратьєв Я.Ю., Римаренко Ю.І. Ефективність поліцейської діяльності у контексті настанов Європейського кодексу поліцейської етики // Науковий вісник НАВСУ. -2003. - Вип.3. - С.3-11.

131. Кондратьєв Я.Ю., Радецький В.С., Христич М.Й., Прокопенко Ю.М. Використання сучасних комп'ютерних технологій у протидії транснаціональній злочинності // Науково-практичний журнал Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика).-К.: Міжвідомчий

науково-дослідний центр, 2001.- Вип.4. – 19 с.

132. Коновалова В.О., Шепітько В.Ю. Юридична психологія: Академічний курс: Підручник для студ. юрид. спец. вищ. навч. закл. – К.: Концерн «Видавничий Дім «Ін-Юре», 2004 р. – 422 с.

133. Конюхов Н.И. Словарь-справочник практического психолога. - Воронеж: Изд. НПО "МОДЭК", 1996. -224 с.

134. Конституція України. Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року. Із змінами, внесеними Законом України від 8 грудня 2004 року № 2222 – IV. – К., 2006., - 123 с.

135. Корнеева Л.Н. Профессиональная психология личности. Психологическое обеспечение профессиональной деятельности. – С.-Пб.: изд-во Санкт-Петербургского ун-та, 1991. – С. 34-46

136. Корольчук М.С. Практикум з психофізіології військової діяльності. - К.: КВДІ, 1997. - 136 с.

137. Корольчук М.С. Психофізіологія працездатності корабельних фахівців в екстремальних умовах. дис. ... д-ра психол. наук: - К., 1966. - 343 с.

138. Корольчук М.С., Крайнюк В.М. Соціально-психологічне забезпечення діяльності в звичайних та екстремальних умовах: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. – К.: Ніка-Центр, 2006. – 506 с.

139. Коротков В.П. Индивидуально-психологические особенности личности, влияющие на успешность овладения профессией сотрудников милиции // Психопедагогика в правоохранительных органах. – 2001. – № 1 (15). – С. 60-63

140. Космолинский Ф.П. Эмоциональный стресс при работе в экстремальных условиях.- М.: МГУ, 1976.- 189 с.

141. Костицкий М.В. Введение в юридическую психологию: методологические и теоретические проблемы. - К.: Вища шк., 1990. - 259 с.

142. Костюк Г.С. Психологічна наука служить практику: Рад. психологія за 50 років - К.: Знання, 1967 р.- 63с.
143. Костюк Г.С. Избранные психологические труды // Под ред. Л.Н. Прокопиенко; АПН СССР. - М.: Педагогика, 1988 р.- 301с.
144. Костюк Г.С. Принцип развития в психологии: Теоретические и методологические проблемы психологии. - М.: Наука, 1969. - С. 118-152.
145. Котенев И.О. Психологическая диагностика постстрессовых состояний. Методическое пособие для практических психологов. - Пермь, 1998. - 40 с.
146. Котенев И.О., Трубочкин В.П. "Полицейская психология" и современные проблемы развития психологического обеспечения в органах внутренних дел. - М.: Академия управления МВД России. 1996. - 8 с.
147. Кримінальний процесуальний кодекс України. - К.: ТОВ «Редакція газети «Закон і бізнес», 2012. - 320 с.
148. Кримінально-процесуальний кодекс України. Науково-практичний коментар. За заг.ред. В.Т.Маляренка, В.Г.Гончаренка - Вид. п'яте, перероблене та доповнене - К.: "Юрисконсульт", КНТ. - 2008. - 896 с.
149. Крутецкий В.А. Психология: [учеб. для вузов] / Крутецкий В.А. - М.: Просвещение, 1986. - 336 с.
150. Кулагин Б.В. Основы профессиональной психодиагностики. - Л.: Медицина, 1984.-216 с.
151. Курбатов В.И. Юридическая психология: Учебное пособие. - М.: Издательско-торговая корпорация «Дашков и К°»; Ростов н/Д: Наука - Пресс, 2006. - 464 с.
152. Лабунская В.А., Меджеричкая Ю.А., Брус Е.Д. Психология затрудненного общения. Теория. Методы. Диагностика. Коррекция. - М.: Академия, 2001. - 288 с.
153. Лаптев Л.Г., Маркитан Р.В., Саркисян А.Е. Воинский труд: наука, искусство, призвание. Монография. - М.: ИТАР-ТАСС, 1988. - 397 с.
154. Лебедев В.И. Экстремальная психология. Психическая деятельность в технических и экологически замкнутых системах: Учебник. - М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2001. - 431 с.
155. Лебедев В.М. Научно-практический комментарий к уголовно-процессуальному кодексу РФ. Текст Кодекса приводится по состоянию на 1 ноября 2007 г. 4 - е издание. ЮРАЙТ, 2008. - 1176 с.
156. Левитов Н.Д. О психических состояниях человека. - М.: Просвещение, 1964.-334с.
157. Леонтьев А.Н. Деятельность. Сознание. Личность. - М.: Политиздат, 1975.-304с.
158. Леонтьев А.Н. Проблемы развития психики.-М.: МГУ, 1981- 334 с.
159. Лефтеров В.О. Психологічні детермінанти загибелі та поранень працівників органів внутрішніх справ: [монографія] / Лефтеров В.О., Тимченко О.В. - Донецьк: вид-во ДІВС МВС України, 2002. - 324 с.

160. Лефтеров В.О. Психологічні тренінгові технології в органах внутрішніх справ: [монографія]; у 2-х т.; т. 1: Методологія психотренінгу та його використання у професійно-психологічному розвитку персоналу, задіяного в екстремальних видах діяльності / Лефтеров В.О. – Донецьк, вид-во ДЮІ, 2007. – 242 с.

161. Лисюченко В.П., Ольховик П.В. Теорія управління органами внутрішніх справ: Навч. посіб. – К.: Вид. ПАЛИВОДА А.В., 2004 – 128 с.

162. Ломов Б.Ф. Методологические и теоретические проблемы психологии. – М.: 1984. – 449 с.

163. Ломов Б.Ф. Человек и техника. – М.: Сов.радио, 1966. – 346 с.

164. Лукашук И.И. Международное право. Особенная часть (3 – е издание). – М.: Волтерс Клувер, 2008. – 544 с.

165. Лури В.С. Анализ современного опыта психологической подготовки сотрудников США. Дис. ... канд. психол. наук: - М.: Академия МВД СССР, 1999.-188 с.

166. Макаренко М.В. Психофізіологічні функції людини і операторська праця. - К.: Наукова думка, 1991.-216 с.

167. Маклаков А.Г. Профессиональный психологический отбор персонала. Теория и практика: Учебник для вузов. – СПб.: Питер, 2008.– 480 с.

168. Макс Люшер. Сигналы личности: ролевые игры и их мотивы. - Воронеж: НПО "МОДЭК", 1995. - 176 с.

169. Малеев В.О. Психофизиологическая саморегуляция. - Ростов-на-Дону, 1980.- 89с.

170. Марасанов Г.И. Социально-психологический тренинг. – М.: Совершенство, 1998. – 296 с.

171. Мариновский И.Д. Психология и педагогика в правоохранительной деятельности органов внутренних дел. Учебное пособие. - М.: МЮСТ МВД России, Изд-во "Щит-М", 1997. -176 с.

172. Маришук В.Л. Об устойчивости психологических процессов и о различных функциональных состояниях в экстремальных условиях // Проблемы инженерной психологии. – Ярославль: ЯГПИ, 1971 – с.169-172.

173. Мацко А.С., Сущенко В.Д. Міжнародна організація кримінальної поліції-Інтерпол в Україні. // Науковий вісник НАВСУ. - 2000.- Вип.1.- С.58-65.

174. Медведєв В.С. Психологічний тренінг у системі професійно-психологічної підготовки працівників органів внутрішніх справ: матеріали II Всеукр. наук.-практ. конф. ["Теорія та досвід застосування тренінгових технологій у практичній психології"], (м. Київ, 20 жовтня 2005 р.); за ред. Л.І. Мороз / В.С. Медведєв, Л.І. Цілінко.-К.: вид-во КЮІ МВС, 2005.-С. 27-32.

175. Медведєв В.С. Проблеми професійної деформації співробітників ОВС (теоретичні та прикладні аспекти). - К.: НАВСУ при МВС України, 1997. - 191 с.

176. Международное сотрудничество в области предупреждения незаконного оборота автотранспортных средств и борьбы с ним. Под ред. Markku Liukkonen. - Хельсинки, Финляндия: HEUNI, 1997. - 33 с.

177. Методические рекомендации по психологическому изучению и отбору кандидатов в оперативные подразделения органов внутренних дел. Под редакцией А.В. Чумакова. - М.: ЛМП МВД России, 1994. - 86 с.

178. Міжнародне право: Основні галузі: Підручник/ За ред. В.Г. Буткевича. - К.: Либідь, 2004. - 816 с.

179. Мишуточкин А.В. О проблеме международного сотрудничества в сфере борьбы с кражами автотранспорта совершаемых организованными преступными группами. Материалы международной научно - практической конференции Екатеринбург. Уральский юридический институт МВД России. - 2000, Выпуск 1, - 101 с.

180. Мороз Л.І. Діагностика розвитку комунікативного потенціалу працівників міліції //Юридична психологія та педагогіка.- 2007.- № 1.- С. 84-94.

181. Мороз Л.І. Професійно-психологічний тренінг у становленні особистості фахівця (на прикладі працівників ОВС): [монографія]– Івано-Франківськ: ЗАТ “Наддвірнянська друкарня”, 2007. - 312 с.

182. Москаленко Андрей Петрович. Психологическое обеспечение профессионального отбора в вузы системы МВД Украины: Дис... канд. психол. наук: 19.00.03 / Национальный ун-т внутренних дел. - Х., 2002. - 204 л.

183. Наказ МВС України “Про подальший розвиток служби психологічного забезпечення оперативно-службової діяльності органів внутрішніх справ України” від 28.07.2004 р. №842.

184. Наказ МВС України № 104 від 15 лютого 1995 року “Про створення підрозділів Укрбюро Інтерполу” та Типові завдання та функції підрозділів Укрбюро Інтерполу в головних управліннях, управліннях МВС України в Криму, областях, містах Києві та Севастополь. - К., 1995.

185. Наказ МВС України № 3/1/2/5/2/2 “Про затвердження Інструкції про порядок використання правоохоронними органами можливостей Національного центрального бюро Інтерполу в Україні у попередженні, розкритті та розслідуванні злочинів”. - К., 1997.

186. Наказ МВС України “Про затвердження Положення про діяльність військово-лікарської комісії та Порядку проведення військово-лікарської експертизи і медичного огляду військовослужбовців та осіб рядового і начальницького складу в системі МВС” від 06.02.2001 р. №85.

187. Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України: у 2 т. – 3-є вид., перероб. І доп./ За ред.. О.В. Дзери (кер.авт.кол.), Н.С. Кузнецової, В.В.Луця. – К.: Юрінком Інтер, 2008. – Т.І. – 832 с.

188. Небылицин В.Д. Основные свойства нервной системы как нейрофизиологической основы индивидуальности //Естественнонаучные основы психологии. - М.: Педагогика, 1978. - 402 с.

189. Небылицин В.Д. Основные свойства нервной системы человека. - М.: Просвещение, 1966. - 383 с.

190. Некрасов В.А., Смелік В.Б., Житняк С.Є. Використання можливостей НЦБ Інтерполу в Україні у боротьбі зі злочинами: Навчальний посібник. – К.: КНТ, Видавничий дім «Скіф», 2008. – 168 с.

191. Немецкий Уголовный кодекс/ Перевод Михаила Bohlander - Oxford: изд. Hart Publishing, 2008. - 191 с.

192. Немчин Т.А. Пути и средства управления нервно-психологическим напряжением. - В кн.: Состояния нервно-психологического напряжения. Л.; 1983. - С. 138-147.

193. Нерсисян Л.С, Пушкин В.М. Психологическая структура готовности оператора к экстремальным условиям // Вопросы психологии. – 1969. - № 5. - С.60-68.

194. Новий Кримінальний процесуальний кодекс України // Науково-практичне фахове видання. Юридичний журнал «Право України». – 2012. - № 10. –362 с.

195. Новиков В.С. Психологические основы профессионального общения оперработника с гражданином. Лекция. М: Академия Управления МВД РФ, 1997. – 41 с.

196. Овчинский В.С. Интерпол (в вопросах и ответах).- М.: ИНФРА-М, 1991. - 320 с.

197. Ожегов С.И. Словарь русского языка. - М., 1975. - С. 327.

198. Основные виды деятельности и психологическая пригодность к службе в системе органов внутренних дел (справочное пособие) /Под ред. Бовина Б.Г., Уцких М.І., Сафронова О.Д. - М.: изд-во МВД РФ, НИЦ проблем медицинского обеспечения, 1997. - 344 с.

199. Організація роботи з персоналом в органах внутрішніх справ України: [метод. посібн.]. – К.: РВВ МВС України, 2002. – 348 с.

200. Оперативно-розшукова діяльність. Нормативно-правове регулювання. // Ю.Я. Кондратьєв, О.М. Джужа, Д.И. Никифорчук, В.В. Матвійчук – К.: КНТ, 2005. – 552 с.

201. Панасюк А.Ю. Убеждающее воздействие. - М., 1993. - 87 с.

202. Папкин А.И. Личная безопасность сотрудников органов внутренних дел: Тактика и психология безопасной деятельности. - М, 1996. - 244 с.

203. Петленко В.П. Основные методологические проблемы теории медицины. -Л.: Медицина, 1982. - 256 с.

204. Петровская Л.А. Компетентность в общении. Социально-психологический тренинг. – М.: изд-во МГУ, 1989. – 216 с.
205. Петровская Л.А. Теоретические и методические проблемы социально-психологического тренинга. – М.: изд-во МГУ, 1982. – 168 с.
206. Платонов К.К. Краткий словарь системы психологических понятий. – М.: "Высшая школа", 1984. – 174 с.
207. Проневич О.С. "Кабінетна поліція" світового масштабу/ ред. Боева Т. – Х.: Акцент плюс. Харківський національний університет внутрішніх справ, 2005. – С. 7 – 8.
208. Положення про кримінальну міліцію України. Затверджене наказом МВС України № 62 від 26 січня 1997 року.
209. Положення про основи організації розкриття органами внутрішніх справ України злочинів загальнокримінальної спрямованості, затверджене Наказом МВС України від 30 квітня 2004 року № 458// Офіційний вісник України. – 2004. - № 27, том 2.
210. Пономарев И.Б., Трубочкин В.П. Введение в специальность и обучение практического психолога органов внутренних дел. – М.: Академия управления МВД России, 1995.-31 с.
211. Постановление Совета Министров СССР №338 «О вступлении СССР в Международную организацию уголовной полиции (ИНТЕРПОЛ)» и Устав Международной организации уголовной полиции Интерпола (вступил в силу 13 июня 1956 года, с изменениями по состоянию на 1 января 1986 г.). – М., 1990.
212. Постанова Кабінету Міністрів України № 220 «Про затвердження ПОЛОЖЕННЯ про Національне центральне бюро Інтерполу». – К. 1993.
213. Професійно-психологічна підготовка працівників оперативних підрозділів. Навчально-методичний посібник. Ч.1- К.: КНУВС, 2003 – 122 с.
214. Профессиография: ее значение и методика работы //Социальная работа. 1977.- № 4. - С. 21-26.
215. Про Положення про Міністерство внутрішніх справ України: Указ Президента України від 17 жовтня 2000 року № 1138// Офіційний вісник України. – 2000. - № 42. – С. 22 – 28.
216. Про невідкладні додаткові заходи щодо посилення боротьби з організованою злочинністю і корупцією: Указ Президента України від 6 лютого 2003 року № 84// Урядовий кур'єр. – 2003. - № 6. – С. 14.
217. Про заходи щодо розвитку системи протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, і фінансування тероризму: Указ Президента України від 22 липня 2003 року № 740// Урядовий кур'єр. – 2003. - № 135. – С. 4.
218. Про систему заходів щодо усунення причин та умов, які сприяють злочинним проявам і корупції: Указ Президента України від 9 лютого 2004 року N 175 // Офіційний вісник України. – 2004. - № 6. – С. 27.

219. Психологическая диагностика: Учебник для вузов/ Под ред. М.К. Акимовой, К.М. Гуревича. – СПб.: Питер, 2007. – 652 с.

220. Психология личности в трудах отечественных психологов / [сост. Л.В. Куликов]. – С.-Пб.: Питер, 2000. – 480 с.

221. Психофизиология: Учебник для вузов/ Под ред. Ю.И. Александрова. – 3-е изд. доп. и перераб. – СПб.: Питер, 2007. – 464 с.

222. Психологический тренинг в группе: игры и упражнения: [учебн. пос.]; [авт.-сост. Т.Л. Бука, М.Л. Митрофанова]. – М.: изд-во Института психотерапии, 2005. – 128 с.

223. Психологические тренинговые технологии в правоохранительной деятельности: научно-методические и организационно-практические проблемы внедрения и использования, перспективы развития: материалы III Междунар. научно-практ. конф. – Донецк: Донецкий юридический институт ЛГУВД, 2007 – 564 с.

224. Рай Л. Развитие навыков эффективного общения / Рай Л. – С.-Пб.: Питер, 2002. – 288 с.

225. Ратинов А.Р. Проблемы психологии следственной деятельности. – Красноярск: изд-во Красноярск. гос. ун-та, 1986 – 136 с.

226. Родионов К.С. Интерпол в борьбе с международной преступностью. – М.: Международные отношения, 1990. – 221 с.

227. Решетников М.М. Аутогенная тренировка. - Харьков: Б. и., 1981. - 46 с.

228. Рішення Київської обласної ради від 01.04.2003 року № 087-07-XXIV. Про Програму розвитку дорожнього руху та його безпеки на 2003-2007 роки стосовно доріг загального користування, місцевого значення Київської області, 2003. – 8с.

229. Рішення колегії МВС України “Про результати роботи та подальший розвиток служби психологічного забезпечення оперативно-службової діяльності органів і підрозділів внутрішніх справ України” від 29.11.2003 р. №8КМ/1

230. Рубинштейн С.Л. Основы общей психологии. – М.- Л.: Учпедгиз, 1935. – 496 с.

231. Рубинштейн С.Л. Основы общей психологии. - М., 1989. - Т.2. - 343 с.

232. Рудик П.О. Психология. - М., 1976. - 240 с.

233. Сафин В.Ф. Психология самоопределения личности. Уч. Пособие. - Свердловск: Изд-во Свердл. Пед. института, 1986.-142с.

234. Самарин В.И. Интерпол: международная организация уголовной полиции. – СПб: Питер, 2004. – 202 с.

235. Свірін М.О. Незаконні заволодіння транспортними засобами у кримінальному законодавстві України //Науковий вісник НАВСУ. -2001. - Вип.4. - С.206-212.

236. Сидоренко Е.В. Тренинг коммуникативной компетентности в деловом взаимодействии. – С.-Пб.: Речь, 2003. – 208 с.
237. Словарь практического психолога /Сост. С.Ю. Головин. - Минск: Харвест, 1998. – 800с.
238. Словарь русского языка / Под ред. Н.Ю. Шведовой. - М.: Гус. Язык, 1989. – 924 с.
239. Социальная психология/ Сост. Андреева Г.М. - М.: Аспект Пресс, 1999.- 375 с.
240. Статистика. Стан та структура злочинності в Україні (2007-2008 р.р.) - К.: МВС України, 2009. – 28 с.
241. Столяренко А.М. Юридическая педагогика: [курс лекцій]. – М.: Тандем, 2000. – 243 с.
242. Столяренко А.М. Психологические и педагогические проблемы управления в ОВД, УВД. – М.: изд-во Академии МВД СССР, 1982. – 48 с.
243. Столяренко А.М. Психологическая подготовка личного состава органов внутренних дел. – М.: изд-во Академии МВД СССР, 1987. – 124 с.
244. Стражинський В.С., Стражинський С.В., Хотенець П.В. Інтерпол. Міжнародна організація кримінальної поліції: Навчальний посібник. – Харків: Бурун Книга, 2006. – 112 с.
245. Суходольский И.В. Основы психологической теории деятельности. - Л.: Изд-во ЛГУ, 1988.-168с.
246. Таранов А.Е. Приёмы влияния на людей. Симферополь. - Таврида, 1996.- 576с.
247. Тарас А.Е. Безопасность бизнесмена и бизнеса: Практическое пособие. Вып.3 – Мн.: Сэкай-пресс, 1996. – 160с.
248. Тейлор Ф. Научная организация труда. Пер. с англ.- М., 1924.- 106с.
249. Теорія та досвід застосування тренінгових технологій у практичній психології: матеріали I Всеукр. наук.-практ. конф., (м. Київ, 22 листопада 2003 р.); [за ред. Л.І. Мороз]. – К.: вид-во КІВС, 2003. – 260 с.
250. Теорія та досвід застосування тренінгових технологій у практичній психології: матеріали II Всеукр. наук.-практ. конф., (м. Київ, 10 листопада 2005 р.); [за ред. Л.І. Мороз]. – К.: вид-во КІВС, 2005. – 240 с.
251. Теплов Б.М. Некоторые вопросы изучения общих типов высшей нервной системы человека и животных. - М., 1956. - С. 61-62.
252. Теплов Б.М. О понятии слабости и инертности нервной системы/ Вопросы психологии. - 1955. -№6. - С. 3-15.
253. Теплов Б.М. Ум полководца. - М.: Педагогика, 1990. - 97 с.
254. Теплов Б.М. Учение о типах высшей нервной системы в психологии/ Вопросы психологии. - 1955. -№1. - С. 36-41.
255. Тимченко Л.Д. Международное право: Учебник. – Харьков: Консум; Ун – т внутр. дел., 1999. – 528 с.

256. Тимченко О.В. Проблема психологічної готовності військового офіцера до дій в стані емоційного стресу: Автореф. дис. ... канд. психол. наук: - Х., 1995. - 24 с.

257. Томчук М.І. Формування психологічної готовності до служби в Збройних силах. Автореф. дис. ... д-ра психол. наук: - К.: 1996. - 34 с.

258. Трубочкин В.П. Проблемы психологического изучения мобилизованности исполнителей в органах внутренних дел //Актуальные проблемы психологии и педагогики в деятельности органов внутренних дел: Сб. науч. трудов. - М., 1985. - С. 39-41.

259. Уваров Л.Н., Уткин В.Г. Педагогические проблемы повышения эффективности воспитательной работы в части. - М., 1991. - 68 с.

260. Уголовно-процессуальный кодекс Республики Беларусь: с обзором изменений и практики применения: в Кодекс с 10 ноября. изменения не вносились: информация сверена с Эталонным банком данных правовой информации Республики Беларусь по состоянию на 5 февраля. / [автор обзора Л. Л. Зайцева, с. 3—32]. — Минск: Амалфея, 2009. — 522 с.

261. Уголовный кодекс Испании/ Под ред. Н. Ф. Кузнецовой. - М: Зерцало, 1998. - 218 с.

262. Уголовный кодекс Российской Федерации. Официальный текст. - М: Омега Л., 2009. - 147 с.

263. Указ Президента України № 84 “ Про невідкладні додаткові заходи щодо посилення боротьби з організованою злочинністю і корупцією ”. - К., 2003.

264. Указ Президента України № 740 “ Про заходи щодо розвитку системи протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, і фінансування тероризму ”. - К., 2003.

265. Указ Президента України № 175 “ Про систему заходів щодо усунення причин та умов, які сприяють злочинним проявам і корупції ”. - К., 2004.

266. Україна в міжнародно-правових відносинах. Боротьба із злочинністю та взаємна правова допомога. (книга перша)/ Збірник документів (українською і російською мовами). - Київ: Юрінком, 1996. - 1184 с.

267. Ухтомский О.О. Физиологический покой и лабильность как психологические факторы. - Сборн. соч. - Л., Т. 2. - 1951. - 229 с.

268. Филатов В. П. Интерпол - Международная организация уголовной полиции.// Московский журнал международного права. - М., 1997. - № 3. - С. 34-41.

269. Филонов Л.Б. Тренинг делового общения сотрудников органов внутренних дел с различными категориями граждан. - М.: Ассоциация “Профессиональное образование”, 1992. - 77 с.

270. Хилова Г.М. Оперативная память /Психофизиологический отбор военных специалистов. - М.: Воениздат, 1973. - С. 68-70.

271. Чирадзе Г.В. Использование психорегулирующей тренировки в зависимости от специфики вида спорта. - В кн.: Вопросы спортивной психогигиены. - М., 1975, вып. 1.- С. 124-126.

272. Чуфаровский Ю.В. Психология в оперативно-служебной деятельности правоохранительных органов. - М.: Право и закон, 1996. - 128 с.

273. Чуфаровский Ю.В. Юридическая психология. Учебник для вузов. - М.: Новый юрист, 1998. - 448 с.

274. Чуфаровский Ю.В. Юридическая психология: учеб. - 3-е изд., перераб. и доп. - М.: ТК Велби, Изд-во Проспект, 2006. - 472 с.

275. Шадриков В.Д. Проблемы системогенеза профессиональной деятельности. - М.: Наука, 1982. - 224 с.

276. Шадриков В.Д. Психология деятельности и способности человека: Учебное пособие. М.: "Логос", 1996. - 320 с.

277. Шаламова А.Г. Социально-психологический тренинг как средство повышения стрессоустойчивости сотрудников ОВД (на примере патрульно-постовой службы) // Психопедагогика в правоохранительных органах. - 2000. - № 1 (13). - С. 37-41

278. Шепітько В.Ю. Психологія судової діяльності: Навч. посібник. - Х.: Право, 2006. - 160 с.

279. Шейко В.М., Кушнарєнко Н.М. Організація та методика науково-дослідницької діяльності: підручник - 6-те вид., переробл. і доповн. - К.: Знання, 2008. - 310 с.

280. Шостак В.И. Психофизиология поведения /Профессионально-психологический отбор в военные учебные учреждения. - М.:ВПА, 1990.- 224 с.

281. Шпильрейн И.Н. Метод искусственной деавтоматизации в психологическом исследовании. // Психотехника и психофизиология труда. 1930., № 2-3, с.25.

282. Шульдц Д. Психология и работа: [8-е изд.] / Шульдц Д., Шульдц С. - С.-Пб.: Питер, 2003. - 560 с.

283. Эмоциональный стресс. Под ред.Л.Леви.- Л.: Прогресс, 1970.- 327 с.

284. Юдин Е.Г. Системный подход и принципы деятельности: Методологические проблемы современной науки. - М: Наука, 1978. - С. 45-67.

285. Юридична психологія. Альбом схем з коментарями: Навч. посібник // НАВСУ. За ред. Я.Ю.Кондратьєва; В.Г.Андросюк, Л.І.Казміренко, Я.Ю.Кондратьєв. - Київ: Ін Юре, 2000 р. - 111 с.

286. Юридична енциклопедія: В 6 т./ Редкол.: Ю.С. Шемшученко та ін. - К.: «Укр.енцикл.», 2001.

287. Юхновець Г.О., Андросюк В.Г., Казміренко Л.І. та ін. Забезпечення особистої безпеки працівників органів внутрішніх справ при виконанні службових обов'язків: Науково-практичні рекомендації /Під ред. М.І.

Ануфрієва, Я.Ю. Кондратьєва. - К.: Національна академія внутрішніх справ України, 1999. – 72 с.

288. Юхновець Г.О. Психологічне забезпечення готовності до виконання професійних завдань. Лекція. - Київ: Національна академія внутрішніх справ України, 1997. -22 с.

289. Abelson Robert P., Frey Kurt P., Gregg Aiden P. EXPERIMENT WITH PEOPLE Revelation From Social Psychology – LAWRENCE ERLBAUM ASSOCIATES, PUBLISHERS 2004 Mahwah, New Jersey, London – 358 pp.

290. Ainsworth P.B. (1993) Psychological Testing and Police Selection: Difficulties and Dilemmas. Paper presented to the European Conference on Lay and Psychology, Oxford, England.

291. Andreas P., Nadelmann E. Policing the Globe: Criminalization and Crime Control in International Relations – Oxford University Press, USA, 2006. – 352 pp.

292. Benjamin Schneider, D. Brent Smith. Personality and Organizations. – LAWRENCE ERLBAUM ASSOCIATES, PUBLISHERS 2004 Mahwah, New Jersey, London – 439 pp.

293. Burbeck E., Furnham A. Police Officer Selection: A Critical Review of the literature, Journal of Police Science and Administration, 1985.- Mar., Vol: 3 (1).

294. Brownlie Ian. The Rule of Law in International Affairs: International Law at the Fiftieth Anniversary of the United Nations – Oxford: Martinus Nijhoff Publishers, 1998. – 242 pp.

295. Clarkson CMV. Understanding criminal law. Fourth edition. - University of Leicester. Thomson Sweet & Maxwell, 2005. – 327 pp.

296. Fooner Michael. Interpol: issues in world crime and international criminal justice - New York and London: Plenum Press, 1989. – 244 pp.

297. Gross Richard. Psychology the science of mind and behavior – London: Hodder Arnold, 2005 – 1007 pp.

298. Handbook of psychology/ Irving B. Weiner, editor-in-chief – New Jersey: John Wiley&Sons.inc, 2003. – 588 pp.

299. International Criminal Law: A Collection of International and European Instruments: Third Revised Edition. Editor C. Van Den Wyngaert, G. Stessens, I. Van Daele - Hotei Publishing, 2004. – 1542 pp.

300. Jex Steve M. Organizational psychology: a scientist-partitioner approach – New York: John Wiley&Sons.inc, 2002. – 540 pp.

301. Korman A. Industrial and organization psychology. New York University, 1971.- 186 pp.

302. Policing the European Union. Malcolm Anderson, Monica Den Boer, Monica Den, William C. Gilmore, Monica Den Boer – Oxford University Press, 2000. - 352pp.

303. Policing the World: Interpol and the Politics of International Police Cooperation. Malcolm Anderson - Oxford University Press, 1989. - 224pp.

304. Roy R. Roberg, J. Kuykendall. Police Management. – Los Angeles, California: Roxbury Publishing Company, 1997.- 430 pp.
305. Stauffer É., Bonfanti M S. Forensic investigation of stolen-recovered and other crime-related vehicles - Academic Press, 2006 – 594 pp.
306. The American Journal of International Law, Vol. 8, No. 2 (Apr., 1914). – pp. 346-347.
307. Vincent E. Henry Death Work: Police, Trauma, and the Psychology of Survival. – Oxford University Press, 2004. – 414 pp.

Інтернет-ресурси

308. Верховна Рада України. Офіційний веб-сайт. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/>
309. ДАІ ГУМВС в Полтавській області – Режим доступу: <http://dai.poltava.ua/2009/04/09/operaciya-avtostoyanka/>
310. НЦБ Інтерполу в Україні – Режим доступу: <http://icpo.centrmia.gov.ua/nau.php>
311. Постановление правительства РФ от 14 октября 1996 г. № 1190 «об утверждении Положения о Национальном центральном бюро Интерпола» – Режим доступу: <http://zakon.kuban.ru/private/pp1190.htm>
312. Приказ МВД РФ от 3 июня 1997г. № 333 «об утверждении Типового положения о территориальном подразделении (филиале) Национального центрального бюро Интерпола – Режим доступу: <http://zakon.kuban.ru/private/pmvd333.htm>
313. Министерство внутренних дел Республики Беларусь – Режим доступу: <http://mvd.gov.by/modules.php?name=Content&pa=showpage&pid=273>
314. Сайт МВД:: Пресс служба:: Пресс-релиз к брифингу о состоянии работы по розыску угнанных и похищенных транспортных средств за 2003 год – Режим доступу: <http://www.mvd.ru/press/release/2100/>
315. Cyprus Police – Organisational Structure – Режим доступу: http://www.police.gov.cy/police/police.nsf/dmchart_en/dmchart_en?OpenDocument
316. INTERPOL – Режим доступу: <http://www.interpol.int/default.asp>
317. National units. Finnish police. Organization. – Режим доступу: <http://www.poliisi.fi/poliisi/home.nsf/pages/4220E90363910EA8C2256C2900432DB0?opendocument>
318. Komenda Główniej Policji – Режим доступу: http://www.policja.pl/portal/pol/66/863/Struktura_Komendy_Glownej_Policji_od_15_maja_2008.html
319. POLICIJA – Режим доступу: http://www.policija.si/portal_en/organiziranost/ukp/index.php

320. Organization chart Federal Office of Police – Режим доступу: <http://www.fedpol.admin.ch/fedpol/en/home/fedpol/organisation.html>

321. SOCA| Serious Organised Crime Agency – Режим доступу: <http://www.soca.gov.uk/>

Список публікацій автора за темою монографії

1. До питання аналізу професійної діяльності працівників НЦБ Інтерполу та умов її удосконалення // Актуальні проблеми юридичної науки: Збірник тез міжнародної наукової конференції «Сьомі осінні юридичні читання» (м. Хмельницький, 28-29 листопада 2008 року): У 4-х частинах. – Частина перша: «Теорія держави і права. Історія політичних і правових вчень. Філософія права. Міжнародне право. Порівняльне правознавство». – Хмельницький: Видавництво Хмельницького університету управління та права, 2008. – 196 с. – С. 193 – 195.

2. Правові та організаційні засади діяльності працівників Робочого апарату НЦБ Інтерполу в Україні // Держава і право. Збірник наукових праць. Юридичні і політичні науки. Випуск 42. – К.: Ін – т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2008. – С.609 – 615.

3. Правові засади діяльності працівників НЦБ Інтерполу в Україні та в деяких інших державах//Часопис Київського університету права. Український науково – теоретичний часопис. 2008/4. – К.: Київський університет права НАН України. Інститут держави і права ім. В.М. Корецького НАН України 2008. - № 4.– С. 225 – 227.

4. Характеристика умов та чинників професійної діяльності особового складу (працівників) робочого апарату НЦБ Інтерполу в Україні // Законодавство України: проблеми та перспективи розвитку: 36. наук. праць Міжнарод. наук.- прак.конф. Косів, 27-31 січня 2009 р./ Редкол.: Ю.С. Шемпученко, О.Ф. Андрійко, С.В. Бобровник, Ю.Л. Бошицький, О.І. Мацегорін, З.А. Тростюк, О.В. Чернецька. – К.: Вид – во Європ, ун – ту, 2009. – 456 с. – С. 92 – 94.

5. Роль працівників НЦБ Інтерполу в Україні у здійсненні міжнародного розшуку та екстрадиції // Вісник Академії управління МВС. Науково – теоретичний журнал. – К., 2009 - № 1 – С. 167 – 178.

6. Психологічна структура та особливості діяльності працівників НЦБ Інтерполу в Україні // Університетські наукові записки. Часопис Хмельницького університету управління та права. – Хмельницький, 2009 - № 1 (29) – С. 465 – 472.

7. Детермінанти професійної діяльності МОКП та функціональні обов'язки працівників НЦБ Інтерполу в Україні // Українсько-грецький міжнародний науковий юридичний журнал «Порівняльно-правові дослідження» 1/2009. – К. ТОВ «Друкарня «Бізнесполіграф», 2009 - №1 – С. 84 – 89.

8. Порівняльно-правові дослідження засад професійної діяльності працівників НЦБ Інтерполу в Україні // Засади кримінального судочинства

та їх реалізація в законотворчій і правозастосовній діяльності: Тези доповідей та повідомлень науково-практичної конференції (Київ, 3 квітня 2009 року). Видання присвячене пам'яті професора А.Я. Дубинського. – К.: Атіка, 2009. – 832 с. – С. 619 – 623.

9. Виды деятельности работников НЦБ Интерпола в странах с разным правовым статусом и организацией труда // Збірник статей «Порівняльне правознавство: сучасний стан і перспективи розвитку»/ За ред. Ю. С. Шемшученка, Л. В. Губерського, І. С. Гриценка; упор. О. В. Кресін. – К.: Логос, 2009. – 712 с. – С.375 – 378.

10. Працівники НЦБ Інтерполу в Україні як суб'єкти правоохоронної діяльності, що має ознаки оперативно – розшукової // Право України. Загальнодержавне періодичне видання. Юридичний журнал. 2009/3. – К.: ТОВ «Видавничий Дім «Ін Юре»», 2009 – № 3 – С. 136 – 143.

11. Поглинання телекомунікаційною системою автоматизованих інформаційно-пошукових підсистем про транспортні засоби як умова поліпшення якості роботи працівників НЦБ Інтерполу в Україні // Часопис Київського університету права. Український науково-теоретичний часопис. 2009. – К.: Київський університет права НАН України. Інститут держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2009. - № 4 – С. 330 – 334.

12. Працівники РА НЦБ Інтерполу в Україні у протидії злочинам, пов'язаним з транспортними засобами // Держава і право. Збірник наукових праць. Юридичні і політичні науки. Випуск 46. – К.: Ін – т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2009 – С. 538 – 543.

13. Kulenko O.V. Kinds of Interpol activities in the countries with different legal status and labor management // XXIV World Congress of Philosophy of Law and Social Philosophy. Global Harmony and rule of Law, 2009 – Beijing (China) – 81 pp. Вказана праця також розташована [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.chinalawsociety.com/admin/ewebeditor/UploadFile/200991116103204.doc>, а інформація про доповідь оприлюднена - Режим доступу: <http://www.yadian.cc/blog/67999/>

14. Статус та структура Інтерполу. Система органів МОКП, їх функції та специфіка професійної діяльності // Право України. Загальнодержавне періодичне видання. Юридичний журнал. 2010/ 1. – К.: ТОВ «Видавничий Дім «Ін Юре»», 2010 – № 1 – С. 236 – 240.

15. Вплив глобалізації на формування інституційної системи Інтерполу // Вісник Академії управління МВС. Науково – теоретичний журнал. – К., 2010 - № 1 – С. 61 – 66.

16. Історичні та соціально-правові витоки заснування Інтерполу // Держава і право. Збірник наукових праць. Юридичні і політичні науки. Випуск 47. – К.: Ін – т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2010 – С. 521 – 527.

17. Про предмет і характер професійної діяльності працівників МОКП-Інтерпол // Філософські, методологічні й психологічні проблеми права: тези доп. III Всеукр.наук.-теорет.конф. (Київ 23 квіт.2010 р.) [текст] / ред. кол.: В.В. Коваленко, М.В. Костицький, О.М. Джужа та ін. – К.: Київ.нац.ун-т внутр.справ, 2010. – С.102 – 103.

18. Комунікативні уміння у професійній діяльності працівників Робочого апарату Національного центрального бюро Інтерполу // Університетські наукові записки. Часопис Хмельницького університету управління та права. – Хмельницький, 2010 - № 2 (34) – С. 384 – 388.

19. Щодо потреби перегляду правосуб'єктності Інтерполу в Україні // Право України. Загальнодержавне періодичне видання. Юридичний журнал. 2009/3. – К.: ТОВ «Видавничий Дім «Ін Юре»», 2010 – № 8 – С. 169 – 173.

20. Від класифікації правової системи до кваліфікаційної характеристики та професіограми інспектора РА НЦБ Інтерполу в Україні // Порівняльне правознавство сучасний стан та перспективи розвитку: Збірник наукових праць / за ред. Ю.С. Шемшученка, І.С. Гриценка, М.Б. Бучка, упор. О.В. Кресін. – К.: Логос, 2010. – С.301 – 302.

21. Про емерджентність історичного методу наукового дослідження в міжнародному праві // Наукові записки. Серія: Історичні науки. Випуск 16. – Кіровоград РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2012. – С. 217 – 223.

22. Міжнародне право. Альбом схем з коментарями. Навчальний посібник. – Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2012 – 164 с.

23. До обґрунтування джерел права Європолу // Актуальні проблеми національного законодавства. Наукова-практична конференція. – Кіровоград, 2012. – С. 73 – 76.

24. Ефективна методика викладання міжнародного права як шлях до подолання проблем вивчення дисципліни // Український часопис міжнародного права. Науково – практичний журнал. 2013 – К.: Інститут міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка, 2013. – С.76 – 81.

Summary

Kinds of Interpol Activities in the Countries with Different Legal Status and Labor.

Cooperation of states that act in global harmony, the result of which is supremacy of law, is directed first of all to international integration of efforts in the struggle against criminality. The mentioned vector of cooperation is realized at present as a rule within the framework of international law enforcement agencies, or on the level of bilateral contracts or agreements. International Criminal Police Organization (ICPO) or Interpol plays an important role in the area of struggle against criminality.

Coverage of some aspects of Interpol activity in mass media promotes positive image of Interpol, but trying to impart some emotionality some editions publish information that do not represent reality. Learning of Interpol activity is the subject of publication of professional scientific and Bandurka O.M., Ovchynskyi V.S. literature: Malcolm Anderson. Scientists that are specialized in legal psychology in research of professional activity of employees of internal affairs authorities: Konovalova and Vincent E. Henry, Vasylyev V.L., Bed V.V. and Shepitko V.Y. did not investigate Interpol experts. It is obvious that Interpol experts' activity is juridical and therefore has the following structural elements: cognitive, communicative, organizational, constructive, preventive, certifying.

Negative effect on the activity of the above mentioned employees create great informational burden that is connected with performance of their functional duties and that essentially influence the possibility of deceptive solving of a problem, that is harmful for a state, people and as a result to the prestige of Interpol representatives.

Intercourse of the above mentioned employees with foreign colleagues plays a special role, and such features as adherence to principle, objectivity, consistency are necessary during work execution. Disorganization of connections between power structures, non-coordination of if inner managerial structures with the established system and actual inactivity of employees who are entrusted to perform commissions of foreign colleagues taking into account requirements of legislation of the country, worsen the above mentioned features. It is obvious, since for communication during work the above mentioned employees use computers, their psychological state needs special attention, that substantially differs Interpol employees from the other police officers. The described particularly actualizes the object of research in establishing of professionally important features of Interpol employees, conditions and directions of perfection of their personalities and professional activity.

Establishment of legal status of organization structure is essential for ensuring effective official activity of the employees. This is the first-priority for problem-solving of activity bases.

Lack of official intergovernmental agreement duly signed and ratified, which could establish Interpol, may became a basis to consider Interpol as a nongovernmental organization. But having carefully studied clauses of regulations and . General Rules it is obvious that in fact states are the members of Interpol In support of the aforesaid there is the recognition of intergovernmental status of Interpol by the Resolution of General Assembly of UNO on 15.10.1996, which gave ICPO the status of an observer.

Analyzing international law and inner legislation of states-members it becomes obvious unique status of national central bureaus , which are at the same time structural subdivision of Interpol and police agencies of these countries.

Diversity of legal status of NCB of Interpol depends on inner legislation and essentially influences all kinds of activities.

NCB of Interpol is a component part of a division of criminal police in: Russian Federation, Byelorussia, Austria, Republic of Cyprus, Finland, France, Norway, Poland, Slovenia, Spain, Switzerland, Turkey, Great Britain. National law-enforcement agency - NCB of . In Ukraine a Working machinery of NCB of Interpol in Interpol in Germany Ukraine has been created, which is a component part of criminal militia.

Labour management depends on inner legislation and is the basis on which are situated all kinds of activities of NCB Interpol experts. Having paid attention to territorial division, participation in international agreement and conventions, traditions in activities of law enforcement authorities of states, financial and personnel possibilities of police bodies, it can be asserted about influence of non-coordination of norms of inner law of states during work fulfillment or even inner legislation with international law on the personality of Interpol officers. Official standards of Interpol in the edition approved at the 73rd General Assembly in Cancun, Mexico to some extent stabilize the influence of the above mentioned negative process.

It should be mentioned that the number of states-members induce to diversity of functional duties (duty regulation). Decreasing of their quantitative and as a result increasing of qualitative characteristic will lead not only to solution of employer's needs but also to satisfaction of needs of an expert, which are expressed in his wish to receive a job, that will not only satisfy his needs, but also corresponds his abilities.

In 1937 Fisher and Hanna in the classical work "Dissatisfied employee" investigated how the identity of an employee influences the conditions and factors of his activity.

Dissemination of the information which according to the author's opinion characterizes kinds of activities of NCB Interpol officers (in brackets providing

information on the results of the poll of 27 employees of ICPO machine of Ukraine, paying attention to the choice of the majority of the columns, proposed in the questionnaire) is important for search of the basis for making alterations in existing functional duties of NCN Interpol duties and further discussion with the aim of understanding in necessity of standard adoption depending from course of work fulfillment.

Kinds of activity characterize its conditions and factors, such as: hygiene and sanitary conditions, work indoors (24); management and conditions of work, high pace of work (15), sanitary and psychological factors, activity mainly independent (13) with high level of responsibility (16), among motivational aspects of activity occupation demands foremost availability of employee's interests and concernment(16); according to the content of professional activity official information is received from many sources (21) and has concrete character(14), intellectual and mental actions are prevailing in the occupation (20), and determinative is the work with mediate information (15); the typical psychophysical state of the employee is that the occupation demands considerable ability to work (21), and the activity itself is the reason of emotional stress (organization and set of actions); psychogram of the profession must contain the following features peculiar to a personality of an employee: resoluteness (16), persistence (18), self-control (18), confidence in himself and his potentialities (20), sociability (24), it is necessary to have special qualities (18), among sensory perceptive features the important are availability of attention concentration (21), professional requirement to memory and thinking and prolonged memory (19) and main memory (21), except that the profession requires development of the following features of thinking: swiftness (20), concentration (18) and creative and perspective thinking aimed at events advance (19), a special attention requires such psychomotor feature as necessity to have an advanced lingual function (vocabulary, accuracy of speech, conciseness, voice flexibility and legibility, absence of speech defects) (21) and accelerated choice reaction (reaction with average estimation of a situation) (15). I consider it necessary to mention in the conclusion about the need to research personalities of NCB Interpol employees and intellect structure with the aim of not only improvement of main kind of activity - communicative, but also optimization of the chiefs work with an executive during professional activity aimed at practical result.

Kultenko O. INTERPOL. Evolution of the structure and activities.

Monograph. – Kirovohrad, 2013. – 169 p. (+ CD sound form)

Reviewers:

Oleksandr Kostenko – Doctor of Sciences (Law), Professor, Academician of the Law Sciences Academy of Ukraine, Honoured Science and Technology Worker of Ukraine, Head of the Criminal Law, Criminology and Judicial System Issues Department at the Koretsky Institute of State and Law of the National Academy of Sciences of Ukraine.

Volodymyr Denysov – Doctor of Sciences (Law), Professor, Academician of the Pedagogical Sciences Academy of Ukraine, Honoured Science and Technology Worker of Ukraine, Head of the International Law and Comparative Law Studies Department at the Koretsky Institute of State and Law of the National Academy of Sciences of Ukraine.

Approved by the Methodology Board of the Kirovohrad Volodymyr
Vynnychenko State Pedagogical University,
Record # 11 of May 27, 2013.

Recommended for publication by the Department of Law at the
Kirovohrad Volodymyr Vynnychenko State Pedagogical University,
Record # 9 of April 30, 2013

The institutional framework of Interpol has been analyzed in the monograph and the structural components of the Criminal Police Organization have been systematized. Basic functional areas INTERPOL NCB for Ukraine have been also studied. Special attention has been paid to the factors of NCB professional activities, qualification profile composition as well as job description for an INTERPOL NCB officer in Ukraine. The determinants of the NCB service training are also covered.

The monograph is aimed at needs of the scientific, research and academic staff of the higher education establishments, their students, post-graduates, and post-docs working in the field of law. The book contains useful information for the public officers, legal practitioners of the international sector of law enforcement, particularly in the fight against illegal trade of means of transport. It also deals with international arrest warrants, investigation and extradition, admission and search of proofs found abroad.

CONTENTS

List of Abbreviations	4
------------------------------	----------

INTRODUCTION	5
---------------------	----------

SECTION 1

Historical, social, and legal origins of Interpol	8
--	----------

1.1. Development of international cooperation in criminal law	8
---	---

1.2. Political and social conditions that led to the creation of the International Criminal Police Organization (Interpol)	24
--	----

Summary of Section 1	36
----------------------	----

SECTION 2

The procedural and institutional principles of the ICPO professional activities	39
--	-----------

2.1. Structural and functional analysis of the Interpol activities	39
--	----

2.2. Professional activities of Interpol officers in countries with different legal status and organization of work	54
---	----

2.3. Characterization of the functional areas of professional activities by INTERPOL NCB officers for Ukraine	70
---	----

Summary of Section 2	83
----------------------	----

SECTION 3

Legal and psychological factors of the professional activities by INTERPOL NCB officers for Ukraine	87
--	-----------

3.1. Psychological mediation of NCB officers and their professional duties	87
--	----

3.2. Qualification profile and job description for an INTERPOL NCB officer in Ukraine	101
---	-----

3.3. Determinants of the NCB officers service training	118
--	-----

Summary of Section 3	131
----------------------	-----

SUMMARY	136
----------------	------------

REFERENCES	145
-------------------	------------

References List Author's Subject Publications List	166
--	-----

О. В. Культенко

**ІНТЕРПОЛ.
Еволюція структури та діяльності**

Видання перше

Коректор англійської мови – Стасюк Б.В.

Монтаж файлів видання в форматі аудіо – Яковлев Р.В.

Диктори: Розділ 1 та 3 – Лисенко Є.О.
Розділ 2 – Шалацька А.Ю.

СВІДОЦТВО ПРО ВНЕСЕННЯ СУБ'ЄКТА ВИДАВНИЧОЇ СПРАВИ
ДО ДЕРЖАВНОГО РЕЄСТРУ ВИДАВЦІВ,
ВИГОТІВНИКІВ І РОЗПОВСЮДЖУВАЧІВ ВИДАВНИЧОЇ ПРОДУКЦІЇ
Серія ДК № 1537 від 22.10.2003 р.

Підп. до друку 07.06.2013. Формат 60×90/16. Папір газет. Друк різнограф.
Ум. др. арк. 10,6. Тираж 1000. Зам. № 7200.

РЕДАКЦІЙНО-ВИДАВНИЧИЙ ВІДДІЛ
Кіровоградського державного педагогічного
університету імені Володимира Винниченка
25006, Кіровоград, вул. Шевченка, 1
Тел.: (0522) 24-59-84.
Факс.: (0522) 24-85-44.
E-Mail: mails@kspu.kr.ua